

FREE INTERNATIONAL UNIVERSITY OF MOLDOVA

||

EcoSoEn

ECONOMICS, SOCIAL AND ENGINEERING SCIENCES

SCIENTIFIC JOURNAL

YEAR 6, NR.1/2023

CHISINAU, 2023

UNIVERSITATEA LIBERĂ INTERNAȚIONALĂ DIN MOLDOVA

||

E C O S O E N

ȘTIINȚE ECONOMICE, SOCIALE ȘI INGINEREȘTI

REVISTA ȘTIINȚIFICĂ

ANUL 6, NR.1/2023

CHISINAU, 2023

Printed version / Versiunea tipărită ISSN 2587-344X

Electronic version / Versiunea electronică E-ISSN 2587-425X

Scientific Journal / Revistă științifică

Free International University of Moldova / Universitatea Liberă Internațională din Moldova

EDITORIAL COMMITTEE / COMITETUL DE REDACȚIE

Editor publisher/ Director publicație:
GALBEN Ilian, dr., conf. univ., Rector ULIM

Executive Editors / Redactori executivi:

RUSNAC Svetlana, dr., conf. univ., Decan Facultatea Științe Sociale și ale Educației, ULIM, ROBU Elena, dr., conf. univ., ULIM, Director Școala Doctorală ULIM, BALAN Igor, dr., conf. univ., ULIM, BLAGORAZUMNAIA Olga, dr., conf. univ., ULIM

Editorial Board / Colegiul de redacție:

AMANZHOLOVA Bibigul, Ph.D., Novosibirsk State Technical University (Russia), ARMITAGE Jack, Ph.D., Professor Department of Accounting, University of Nebraska (USA), ASIEIEVA Yuliia, Ph.D., associate professor, Department of Language, Psychological and Pedagogical Training of Odessa National Economic University (Ukraine), BALINT Ágnes, Ph.D., University of Pécs, (Hungary), BURLACU Natalia, dr. hab., prof. univ., BYCHKOVA Svetlana, Professor, Chief Researcher, FGBOU Sankt-Petersburg State Agrarian University, Sankt-Petersburg (Russia), CAUNENCO Irina, dr., conf. univ., Institutul Patrimoniului Cultural, AȘM, CIOBANU Ceslav, Ph.D., ex-Ambassador of Moldova to the USA, Coordinator of Economic Programs, Virginia State University (USA), EVSIUKOVA Raisa, dr., conf. univ., ULIM, GRIBINCEA Alexandru, dr. hab., prof. univ., ULIM, IONIȚĂ Veaceslav, dr., conf. univ., KAVUN Sergii, Ph.D., dr. hab., prof., Kharkiv University of Technology "STEP" (Ukraine), KLIMENKO Irina, Ph.D., Academician of the International Academy of Informatization, FSAEI of HPE "North Caucasus Federal University" (Russia), KREINDLER Michael I., Ph.D., Karmiel College (Israel), KRZYSZKOWSKI Jerzy, Ph.D., Nicolaus Copernicus University of Torun (Poland), LEAHU Tudor, dr., conf. univ., ULIM, MISCOI Gheorghe, Academician, dr. hab., prof. univ., ULIM, MOLDOVAN Vadim, Ph.D., York College of the City University of New York (USA), MURPHY Frances L., Ph.D., Eastern Illinois University (USA), OHRIMENCO Serghei, dr. hab., prof. univ., ASEM, PIVORIENE Jolanta, Ph.D., Mykolas Romeris University, (Lithuania), PUGACHEVA Olga, Ph.D., Francisk Skorina Gomel State University (Belarus), RASA Subačienė, Ph.D., Vilnius University (Lithuania), REDLICH Alexander, Ph.D., University of Hamburg, Institute for Psychology (Germany), ROȘCA Petru, dr. hab., prof. univ., ULIM, RUF Alexandru, Ph.D., Chairman of the Council of Auditors of Russia (Russia), SANDU Antonio, dr., Universitatea "Ștefan cel Mare" din Suceava, președinte Asociația LUMEN, (România), ȘIȘIANU Sergiu, dr., hab., conf. univ., ULIM, SPÎNU Ana, dr., conf. univ., ULIM, STEVENS Kevin, Ph.D., Director of the School of Accountancy and Management Information Systems, DePaul University (USA), STRATAN Alexandru, dr. hab., prof. univ., Rector Academia de Studii Economice din Moldova, VASIUTYNSKYI Vadym, PsyD. (doctor habilitat of psychological sciences), professor, Institute for Social and Political Psychology, NAES of Ukraine (Ukraine), VEGERA Svetlana, Ph.D., Polotsk State University (Belarus).

Editors / Redactori:

MELENTIEVA Aliona, magistrul în științe sociale, doctorandă, ULIM
GRAUR Elena, magistrul în științe umanistice, doctorandă, ULIM

*The volume was recommended for publishing by the Senate of Free International University of Moldova
(Verbal process No6, February 22, 2023)*

The scientific articles are reviewed

Volumul a fost recomandat spre publicare de Senatul ULIM (Proces-verbal nr.6 din 22 februarie 2023)

Articolele științifice sunt recenzate

ULIM, EcoSoEn, An.6, Nr.1/2023

Tiraj 200 ex. / Edition 200 copies

© ULIM, 2023

ADDRESS OF REDACTION/ ADRESA REDACȚIEI:

52 Vlaicu Parcalab street, Chisinau, MD-2012, Republic of Moldova, ULIM

E-mail: ecosoen.ulim@gmail.com

Internet Explorer- <http://ecosoen.ulim.md/index.php?id=126>

The scientific journal is indexed in the following international databases / Revista științifică este indexată în următoarele baze de date internaționale: CEEOL, DOAJ, IBN, INDEX COPERNICUS, Munich Personal RePEc Archive (MPRA), Academia.edu

CONTENT

CUPRINS

I. ECONOMIC AND SOCIAL SCIENCES

I. ȘTIINȚE ECONOMICE ȘI SOCIALE

1.1. ECONOMICS SCIENCES

1.1. ȘTIINȚE ECONOMICE

KROTENKO Yuri 5

Theoretical aspects of modern economic diplomacy

Теоретические аспекты современной экономической дипломатии

BLAGORAZUMNAYA Olga, ROBU Elena 13

Elements of the quality management system of medical care

Элементы системы управления качеством медицинской помощи

MARINESCU Gabriela 22

The new technologies and labor market in Romania

Noile tehnologii și piața muncii în România

LEVKOVICH Lavan Limor 37

Changes and challenges in higher education services after COVID-19 pandemic (The case of Israel & The Republic of Moldova)

Schimbările și provocările în serviciile de învățământul superior după pandemia COVID-19 (Cazul Israelului și Republicii Moldova)

1.2. SOCIAL SCIENCES

1.2. ȘTIINȚE SOCIALE

IONAȘCU Grigore, GLĂVAN Aurelia, ROBU Viorel 43

Relationship between emotional instability and risk of alcohol abuse among adolescents: the moderating role of predisposition to engage in risky behaviors

Relația dintre instabilitatea emoțională și riscul pentru abuzul de alcool în rândul adolescenților: rolul moderator al predispoziției spre angajarea în comportamente riscante

LEINO Mare 60

Social pedagogy and preventive work in the community

Pedagogia socială și munca preventivă în comunitate

CAUNENCO Irina, ROȘCA Tatiana 65

Values of moldovans high school students from Italy and the Republic of Moldova: a cross-cultural aspect

---

Ценности старших школьников молдаван в Италии и Республике Молдова: кросс-культурный аспект	
<i>CARANFIL Narcisa Gianina</i>	74
Reducing eating disorders through experiential psychotherapy: a case study of anorexia nervosa	
Ameliorarea tulburărilor de alimentație prin psihoterapia experiențială: studiu de caz pe anorexia nervoasă	
<i>PLEȘEA Andreea Cristina</i>	85
Modelator factors of relation between emotional intelligence and personality at adolescents	
Factori modelatori ai relației dintre inteligența emoțională și trăsăturile de personalitate la adolescenți	
<i>ROȘCA Tatiana</i>	97
Dimensions of relationship on the background of migration. The case of moldovan adolescents rooted in Italy	
Dimensiunile relaționalității pe fundal de migrație. Cazul adolescenților moldoveni din Italia	
<i>NIȚA Mariana</i>	105
Desuggestopedia, the technique to overcome the linguistic barriers	
Desuggestopedia, tehnica de depășire a barierelor lingvistice	
<i>ROSCIUPCHIN Diana</i>	113
The influence of social and demographic factors on the quality of life of modern students	
Влияние социально-демографических факторов на качество жизни современных студентов	
<i>DZÍC Iona</i>	122
Psyhosocial factors of adaptation potencial	
Психосоциальные факторы адаптационного потенциала	
<i>TIMOFEI Pașa</i>	128
Psycho-pedagogical counseling, an important factor in increase in the school performance of students with SEN	
Consilierea psihopedagogică, factor important în creșterea randamentului școlar al elevilor cu CES	
<i>Aliona MELENTIEVA</i>	139
Psycho-emotional peculiarities of workers from legal field	
Particularități psiho-emoționale ale angajaților din domeniul ocrotirii normelor de drept	
<i>RUSNAC Svetlana, STRATAN Ala</i>	145
Anxiety and educational style of mothers of handicapped children	
Anxietate și stil educațional al mamelor copiilor cu dizabilități	

I. ECONOMIC AND SOCIAL SCIENCES

I. ȘTIINȚE ECONOMICE ȘI SOCIALE

1.1. ECONOMICS SCIENCES

1.1. ȘTIINȚE ECONOMICE

<https://doi.org/10.54481/ecosoen.2023.1.01>

UDC: 327, 339.97

JEL Classification: F13, F53

THEORETICAL ASPECTS OF MODERN ECONOMIC DIPLOMACY

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ СОВРЕМЕННОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ
ДИПЛОМАТИИ

*KROTENKO Yuri, Habilitated Doctor, University Professor,
Free International University of Moldova, Chisinau
(ORCID: 0000-0002-0240-3829)*

*КРОТЕНКО Юрий Иванович,
доктор хабилитат экономических наук, профессор,
Международный Независимый Университет Молдовы, Кишинэу
(ORCID: 0000-0002-0240-3829)*

Annotation: *The prerequisites for the formation of innovative approaches to the development of the modern concept of economic diplomacy are formulated. The international experience of activating national projects in the field of economic diplomacy is described. Proposals are being formulated for the development of public-private partnership in the field of economic diplomacy.*

Аннотация: *Формулируются предпосылки формирования инновационных подходов развития современной концепции экономической дипломатии. Описывается международный опыт активизации национальных проектов в области экономической дипломатии. Формулируются предложения по развитию государственно-частного партнерства в сфере экономической дипломатии.*

Keywords: *economic diplomacy, international economic relations, globalization, regionalization, public-private partnership.*

Ключевые слова: *экономическая дипломатия, международные экономические отношения, глобализация, регионализация, государственно-частное партнерство.*

Введение

В условиях бурного развития международных экономических отношений и их либерализации, увеличения числа участников внешнеэкономических связей, активизации негосударственных структур в экспортно-импортных, инвестиционных, инновационных и иных сферах, повышаются требования к обеспечению качества и эффективности национальной системы экономической дипломатии. За пределами традиционных механизмов государственной дипломатии оказались такие компоненты международной экономической практической деятельности как туризм, продвижение национальной продукции на внешние

рынки, официальная помощь в целях развития, срочная гуманитарная помощь, внешняя деятельность административно-территориальных образований и гражданского общества, волонтерство и добровольчество и др. Фактически современная экономическая дипломатия выходит из сферы только традиционной государственной дипломатической деятельности. Это предполагает поиск путей и механизмов развития и совершенствования экономической дипломатии в направлении новых инновационных форм, в частности, государственно-частного партнерства.

Материалы и методы исследования

В качестве материалов исследования использованы труды отечественных и зарубежных авторов по проблемам экономической дипломатии на русском, английском и французском языках. Приведены официальные материалы по развитию экономической дипломатии в рамках Министерства Европы и иностранных дел Франции, Всемирного банка, Европейской экономической комиссии ООН, Программы Евросоюза NSA & LA. Используются информационные материалы транснациональных корпораций.

В процессе исследования автором применялись такие методы, как анализ и синтез, сравнение, абстрагирование, обобщение, классификация, моделирование, индукция и дедукция и др.

Результаты и обсуждения

В современных условиях в период осуществления перехода к новому этапу научно-технической революции (четвёртая промышленная революция, индустрия 4.0, цифровизация, информатизация и др.), базирующегося на внедрении «киберфизических систем» в технологические процессы [26], наблюдается расширение ее влияния с преимущественно технико-технологической сферы на социальные, экономико-управленческие и др. аспекты общественной жизни [21].

Все большее место в обществе занимают инновационные, креативные проекты развития, новые формы организации во всех видах экономической деятельности и на всех уровнях управления экономическими системами. Так, например, всемирная система интернет-бронирования Booking, не располагая своими объектами временного проживания (гостиницы, виллы, хостелы, кемпинги, квартиры, ботели и др.) предлагает только в Кишиневе более 760 вариантов размещения. Всего на сайте Booking около 4 млн. вариантов временного проживания [5]. Компании Uber [13] и Yandex Go [16] не имеют собственного парка такси, YouTube и Facebook не производят собственного информационного продукта (контента), а глобальные системы интернет-коммерции Alibaba и Amazon не имеют товаров собственного производства. ChatGPT как сложная нейронная сеть, чат-бот с искусственным интеллектом, всего лишь взаимодействует в диалоговом режиме с пользователем [4]. Однако результативность этих новых организационных форм и структур уникальна. Так, выручка Amazon по итогам 2021 г. составила \$470 млрд, а чистая прибыль – более \$33 млрд [2], а число пользователей ChatGPT за два месяца превысило 100 млн. [7].

Формирование технико-технологической базы современного общества (киберфизические системы, цифровизация, интернет, развитие цифровой экономики наряду с крипто технологией и блокчейном) уменьшают роль и влияние традиционных форм организации в виде посредников (банки, торговые сети, операторы и др.). Отражаются данные явления и на государственных структурах (способствуя, например, формированию электронного правительства). Это оказывает влияние на процессы развития «четырёх свобод» в международных экономических отношениях (движение товаров, физических лиц, услуг и капитала).

Ускоряя динамику общественной жизни, научно-технический прогресс ведет к сокращению ресурса времени на принятие управленческих решений, ограничивает возможности для маневра и согласования. Это проявляется на всех уровнях общественной иерархии, во всех сферах деятельности, в том числе во внешней среде государства, где определяющую роль играет дипломатия и ее организационные структуры. Дипломатия традиционно является средством осуществления государственной политики, в том числе во внешнеэкономической деятельности. По организационно правовой форме дипломатические службы являются государственными организациями. Их принципы, функции, формы и виды деятельности, методы и средства веками оставались неизменными. Однако расширение внешних связей и растущий динамизм общественной и, особенно, экономической жизни, привели к появлению новых терминов, раскрывающих современные и инновационные составляющие дипломатической деятельности. В научных исследованиях и на практике все чаще используют понятия народная, многосторонняя, экономическая, коммерческая, региональная, гражданская, публичная дипломатия, мягкая сила и т.п.

Дискуссия об определении сущности понятия «экономическая дипломатия» выявила многообразие подходов. Так, Мавланов И.Р., например, считает экономическую дипломатию одной из важнейших функций государства, которая сегодня «приобретает комплексный, системный характер, тесно взаимодействуя с широким кругом государственных структур, общественных организаций и торгово-промышленными структурами предпринимателей» [23, с.16-17].

Райнхардт Р.О. полагает, что «экономическая дипломатия» представляет собой отдельное направление дипломатической деятельности и выделяет в ней микроэкономическую и макроэкономическую дипломатию, а также дипломатическое сопровождение национального бизнеса [25].

Дегтерев Д.А., раскрывая разносторонние взгляды на сущность экономической дипломатии за рубежом, описывает случаи, когда отдельные западные исследователи заменяют термин «микроэкономическая дипломатия» на «коммерческая дипломатия» (от англ. commercial), а «макроэкономическая» на «экономическая дипломатия» (от англ. economic) [19]. Также Дегтерев Д.А. отмечает, что нередко используют термин «торговая дипломатия» (от англ. trade diplomacy), который описывает исключительно тематику торговой политики, охватывая при этом и микро-, и макроуровень [18, с.225].

На практике традиционно консервативная государственная дипломатическая деятельность и ее экономический аспект испытывают серьезное влияние происходящих изменений. Развиваются формы международных экономических отношений (валютно-финансовые, торговые, производственные, трудовые и др.), расширяется (по вертикали и горизонтали) состав участников внешнеэкономических связей, ведется активный поиск и развитие креативных, инновационных решений на мировых торговых площадках, где наряду с традиционной торговлей товарами все большую роль играют рынки валюты, ценных бумаг, услуг, прав интеллектуальной собственности, криптовалюты и т.д. Все это требует обеспечения более эффективного менеджмента экономической дипломатией и реформирования действующей системы.

Процесс реформирования дипломатической системы и, особенно, ее экономической составляющей, который инициируют изменения, происходящие на мировой арене, неизбежно сокращают масштаб и глубину государственной прерогативы. Это порождает тенденцию сознательного или неосознанного сдерживания процесса реформирования органами государственной власти как законодательного, так и исполнительного характера. Негативное отношение государственные структуры проявляют к инициативам в международных экономических отношениях за пределами государственной юрисдикции, которые проявляют региональные, муниципальные, коммерческие и non-профитные организации и частные лица.

Это проявляется в различных формах, методах и механизмах. В частности, можно отметить слабое взаимопонимание между национальными государственными дипломатическими службами и международной организацией «Объединённые города и местные власти» (United Cities and Local Governments, UCLG), отпраздновавшей в 2013 г. столетний юбилей [14] и подписавшей в январе 2015 г. Стратегическое партнерство с Европейским союзом [15]. Деятельность UCLG направлена на изучение и лучшее понимание функционирования городской администрации, техническое и административное сотрудничество, обмен знаниями и ноу-хау по улучшению деятельности муниципалитетов. Среди членов Европейского региона структурного подразделения UCLG Metropolis отметим столицы Берлин, Брюссель, Бухарест, Загреб, Киев, Лиссабон, Мадрид, Москва, Сараево, София, Стамбул. Однако не являются членами сообщества Афины, Варшава, Вена, Лондон и ряд других столиц европейского региона, в том числе и Кишинев [8]. Отметим, что порой высказывается мнение об угрозе объединения муниципалитетов и международных встречах для суверенитета государств.

История, мировая хозяйственная практика последних десятилетий доказала более высокую эффективность частной инициативы по сравнению с государственной деятельностью. Это предполагает необходимость поиска инновационных моделей совершенствования государственного управления, более широкого в нем участия всех слоев и групп общества. Одной из моделей совершенствования публичной инфраструктуры сегодня становится государственно-частное партнерство, которое очевидно, может быть использовано в сфере экономической дипломатии.

В дипломатической сфере, в экономической дипломатии, по нашему мнению, государственно-частное партнерство трансформируется в государственно-негосударственное. При этом государство в данном случае не страна, а лишь органы государственной власти. Энтони Гидденс к негосударственным структурам в системе международных экономических отношений относит некоммерческие организации, выполняющие международные задачи; транснациональные корпорации; а также несколько типов организаций представляющих мировое сообщество (ООН, ЮНЕСКО); связанных с необходимостью международного сотрудничества или сообщения, таких, как почтовые службы, телекоммуникации, морские навигационные службы и так далее; связывающие воедино государства или экономические системы, обладающие общностью интересов (ЕЭС) [27]. По нашему мнению, сегодня список негосударственных структур партнерства в системе экономической дипломатии шире. В него также целесообразно включать все многообразие негосударственных структур (объединений граждан) и местных властей [24], а также отдельных физических и юридических лиц.

Раскрывая современное видение традиционного государственно-частного партнерства отметим, что в 2007 г. в рамках Европейской экономической комиссии ООН (United Nations Economic Commission for Europe, UNECE), которая является одной из пяти региональных комиссий Экономического и Социального совета ООН (Economic and Social Council, ECOSOC), было разработано Практическое руководство по вопросам эффективного управления в сфере государственно-частного партнерства (ГЧП). В документе UNECE отмечалось, что «ГЧП, прежде всего, помогает избежать возможного негативного эффекта от исключительной прерогативы государства на собственность и оказание услуг, с одной стороны, и полной приватизации, с другой. ГЧП сочетает в себе лучшее из «двух миров»: частный сектор и его ресурсы, управленческие навыки и технологии, а также государственный сектор с его регулирующей деятельностью и защитой общественных интересов. Этот сбалансированный подход особенно приветствуется в предоставлении общественных услуг, которые касаются основных потребностей каждого человека» [6, с.4].

Именно возможность избежать негативного эффекта от исключительной прерогативы государства на оказание общественных услуг, представляется нам базовым практическим компонентом в формировании расширенной концепции экономической дипломатии,

ориентированной на удовлетворении основных потребностей каждого человека на любом уровне общественной жизни и управления (домохозяйство, предприятие, муниципий, регион, государство и др.).

Как любой инновационный проект, реализация расширенной концепции экономической дипломатии предполагает обеспечение процесса реформирования инфраструктурной составляющей, публичной инфраструктурой. Базируясь на материалах Всемирного банка, касающихся государственно-частного партнерства, можно сделать вывод, что современное определение публичной инфраструктуры означает материальные объекты или системы, которые используются для предоставления услуг, являющихся жизненно важными для населения [12]. По нашему мнению, услуга в области экономической дипломатии может быть отнесена к данной категории, особенно с учетом обеспечения основных прав и свобод в области передвижения людей, товаров, услуг, капитала, технологий и информации.

Реализация концепции современной инновационной креативной экономической дипломатии требует перестройки государственного сектора, решение им ряда организационных и институциональных задач. В конечном итоге деятельность государственного сектора экономической дипломатии должна быть нацелена на развитие потенциала всех членов и объединений граждан общества, а также местных властей в целях формирования основы более справедливой, открытой и демократичной системы, путем поддержки «собственных инициатив» всех компонентов совокупности национальных негосударственных структур.

Являясь сложным механизмом, современная инновационная (креативная) экономическая дипломатия требует создания новых специализированных институтов поддержки, обеспечения структурных изменений в государственных органах власти, а также развития специфических навыков у обоих участников процесса – государственного и частного (общественного, негосударственного) сектора. Для качественного функционирования креативной экономической дипломатией необходимы эффективная система управления, обеспечивающая развитие дипломатических институтов экономического частно-государственного партнерства; соблюдение прозрачных и эффективных процедур реализации концепции креативной экономической дипломатии; ответственность органов государственной власти перед обществом; высокий уровень компетентности в государственном и частном секторах.

Интересный опыт развития системы экономической дипломатии накоплен во Франции. В практике внешней политики Министерства Европы и иностранных дел Франции во внешнеполитических направлениях наряду с экономической дипломатией и внешней торговлей, присутствуют туризм, феминистская дипломатия, дипломатия через спорт, цифровая дипломатия, научная и академическая дипломатия. Включает французская внешняя политика также такие направления как безопасность, разоружение и нераспространение, климат и окружающую среду, международные правовые вопросы, официальную помощь в целях развития, срочную гуманитарную помощь, внешнюю деятельность административно-территориальных образований, гражданское общество и добровольчество и др. [9]. В рамках собственно направления экономическая дипломатия как одного из политических приоритетов Франции на сайте МИД раскрыта многообразная деятельность министерства, департамента экономической дипломатии, послов и дипломатических представительств Франции, *Conseillers du commerce extérieur de la France* (Foreign Trade Advisors) [11], *BPI France* (*Banque publique d'Investissement*) [3] и др.

В современных условиях поиск путей дальнейшего цивилизационного развития порой трактуют в рамках углубления глобализации [10] или регионализации [1]. Нередко их представляют как две стороны тенденций современного мирового развития либо как

стремящиеся к взаимодействию взаимосвязанные элементы системы [17]. В то же время Дергачев В.А., например, считает, что «в качестве субъекта глобализации выступает регионализация» [20, с.6]. Вне зависимости от авторской позиции видения тенденций общественного развития как концепция глобализации, так и регионализации предполагают необходимость передачи части государственных функций за пределы государственной системы управления. Роль национальных государств, административных методов управления становится все менее значимой и определяющей. Это наблюдается в экономике, социальной сфере, культуре, образовании, политической сфере и т.д. Либерализм в той или иной форме и степени проявляется повсеместно.

В современной экономике государство представляет населению и предпринимателям все больше свобод (передвижение людей, товаров, услуг, финансов, информации, технологии). Эти свободы ведут к развитию внегосударственного взаимодействия на всех уровнях экономической иерархии (физические и юридические лица, муниципии, регионы и др.), охватывая все организационные структуры, включая некоммерческие.

Формулируя направления повышения эффективности и качества менеджмента современной национальной системы экономической дипломатии целесообразно выделить в ней иерархический и функциональный компонент. При иерархическом подходе в мировой экономике признаны глобальный, региональный и субрегиональный, интеграционный, национальный, местный, муниципальный, корпоративный уровень, межличностный аспект [22] и уровень домохозяйств. В рамках функционального подхода в контексте экономической дипломатии наиболее характерны такие подсистемы как внешняя торговля (включая туризм), инвестиционная и инновационная деятельность, официальная помощь в целях развития, срочная гуманитарная помощь, внешняя деятельность административно-территориальных образований и др., которые, по нашему мнению, адекватны трактовке Министерства Европы и иностранных дел Франции [21].

На уровне межличностных отношений и связей индивидуума-потребителя (домохозяйства) с субъектами более высокого ранга экономико-административной иерархии современная экономическая дипломатия призвана, в частности, учитывать инициативную социально-экономическую деятельность. В международном туризме, например, индивидуум-потребитель (домохозяйство), выступая как субъект международных экономических правоотношений является стороной соответствующего договора (в том числе устного), осуществляет коммуникативное взаимодействие (в социальных сетях, браузерах, облачных платформах подобных Zoom, программах видеосвязи аналогичных Skype, нейронных сетей с искусственным интеллектом типа ChatGPT и др.), участвует в веб-конференциях и вебинарах.

Большой объем из деятельности экономической дипломатии выполняют транснациональные корпорации. В своих международных экономических взаимоотношениях с потребителями, поставщиками, конкурентами, а также органами государственной власти и местного самоуправления, они широко используют дипломатические формы, методы и средства, что приводит к процессам частичного выдавливания государства из сферы международных экономических отношений. В результате транснациональные корпорации замещают место государственной дипломатии частно-государственным и частным взаимодействием сторон.

Взаимодействие в рамках международных экономических отношений с негосударственными структурами определенными Энтони Гидденсом [27] (ООН, ЮНЕСКО, МВФ, ИКАО, ЕС, ГУАМ и др.) в основном находятся в сфере деятельности министерств иностранных дел и аффилированных с ними организациями. Однако современная система негосударственных структур экономической дипломатии несколько шире и круг ее участников более значимый. Это миграционные, инновационные, инвестиционные структуры, в том числе учебные, научные, донорские, волонтерские, общественные организации, особые

экономические зоны и др. многие из которых участвуют в международной экономической деятельности вне сферы министерства иностранных дел. Такое многообразие предполагает формирование государственного межведомственного органа с широким участием в нем представителей негосударственных организаций, по той же схеме государственно-частного партнерства.

Выводы

1. Необходимо расширить применяемые подходы к формированию современной концепции функционирования инновационной экономической дипломатии, отходя от монополии государственного управления видом деятельности к смешанному государственно-частному партнерству, активизируя творческий потенциал домохозяйств, предпринимателей, муниципальных и административно-территориальных структур, транснациональных корпораций, всего гражданского общества.

2. Учитывая современные европейские тенденции и, в частности, деятельность Комитета регионов ЕС, целесообразно изучить возможность расширить круг участников в экономической дипломатии в Молдове за счет субнациональных акторов (нецентральных, региональных, местных органов власти), направив их усилия на поддержку и в дополнение к проводимой государством дипломатии, Это позволит обеспечить приоритетный характер механизмов экономической дипломатии, улучшить национальные характеристики, составляющие основу роста благополучия граждан и их объединений.

3. Экономическая дипломатия в современных условиях занимает место одного из политических приоритетов государства. Использование опыта Франции в реализации этого приоритета, создание национального стратегического механизма управления национальной системой экономической дипломатии в условиях перехода к цифровизации внешнеэкономической деятельности представляется весьма актуальным. В этой связи целесообразной видится разработка стратегического механизма формирования и развития национального менеджмента креативной, инновационной экономической дипломатии (концепция, стратегия, национальные планы и программы).

Библиография

1. Wallis. The New Regionalism. Доступно: https://web.archive.org/web/20070929081755/http://www.munimall.net/eos/2002/wallis_regionalism.nclk.
2. Amazon 2010-2022. AMZN. Macrotrends - The Premier Research Platform for Long Term Investors. Доступно: <https://www.macrotrends.net/stocks/charts/AMZN/amazon>.
3. Banque Publique d'Investissement. Доступно: <https://www.bpifrance.com>.
4. ChatGPT. Доступно: <https://chatgptonline.net>.
5. Find your next stay. Search low prices on hotels, homes and much more... Доступно: <https://www.booking.com>.
6. Guidebook on promoting good governance in public-private partnerships. UNECE, New York and Geneva, 2008. 104p. Доступно: <https://ppp.worldbank.org/public-private-partnership/library/guidebook-promoting-good-governance-public-private-partnership>.
7. Krystal Hu. ChatGPT sets record for fastest-growing user base - analyst note. Доступно: <https://www.reuters.com/technology/chatgpt-sets-record-fastest-growing-user-base-analyst-note-2023-02-01>.
8. Metropolis welcomes 6 new members. Monday 09/01/2023. Доступно: <https://www.metropolis.org/news/metropolis-welcomes-6-new-members>.
9. Ministère de l'Europe et des Affaires étrangères – 2021. Доступно: <https://www.diplomatie.gouv.fr/ru/politique-etrangere/ekonomicheskaya-diplomatiya-i-vneshnyaya-torgovlya/>.
10. New growth models. What is globalization anyway? Jan 10, 2017. Доступно: <https://www.weforum.org/agenda/2017/01/what-is-globalization-explainer>.

11. Our passion France. Our mission the world. Доступно: <https://www.cncccf.org/en/our-passion-france-our-mission-the-world/>.
12. The official website of the Resource centre for public-private partnerships in infrastructure World Bank [Electronic resource]. Доступно: <http://www.worldbank.org/public-privatepartnership/>
13. Uber. We reimagine the way the world moves for the better. Доступно: <https://www.uber.com/ro/en/about/>.
14. United Cities and Local Governments: UCLG. Доступно: <https://www.uclg.org>.
15. Working together to strengthen the global network of local and regional governments. Доступно: https://www.uclg.org/en/Strategic_Partnership_with_the_European_Union.
16. Yandex Go. Mergi unde ai nevoie, expediază colete, întâmpină oaspeți. Доступно: https://taxi.yandex.md/ro_md/.
17. Бабурина О. Н. Регионализация и глобализация: к проблеме взаимосвязи. В: Проблемы современной экономики, 2008, №3(27). Доступно: <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=2161>.
18. Дегтерев Д.А. Микро- и макроэкономическая дипломатия. В: Сборник научных трудов профессорско-преподавательского состава, научных сотрудников и аспирантов по итогам НИР 2007 года. СПб.: Санкт-Петербургский государственный университет экономики и финансов. 2008 с. 225-228.
19. Дегтерев Д.А. Экономическая дипломатия: экономика, политика, право. М.: МГИМО (У), Навона, 2010, 176 с.
20. Дергачёв В.А. Глобалистика. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2005, 303 с.
21. Кротенко Ю.И. Экономическая дипломатия ЕС. În: „Diplomația economică a Uniunii Europene în condițiile actuale ale globalizării”, masă rotundă cu participare internațională (2021; Chișinău). Chișinău: CEP USM, 2021, p.20-27.
22. Кротенко Ю. Международный туризм как инструмент экономической дипломатии Евросоюза. In: Tourism and the global crises. Proceedings of the international scientific conference organized by tourism department at faculty of economics of the "St. Cyril and St. Methodius" University of Veliko Turnovo, Bulgaria, 21 april 2021 year, p. 820-829.
23. Мавланов И.Р. Экономическая дипломатия. М.: Издательство «Аспект Пресс», 2016, 528 с.
24. Негосударственные структуры (объединения граждан) и местные органы власти в деятельности по развитию. (Программа NSA & LA). Доступно: <https://webgate.ec.europa.eu/online-services>
25. Райнхардт Р.О. Современная система экономической дипломатии ФРГ. Вестник МГИМО Университета, № 3(42), 2015, с.225-231.
26. Шваб К. Четвертая промышленная революция. М.: Бомбора, 2016, 230 с.
27. Гидденс Э. Социология. М.: УРСС, 1999, 631 с.

<https://doi.org/10.54481/ecosoen.2023.1.02>

UDC: 614.2

JEL Classification: I15, I18

ELEMENTS OF THE QUALITY MANAGEMENT SYSTEM OF MEDICAL CARE

ЭЛЕМЕНТЫ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ КАЧЕСТВОМ МЕДИЦИНСКОЙ ПОМОЩИ

*BLAGORAZUMNAYA Olga¹, Ph.D of economic sciences, Associate Professor,
Free International University of Moldova, Chisinau
(ORCID: 0000-0001-6791-5481)*

*ROBU Elena², Ph.D of economic sciences, Associate Professor,
Free International University of Moldova, Chisinau
(ORCID: 0000-0002-3815-8976)*

*БЛАГОРАЗУМНАЯ Ольга, доктор экономических наук, доцент
Международный Независимый Университет Молдовы, Кишинэу
(ORCID: 0000-0001-6791-5481)*

*РОБУ Елена, доктор экономических наук, доцент
Международный Независимый Университет Молдовы, Кишинэу
(ORCID: 0000-0002-3815-8976)*

Annotation: In modern conditions, for the development of health care, it is necessary to improve the quality management system of medical care, which is a component of ensuring the efficiency of the medical institution. This article provides an overview of the elements of the quality management system of medical care based on the study of the approaches of the World Health Organization (WHO) and leading researchers in the field of quality management.

Аннотация: В современных условиях для развития здравоохранения необходимо улучшение системы управления качеством медицинской помощи, которая является составляющей обеспечения эффективности работы медицинского учреждения. В данной статье приведен обзор элементов системы управления качеством медицинской помощи на основе изучения подходов Всемирной организации здравоохранения (ВОЗ) и ведущих исследователей в области менеджмента качества.

Keywords: quality, medical care, quality management system, elements.

Ключевые слова: качество, медицинская помощь, система управления качеством, элементы.

Introduction

The quality of medical care is the degree of compliance of the medical care provided with the needs or expectations of the patient (population), the current level of medical science, technology, and standards [1]. Healthcare institution performance analysis and quality of care management (QMC) have been the focus of their leadership for many years. The focus is on the main internal and external elements of the QMC control system. Different authors and organizations distinguish within the quality management system various elements that ensure the process of quality improvement. According to the authors, the internal components include leadership, organization of the process, patient orientation, employees, information and knowledge, use of resources. The external

¹ oblagorazumnaia@ulim.md

² erobu@ulim.md

components are partners, funding, society. The art of quality management and improving the quality of medical care is to combine these elements into a single system. At the same time, the most important criteria for the effectiveness of management should be positive changes in the final performance indicators of medical services institutions - stability, positive dynamics of the main performance indicators, the introduction of new medical technologies, low staff turnover. The purpose of the study is to analyze and systematize the elements that make up the quality management system of medical care.

Materials and methods of research

The methodological basis of the study is a systematic approach, which is based on the study of the elements of the quality of medical care. The information base of the study was legislative and other regulatory and legal documents regulating the process of providing medical services and the functioning of medical and preventive institutions, as well as concepts, programs and strategies for the development of health care in modern conditions.

Results and considerations

Assessing the quality of medical services as medical technologies evolve and the nature of diseases changes is of paramount importance. One of the founders of the theory of quality in the field of health care, Donabedian A. in 1988 described quality and the components for its achievement in the aspect of the provision of medical care. He proposed an approach for quality assessment, distinguishing three categories: structure (material and technical resources, human resources, organizational structure), process (specific actions taken during medical care) and result (the effect of medical care on the patient's health status and society as a whole), in the analysis of which conclusions can be drawn about the quality of medical care.

Donabedian A. also identified certain areas of quality assurance of medical care [2] (Figure1).

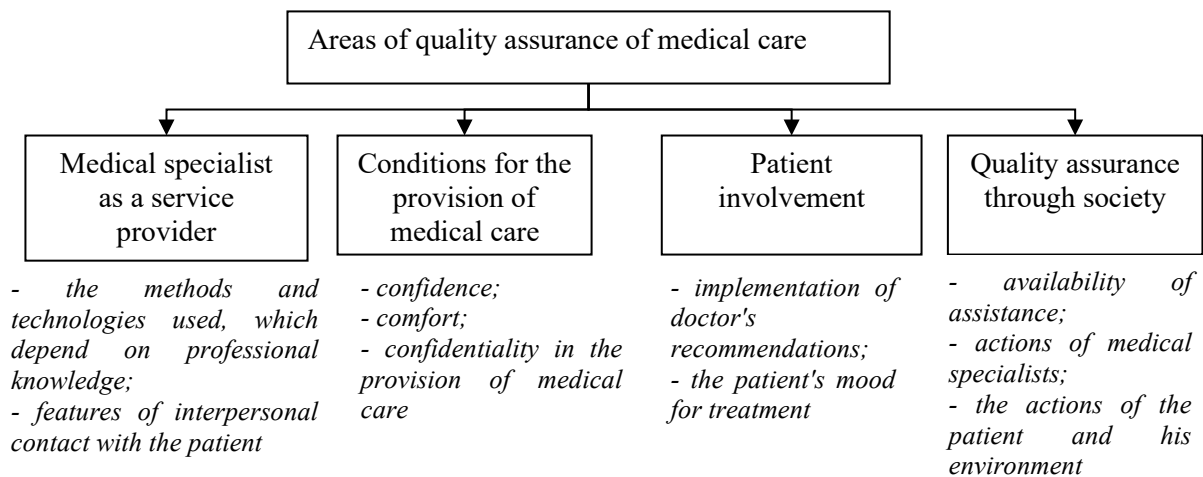

Figure 1. Areas of Quality Assurance of Care by Donabedian A.
 [developed by the author based on 2]

The data of Figure 1 show that not only specialists and conditions for the provision of medical care in a medical institution are important for the quality of medical care, but also the patients themselves. Ensuring the quality of medical care is the main goal of any organization. The main means of monitoring medical care are medical standards, expert assessment and performance indicators of a medical worker.

Decades of research have described many components of quality, but it is increasingly said that the quality of health services in all countries of the world should be determined by their effectiveness, safety and focus on people. In addition, health services were timely, equitable, integrated and sustainable.

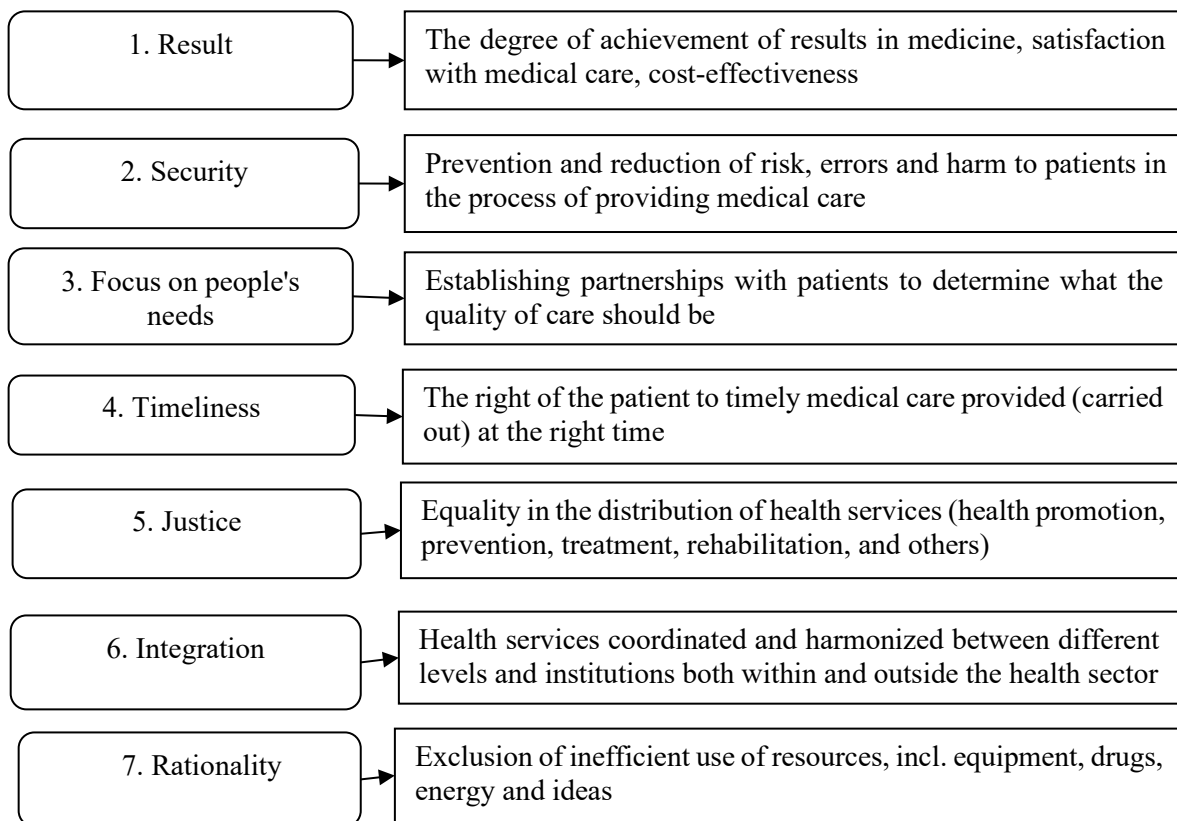

Figure 2. Components of the quality of care [developed by the author based on 10]

In this context, special attention should be paid to the main indicators of the quality of medical services, answering the following questions:

1. *Are health services effective?* The concept of "efficiency" in health care cannot be identified with the general economic category of efficiency as the degree of achievement of specific results. In health care, even with the use of the most qualified labor and the use of modern medical technology, there can be a "zero" and even "negative" result.

The effectiveness of the health care system, its services and individual activities is measured by a set of indicators, each of which characterizes any aspect of the process of medical activity. The effectiveness of the health system cannot be determined unequivocally. Regarding health care, there are three types of efficiency (medical, social, and economic), which are interrelated and interdependent.

Medical effectiveness is the degree to which a medical outcome is achieved. In relation to one patient, this is a recovery or improvement in the state of health, the restoration of lost functions of individual organs and systems. At the level of health care institutions and the industry, medical effectiveness is measured by many specific indicators: the proportion of cured patients, a decrease in the incidence of the disease into a chronic form, a decrease in the incidence of the population.

Social efficiency is the degree of achieving a social result. Regarding a particular patient, this is his return to work and active life in society, satisfaction with medical care. At the level of the entire

industry, this is an increase in the life expectancy of the population, a decrease in the level of mortality and disability rates, and the satisfaction of society with the system of medical care.

Economic efficiency is the ratio of the results obtained and the costs incurred. The calculation of economic efficiency is associated with the search for the most economical use of available resources [13]. This indicator is necessary in assessing the functioning of the health care system, its individual divisions, and structures, as well as the economic justification of measures to protect public health.

Economic efficiency in health care cannot be decisive in the choice of certain means of prevention, treatment, organizational forms of medical care. However, cost-effectiveness criteria, along with medical and social effectiveness, can help to prioritize interventions in under-resourced settings.

According to the authors, any type of medical activity, a complex of health, hygienic and preventive measures in individual medical institutions should be evaluated in terms of social, medical, and economic efficiency. The leading criterion for assessing the effectiveness can only be health indicators in dynamics (reduction of morbidity, mortality, increase in the duration of the period of labor activity, etc.).

2. *Are health services safe?* Adverse events caused by unsafe health care appear to be one of the top 10 causes of death and disability worldwide [4]. In high-income countries, it is estimated that one in ten patients are harmed by inpatient care [7]. Each year, unsafe care in hospitals in low- and middle-income countries (LMICs) results in 134 million adverse events, killing 2.6 million patients each year [5].

In the member countries of the Organization for Economic Co-operation and Development (OECD), 15% of all costs and workloads in hospitals are a direct consequence of adverse events [7]. Worldwide, four out of 10 patients are harmed in primary and outpatient care. In 80% of cases, harm is preventable. The most serious consequences are errors in the diagnosis, as well as in the prescription and use of medicines [8].

Conditions for the provision of quality essential health services contribute to patient safety. It is also important to recognize the importance of patient safety in reducing the costs associated with addressing the consequences of the harm caused to patients and improving the efficiency of the health care system [12]. The provision of safe services will contribute to restoring and strengthening public confidence in the health care system [9].

Recognizing that patient safety is a global health priority, the World Health Assembly adopted resolution WHA72.6 on patient safety. In that resolution, it endorsed the proclamation of World Patient Safety Day, to be celebrated annually by Member States on 17 September. The purpose of World Patient Safety Day is to promote patient safety through patient safety, raising awareness and increasing public participation, deepening global understanding of the problem, and stimulating solidarity and action around the world.

195 countries received an assessment of health efficacy and safety. The Global Safety Index is an international study in the field of health. The purpose of the study is to help governments identify problems and provide an opportunity to assess the progress of the health system in the future. With the help of this index, the effectiveness of systems in all countries of the world is evaluated.

Figure 3 shows the high-income countries that are in the top 10 with the best healthcare.

WHO's Division of Patient Safety and Risk Management has been instrumental in shaping and implementing the global patient safety agenda, focusing on facilitating work in some key strategic areas. In doing so, WHO is committed to providing better quality of care to patients, reducing risk and harm, achieving better health outcomes, and reducing costs.

Figure 3 shows the high-income countries that are in the top 10 with the best healthcare.

Figure 3. Global Health Security Index 2021 [3]

WHO's Division of Patient Safety and Risk Management has been instrumental in shaping and implementing the global patient safety agenda, focusing on facilitating work in some key strategic areas. In doing so, WHO is committed to providing better quality of care to patients, reducing risk and harm, achieving better health outcomes, and reducing costs.

Patient safety in the context of the provision of safe and high-quality health services is a prerequisite for strengthening health systems and succeeding towards achieving de facto universal health coverage as part of the achievement [9].

3. *Are health services people-centered?* Health systems need to be people-centered rather than diseases and institutions, and universal health services must be adhered to.

According to the World Health Organization [11], at least half of the world's people are unable to receive basic health services; about 100 million people find themselves in extreme poverty (forced to live on as little as \$1.90 or less a day) because they have to pay for health services out of their own pockets; more than 930 million people (almost 12% of the world's population) spend, at least 10% of your family budget for health services.

WHO adheres to the concept of effective coverage, in which universal health coverage is seen as a means of achieving a higher level of public health and measures are taken to provide patients with quality and safe services [6]. WHO supports countries in developing their health systems to achieve and maintain universal health coverage and in monitoring progress.

Universal health coverage (UHC) means that all people and communities receive the health services they need without financial hardship. These services include a full range of essential quality health services, from health promotion to prevention, treatment, rehabilitation, and palliative care.

Universal health coverage enables everyone to access the services they need for the most significant causes of illness and death and ensures that the quality of these services is good enough to improve the health of the people who receive them [11].

There are many aspects that are not covered by universal health coverage [11]:

1. Universal health coverage does not mean free coverage of all possible health interventions, regardless of their cost, because no country can provide all services free of charge in a sustainable manner.
2. UHC is not just about health financing. It covers all components of the health system: health systems, the health workforce, health facilities and communication networks, health

- technology, information systems, quality assurance mechanisms, and leadership and legislation.
3. UHC is concerned not only with ensuring a minimum set of health services, but also with the gradual expansion of health coverage and financial protection as additional resources become available.
  4. UHC is not only concerned with services provided to individuals, but also with services at the general population level, such as public health campaigns, water fluoridation, destruction of mosquito breeding sites, etc.
  5. The concept of universal health coverage encompasses much more than health; moving towards universal health coverage also means moving towards equity, development priorities and social inclusion, and cohesion.

The global movement towards universal health coverage (UHC) began to gain momentum immediately after the World Health Assembly and the UN General Assembly called on governments to ensure that they "urgently and substantially intensify their efforts to accelerate the transition to universal access to affordable and quality health care." because approximately 400 million people still lack access to basic health care, including antenatal care, skilled childbirth care, childhood immunization, antiretroviral therapy, tuberculosis treatment and access to clean water and safe sanitation.

Protecting people from the financial consequences of paying for health services out of pocket reduces the risk of people falling below the poverty line, as an unexpected illness will force them to spend all their savings, sell property or go into debt, destroying their future and often the future of their children.

Moving towards universal coverage requires strengthening health systems in all countries. Reliable financial structures are key. In an environment where the bulk of health care costs must be paid for out of pocket, poor people often cannot get many of the services they need, and even rich people can face financial hardship in the event of severe or long-term illness. Pooled funds from mandatory funding sources (such as mandatory insurance premiums) can distribute the financial risks caused by disease to the population.

The allocation of adequate financial resources to ensure UHC implies that there is sufficient budgetary reserve or fiscal space to expand or maintain health coverage, without compromising the sustainability of the government's fiscal position. Financial space is created naturally through the growth of the economy, through an increase in tax revenues. However, economic development alone is generally not sufficient to generate the necessary increase in public spending on health; in addition, Governments should make health a priority sector in their budget planning. Countries can also create fiscal space for UHC by broadening the tax base and improving tax collection, including the introduction of special sources of income for the health sector, such as health and social security contributions, improved use of funds, grants, and temporary loans.

A striking example of a country with a highly effective mechanism of state health insurance of the population, as well as a developed and effective health care system is the State of Israel. In recent years, there has been a tendency for the share of budget expenditures in the total volume of health care financing to be constantly decreasing, while the share of private financing, on the contrary, is increasing.

All UN Member States have agreed to work towards universal health coverage by 2030 as part of the Sustainable Development Goals (SDG 3.8). Many countries are already making progress towards universal health coverage. Governments in countries where health services are traditionally affordable and affordable are finding it increasingly difficult to meet the ever-increasing needs of their populations at an increasing cost. health services.

4. *Are health services timely?* This question has become especially relevant in 2019-2020 - during the COVID-19 coronavirus pandemic.

In September 2020, there are top-10 countries in terms of the number of COVID-19 cases: the United States (3,604,895), Brazil (1,939,167), India (970,169), Russia (746,369), Peru (337,724), Chile (321,205), Mexico (311,486), South Africa (311,049), Spain (304,574), and the United Kingdom (291,911).

When China announced unprecedented measures to combat the spread of the coronavirus in January 2020, many observers did not fail to note how difficult it would be to repeat such measures in other countries. Here is an example of several countries learning from China's experience in fighting infection.

Italy. The Italian government made mistakes that the rest of the Western world should have considered but did not. Italy has surpassed China in the number of deaths from COVID-19, according to official figures. The difference is even more significant if we recall that the population of Italy is only 4% of the population of China.

There are several plausible reasons for the seriousness of the situation in Italy. The average age of citizens is very high - about 45 years. The novel coronavirus is particularly dangerous for the elderly, while the young, and especially children, tolerate it easily. According to the WHO, the average age of those who died from the virus in Italy is close to 80 years. Cultural factors may have also played a role: in Italy, different generations tend to spend more time together, often under the same roof, which may have contributed to the spread of infection among the elderly.

Israel. The rates of coronavirus infection in the religious sector were several times higher than the average for Israel. Of particular concern to the Ministry of Health was the religious city of Bnei Brak in the center of the country, whose population until recently ignored quarantine measures.

At the same time, the Israeli startup company RADLogics announced the development of an automated instant detection platform for coronavirus (COVID-19) based on the analysis of computed tomography (CT) images. The platform is based on artificial intelligence. In addition to instant diagnosis, it has a high accuracy of the result and allows you to track how the disease proceeds.

Thus, quality health services around the world must be effective, safe and people-centered. In addition, quality health care involves the provision of timely, equitable, comprehensive, and effective services.

4. *Are health services timely available?* Timely medical care is medical care provided (carried out) at the right time. Fast and timely transportation to a medical organization is sometimes the only way to save a person. His life depends on how quickly he will be delivered to a medical institution and how quickly it will be possible to start effective treatment. At the legislative level, the concept of "timeliness of medical care" is not fixed. However, there are several regulatory guidelines, documents that guide the medical organization in terms of the timing of the provision of medical services. The timeliness of the provision of medical care should be ensured at each stage of the provision of medical care.

5. *Are health services fair?* Health equity is a problem in all countries, the state of which depends to a large extent on the global, economic, and political system. An example of the provision of equitable health services is Israel:

1. First, Israel's health care system is deeply social. State policy, first, is aimed at the prevention and early detection of diseases, and this type of medical care is legally guaranteed by the state and implemented through the financing of a basket of medical services and the public health system.
2. Secondly, great attention is paid to the quality of medical care provided. Not only a medical institution, but also every doctor must have a license. Great importance is attached to training, retraining, as well as advanced training of medical personnel. The application of a progressive scale, considering the maximum amount of income, when collecting health insurance premiums from different types of income reflects the principle of social justice.

6. *Are health services integrated?* Integrated health services delivery is an approach to modernizing and delivering care sustainably to improve health outcomes. It's not an end, it's a means to meet the challenges [11].

This approach is based on the principles of health for all, with primary health care playing a key role, and aims to create optimal conditions for strengthening people-centered health systems. It highlights the following aspects:

- 1) comprehensive provision of high-quality services throughout the life course;
- 2) planning for multidimensional societal and individual needs;
- 3) the provision of services through the coordinated work of supplier teams operating in different contexts and at different levels of assistance;
- 4) effective management for optimal results and appropriate use of resources based on the best available evidence;
- 5) providing feedback for continuous improvement of performance and elimination of the underlying causes of health disorders;
- 6) promoting well-being through intersectoral action.

7. *Are health services rational?* The efficiency of spending resources in health care is one of the criteria for the provision of quality medical care. The main reasons for inefficiency in the provision of services are improper prescription and use of medicines, lack of an optimal human resources structure, overuse or supply of equipment, corruption, and limited use of infrastructure. Unjustified discrepancies in the prevalence of certain procedures and the intensity of assistance on a geographical basis are an indirect sign of excessive spending of resources and, accordingly, inefficiency.

Conclusions

The quality of medical care is of great social importance, especially during the outbreak of coronavirus infection COVID-19, and therefore the importance of observing their quality level is difficult to overestimate.

Quality care increases the likelihood of achieving the desired health outcomes and meets seven measurable characteristics of care: effectiveness, safety, people-centeredness, timeliness, equity, integration, and rationality. Regardless of a country's income level, if there is an opportunity to improve the health indicators of the population, the quality of health services can also be improved.

Bibliography

1. Blagorazumnaya O., Socolov V., Socolova L. Quality management of medical services in health care institutions of Moldova. In: EcoSoEn, 2019, an. 2, nr. 3-4, p.26-37.
2. Donabedian A. The quality of care: How can it be assessed? In: Journal of the American Medical Association, 1988.
3. Global Health Security Index. Available at: <https://www.ghsindex.org/#1-section--map>
4. Ля АК. Выступление на круглом столе «Безопасность пациентов – масштабный вызов как для специалистов здравоохранения, так и для политиков» в рамках совещания «Grand Challenges» Фонда Билла и Мелинды Гейтс, 18 октября 2018. Available at: <https://globalhealth.harvard.edu/qualitypowerpoint>
5. National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine. Crossing the global quality chasm: Improving health care worldwide. Washington (DC): The National Academies Press, 2018. **Available at:** <https://www.nap.edu/catalog/25152/crossing-the-global-quality-chasm-improving-health-care-worldwide>
6. Proposed programme budget 2020–2021. Seventy-second World Health Assembly. Provisional agenda item 11.1. Geneva: World Health Organization, 2019. Available at: http://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/WHA72/A72_4-en.pdf

7. Slawomirski L, Auraaen A, Klazinga N. The economics of patient safety: strengthening a value-based approach to reducing patient harm at national level. Paris: OECD, 2017. Available at: <http://www.oecd.org/els/health-systems/The-economics-of-patient-safety-March-2017.pdf>
8. Slawomirski L, Auraaen A, Klazinga N. The Economics of Patient Safety in Primary and Ambulatory Care: Flying blind. Paris: OECD, 2018. Available at: <http://www.oecd.org/health/health-systems/The-Economics-of-Patient-Safety-in-Primary-and-Ambulatory-Care-April2018.pdf>
9. Systems Approach. In: Patient Safety Network. Rockville (MD): Agency for Healthcare Research and Quality; 2019. Available at: <https://psnet.ahrq.gov/primers/primer/21>.
10. Thi Anh Thu L. et al. Cost-effectiveness of a hand hygiene program on health care-associated infections in intensive care patients at a tertiary care hospital in Vietnam. In: American Journal of Infection Control, 2015, nr.43(12), p.9–93.
11. Universal health coverage (UHC). 24 January 2019. [https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/universal-health-coverage-\(uhc\)](https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/universal-health-coverage-(uhc))
12. Глобальные действия по обеспечению безопасности пациентов. Доклад Генерального директора. Женева: Всемирная организация здравоохранения, 2019. Available at: https://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/WHA72/A72_26-en.pdf
13. Ярина П.А. К вопросу оценки эффективности деятельности медицинских организаций. В: Научные исследования и инновации, 2021, №10, с.86-91.

<https://doi.org/10.54481/ecosoen.2023.1.03>

UDC: 331.5: 004.8

JEL Classification: J23

THE NEW TECHNOLOGIES AND LABOR MARKET IN ROMANIA

NOILE TEHNOLOGII ȘI PIAȚA MUNCII ÎN ROMÂNIA

MARINESCU Gabriela³, Ph.D, university professor, Faculty of Medical Bioengineering, University of Medicine and Pharmacy „Gr.T.Popa”, Iasi, Romania
(ORCID: 0000-0002-3469-2442)

MARINESCU Gabriela, doctor, profesor universitar, Facultatea de Bioinginerie Medicală, Universitatea de Medicină și Farmacie „Gr.T.Popa”, Iași, România
(ORCID: 0000-0002-3469-2442)

Annotation: *The work aims to highlight the changes that modern technologies can bring to the labor market in the future. Studies and research demonstrate the benefits and threats that Artificial Intelligence will cause on the labor market, in general, on the Romanian one, in particular. Questions such as: What is the strategy that will reduce job losses? How and where will new jobs be created? What do we do when the number of lost jobs exceeds the number of new ones, and the market presents high unemployment and few qualified human resources? Where education goes headed for the training of specialists in new fields? ; bring into view big issues that cannot be ignored.*

The research succinctly answers these, showing that the labor market will have a very different picture from today, with nuances from one country to another. The first conclusion that emerges from the study is that the new structure of services and activities of the future requires high-level skills and competencies, which are difficult to acquire quickly and without important individual and collective efforts. A second emphasizes that we need adequate education for the changes that Artificial Intelligence will cause. In Romania, the process of innovation and creativity is continuously decreasing. Society is increasingly unprofessional, and people with skills are hard to find. This development should raise public concern, as the challenges posed by technologies already seem insurmountable due to poor governance, aging populations, and job structures.

Adnotare: *Lucrarea își propune să evidențieze schimbările pe care tehnologiile moderne le pot aduce pe piața muncii în viitor. Studiile și cercetările demonstrează beneficiile și amenințările pe care Inteligența Artificială le va provoca pe piața muncii, în general, pe cea românească, în special. Întrebări precum: Care este strategia care va reduce pierderile de locuri de muncă? Cum și unde vor fi create noi locuri de muncă? Ce facem atunci când numărul locurilor de muncă pierdute depășește numărul celor noi, iar piața prezintă un șomaj ridicat și puține resurse umane calificate? Încotro se îndreaptă educația pentru formarea specialiștilor în domenii noi? aduc în prin plan probleme majore care nu pot fi ignorate.*

Cercetarea răspunde succint la acestea, arătând că piața muncii va avea o imagine foarte diferită de cea de astăzi, cu nuanțe de la o țară la alta. Prima concluzie care reiese din studiu este că noua structură a serviciilor și activităților viitorului necesită abilități și competențe de nivel înalt, care sunt greu de dobândit rapid și fără eforturi individuale și colective importante. O a doua subliniază că e nevoie de educație adecvată schimbărilor pe care le va provoca tehnologia. În România, procesul de inovare și creativitate este în continuă scădere. Societatea este din ce în ce mai neprofesională, iar oamenii cu aptitudini sunt greu de găsit. Această evoluție ar trebui să stârnească îngrijorare publică, deoarece provocările aduse de tehnologii par deja insurmontabile din cauza slabei guvernări, a îmbătrânirii populației și a structurii locurilor de muncă.

Keywords: *labor market, new technologies, artificial intelligence.*

Cuvinte-cheie: *piața muncii, noi tehnologii, inteligență artificială.*

³ gabriela.marinescu2410@gmail.com

Introducere

Cercetarea a fost motivată pe de o parte de schimbările digitale pe care le simțim zi de zi la locul de muncă, iar pe de altă parte, de interesul sporit al specialiștilor în identificarea riscurilor și oportunităților ce pot apărea prin pătrunderea fără precedent a tehnologiei informaționale și a biotehnologiilor în majoritatea sectoarelor de activitate.

Preocupările pentru acest fenomen s-au intensificat și prin citirea repetată a cărții „21 de lecții pentru secolul XXI”, dar nu numai. Autorul, Yuval Noah Harari, renumit istoric israelian, atrage atenția prin consistența comentariilor sale despre societatea umană în secolul tehnologiei informației. Prezenta cercetare s-a concentrat și a analizat diferite puncte de vedere față de preocupări care decurg din considerații precum: „Când vei crește, s-ar putea să nu ai un loc de muncă! Revoluția tehnologică ar putea îndepărta în curând miliarde de oameni de pe piața muncii, astfel încât perspectiva șomajului în masă, sau a șomajului personal să nu lase pe nimeni indiferent” [20, p. 31].

Universitarii din Oxford, Carl Benedikt Frey și Michael A. Osborne, au declarat că computerizarea ar putea duce la pierderea a jumătate din locuri de muncă. Dintre cele 702 de ocupații evaluate, au găsit o corelație puternică între educație, venituri și capacitatea de a fi automatizate, locurile de muncă clericale și de serviciu fiind printre cele mai expuse [15]. În anul 2012, Vinod Khosla, cofondator al Sun Microsystems, a prezis că 80% din locurile de muncă medicale se vor pierde în următoarele două decenii datorită software-ului automatizat de diagnostic medical expuse [11].

Informaticianul și expertul în inteligență artificială Stuart J. Russell a spus că „pe termen lung practic toate locurile de muncă actuale vor dispărea, necesitând schimbări radicale de politică pentru a ne pregăti pentru o economie viitoare foarte diferită”. Într-o carte Russell spune că „imaginea care apare rapid este cea a unei economii în care lucrează mult mai puțini oameni, deoarece munca este inutilă”. El a prezis că ocuparea forței de muncă în domeniul sănătății, îngrijirii la domiciliu și construcții va crește [25].

Acest studiu este un rezumat al combinării și interpretării unor constatări și previziuni rezultate din cercetările privind impactul tehnologiei informaționale pe piața muncii, continuat cu o analiză a pieței muncii și educației din România în același context. Prin cercetare s-a urmărit exprimarea nevoii de a începe să ne pregătim pentru o lume în care certitudinea a dispărut, iar riscurile, haosul, incertitudinea sunt reperele viitorului. Dacă nu ne interesează tehnologia informației, acest fenomen ne afectează oricum. O educație creativă, flexibilă, gândire critică și permanentă reinventare pot atenua șocul viitorului.

Obiectivele cercetării au fost:

1. Evidențierea schimbărilor (pozitive și negative) pe care tehnologiile digitale le-ar putea aduce pe piața muncii.
2. Scurta analiză a pieței muncii, în general, a celei din România, în special.
3. Demonstrarea faptului că principala provocare nu va fi numărul, ci structura locurilor de muncă față de nevoile corespunzătoare fiecărei țări.

Lucrarea are drept fundament o literatură bogată care explorează implicațiile schimbărilor tehnologice pentru piața muncii [1, 3, 12, 14, 19, 21, 25]. Lucrarea noastră dezvăluie modul în care noile tehnologii completează (sau înlocuiesc) tipurile de sarcini pe care le îndeplinesc angajații din diferite grupuri de competențe. Constatările converg spre ideea că tehnologiile noi tind să înlocuiască activitățile de rutină (în special sarcinile manuale de rutină), dar și munci calificate. Criza începută după pandemie va provoca în următorii ani o schimbare puternică a structurii șomajului, în sensul că inclusiv domenii de vârf ale tehnologiei informației vor cunoaște un regres puternic, dovedit deja de trendul descendent al unor companii de software care dau faliment sau restructurează activitățile aducând șomaj unor indivizi cu înalte competențe, inclusiv digitale. Dezechilibrul cerere-ofertă este evident. Start-up-uri cu o creștere exponențială a cifrei de afaceri în pandemie, se văd obligate să reducă oferta sau să se lichideze. Giganții de pe piața tehnologiei informaționale dețin puterea, iar

firmele mici nu fac față crizei economice, energetice și scăderii cererii. Efectul poate fi cel al bulgărelui de zăpadă. Pe regiuni, țări, zone geografice există și cresc dezechilibre puternice pe piața muncii afectată de tehnologia informațională, dar și de depresiunea care se anunță la început de an 2023. La sfârșitul anului 2022 perspectivele pentru piața muncii din viitor (2, 3 ani sau termen lung) sunt sumbre:

Criza energetică și recesiunea, războiul din Ucraina, schimbările climaterice și tehnologice sunt factori care acționează concomitent ca determinanți ai șomajului. Deși lucrarea evidențiază doar impactul tehnologiei informației asupra locurilor de muncă, previziunile privind șomajul datorat celorlalte cauze nu poate fi ignorat, pentru modifică centrul atenției spre un șomaj de masă care va afecta dramatic viețile oamenilor din majoritatea țărilor, inclusiv dezvoltate. Industrii întregi se pot prăbuși din cauza scăderii dramatice a cererii;

Piața muncii modificată continuu de tehnologiile informaționale va cunoaște o eterogenitate fără precedent care va influența sistemele de educație, pe cele financiar-bancare, guvernamentale, de sănătate, apărare, protecția datelor, securitate cibernetică etc;

Volatilitatea pieței muncii și a carierelor individuale va crește, iar stresul și dezechilibrele emoționale și cognitive ar putea afecta milioane de oameni, reticenți sau nepregătiți pentru schimbări continue;

Inflația, concomitent cu scăderea încrederii în instituțiile publice și dezinformarea permanentă vor accentua tensiunile de pe piețe naționale și internaționale;

Eșecul unor tehnologii revoluționare sporește neîncrederea unor segmente largi de populație.

Material și metodă

S-a efectuat o căutare amănunțită a domeniului subiectului ales și a fost utilizată o tehnică de revizuire sistematică a literaturii cantitative pentru a compara în mod metodic articole, postcasturi, rapoarte și statistici oficiale cu lucrările științifice cele mai relevante. Datele pentru acest studiu au fost preluate din baze de date majore: Scopus și Web of Science, Eurostat, Banca Mondială, OCDE, MIT Business Review, INS, Biroul Internațional al Muncii, Forbes. Datele și informațiile din sursele menționate au fost combinate și rezultatele surprind câteva repere relevante din domeniul pieței muncii, educației și tehnologiei informaționale.

Rezultate și discuții

1. *Evidențierea schimbărilor (pozitive și negative) pe care tehnologiile digitale le-ar putea aduce pe piața muncii.*

A. Schimbări pozitive

Tehnologiile moderne pătrund în toate sectoarele de activitate. Beneficiile pot fi uriașe, nemaipomenite și poate „Inteligența artificială și biotehnologia oferă omenirii puterea de a remodela și reproiecta viața” [20].

„Acum câteva miliarde de ore, Homo Sapiens a început călătoria;

În urmă cu miliarde de minute, a apărut creștinismul;

Acum câteva miliarde de secunde, IBM a scos primul PC;

În urmă cu câteva secunde, un miliard de oameni au căutat pe Google” [32].

Doar enumerarea succintă a noilor aplicațiilor datorate tehnologiilor informaționale este fascinantă.

Avansul creat de tehnologii în ultimul deceniu cumulează realizările științifice a sute de ani din alte perioade istorice. IT și “Internet of Things (IoT)” au devenit umbrele uriașe care includ tehnologii, echipamente, servicii și funcții, regăsite întruna din grupele computere, dispozitive multimedia și instrumente de telecomunicații.

Tehnologiile cu un impact puternic asupra omenirii includ: utilizarea fibrelor optice, a grafitului, spațiul telefoanelor, lumea computerelor, universul nanoroboților, comunicarea prin sateliți, celulele solare, internetul, tranzistorii, 3D.

Imprimare 3D metal

Tehnologiile de imprimare 3D au existat de zeci de ani și s-au dovedit a avea o serie de aplicații pentru întreprinderi, inclusiv pentru prototipuri rapide și testarea dispozitivelor medicale. Imprimarea 3D, ca modalitatea mai ușoară și mai puțin costisitoare de fabricare a pieselor devine atractivă pentru întreaga industrie prelucrătoare.

Embrioni artificiali

Embrionii artificiali facilitează cercetările medicale și antropologice, revoluționând medicina, bioingineria, științele umanității.

Tehnologii pentru orașe inteligente.

IT configurează orașe cu date colectate dintr-o rețea extinsă de senzori care măsoară factori precum calitatea aerului, nivelul zgomotului și activitatea umană.

Inteligență artificială pentru oricine (IA)

IA devine accesibilă mai multor organizații, mai ales din sănătate, industrii prelucrătoare și domeniul energetic.

IT pentru comunicări reciproce inteligibile

1. IA va realiza o bună traducere a textelor din diferite limbi, aproape în timp real.
2. IT în sprijinul confidențialității.
3. IT pentru studierea ADN-ului și IQ-ului.
4. Internet of Things (IoT), cloud computing, aplicații inteligente (I-apps).
5. Tehnologiile disruptive.
6. UiPath.
7. Tehnologia 5G.
8. Internetul comportamentelor (IoB).
9. Automatizare inteligentă a proceselor (IPA).
10. Analize Big Data.
11. Augmentarea umană.
12. Securitate cibernetică.

Unul dintre cele mai valoroase start-upuri din lume de pe piața de soluții de inteligență artificială, cea mai în vogă tehnologie la nivel global – este dezvoltarea de roboți software care automatizează procesele de lucru din companii și multe tehnologii capabile de schimbări sociale, economice sau politice semnificative. Sunt enumerate online peste 100 de astfel de tehnologii, de genul: criptomonede, companiile robotice, mașini, nave și submarine autonome, substituenți artificiali pentru sângele uman, internetul ADN-ului, călătorii spațiale low cost, scuturi care să asigure invizibilitatea, telepatia, clonare etc.

Tehnologia Blockchain

A fost creată ca un răspuns, o soluție la problema securității datelor, a protecției față de intruși, dar și datorită avantajelor extraordinare pe care le oferă utilizatorilor. Primii pași în dezvoltarea tehnologiei au fost făcuți în anul 1991, când Stuart Haber și W. Scott Stornetta au vorbit pentru prima oară despre un lanț de blocuri (blockchain) securizat criptografic. În anul 1992 cei doi, alături de Dave Bayer au integrat arborii de tip Merkel în concept, în vederea optimizării [17]. Ca urmare a crizei financiare din anul 2008, conceptul de blockchain, reprezentând o bază de date distribuită, a fost dezvoltat, dorind să propună o soluție pentru schimbarea modului în care tranzacțiile monetare sunt realizate prin intermediul diferitelor instituțiilor financiare. Cu ajutorul unei rețele peer-to-peer și a unui server distribuit folosit pentru date, o bază de date blockchain poate fi autonomă. Prima versiune de implementare a acestui concept a fost folosită în cadrul dezvoltării criptomonedei Bitcoin, apărută în anul 2009. Baza de date blockchain a Bitcoin a ajuns la începutul anului în curs, la o

dimensiune impresionantă de 100 GB, numărul total de tranzacții fiind de aproximativ 262.500.000, cu o sumă totală de 50 de miliarde de dolari, o singură monedă ajungând să valoreze peste 5000\$, având o creștere de peste 750% [5]. Bitcoin, Ethereum, Hyperledger reprezintă trei dintre cele mai bune exemple despre cum funcționează tehnologia blockchain. Există în principal trei tipuri de blockchains: public, consorțiu și privat. Blockchain evoluează pentru a fi o platformă sigură și fiabilă pentru partajarea sigură a datelor în domenii strategice, dar se extinde în majoritatea sectoarelor de activitate.

Conceptul de blockchain este simplu, reprezentând o bază de date distribuită, care păstrează o listă dinamică de înregistrări. Un blockchain este un registru descentralizat care poate fi securizat și face tranzacții verificabile și transparente. Scopul principal al blockchain-ului este de a permite celor două părți să efectueze tranzacții în siguranță fără intervenția vreunui intermediar. Numeroase industrii și sectoare precum ingineria, industria automobilistică, informatica și electronica, aerospațialele, mediul de afaceri și cel contabil, bancare, sistemele de apărare și asistență medicală au fost revoluționate prin adoptarea de tehnologii inteligente de acest tip. Proprietățile acestei tehnologii includ descentralizare, transparență, autonomie, imuabilitate și anonimă. Principalul aspect al blockchain-ului este descentralizarea, datele sunt stocate permanent și în siguranță, fără a necesita o autoritate centralizată pentru a controla tranzacțiile. Tehnologia blockchain joacă roluri multiple: tehnologic (beneficii percepute, compatibilitate, transparență informațională și dezintermediere), organizațional (inovație organizațională, capacitate de învățare organizațională și sprijin de top management) și de mediu (intensitatea concurenței, sprijin guvernamental, disponibilitatea partenerilor, incertitudinea).

Tehnologiile societății informaționale accelerează progresul științific, iar suportul acestuia este tehnologia informației și a comunicațiilor, care permite prelucrarea și vehicularea informației în ciber spații, în care coloana vertebrală este Internetul.

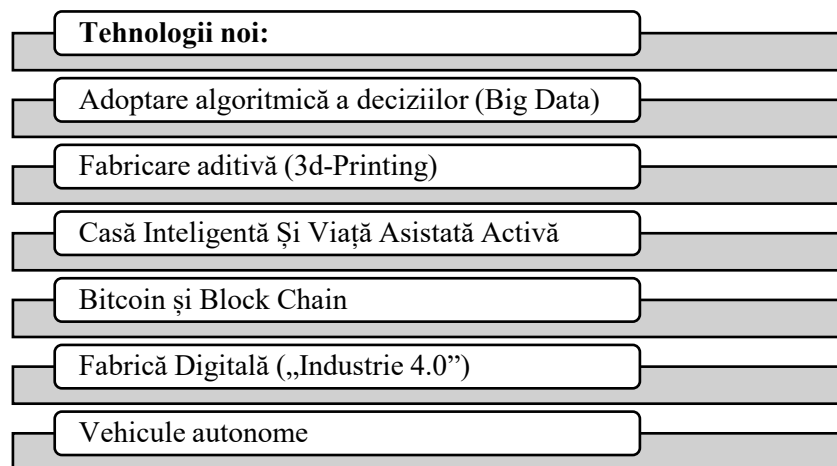

Figura 1. Tehnologiile noi și schimbările pozitive pe piața muncii

B. Schimbări negative

În același timp, „fuziunea tehnologiei informației cu biotehnologia ar putea să scoată miliarde de oameni de pe piața muncii, ar putea să submineze libertatea și egalitatea” [21, p. 142]. Libertatea, drepturile omului pot fi grav prejudiciate de programe pentru că softurile sunt create de oameni și ele preiau prejudecățile, stereotipiile, discriminările, valorile chiar și subconștiente ale programatorilor. Altfel spus, Inteligența Artificială ar putea să nu fie chiar atât de obiectivă precum se pretinde.

Software-ul de recunoaștere facială este un alt exemplu de IA părtinitoare. Este o invazie a vieții private așa cum este și pericolul de a ne pierde capacitatea de a păstra sigur un spațiu privat și de a înțelege cum sunt folosite datele noastre. Inteligența Artificială poate colecta extrem de multe informații despre noi de pe computere, telefoane, mașini și frigider [8], iar acestea pot fi folosite în

cele mai diferite moduri. Când navigăm pe internet, algoritmi ne monitorizează discret, colectează date, analizează și știu ce vrem sau ce opinie avem. Softurile actuale permit analiza emoțiilor după mișcările feței. Manipularea nu a fost niciodată mai puternică decât acum. „În provincia Xinjiang, în China – atrage el atenția – autoritățile sunt pe cale de a construi cel mai mare sistem de supraveghere la ora actuală. Statele occidentale nu cunosc asemenea practici, dar marile întreprinderi urmăresc milioane, dacă nu chiar miliarde de persoane, pentru a le cunoaște personalitatea și gusturile. În acest stadiu, observația servește la vânzarea de produse și servicii. Dar ea ar putea fi ușor utilizată pentru rațiuni politice, așa cum am văzut-o în cazul Cambridge Analytica. Nu mai suntem în domeniul science-fiction” [20, p. 18]. În plus, atenția devine din ce în ce mai distrasă de imensa cantitate de informații și capacitatea de a ne descurca fără device-uri scade semnificativ.

Inteligența Artificială poate exacerba inegalitatea

Inteligența Artificială polarizează și mai mult decât până acum lumea. Un procent mic din populația globului, specialiști în IT poate deveni foarte bogată, în timp ce marea majoritate poate să cuprindă indivizi cu locuri de muncă și câștiguri subminate de tehnologiile moderne. O astfel de economie nu va fi sustenabilă din punct de vedere politic [5]. Un număr mic de companii folosesc noile tehnologii și exploatează o creștere nestăpânită a puterii de piață, stabilind prețuri mai mari decât ar putea fi pe o piață competitivă care funcționează corespunzător. Puterea de piață a sufocat piața muncii și fără mecanisme mai bune de asigurare a concurenței, aceasta ar putea duce la corecții dezastruoase ale pieței și la tulburări politice [9]. „În secolul XXI, inteligența artificială și biotehnologia deschid perspective noi. Cu ajutorul camerelor de luat vederi, al dronelor, senzorilor biometrici, aparatelor de înregistrat, pot fi supravegheate concomitent milioane de persoane. Iar informațiile colectate sub formă de date electronice, pot fi interpretate de mașini. Tehnologiile permit, în final, accesul la creiere. Atunci când este atinsă această ultimă limită, se ajunge la un regim totalitar” [14, p. 57]. Inteligența Artificială este creația oamenilor. Ea poate fi proiectată pentru a fi corectă și dreaptă sau nu. Algoritmi pot greși chiar dacă se bazează pe o cantitate uriașă de date. AI ar putea ridica îngrijorări cu privire la riscul de șomaj chiar și pentru lucrătorii calificați [10] și a stimulat un val de eforturi de cercetare pentru posibile soluții [4].

În anul 2022, tehnologiile care au eşuat, după MIT [24] au condus la accidentări, utilizări greșite, greșeli și idei proaste. O temă care reiese din lista de dezastru arată cât de mult poate dezamăgi politica – regulile, procesele, instituțiile și idealurile care guvernează utilizarea tehnologiei. În China, un sistem omniprezent de control al pandemiei cunoscut sub numele de „zero covid” s-a încheiat brusc și neașteptat. Pe Twitter, Elon Musk a distrus în mod intenționat politicile de guvernare ale site-ului, înlocuindu-le cu o combinație ciudată și arbitrară de libertate de exprimare, vendete personale și apeluri la extrema dreaptă a politicii americane. În SUA, eșecurile politicilor au fost evidente în cele mai înalte niveluri de decese prin supradoză înregistrate vreodată, multe dintre ele din cauza unui compus chimic vechi de 60 de ani: fentanil. Janssen Pharmaceuticals, o divizie a Johnson & Johnson, a jucat un rol care a fost mușamalizat cu bani. A făcut afirmații false cu privire la cât de dependente erau opioidele prescrise, în timp ce oamenii au fost atrași de pastile și plasturi. Impactul acestor tehnologii ar putea fi măsurat în numărul de persoane afectate. Peste un miliard de oameni din China sunt acum expuși la virus pentru prima dată; 335 de milioane de pe Twitter urmăresc tragedia lui Musk; iar fentanilul a ucis 70.000 în SUA. În fiecare dintre aceste dezastru există lecții importante despre motivul pentru care tehnologia eşuează [24].

Tehnologiile moderne pot provoca și schimbări importante în abilitățile omului, care scad pe măsură ce nu mai sunt folosite: cognitive, fizice, emoționale. De asemenea, conduc la obezitate, probleme musculo-scheletice, înstrăinare, depresie, probleme oftalmologice și multe altele.

1. Scurta analiză a pieței muncii, în general, a celei din România, în special

Tehnologiile moderne și piața muncii

Numeroase studii, rapoarte, cercetări de piață anticipează că automatizarea va înlocui o mare parte a locurilor de muncă, dar estimările nivelului și structurii șomajului pe care le va provoca

variază. Cercetările efectuate de Carl Benedikt Frey și Michael Osborne [15] de la Oxford Martin School au constatat că angajații cu sarcini care se realizează cu proceduri bine definite, pot fi ușor înlocuiți cu roboți, ceea ce ar conduce la o disponibilizare masivă de forșă de muncă, mai ales în țările slab dezvoltate. Tehnologiile moderne pot afecta atât forșă de muncă calificată, cât și cea necalificată, precum și ocupațiile plătite bine sau nu. Cu siguranță, ocupațiile fizice cu plată redusă sunt cele mai expuse șomajului.

În 2014, grupul de reflecție economic Bruegel [7] a publicat un studiu, bazat pe abordările lui Frey și Osborne, susținând că în cele 28 de state membre ale Uniunii Europene, 54% din locurile de muncă riscă să fie automatizate. Țările în care ocuparea forșei de muncă a fost mai puțin susceptibilă la automatizare au fost Suedia (46,69%), Regatul Unit (47,17%), țara - Țările de Jos (49,50%) și Franța și Danemarca (49,54%). Țările cu cele mai vulnerabile locuri de muncă au fost România (61,93%), Portugalia (58,94%), Croația (57,9%) și Bulgaria (56,56%).

Un raport din 2015 al Centrului Taub a constatat că 41% din locurile de muncă din Israel riscă să fie automatizate în următoarele două decenii [27].

În ianuarie 2016, un studiu comun realizat de Oxford Martin School și Citibank, bazat pe studii anterioare privind automatizarea și datele de la Banca Mondială, a constatat că riscul automatizării în țările în curs de dezvoltare era mult mai mare decât în țările dezvoltate: 77% din locurile de muncă în China, 69% din locurile de muncă din India, 85% din locurile de muncă din Etiopia și 55% din locurile de muncă din Uzbekistan riscă să fie automatizate. Un studiu din 2016 al Organizației Internaționale a Muncii a arătat că 74% din locurile de muncă salariate din industria electrică și electronică din Thailanda, 75% din locurile de muncă salariate din industria electrică și electronică din Vietnam, 63% din locurile de muncă salariate din industria electronică și din Indonezia, iar 81% dintre lucrătorii salariați din Filipine prezintă un risc ridicat de automatizare [28].

Potrivit unui raport al Organizației Națiunilor Unite publicat în 2016, 75% din locurile de muncă din țările în curs de dezvoltare riscă să fie automatizate și s-ar putea pierde mai multe locuri de muncă în cazul în care companiile încetează externalizarea către țările în curs de dezvoltare, deoarece automatizarea din țările industrializate face externalizarea către țările cu forșă de muncă redusă costă mai puțin profitabil [31].

Față de previziunile de acum 7 ani, statisticile din 2022 (<https://www.zippia.com/advice/ai-job-loss-statistics/>) privind tehnologiile moderne și pierderea locurilor de muncă indică faptul că economia mondială ar putea pierde sute de milioane de poziții în fața tehnologiilor moderne în următoarele decenii, în special în industriile în care abilitățile soft nu sunt o parte semnificativă a descrierii postului. Studiul evidențiază următoarele.

1. Aproximativ jumătate din toate companiile utilizează în prezent AI într-un fel.
2. Tehnologiile digitale ar putea înlocui până la un miliard de locuri de nivel global și ar putea face ca 375 de milioane de locuri de muncă să fie depășite în următorul deceniu.
3. Locuri de muncă mai noi, mai bine plătite, probabil nu le vor înlocui pe cele pierdute, așa că, fără o recalificare și recalificare pe scară largă, oamenii obișnuiți vor avea dificultăți semnificative în a găsi noi locuri de muncă.
4. Inteligența artificială ar putea crea 58 de milioane de locuri de muncă și ar putea genera 15,7 trilioane de dolari pentru economia mondială până în 2030, eliminând în același timp sarcinile banale și rutiniere.

Domenii cu probabilitate ridicată de computerizare:

1. Transport și mutarea materialelor.
2. Producție.
3. Instalare, întreținere și reparații.
4. Construcție și Extracție.
5. Agricultură, Pescuitul și Silvicultură.
6. Suport administrativ și de birou.

7. Vânzări și conexe.
8. Service.
Tehnologiile moderne pot înlocui :
  1. Directori de servicii pentru clienți.
  2. Contabilitate și introducere de date.
  3. Recepționisti.
  4. Corectare.
  5. Lucrări de producție și farmaceutice.
  6. Servicii de retail.
  7. Servicii de curierat.
  8. Medici.
  9. Soldați.
  10. Șoferi de taxi și autobuz.
  11. Analiști de cercetare de piață.
  12. Paznici.

Domenii care necesită inteligență socială se încadrează la risc relativ scăzut de fi automatizate în întregime:

1. Educație, sănătate juridic, servicii comunitare, arte și mass-media.
2. Calculatoare, Inginerie și Știință.
3. Management, afaceri și financiar.
4. Arte, inovare, creativitate.
5. Mass media.

Și locuri de muncă mai puțin afectate de tehnologii digitale:

1. Manageri de resurse umane.
2. Scriitori.
3. Avocați.
4. Directori executivi.
5. Oameni de știință.
6. membrii clerului.
7. Psihiatri.
8. Planificatori de evenimente.
9. Designeri grafici.
10. Manageri de relații publice.
11. Dezvoltatori de software.
12. Manageri de proiect.

În SUA, Marea Britanie și Europa același studiu evidențiază că proporția locurilor de muncă amenințate de computerizare este următoarea:

- 1) SUA: 47%
- 2) Austria: 54,10%
- 3) Bulgaria: 56,56%
- 4) Croația: 57,91%
- 5) Cehia: 53,65%
- 6) Estonia: 53,94%
- 7) Finlanda: 51,13%
- 8) Franța: 49,54%
- 9) Grecia: 56,47%
- 10) Ungaria: 55,34%
- 11) Irlanda: 48,51%
- 12) Italia: 56,18%

- 13) Letonia: 51,08%
- 14) Lituania: 51,85%
- 15) Polonia: 56,29%
- 16) Portugalia: 58,94%
- 17) România: 61,93%**
- 18) Slovacia: 54,70%
- 19) Spania: 55,32%
- 20) Suedia: 46,69%
- 21) Regatul Unit: 47,17%

Piața muncii și tehnologia digitală în anul 2023

Un raport publicat în Harvard Business Review [16] estimează că piața muncii deși este puternică la sfârșitul anului, va înregistra o scădere nuanțată în toate țările. Anul 2023 vine cu recesiune economică, războaie, dezastre ecologice, urmări ale pandemiei COVID (mai ales în China). Consumatorii se confruntă cu prețuri din ce în ce mai mari, rate ale dobânzilor mai ridicate, rate de economii în scădere, împrumuturi mai mari, niveluri mai scăzute de avere, adâncirea inegalităților. Scăderile cererii de muncă se vor concentra probabil pe angajații cu guler alb, fiind de menționat faptul că foarte multe start-up-uri din domeniul IT nu vor face față scăderii consumului pentru produsele lor, ceea ce va provoca disponibilizarea unui număr important de specialiști calificați superior pentru tehnologii digitale. Impactul tehnologiilor digitale asupra pieței muncii ar putea continua, dar structura pozițiilor eliberate de computere va fi extraordinar de eterogenă și în continua modificare.

Piața europeană a forței de muncă rămâne strânsă, în ciuda intențiilor de angajare în scădere. Cu 164 de milioane de angajați în 2022, ocuparea forței de muncă în zona euro a atins niveluri record, în timp ce șomajul este la un nivel redus de 6,6%. În ciuda incertitudinii crescute, ocuparea forței de muncă în Europa a depășit estimărilor descrescătoare făcute pe baza intențiilor angajatorilor. Piața muncii în Europa promovează munca flexibilă, mulți lucrători activi în medie mai în vârstă și cu mai multe femei în diferite domenii de activitate.

Domeniile care au înregistrat cele mai mari creșteri după pandemie au fost:

- 1) industria informației și comunicațiilor;
- 2) informare și comunicare;
- 3) construcții;
- 4) cercetare, inovare;
- 5) administrație publică, sănătate, educație și asistență socială;
- 6) industria imobiliară.

Comerțul cu amănuntul, alimentația, divertismentul au angajat mai puțini muncitori în prima jumătate a anului 2022 comparativ cu anul 2020, parțial din cauza extinderii livrărilor prin curieri, dar și automatizării multor procese.

Tehnologiile moderne și piața muncii, tema cercetată în lucrare, rămân preocupări constante ale specialiștilor, chiar dacă pozițiile sunt extrem de diferite, fenomen explicabil și prin complexitatea pieței muncii la nivel global. Față de scenariile pesimiste (sfârșitul unor ocupații) sau optimiste (creare a de noi poziții ocupaționale, există și cercetări e La fel, există cercetări empirice și studii teoretice care consideră că automatizarea și ocuparea forței de muncă pot crește concomitent în măsura în care Tehnologiile informației și comunicațiilor (TIC), Internetul, BIG Data și Inteligență Artificială declanșează crearea de responsabilități în care oamenii au avantaje relative față de roboți, mașini sau algoritmi [2].

Pe piața muncii din anul 2023, pilonii centrali vor fi flexibilitatea și abilitățile. Chiar dacă recesiunea, războiul, schimbările climatice pot antrena schimbări suplimentare ale pieței muncii, oamenii vor fi obligați să îmbrățișeze, să accepte sau să respingă noile tehnologii în viețile lor. Cu

entuziasm, dramatism, depresie. Problema apare la nivel individual, dar și societal, cultural. Oricum, polarizarea se va accentua, inegalitățile se adâncesc, libertatea capătă alte sensuri.

Piața muncii în România

Un ultim raport al Băncii Mondiale constată că în România slaba guvernanta și constrângerile instituționale rămân principalele provocări transversale pentru dezvoltarea țării [29]. O populație îmbătrânită, cuplată cu migrația și nepotrivirea competențelor continuă să restrângă forța de muncă atât de necesară pentru o creștere mai puternică. Aceste provocări sunt agravate și mai mult de impactul economic al pandemiei de COVID-19 și al războiului în curs din Ucraina. Pe piața muncii din România problemele sunt deosebit de complicate și guvernanta din ultimii 33 de ani nu face decât să deterioreze lucrurile. Șomajul nu este îngrijorător ca număr, ci ca structură. Școala este învechită și inadaptată pieței viitorului. Digitalizarea, creativitatea, inovarea sunt teme de conferințe. Dorința de a avea o diplomă este o opțiune atractivă, pentru că în România este ușor să intri la o facultate, să o termini și să nu știi să faci aproape nimic. Statul nu vrea digitalizare, universitățile doresc ocuparea locurilor bugetate. Nu interesează autoritățile ce fac absolvenții pe o piață distorsionată, în care pe de o parte ai absolvenți de studii superioare care nu au loc de muncă pentru nișele pentru care se presupune că s-au pregătit din bani publici, iar pe de altă parte ai nevoie de angajați în domenii prost plătite, cu calificare minimă.

România s-a clasat, în acest an, pe locul 4 în topul negativ al țărilor europene în privința ratei de angajare a tinerilor cu vârste cuprinse între 15 și 29 de ani, conform unui studiu Eurostat. La polul opus, țara cu cea mai mare rată de angajare a absolvenților din Europa este Olanda, cu o pondere de 93,1%. România se află doar cu câteva procente peste Serbia, Grecia și Italia, cu 70,1 procente. Totodată, datele statistice arată că tot mai puțini tineri se angajează în momentul în care își termină studiile. Tinerilor li se cere experiență pentru anumite locuri de muncă și dacă sunt angajați cu jumătate de normă sau contracte pe durată determinată pot fi ușor disponibilizați când economia înregistrează regres. La terminarea facultății cei mai mulți continua masterate, alte facultăți, unii încep să învețe să facă practic ceva în meseria lor pentru că școala le-a oferit multă teorie și indulgență. La acestea se adaugă numărul tinerilor care aleg să plece în străinătate, cu siguranța unui raport mai bun între venituri și costul decent al vieții. Eurostat a difuzat recent date privind piața muncii și participarea tinerilor studenți și ucenici. În România, doar 2% din studenții și ucenicii participau pe piața muncii în 2021 (inclusiv job part-time, weekend etc.), cel mai scăzut nivel din Europa UE și de peste zece ori sub media UE-27 de 23% [26]. Și de ce s-ar angaja pentru un venit minim care de asemenea cel mai scăzut din UE? Peste un milion de contracte de muncă sunt încheiate la salariul minim brut. O proporție relativ mare de absolvenți de studii superioare sunt supraeducați pentru ocupațiile lor (nepotrivire verticală), sau lucrează într-un sector care nu se potrivește cu specializarea urmată (nepotrivire orizontală). Nepotrivirile dintre cerere și ofertă se înmulțesc în contextual socio-cultural și politic românesc dominat de nepotism, aranjamente cvasi-obișnuite în domeniul public. Aproape 40% din absolvenții de învățământ superior din România sunt regăsiți în administrație publică, învățământ și sănătate. Aproape 60 la sută din forța de muncă în general lucrează în sectoare care nu au de-a face cu studiile superioare: prin Horeca, depozite, retail, asigurări, turism, alte servicii. Acest segment al ofertei de muncă, al celor cu studii superioare și care e un segment scump ar trebui canalizat spre activități care să aducă multă valoare adăugată. Câtă valoare adăugată aduce administrația publică, loc în care se inventează posturi peste posturi care măresc birocrăția?

Ce se întâmplă cu digitalizarea și creativitatea în România?

„Mai bun dracul pe care îl cunoști, decât unul nou” [19, p. 126]. Politicieni în întreaga lume, promit multe pentru a fi aleși, iar de cele mai multe ori când ajung la putere fac orice pentru a nu schimba nimic. Cel puțin în România, deși mai mult sau mai puțin decât la noi se întâmplă și în alte locuri. Organizațiile, marile companii exercită o presiune uriașă asupra guvernelor, pentru a împiedica orice schimbare care le-ar afecta afacerile [19, pp. 126-127]. Un exemplu de rezistență la schimbare este cel al informatizării și digitalizării în domeniul public sau în antreprenoriatul românesc. România

este în continuare la coada clasamentului european privind digitalizarea, ocupând locul 26 din 28 de țări, depășind doar Bulgaria și Grecia [23]. Eurobarometrul și Eurostat au constatat că în România persistă o barieră structurală (lipsa resurselor umane competente și incapacitatea managementului de a înțelege digitalizarea) în calea organizațiilor românești în procesul de digitalizare. Schimbarea este respinsă. De ce ar vrea managerii să introducă tehnologii noi care presupun disponibilizări, reconversie, învățare de lucruri noi? De ce să își amenințe veniturile pe termen scurt? Sistemul și/sau organizația prin manageri, reprezentanți legali, resping schimbarea. Tradiții, cutume, stereotipii, prejudecăți (câteva generații au făcut așa și a fost bine; nu mă înveți tu pe mine, e oul mai mare decât găina?) nu mai țin pasul cu digitalizarea și creativitatea. Motivele sunt interconectate.

Un studiu [23] enumeră cauzele respingerii digitalizării în țara noastră, renumită, de altfel pentru specialiști în IT:

- (1) Lipsa de investiții în educație și cercetare.
- (2) Lipsa de strategie și coerență în programele guvernamentale.
- (3) Lipsa de specialiști la nivel guvernamental.
- (4) Lipsa de înțelegere a fenomenului IT.
- (5) Acordarea contractelor preferential.
- (6) Lipsa de interes din partea mediului privat din IT în a lucra cu statul.
- (7) Rezistența aparatului birocratic.

Dacă s-ar automatiza și digitaliza majoritatea serviciilor publice, un aparat birocratic supradimensionat nu și-ar mai avea rostul. Primăria Bucureștiului are de 4 ori mai mulți funcționari decât primăria Berlinului în condițiile în care Berlinul are o populație de două ori mai mare decât populația Bucureștiului.

Propriile interese ale politicianilor și ale unor oameni de afaceri „abonați” la contractele cu statul alimentează opoziția față de schimbarea tehnologică. Aceasta este crescută și mai mult de lipsa sau regresia conștiinței de sine. „Odată ce stăpânești un sistem, devii orb la defectele acestuia” [19, p. 127]. Infiltrarea tehnologică aduce schimbări drastice care necesită energie pentru adaptare și reducerea fricii de schimbare.

România se caracterizează prin lipsuri acute de competențe și deficite care provoacă nepotriviri pe piața muncii. Aceste perturbări în materie de competențe includ insuficiență educație generală în comparație cu colegii din alte țări ale uniunii, distribuția inegală a competențelor între absolvenții de studii superioare, abilități cognitive fundamentale (alfabetizare și calcul) și socio-emoționale relativ scăzute și lipsa de gulere albe cu calificare înaltă și de gulere albastre - slab calificați. Este posibil să fi fost amplificate de impactul COVID-19, deoarece blocarea a lăsat mii de lucrători șomeri și a forțat școlile și universitățile să închidă, crescând probabilitatea deprecierei competențelor. Lacunele de competențe se referă la insuficiențe în cantitatea, calitatea și tipurile de abilități disponibile în forța de muncă. Grupul de lucrători potențiali și efectivi al României este relativ mai puțin educat decât restul UE, în timp ce există și disparități regionale semnificative în interiorul țării. În 2017, doar 15 la sută din populația de vârstă activă a României a absolvit studiile terțiare, în timp ce 27 la sută aveau studii secundare superioare, ambele semnificativ mai proaste decât media UE. Analizând structura învățământului superior de stat românesc se observă acesta nu este orientat către acele ocupații care se cer. El este orientat către tot felul de alte ocupații care nu au cerere pe piața muncii, iar absolvenții exercită cu totul alte profesii decât cele pentru care s-au pregătit.

2. Principala provocare nu va fi numărul, ci structura locurilor de muncă față de nevoile corespunzătoare fiecărei țări.

În următorii zece ani, transformarea digitală generată de noile tehnologii va afecta 600.000 de locuri de muncă din România, potrivit indicelui de perturbare a forței de muncă al PwC. Potrivit raportului, în următorul deceniu vor fi create 325.000 de noi locuri de muncă, în timp ce alți 275.000 de lucrători vor trebui să-și îmbunătățească abilitățile digitale, deoarece automatizarea și introducerea inteligenței artificiale vor elimina treptat activitățile repetitive.

În ultimii ani, a apărut o bogată literatură care citează încercă să explice tendințele de schimbare structurală a pieței muncii datorată tehnologiilor revoluționare. Skill-Biased Technological Change (SBTC) și teoria ipotezelor, autori Levy și Murnane (ALM), au fost utilizate în cercetare pentru a explica marea provocare tehnologică care va atrage nu neapărat reducerea numărului de lucrători, ci mai degrabă schimbarea radical a structurii ofertei și cererii de muncă. Modelul SBTC demonstrează că tehnologia crește cererea de forță de muncă calificată și reduce cererea de forță de muncă necalificată, rezultând o remunerare salarială mai mare pentru forța de muncă calificată față de forța de muncă necalificată [22].

În România ipoteza SBTC aplicată pentru anii 2017-2022 este validată, evidențiindu-se prin modelul ALM și polarizarea de pe piața muncii. Polarizarea arată că în 5 ani (insee.ro) a crescut ponderea ocupării forței de muncă cu înaltă calificare, dar și a locurilor de muncă slab calificate. Dacă numărul nu a variat semnificativ, segmentul care a înregistrat cele mai mari scăderi îl reprezintă lucrătorii de nivel mediu. Ipoteza ALM completează ipoteza SBTC cu un punct de vedere care depășește binomul muncă calificată și necalificată.

România este pe ultimul loc în UE după ponderea absolvenților de studii superioare. În 2021, puțin peste 23% dintre tinerii cu vârsta cuprinsă între 25 și 34 de ani erau absolvenți ai unei forme de învățământ superior, în scădere de la 24,9% în anul 2020 și de la 25,5% în anul 2019. România deține o poziție bună (locul patru) în Uniunea Europeană după ponderea angajaților cu studii în IT&C. În 2021, femeile au reprezentat mai mult de un sfert dintre persoanele angajate cu studii în IT&C, mai exact 27,2%. La nivelul UE, media a fost de aproape 16%. Problema mare este aceea că 70% dintre aceste persoane lucrează din România sau ca nomazi digitali pentru companii străine [26].

Rata nepotrivirii competențelor este definită ca discrepanța dintre ocupația curentă a unei persoane și domeniul în care s-a pregătit. La grupa de vârstă 15-34 de ani, potrivit unor statistici experimentale publicate de Eurostat, România ocupă poziția cea mai defavorabilă. Persoanele care lucrează în alt domeniu din punct de vedere al educației primite sunt considerate persoane cu nepotrivire orizontală a competențelor. Există și o nepotrivire verticală, aceasta referindu-se la cei care prestează o muncă sub nivelul lor de pregătire sau cei care lucrează pe un post mai calificat decât i-ar permite studiile. În Educație, suntem tot pe primul loc, cu un grad de nepotrivire de 55%. În Agricultură există o rată a nepotrivirii de aproape 60% [26].

Tinerii sunt cel mai mult afectați de contextual ocupațional din România. În România, 19,4% dintre tinerii între 15 și 29 de ani nu se aflau într-o formă de învățământ sau în câmpul muncii în primul trimestru din 2022, a doua cea mai mare rată dintre țările membre ale Uniunii Europene, după Italia [26]. Există o gamă largă de factori care pot contribui la intrarea tinerilor în categoria celor care nici nu învață, nici nu lucrează, cum ar fi:

- 1) un nivel scăzut sau mediu de studii;
- 2) sărăcia și excluziunea socială;
- 3) lipsa de siguranță financiară;
- 4) problemele de sănătate, handicap.

Ponderea constant ridicată a tinerilor care nu lucrează și nici nu urmează studii sau cursuri de formare în UE poate însemna că angajatorii care recrutează pe piețele muncii din UE au o gamă largă de potențiali candidați, deși ponderea mare poate reflecta nepotriviri pe piața muncii, cum ar fi cele geografice sau cele din punctul de vedere al aptitudinilor. În cazul unui surplus de forță de muncă pe anumite piețe, angajatorii preferă să recruteze tineri care au absolvit o anumită facultate sau au învățat o anumită meserie. Astfel, tinerii cu puține calificări sau fără calificări pot întâmpina dificultăți în a intra pe piața muncii sau pot fi blocați într-un ciclu de locuri de muncă prost plătite, cu șanse reduse de progres. În România este regăsit și decalajul de gen, cauzat de: cutume ale societății, preferința angajatorilor, dificultăți la întoarcerea la muncă după naștere, salarizare mai prost plătită decât la bărbați.

Din analiza a doar 7959 de posturi cu studii superioare din instituțiile publice din România a rezultat că doar 721 de poziții sunt ocupate de absolvenți a căror specializare se potrivește cu responsabilitățile slujbei. Restul de 7838 au absolvit: silvicultură, comunicare, psihologie, limbi străine, teologie, geografie, istorie [26].

Concluzii

Tehnologiile noi pătrund în viețile noastre pe toate planurile. Că ne place sau nu. Polarizarea de pe piața muncii va polariza și mai mult societatea. Jan Tinbergen, laureat Nobel Economie a constatat, încă din 1974 că educația și tehnologia, vor adânci inegalitatea dintre oameni [30, pp. 219-221]. Previziunea este dovedită matematic [2, p.5] și este mai puternică decât oricând. Evoluția tehnologică necesită permanenta învățare și reinventare a oamenilor și acest fenomen este mult mai accesibil celor cu studii superioare, deprinși cu permanenta schimbare, creativi și în continua reinventare. Realitatea a demonstrat ceea ce Acemoglu și Restrepo [2] au estimat, și anume că 50% până la 70% din creșterea inegalității câștigurilor între educație, sex, rasă și grupele de vârstă în perioada 1980-2016 și întreaga scădere a salariilor reale ale bărbaților fără liceu, se datorează efectelor adverse ale automatizării asupra grupurilor de muncitori care au fost inițial specializați în munca de rutină cu sarcini intensive [2, p. 16]. Un studiu recent avertizează „Nu există dovezi istorice sau contemporane convingătoare care sugerează că progresele tehnologice ne conduc către un viitor fără locuri de muncă. Dimpotrivă, în următoarele două decenii, țările industrializate vor avea mai multe locuri de muncă deschise decât vor exista lucrători să le ocupe, iar robotica și automatizarea vor juca un rol din ce în ce mai important în umplerea acestor goluri. Cu toate acestea, impactul roboticii și automatizării asupra lucrătorilor nu va fi benignă. Aceste tehnologii, în acord cu stimulentele economice, alegerile politice și instituționale forțelor, va modifica setul de locuri de muncă disponibile și abilitățile pe care le solicită” [2, p. 28].

Altfel spus cu atât mai mult pentru țări mai puțin dezvoltate, vom asista la fenomene dramatice care vor accentua polarizarea, Un segment redus al populației ocupate se va adapta ușor noii piețe, se va reinventa, va învăța continuu, un alt segment din ce în ce mai mare, format din persoane din mediul rural, în vârstă de peste 60 de ani, alături de tineri care chiar dacă au un anumit nivel de educație sunt analfabeți, va deveni nefolositor și din ce în ce mai sărac. Școala românească, cu unele excepții nu se schimbă. Rămâne de tip vechi și autorităților nu le pasă. Din punct de vedere migraționist, vom asista la schimbări și în structura celor care emigrează sau imigrează. Din România vor pleca cei foarte bine pregătiți, pentru a trăi într-o țară civilizată, care își respect cetățenii, iar cei cu lipsă de educație nu își vor mai găsi ușor locuri de muncă în țările dezvoltate, pentru că roboții le vor lua locul.

Guvernele intervin deja în țări dezvoltate și cu democrații puternice. De ex., în Scandinavia sub motto-ul „Protejați oamenii, nu slujbele!”, guvernele susțin persoanele care se recalifică pe perioada instruirii. În România nu se întâmplă nimic bun din partea guvernelor pline de persoane lipsite de educație, umanism și responsabilitate. Singura lor grijă este să se îmbogățească. Altfel spus, România în următorii ani va deveni și mai vulnerabilă prin declinul populației, reducerea constantă a abilităților cognitive, sociale, transversale. Tehnologiile moderne vor face mai multe victime în țări slab dezvoltate și cu democrații fragile decât în țările civilizate care au grijă de cetățenii lor.

Bibliografie

1. Acemoglu, D., Autor, D., Hazell, J., Restrepo, P. Artificial Intelligence and Jobs: Evidence from Online Vacancies. In: Journal of Labor Economics, 2022, 40(S1), pp. S293-S340.
2. Acemoglu, D., Restrepo, P. The Wrong Kind of AI? Artificial Intelligence and the Future of Labor Demand. In: NBER Working Paper, No. 25682, March 2019. Available at: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w25682/w25682.pdf
3. Arias-Pérez, J., Vélez-Jaramillo, J. Ignoring the three-way interaction of digital orientation, Not-invented-here syndrome and employee's artificial intelligence awareness in digital innovation

- performance: A recipe for failure. In: *Technological Forecasting and Social Change*, 2022, 174. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2021.121305>.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0040162521007393?via%3Dihub>
4. Autor, D. The labor market impacts of technological change: from unbridled enthusiasm to qualified optimism to vast uncertainty. In: NBER Working Paper, No. 30074, May 2022. Available at: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w30074/w30074.pdf
  5. Bitcoin (BTC) price per day from Apr 2013 - Feb 08, 2023. In: Statista. Available at: <https://www.statista.com/statistics/326707/bitcoin-price-index/>
  6. Böhm, M. J. The Price of Polarization: Estimating Task Prices under Routine-Biased Technical Change. In: *Quantitative Economics*, 2020, 11(2), pp. 761–799.
  7. Bruegel. Chart of the Week: 54% of EU jobs at risk of computerization. Accessed on 9/10/22. Available at: <https://www.bruegel.org/blog-post/chart-week-54-eu-jobs-risk-computerisation>
  8. Couchman, H. Artificial intelligence: what it is and why you should care. In: *L.Iberty*. Available at: <https://www.libertyhumanrights.org.uk/issue/artificial-intelligence-what-it-is-and-why-you-should-care/>
  9. Coyle, D. *Cogs and Monsters: What Economics Is, and What It Should Be*. New Jersey: Princeton University Press, 2021. 272 p.
  10. Eeckhout, J. *The Profit Paradox. How Thriving Firms Threaten the Future of Work*. New Jersey: Princeton University Press, 2021. 336 p.
  11. ET Awards 2012-13: Vinod Khosla, the Global Indian who makes the world go green with envy. In: *The Economic Times*. Available at: <https://economictimes.indiatimes.com/news/company/corporate-trends/et-awards-2012-13-vinod-khosla-the-global-indian-who-makes-the-world-go-green-with-envy/articleshow/23065343.cms?from=mdr>
  12. Fiore, St. *Interdisciplinary Models and Frameworks for the Study of Artificial Social Intelligence*. In: *Sage Journals*, 2021, vol.65. Available at: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1071181321651354>
  13. Forbes. U.S. Lost Over 60 million Jobs—Now Robots, Tech and Artificial Intelligence Will Take Millions More. Accessed on 9/16/22. Available at: <https://www.forbes.com/sites/jackkelly/2020/10/27/us-lost-over-60-million-jobs-now-robots-tech-and-artificial-intelligence-will-take-millions-more/?sh=6e2cf0801a52>
  14. Ford, M. *Rise of the Robots: Technology and the Threat of a Jobless Future*. New York: Basic Books, 2016. 368 p.
  15. Frey, C. B., Osborne, M. A. *The Future of Employment: How Susceptible Are Jobs to Computerization?* Oxford: Oxford Martin, 2013. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2016.08.019>. https://www.oxfordmartin.ox.ac.uk/downloads/academic/The_Future_of_Employment.pdf
  16. Frick, W. What Will the Global Economy Look Like in 2023? In: *Harvard Business Review*, 2022. Available at: <https://hbr.org/2022/12/what-will-the-global-economy-look-like-in-2023>
  17. Gliga, B. Detectia drumurilor din imagini satelitare folosind Deep Learning. In: *Today Soft Magazine*. Available at: <https://www.todaysoftmag.ro/article/2323/detectia-drumurilor-din-imagini-satelitare-folosind-deep-learning>
  18. Graetz, G., Guy M. Robots at Work. In: *The Review of Economics and Statistics*, 2018,100 (5), pp. 753–768. https://doi.org/10.1162/rest_a_00754.
  19. Greave, B. *Technology and the Future of Work, The Impact on Labour Markets and Welfare States*. London: Edward Elgar Publishing, 2017. 169 p.
  20. Harari, Y. *21 de lectii pentru secolul XXI*. Iași: Polirom, 2018. 368 p.
  21. Kwilinski, A., Vyshnevskiy, O., Dzwigol, H. Digitalization of the EU Economies and People at Risk of Poverty or Social Exclusion. In: *Journal of Risk and Financial Management*, 2020, 13 (7), p. 142. <https://doi.org/10.3390/jrfm13070142>.
  22. Levy, F., Murnane, R. *The New Division of Labor – How Computers are Creating the Next Job Market*. New Jersey: Princeton University Press, 2005. 192 p.
  23. Masoud, A.-M. Digitalizarea României: 7 motive pentru care suntem la coada Europei. In: *Republica*, 2021. <https://republica.ro/digitalizarea-romaniei-7-motive-pentru-care-suntem-la-coada-europei>
  24. Our favorite stories of 2022. In: *MIT Technology Review*, 2022. Available at: <https://www.technologyreview.com/2022/12/23/1065770/our-favorite-stories-of-2022/>

25. Russel, St., Norvig, P. *Artificial Intelligence: A Modern Approach*. London: Pearson, 2020. 1136 p.
26. Selected tables: demography, population stock and balance. In: Eurostat, 2022. Available at: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography/demography-population-stock-balance/database>
27. State of the Nation Report 2015. In: Taub Center. For Social Policy Studies in Israel. Available at: <https://www.taubcenter.org.il/en/pr/state-of-the-nation-report-2015/>
28. Technology at work v2.0. The Future Is Not What It Used to Be. https://www.oxfordmartin.ox.ac.uk/downloads/reports/Citi_GPS_Technology_Work_2.pdf
29. Available at: The World Bank in Romania. In: The World Bank, 2022. Available at: <https://www.worldbank.org/en/country/romania/overview>
30. Tinbergen, J. Substitution of Graduate Labor by Other. In: *Kyklos*, 1974, 27(2), pp. 217–226
31. UNIDO Annual Report 2016. Vienna, 2017. https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/16781UNIDOAnnual_Report_2016_EN.pdf
32. Varian, Hal, R. Big Data: New Tricks for Econometrics. In: *Journal of Economic Perspectives*, 2014, 28 (2), pp. 3-28.

<https://doi.org/10.54481/ecosoen.2023.1.04>

UDC: 33, 37.06

JEL Classification: A2; D8; M3

CHANGES AND CHALLENGES IN HIGHER EDUCATION SERVICES AFTER COVID-19 PANDEMIC (THE CASE OF ISRAEL & THE REPUBLIC OF MOLDOVA)

SCHIMBĂRILE ȘI PROVOCĂRILE ÎN SERVICIILE DE ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR DUPĂ PANDEMIA COVID-19 (CAZUL ISRAELULUI ȘI REPUBLICII MOLDOVA)

*LEVKOVICH Lavan Limor, Ph.D student,
Academy of Public Administration of Moldova,
Shaanan College, Israel
(ORCID: 0000-0003-2188-3140)*

*LEVKOVICH Lavan Limor, doctorand,
Academia de Administrare Publică a Moldovei,
Colegiul Shaanan, Israel
(ORCID: 0000-0003-2188-3140)*

Annotation: The COVID-19 crisis that broke out all over the world in March 2020 has influenced all life areas and economy, including higher education. The transition to online distance learning in a very short time for organization, and the social and economic emergency, had significant implications on the higher education system and those who study. A quick and effective organization of higher education institutions and research institutes promoted higher education in some of the countries to the front of pedagogic competition and progress, which attracted international students and brought academic prosperity of the institutions. The transition to distance learning, which was forced due to health-social constraints, changed the higher education systems' perception and promoted innovative ideas in placing higher education as an economic-social factor in each country. This article, which is part of a doctoral thesis that discusses the position of higher education as a factor of competitiveness and student mobility, will try to map what was done in both countries, Israel and Moldova.

Adnotare: Criza COVID-19 care a izbucnit peste tot în lume în martie 2020 a influențat toate domeniile vieții și economia, inclusiv învățământul superior. Trecerea la învățământul online la distanță într-un timp foarte scurt pentru organizare, precum și urgența socială și economică, au avut impactul semnificativ asupra sistemului de învățământ superior și asupra celor care studiază. O organizare rapidă și eficientă a instituțiilor de învățământ superior și a instituțiilor de cercetare a promovat învățământul superior în unele țări în fața competiției și progresului pedagogic, ceea ce a atras studenții internaționali și a adus prosperitatea academică instituțiilor. Tranziția la învățământul la distanță, care a fost forțată din cauza constrângerilor sanitar-sociale, a schimbat percepția sistemelor de învățământ superior și a promovat ideile inovatoare în plasarea învățământului superior ca factor economico-social în fiecare țară. Acest articol, care face parte dintr-o teză de doctor care discută poziția învățământului superior ca factor de competitivitate și mobilitatea studenților, va încerca să cartografieze ceea ce s-a făcut în ambele țări, Israel și Moldova.

Keywords: higher education competition, education services system, excellence organization, higher education.

Cuvintele cheie: competitivitatea în învățământ superior, sistemul serviciilor educaționale, îmbunătățirea organizației, învățământ superior.

Introduction

The COVID-19 crisis that broke out all over the world in March 2020 has influenced all life areas and economy, including higher education. The transition to online distance learning in a very short time for organization, and the social and economic emergency, had significant implications on the higher education system and those who study [1]. A quick and effective organization of higher education institutions and research institutes promoted higher education in some of the countries to the front of pedagogic competition and progress, which attracted international students and brought academic prosperity of the institutions. The transition to distance learning, which was forced due to health-social constraints, changed the higher education systems' perception and promoted innovative ideas in placing higher education as an economic-social factor in each country [15].

The contemporary higher education market is characterized in multiple and dynamic changes, and requires all the commercial companies and the institutes, including higher education institutes, to develop fast and flexible reactions in order to survive and develop their competition abilities in the market they operate in. Some of the noticeable economic-educational changes are related to the economic – social reality and to the public sector financial means [8, 48 p.]. Therefore, the considerations become more financial and based on organizational – economic benefits. One of the subjects that make increasing scientific – research interest is the competitiveness in higher education . Due to Donitsa- Schmidt [8], to create a competitive market position for higher education institute in these circumstances, it has to adopt marketing concept and philosophy and create its strategy and activity in the market performance terms: to focus on the beneficiaries needs, in market segmentation, competition, market location and product development / new services based on identified market trends. One of the significant examples to this economic – survival need is the reaction of academic institutes to the required changes during the COVID -19 pandemic outbreak.

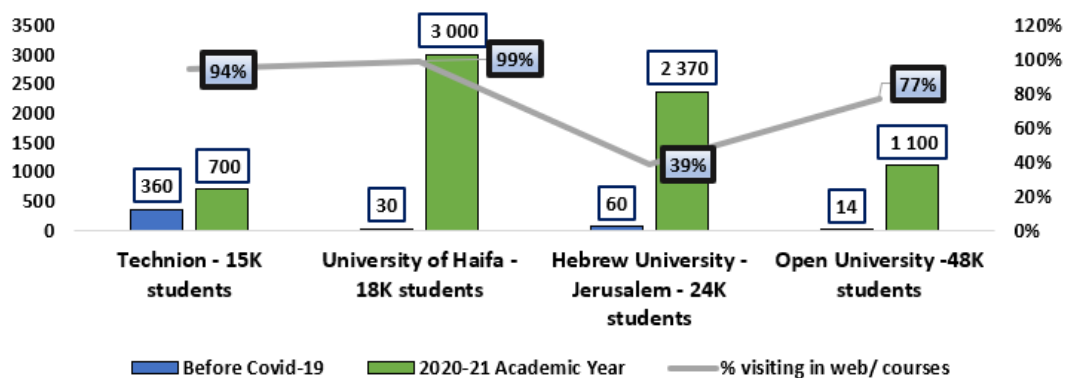
Results and considerations

The influence of COVID-19 pandemic on higher education. Following the outbreak of COVID-19 virus all over the world education systems, starting with elementary schools up to the higher education institutes, have moved to distance teaching and learning. Each country has formulated its policy regarding learning due to its abilities, budgets, available technology and communication with the students. The option to offer academic leaning through online distance learning is not strange to academic institutes in most of the institutes and countries. the term MOOC (Massive Open Online Course) is known for many years, but until recently most of studies in higher education institutes were conducted by the traditional form through frontal teaching, while various technologic means used to support teaching [12]. Now, when everybody understood the pandemic is here to stay, academic institutes begun to promote competitiveness that is based on providing solutions to the need (frontal teaching is not allowed) and develop distance learning as part of marketing the academic organization. Distance learning has clear advantages and disadvantages. Among the advantages we may find: (a) Increasing the accessibility of knowledge and learning; (b) Reducing the academic leaning costs; (c) Strengthening the competitiveness and development of academic teaching; (d) Improved measurement of learning processes and course management and strengthening the link and compatibility between academic studies and the labor market. Among the disadvantages the author may find: (1) The fear of diminishing the "market value" of an academic degree; (2) Fear of deteriorating of online studies quality; (3) Reduction of student – lecturer dialog, the academic experience and the system supporting the student and limitation of the ability to evaluate the students' academic level.

According to Bao [2], the transition to distance learning and teaching have set significant technologic challenge to the academic institutes. First and foremost, the technological platforms institutes used were forced to cope with significant increase in the number of lecturers and students using it simultaneously. In addition, students and lecturers, who were not accustomed to use distance

learning were forced to buy suitable computing equipment and learn to operate the systems. The teaching staff at the academic institutions indeed engaged the task and within a short time the entire higher education system moved to distance teaching and learning.

Improving the competitiveness between higher education institutes in Israel during the "COVID-19 time". There is wide consent in higher education in Israel in one subject: the higher education campus after the COVID-19 crisis will not look the same as it looked before. The worldwide experiment conducted this year in distance academic studies dramatically changed the academic degree [13]. Within 3 weeks since the institutes' campuses in Israel were closed, all the higher education institutes moved to full or almost full distance academic studies. everybody prepared to the option they will have to finish the semester without having the students meeting face to face with their lecturers even once and no one doubts this is possible [13]. The article editor found that the institutes compete each other of having various platforms and integrating suitable technology to attract many students to their institute. They believe, the idea that the student will gain a quality teaching through distance learning attracts the Israeli student. Prof. Asher Cohen [6], was proud they have increased from 30 online courses to 3,000 within a week. The Technion in Haifa and the Open University leaped in the number of online courses and almost all the courses of these institutes are available in distance learning. In order to understand the competitive lever led by the COVID-19 pandemic, the article editor will present in figure 1 the increase in online courses supply of four higher education institutes in Israel [10].

Figure 1. Number of Mooc/ Zoom courses in Israeli Universities before Corona virus & 2020-21 academic year [developed by the author based on sources 5; 10]

This article's editor sees a clear trend, through the data in Figure 1, which shows that the academic institutes are interested in maintaining their relative advantage and therefore offer a large number of courses using technologic means. The competitiveness between higher education institutes in Israel is clear and institutions seem to understand that dependence on government budgets declining every year. There is no doubt that the board of directors of any university or college has a very significant decision to make.

The COVID-19 effects on education in Israel at the beginning of the crisis. At the very beginning of the crisis a student survey was performed and has indicated very problematic points regarding the future of education in Israel [5]. The Edmond de Rothschild Foundation has urgently performed a survey to find a solution for the study continuation of students in general and students from the geographic and social periphery in particular, which had the following results: (1) about 1/5 of all students consider to quit their studies and drop out before completing the degree; (2) 55% of students report that the academic institution does not facilitate them; (3) almost 50% of the students report that distance learning makes it difficult for them to continue their studies, while only about 1/4

of the students note that distance learning makes easier for them to continue their studies; (4) students in the social periphery have more difficulty (immigrants, ultra-orthodox and Arabs) to study at home; (5) about $\frac{1}{4}$ of the students currently consider to change their learning subject to a more practical profession, and about 87% of the students replied that they prefer having more practical training for the job market at the academy.

Recommendation for action. Reality shows that knowledge acquired by many academy graduates, especially in the STEM professions, is usually relevant after graduation, and on the other hand, the industry requires skills that are missing but could have been acquired in the academy [12]. It seems that the post-COVID-19 labor market will be even more challenging for the new academy graduates, and in order to assist them to reach the employment potential, especially of peripheral populations, the connection and dialogue between the academy and industry must be strengthened. Meanwhile, since the COVID-19 pandemic, many business companies have moved to distance work, which opens up additional possibilities for integration into the labor market for populations from the geographic periphery. Therefore, the academy is required to take steps to join the industry in order to prepare the young people to the employment world in the 21st century: (A) Changing learning processes to be more proactive, learning while doing, the lecturers will be instructors and guides who also provide skills. (B) Acquiring skills and developing entrepreneurial abilities - skills of knowledge orientation and navigation, ability to work in teams and cooperation with various people (from different countries-languages-cultures) in working for a common goal. (C) Studies in shorter periods, while working, long life learning - the economy needs are changing rapidly, therefore it is necessary to have continuous learning and cooperation between academia and industry. (D) Knowing the business ecosystem - along with their academic studies the students must meet and know the business ecosystem, and the relevant bodies in each field they are pretending to integrate into. (E) Connecting the changing needs of employers with academic learning - establish an artificial intelligence (AI)-based database that will allow the academy to understand the industry needs in real time and accordingly impart the required knowledge and skills.

Higher education in Moldova and the influence of Covid-19 pandemic. The competitiveness and internationality of higher education in Moldova, like in other countries, entered the agenda and high priority in many universities. The universities in Moldova focus today in creating international relations, in developing internationality channel – student mobility, and developing innovative and attractive curricula for an integrated student audience (local and international). The universities strive to invest human and economic resources to prepare their graduates to cope with worldwide challenges, and to open for them option of globalized training and employment [9]. The globalization and perceptual independence, after the Soviet rule period, promoted thinking and management patterns of openness to international education strategies and new approaches to managing international activity. Moldova was also caught unprepared by the COVID-19 pandemic and, at the beginning, as in most countries, its implication was not understood. With the pandemic onset in March the studies were stopped and became online through correspondence and Zoom classes. The problem academic institutes are facing is the limited abilities of the technologic system. Like in Israel, the institutes are not prepared to apply distance learning, therefore they have postponed the academic year opening until a new date that will be decided. The European Union, through the ERASMUS program, published a report called "*Overview of the higher education system*" regarding the academic establishment in Moldova in which the status for 2019-2020 [1].

The report addressed also to the problematic structures in the higher education management and the ways to improve it. The World Bank recently donated (in 2019) millions of dollars to stabilize the state educational system and upgrade the academic institutes. As part of the planned improvements the technologic infrastructure was improved, the budgeting system of institutes will be improved, contemporary contents and courses will be integrated, and distance learning teaching

infrastructure will be established. In addition, the Moldavian government has started to take actions that will strengthen the competitive ability of the local institutes:

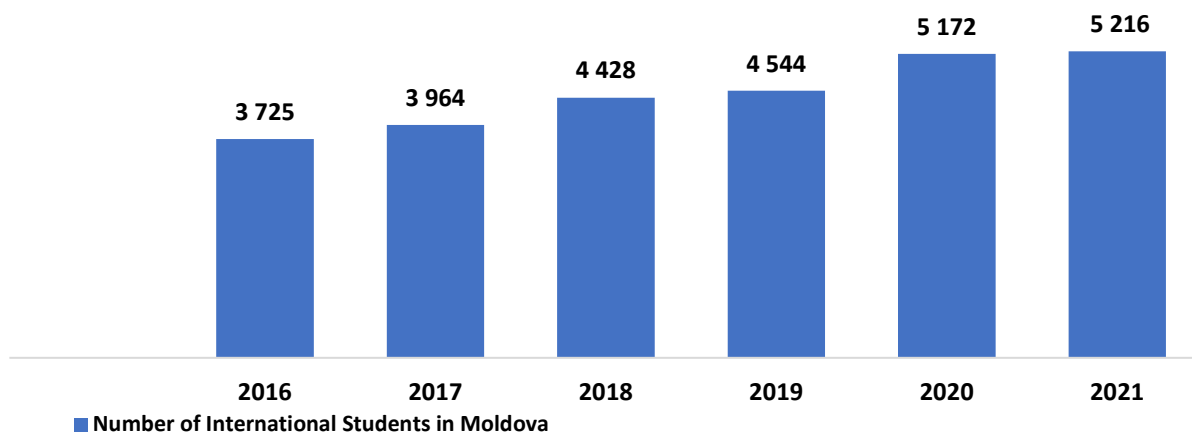
1. Developing national strategy in the higher education establishment – according to the national education perception of the government in Moldova, lifelong learning includes learning activities a person performs during his in order to build or develop abilities from a personal, civic, social and professional point of view.

2. The higher education reconstruction – by decision, in order to preserve the competitiveness of higher education institutions in the country, higher education is accessible for all those who holds a matriculation diploma (national or international). The local citizens will get higher education for free and it will be funded by the state. Each Moldavian citizen deserves a free of charge first degree.

3. Internationalism of the institutes – Moldova joined in 2005 to the Bologna reform. Starting this process, the Republic of Moldova have accepted the responsibility and was actively involved in the reform and modernization process of higher education, in order to meet the European standards. The first changes caused a change in the university system structure, organization of higher education in three cycles – establishment of ECTS studies. after adopting the new international education line, several changes were performed in higher education in Moldova, aimed to renew the system and match the European standards. These changes include developing new university curricula or organizing the internal and external quality evaluation and supervision system by establishing the national agency of quality assurance in vocational education.

The Republic of Moldova understood that strengthening its internationality will strengthen its competitiveness in comparison to most East European countries.

Figure 2 shows the increase in the number of international students in the State of Moldova in recent years.

Figure 2. The number of international students in Moldova 2016 -2021
[developed by the author based on sources 14]

The article editor understands from the graph data that the Moldavian government acts very efficiently to increase the number of international students, an action that will lead to international success and increase of the academic institutes' competitiveness comparing to other countries.

Conclusions

The research editor distinguishes two different directions of competitive creation in higher education of each country. There is no doubt that the recent time extreme changes, including the COVID-19 pandemic influence, bring the academic establishment in each country to take creative

actions to preserve the academic institute reputation and its ability to confront marketing competition with other institutes, or as in the reality of the higher education in Moldova, with other countries. The higher education in Israel expresses the competitions between the institutes themselves, but there is no real reinforcement to the international student issue. However, the higher education in Moldova keeps reinforcing the external competitiveness, i.e., in comparison to higher education in other country. The article writer recommends some recommendations that suit both countries since each one has its characterizing strengths and weaknesses:

1. Strengthening the internationalism channel and opening higher education to competitions with other countries and institutions.
2. Strengthening the technological infrastructures in the institutions as preparation for similar emergencies, and for pedagogical flexibility that enables learning anywhere and at any time.
3. Upgrading the teaching staff quality to create methodical superiority over other higher education institutions.
4. Developing up-to-date learning channels that integrate current and future economic and employment needs that meet the state needs and predict future professions, as well as developing the local economy to strengthen the local and international product.
5. Providing tax breaks, and increasing the feasibility of staying in the country to reduce brain drain.

Bibliography

1. Altbach G. P.G., & De Wi, H. Are we at a transformative moment for online learning? 2020. Available at: <https://www.forbes.com/sites/andrewdepietro/2020/04/30/impact-coronavirus-covid-19-colleges-universities/#1867f57d61a6>.
2. Bao W. COVID-19 and online teaching in higher education: A case study of Peking University. In: Human Behavior and Emerging Technologies, Volume 2, Issue 2, 2020, p.113-115. <https://doi.org/10.1002/hbe2.191>.
3. Central bureau of statistical in Israel (CBS) – 2020. Available at: <https://www.cbs.gov.il/he/pages/default.aspx>.
4. Chiciuc A., Cuciureanu G., Minciună V. National Program in the Fields of Research and Innovation for the Years 2020-2023 as a Reflection of Science Policy in the Republic of Moldova. Chisinau: Intellectus, Nr. 3-4, 2019. p.124-31.
5. Council for Higher Education in Israel. The Higher Education System in the Coronavirus Shadows: Student Updates, 2020. Jerusalem: CHE.
6. Council of higher education in Israel (CHE), 2020. Available at: <https://che.org.il/>.
7. DePietro A. Here's A Look at The Impact of Coronavirus (COVID-19) On Colleges and Universities in The U.S. Available at: <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20200427120502132>
8. Donitsa-Schmidt S. Opportunities and challenges: teacher education in Israel in the Covid-19 pandemic. In: Journal of Education for Teaching International Research and Pedagogy, Vol 12(7), 2020, p.47-55. <https://doi.org/10.1080/02607476.2020.1799708>.
9. Dumitru V. The future of higher education in Moldova - A look into students' perceptions. Chisinau: United Nations Development Program in Moldova, 2019, p.6-17.
10. Massive Open Online Courses-Mooc Organization - 2020. Available at: <https://www.mooc.org/>
11. Seaman J. E., Allen I. E., Seaman J. Grade Increase: Tracking Distance Education in the United States, 2018. Babson Survey Research Group.
12. Soffer T., Cohen A. Students' engagement characteristics predict success and completion of online courses. In: Journal of Computer Assisted Learning, 35(3), 2019, p.378-389. doi: <https://doi.org/10.1111/jcal.12340>
13. Toquero C.M. Challenges and Opportunities for Higher Education amid the COVID-19 Pandemic: The Philippine Context, Pedagogical Research, 2020, p.17 -21.
14. UNESCO-data, 2020-2021. Available at: <http://data.uis.unesco.org/>.
15. Yan Z. Unprecedented pandemic, unprecedented shift, and unprecedented opportunity. In: Human Behavior and Emerging Technologies, 2(2), 2020, p.110–112. doi: <https://doi.org/10.1002/hbe2.192>

1.2. SOCIAL SCIENCES

1.2. ȘTIINȚE SOCIALE

<https://doi.org/10.54481/ecosoen.2023.1.05>

UDC: 159.942; 159.97

RELATIONSHIP BETWEEN EMOTIONAL INSTABILITY AND RISK OF ALCOHOL ABUSE AMONG ADOLESCENTS: THE MODERATING ROLE OF PREDISPOSITION TO ENGAGE IN RISKY BEHAVIORS⁴

RELAȚIA DINTRE INSTABILITATEA EMOȚIONALĂ ȘI RISCUL PENTRU ABUZUL DE ALCOOL ÎN RÂNDUL ADOLESCENȚILOR: ROLUL MODERATOR AL PREDISPOZIȚIEI SPRE ANGAJAREA ÎN COMPORTAMENTE RISCANTE

IONAȘCU Grigore⁵, Ph.D student,
„Ion Creangă” State Pedagogical University, Chisinau, Republic of Moldova
(ORCID: 0000-0001-8660-876X)

GLĂVAN Aurelia, Ph.D in psychology, Associate Professor,
„Ion Creangă” State Pedagogical University, Chisinau, Republic of Moldova
(ORCID: 0000-0002-2549-5367)

ROBU Viorel⁶, Ph.D, University Lecturer,
“Vasile Alecsandri” University of Bacau, Romania
(ORCID: 0000-0002-2882-6475)

IONAȘCU Grigore, doctorand,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Chișinău, Republica Moldova
(ORCID: 0000-0001-8660-876X)

GLĂVAN Aurelia, doctor în psihologie, conferențiar universitar,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Chișinău, Republica Moldova
(ORCID: 0000-0002-2549-5367)

ROBU Viorel, doctor în psihologie, lector universitar,
Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău, România
(ORCID: 0000-0002-2882-6475)

Annotation: *There is growing evidence that alcohol abuse among adolescents is a major public health concern. Understanding the risk factors associated with adolescent alcohol misuse is crucial for the development of prevention programs. Our study aimed to examine whether general attitudes toward health risk behaviors (i.e., predisposition to engage in risky behaviors) moderate the association between emotional instability (neuroticism as a stable personality factor) and adolescent alcohol abuse. A population-based sample of 688 Romanian adolescents completed several standardized instruments, including a measure of the current risk of alcohol abuse, the Neuroticism scale from the Big Five Inventory, and a subscale (Health/Safety) from the Risk Behaviors Scale [71]. The risk of alcohol abuse was positively associated with both emotional instability ($n = 673$; $r = 0.345$; $p < 0.001$) and predisposition to engage in risky behaviors ($n = 688$; $r = 0.424$; $p < 0.001$). A positive relationship was also found between emotional instability and the*

⁴ Rezultatele acestei cercetări au fost prezentate în cadrul Conferinței Științifice Internaționale „The Contemporary Issues of the Socio-Humanistic Sciences”, Ediția a XIII-a, 1-2 decembrie 2022.

⁵ grig_nsc@yahoo.com

⁶ robu.viorel@ub.ro

predisposition to engage in risky behaviors ($n = 673$; $r = 0.129$; $p = 0.001$). Hierarchical linear multiple regression analysis provided support for the moderation relationship. In summary, the predisposition to engage in risky behaviors may act as an amplifying factor by increasing the risk associated with emotional instability. Some practical implications for preventive interventions are discussed.

Adnotare: *Există tot mai multe dovezi potrivit cărora abuzul de alcool în rândul adolescenților este o problemă majoră în domeniul sănătății publice. Înțelegerea factorilor de risc asociați utilizării problematice a alcoolului de către adolescenți este crucială pentru dezvoltarea programelor de prevenire. Studiul nostru și-a propus să examineze dacă atitudinile generale față de comportamentele cu risc pentru sănătate (adică, predispoziția de a se angaja în comportamente riscante) moderează asocierea dintre instabilitatea emoțională (nevrotismul ca factor stabil de personalitate) și abuzul de alcool în rândul adolescenților. Un eșantion din populația comunitară format din 688 adolescenți români a completat mai multe instrumente standardizate, inclusiv un chestionar prin care s-a evaluat riscul curent pentru abuzul de alcool, scala Neuroticism din Big Five Inventory și o subscală (Sănătate/Siguranță) din Risk Behaviors Scale. Riscul pentru abuzul de alcool s-a asociat pozitiv atât cu instabilitatea emoțională ($n = 673$; $r = 0.345$; $p < 0.001$), cât și cu predispoziția spre angajarea în comportamente riscante ($n = 688$; $r = 0.424$; $p < 0.001$). De asemenea, a fost identificată o relație pozitivă între instabilitatea emoțională și predispoziția spre angajarea în comportamente riscante ($n = 673$; $r = 0.129$; $p = 0.001$). Analiza de regresie multiplă liniară ierarhică a oferit suport pentru relația de moderare. Pe scurt, predispoziția spre angajarea în comportamente riscante poate acționa ca un factor de amplificare prin creșterea riscului asociat instabilității emoționale. Sunt discutate câteva implicații practice pentru intervențiile preventive.*

Keywords: *Alcohol abuse, emotional instability, predisposition to engage in risky behaviors, moderating effect, adolescents.*

Cuvinte-cheie: *Abuz de alcool, instabilitate emoțională, predispoziție spre angajarea în comportamente riscante, efect moderator, adolescenți.*

Introducere

Adolescence is a transitional period between childhood and adulthood, with specific developmental opportunities and challenges. Although this period may be accompanied by good physical and/or mental health, the vulnerabilities that come with the process of self-discovery and the effort to gain independence are risk factors [4, 56]. Most adolescents mature later in the process of adapting to age-specific changes as well as in physical, cognitive, emotional, and social functioning. For this reason, adolescents are exposed to a wide range of risky attitudes and behaviors, among which problematic use of psychoactive substances, including alcohol.

Involvement in risky behavior is common in adolescence. For example, results from the 2003 US *Youth Risk Behavior Surveillance Survey* showed that 17% of high school students had carried a weapon (e.g., a non-lethal firearm or knife) to school 30 days before being surveyed [*cf.* 33]. Also, 28% had consumed five or more alcoholic beverages in a row, 22% had smoked cigarettes and 30% had ridden in a car driven by someone under the influence of alcohol. A year before the survey, a third of respondents had been involved in a physical fight and 9% had made a failed suicide attempt. In addition, almost half of the high school students surveyed (47%) said they had had at least one sexual encounter up to that point. More than a third (37%) of teenagers who had started their sexual life reported that they had not used a condom during their last sexual intercourse.

Adolescents and young people consume alcohol for the effects it has on the psychological state, to show their maturity, for socialization and fun, to relieve stress and relaxation, to experience “highs” or to escape from unpleasant emotional states (e.g., negative self-image, inferiority complex, anxiety, depression, feelings of helplessness, etc.). It is also well known that adolescents use alcohol to fit in with their peers and to be accepted [66]. However, most adolescents turn to alcohol to cope with the stress caused by the problems they face in everyday life [57, 66, 68]. Alcohol use among adolescents is considered a major public health problem because early alcohol use is associated with

a higher risk for future problems with the use of this substance in the diffuse central nervous system inhibitor category [24, 31].

Field studies (cross-sectional or longitudinal), syntheses of the literature concerned with psychoactive substance use among adolescents and young people, and meta-analyses have approached factors contributing to increased risk for alcohol use disorders as well as protective factors. These include [3, 29, 37, 51, 59, 61, 66]: individual factors (e.g., age, gender, personality traits, traumatic life events, coping style to stressful demands, etc.), family factors (e.g., socioeconomic status, problematic parental alcohol use, parenting style, etc.), educational factors (e.g., attachment to school, teacher support, school failure, etc.) or social factors (e.g. level of integration in peer groups, friendship with other adolescents with alcohol problems, size and quality of the social network, etc.). In the present study conducted on the adolescent population, we will focus our attention on personality factors related to emotional instability, as well as on the attitude adolescents show towards engaging in risky behaviors for physical and mental health and positive development.

Conceptual background

Alcohol use among adolescents is considered a major public health problem because it is associated with a multitude of adverse effects and can lead quite quickly to the onset of clinical dependence, as with other substances that adolescents use quite frequently, such as marijuana [70]. However, it should be stressed that chronic alcohol dependence (as this clinical category has been defined in international classifications) is less likely among adolescents because alcohol tolerance and withdrawal syndrome take a longer time to set in [3]. Given this observation, we focused our attention on the issue of abuse, i.e. situations in which an adolescent consumes occasionally or episodically, individually or in a specific social context, a large amount of alcohol in a short time thus putting him/herself in many risky situations for his/her health, well-being and transition to adulthood [36].

Personality refers to the profile of individual characteristics that a person tends to manifest consistently and that reflect that person's beliefs, emotional predispositions, motivation, attitudes, values, and behaviors [63]. R. R. McCrae and P. T. Costa [50] define personality traits by dimensions that reflect individual differences in the tendency of human individuals to manifest consistent patterns of cognitions, feelings, and actions. Currently, the Five-Factor Model (FFM) is an influential framework for conceptualizing and measuring stable personality dispositions. Research on personality structure has convincingly demonstrated that many individual characteristics can be explained and summarised by five factors fundamental to describing a person's emotional, behavioral, social, and professional functioning: neuroticism/emotional instability (*vs.* emotional stability), extraversion, openness (mentally and in interpersonal experiences), agreeableness and conscientiousness [64].

Personality traits predispose individuals to behave in ways that can be hazardous to their health, daily functioning, and lifelong development. Identifying these predispositions and analyzing their association with various risky behaviors provides us with information about vulnerable individuals and ways in which we can help them to restore their well-being [48]. Studies show that, in general, emotional instability, extraversion, and openness correlate positively with a wide range of risky behaviors as well as delinquent manifestations [16, 48, 49, 69], while agreeableness and conscientiousness are negatively associated [34, 41, 49]. Factors related to emotional instability include a wide range of facets such as susceptibility to anxiety and depression, irritability, impulsivity, poor control of nervous tension states, changeable emotional and attitudinal states, vulnerability to psychological stress, conflict in interpersonal relationships, etc [64]. Studies examining stable personality predispositions help to identify and explain individual differences in the frequency and intensity of high-risk behaviors for adolescent health and positive development. However, it should

be noted that such studies do not fully explain the mechanisms underlying the risky behaviors that adolescents may engage in [41].

The biological, cognitive, and psychosocial changes that are characteristic of adolescents provide them with numerous developmental opportunities as well as the chance to engage in behaviors that have important implications for their own physical and mental health, positive functioning, and adoption of healthy lifestyles [52]. Risky behaviors include a wide range of behaviors (e.g., use of alcohol, marijuana, or other illicit drugs, use of medication without prescription, excessive feeding, unprotected sex, driving under the influence of alcohol or other psychoactive substances, etc.) which, through their immediate or long-term consequences, lead to physical health problems (e.g., physical trauma from accidents, contracting sexually transmitted diseases, permanent disability, etc.) and mental health problems (e.g. anxiety, depression, post-traumatic stress disorder, aggression, other behavioral problems, etc.), difficulties in school and social life, problems with the law or even death. Some authors have argued that engaging in risky behaviors is a consequence of adolescent characteristics such as egocentrism and sensation seeking [6]. However, it has been shown that many adolescents can understand health risks, weigh their options, reflect on their behaviors, and consider the long-term consequences of the actions they take, including by relating to their future time perspective [32, 35, 72]. K. M. Harris, G. J. Duncan, and J. Boisjoly [35] have shown (using samples of American adolescents aged 15 to 18, which included between 1668 and 2957 subjects) that compared to adolescents who have low expectations for their future health (living to age 35) and education (graduating from college), those with high expectations tend to perceive more dangers associated with engaging in risky behaviors (e.g. early sexual debut, selling illegal drugs or using firearms) and thus avoid taking risks.

Numerous studies have shown that attitudes toward alcohol use, social (dis)approval of alcohol use, beliefs about one's ability to control one's behavior, intention to use alcohol, perceptions of the prototypical adolescent drinker, and willingness to engage in drinking behavior are predictors of frequency of alcohol use, the risk for problem drinking, or abstinence [13, 20, 22, 41, 51, 67].

Materials and methods of research

Aim. The literature presents a wealth of empirical evidence on the extent, causes, and consequences of behaviors that are associated with risks to healthy adolescent development and positive lifelong development. Some of the behavioral problems that adolescents experience must be related to certain personality vulnerabilities (these often remain latent, but when certain enabling circumstances arise, they manifest themselves in adolescent behavior), to the negative experiences adolescents have in childhood and puberty, and to certain social factors [26].

The present study aimed to explore the relationships between the level of emotional instability, the predisposition to engage in risky behaviors, and alcohol abuse among Romanian adolescents. The question that guided our investigative approach was: *For different levels of predisposition to engage in risky behaviors, is the relationship between adolescents' emotional instability and risk for alcohol abuse is different?*

The premise of our study was that adolescents' predisposition to engage in risky behaviors for physical and mental health acts as a catalytic factor that intensifies the negative impact that emotional instability can have through alcohol abuse (see Figure 1).

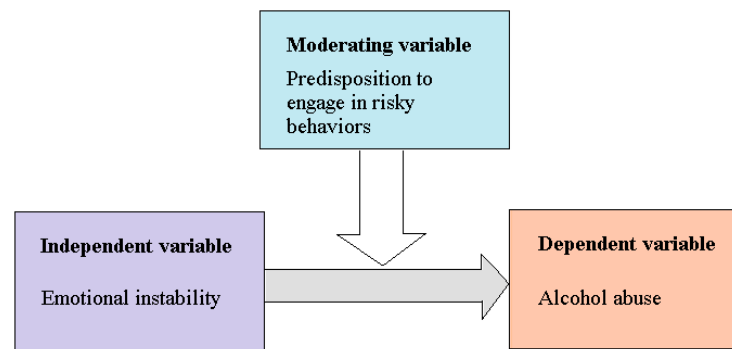

Figure 1. The proposed hypothetical model

Participants and procedure. The raw data were obtained by processing the valid responses that 688 Romanian adolescents (321 girls and 367 boys) provided to the questionnaires administered in the context of a larger study that followed the psychological, social, and behavioral dimensions of alcohol consumption in adolescence. The sample included 407 students in grade 10 and 281 students in grade 11. At the time of data collection from the school population, adolescents were aged 15 to 19 years ($M = 16.46$; $SD = 0.84$). Participants were either rural ($n = 444$) or urban ($n = 244$) residents and came from intact families ($n = 494$), families temporarily disintegrated by parents leaving to work abroad ($n = 72$), or families disrupted by the death of a parent or divorce ($n = 22$).

Data collection was carried out from September to November 2020 with the help of school counselors and head teachers. Study participants were recruited through a non-random strategy (convenience sample). The recruitment pool was represented by the population of students from 14 secondary schools that are part of the rural/urban school network of Galați county. Responses to the items included in the standardized protocol were anonymous to control for the effect of social desirability.

Measures. In the broader study that focused on the psychological, social, and behavioral dimensions of alcohol consumption among Romanian adolescents, participants completed a standardized protocol that included 168 items distributed in the content of 15 questionnaires, inventories, and scales. In this article, we will only review the instruments that measured emotional instability, predisposition to engage in risky behaviors, and risk for alcohol abuse.

In our study, the measurement of personality factors among adolescents was conducted using the Romanian version [62] of the *Big Five Inventory*/BFI [38, 39]. The items of the BFI instrument ($k = 44$) have short and simple wording, avoid ambiguity or equivocal expressions, and reduce the potential to elicit the social desirability effect of responses. The neuroticism (emotional instability) factor of interest in this article is operationalized by eight items (e.g., “I see myself as a person who, in everyday life, tends to be depressed, blue” or “I see myself as a person who, in everyday life, tends to be moody and capricious”). For each of the items, adolescents responded on a Likert-type scale with five verbal anchors distributed gradually from 1 – *strongly disagree* to 5 – *strongly agree*. For the original English version, the neuroticism scale has a good internal consistency [$\alpha_{\text{Cronbach}} = 0.84$; cf. 8]. For a sample of 490 Romanian adolescents who participated in a study that focused on the role of personality traits in predicting suicide risk, V. Robu [62] also reports a satisfactory internal consistency of the scale related to neuroticism ($\alpha_{\text{Cronbach}} = 0.79$).

Construct (theoretical) validity of the scale used to operationalize neuroticism was assessed using confirmatory factor analysis with the AMOS 20.0 [5]. The parameters of the hypothetical factor models were estimated using the maximum likelihood method which is considered more robust to the sample size and the deviation from the normality of the distributions of the observed variables [12]. The metric models were tested using the variance-covariance matrix calculated for the observed

variables (scores on the scale items for measuring neuroticism). The statistical fit of the models was assessed using the following indicators [12, 65]: a) χ^2 (Fisher's exact test), degree of freedom (df) and statistical significance threshold (p); b) χ^2/df ratio; c) *standardized root mean square residual* (SRMR); d) *goodness-of-fit index* (GFI); e) *adjusted goodness-of-fit index* (AGFI); f) *non-normed fit index/Tucker-Lewis index* (NNFI/TLI); g) *normed fit index* (NFI); h) *comparative fit index* (CFI); i) *root mean square error of approximation* (RMSEA). The RMSEA indicator shows the extent to which the estimated parameters for a hypothetical metric model approximate the values for the whole population from which the sample of subjects was drawn. Because the RMSEA indicator is sensitive to misspecification of relationships between observed variables and is accompanied by a confidence interval, its use in structural equation-based modeling is strongly recommended [46]. A factor model has a very good statistical fit when [12, 65]: a) the χ^2 test value is not statistically significant; b) $\chi^2/df < 2.00$; c) GFI and AGFI > 0.95 ; d) TLI and NFI > 0.95 ; e) CFI > 0.95 ; f) RMSEA < 0.05 , confidence interval bounds are as close as possible to the value of RMSEA and the lower bound is as close as possible to zero. Some authors [9, 11] suggest that values for χ^2/df between 2.00 and 3.00, values for GFI, TLI, and CFI between 0.90 and 0.95, and a value for RMSEA between 0.05 and 0.08 are indicators of an acceptable level of statistical fit. In our study, a first metric model was based on the assumption that all eight items saturate a single latent factor related to neuroticism. No constraint was imposed on the correlation between the corresponding item errors. Although the standardized loadings that the items revealed in the latent factor were statistically significant ($\lambda_{std.} = 0.52-0.61$; $p < 0.001$), the overall model had an unsatisfactory fit: $\chi^2 = 127.97$, $df = 20$, $p < 0.001$, $\chi^2/df = 6.39$, GFI = 0.955, AGFI = 0.918, TLI = 0.832, NFI = 0.862, CFI = 0.880, RMSEA = 0.091, CI_{90%} RMSEA = 0.076-0.107. Suggestions for improving the model statistically (available in the output of AMOS 20.0) led us to correlate the errors for two pairs of items. These constraints produced a substantial improvement in the statistical fit of the new model: $\chi^2 = 79.49$, $df = 18$, $p < 0.001$, $\chi^2/df = 4.41$, GFI = 0.972, AGFI = 0.944, TLI = 0.894, NFI = 0.914, CFI = 0.932, RMSEA = 0.073, CI_{90%} RMSEA = 0.057-0.089. Item loadings in the latent factor had standardized values ranging from 0.42 to 0.60 ($p < 0.001$). The latent factor explained between 18% and 52% of the score variance for each of the eight items that were retained in the final metric model. For all items, the internal consistency was satisfactory ($\alpha_{Cronbach} = 0.75$). For each of the adolescents who participated in the study, a total score was obtained by averaging the scores on the eight items (possible range: 1-5). High scores (e.g., ≥ 4.00) indicated a high level of neuroticism (emotional instability).

The predisposition towards engaging in risky behaviors was measured using the Romanian version of the *Risk Behaviors Scale-Health/Safety* or RBS-H/S [71]. This instrument was taken from a larger set of scales that allow the measurement of attitudes towards risk concerning five domains specific to the daily functioning and activity of human individuals [71]: financial decisions, personal health/safety, the recreational domain, decisions and actions that have ethical implications, and risky behaviors manifested in social relationships. The scales were designed by drawing on the theoretical model of the prospective evaluation of the expected utility of a decision [40], the theory of planned behavior [2], and the theory of rational action [28]. For the health/safety domain, E. U. Weber, A.-R. Blais, and N. E. Betz [71] reported a satisfactory internal consistency ($\alpha_{Cronbach} = 0.77$), respectively a fairly consistent test-retest reliability ($r_{xx'} = 0.75$; $p < 0.001$) of the set of items that operationalize the probability of engaging in risky behaviors. The RBS-H/S includes eight items (e.g. “How likely would you buy an illegal drug for your use” or “How likely would you expose yourself to the sun without using sunscreen”) that operationalize the likelihood of engaging in risky behaviors for personal health and safety. For each item, the response can be given on a scale with five verbal scores distributed gradually from 1 – *very unlikely* to 5 – *very likely*.

Construct validity of the Romanian version of the RBS-H/S was tested using confirmatory factor analysis. The first hypothetical model included a single latent factor that was constrained to saturate the eight items. No further constraint was imposed on the intercorrelation of errors

corresponding to items. Although the standardized loadings ranged from 0.40 to 0.53 ($p < 0.001$), the overall model fit was modest: $\chi^2 = 150.43$, $df = 20$, $p < 0.001$, $\chi^2/df = 7.52$, GFI = 0.942, AGFI = 0.896, TLI = 0.750, NFI = 0.801, CFI = 0.821, RMSEA = 0.100, CI_{90%} RMSEA = 0.086-0.116. Model respecification (as a result of suggestions to improve statistical fit) led to a second metric model that also included a single latent factor and errors for two pairs of intercorrelated items. The new model showed a significant improvement in statistical fit: $\chi^2 = 69.49$, $df = 18$, $p < 0.001$, $\chi^2/df = 3.86$, GFI = 0.973, AGFI = 0.945, TLI = 0.890, NFI = 0.908, CFI = 0.929, RMSEA = 0.066, CI_{90%} RMSEA = 0.050-0.083. Therefore, this model was retained for further processing. The standardized loadings that the items had in the latent factor ranged from 0.32 to 0.61 ($p < 0.001$). The latent factor explained between 11% and 37% of the score variance for each of the eight items that were retained. For all items, internal consistency was satisfactory ($\alpha_{\text{Cronbach}} = 0.71$). For each of the adolescents who participated in the study, a total score was determined by calculating the mean score on the eight items (possible range: 1-5). The high score was interpreted as an indicator of a favorable attitude toward risky behaviors (increased likelihood of engaging in such behaviors).

To measure their risk for alcohol abuse, the adolescents who participated in the study completed a ten-item instrument to which they responded by choosing either YES or NO. Two examples of items are “Have you ever been in trouble with other people or the police because of alcohol consumption?”, “Do you use alcohol to relax, to feel better about yourself, or to fit in with a group of friends/at a party?”. Eight of the ten items were taken and adapted from the item pool that formed the background of the *CRAFT* instrument – *Car, Relax, Alone, Forget, Friends, Trouble* [43]. It allows screening of adolescents who are at high risk for substance use disorders. The validity of the instrument has been the focus of several studies [25, 42]. Another item (“Have you ever neglected your family obligations, schoolwork, going out with your friends, your relationship with your boyfriend/girlfriend for more than two days in a row because of alcohol use?”) is based on an item taken from the *Brief Michigan Alcoholism Screening Test/BMAST* [60]. A final item [“Do you think others (your friends, schoolmates) drink alcohol more than you do?”] was formulated to serve the study we conducted. It was based on the premise that a teenager who compares himself to other teenagers in terms of alcohol consumption may be aware that he has problems that require specialized help. The set of ten items referred to was subjected to confirmatory factor analysis in order to explore construct validity. A first hypothetical metric model constrained all items to saturate a single latent factor. No further constraints were imposed on the correlations between the errors associated with the items. Although the model showed very good statistical fit ($\chi^2 = 49.41$, $df = 35$, $p = 0.054$, $\chi^2/df = 1.41$, GFI = 0.985, AGFI = 0.977, TLI = 0.964, NFI = 0.911, CFI = 0.972, RMSEA = 0.025, CI_{90%} RMSEA = 0.000-0.040), the loading of an item [“Do you think others (your friends, schoolmates) drink alcohol more than you do?”] in the latent factor was not statistically significant ($\lambda_{\text{std.}} = 0.01$; $p = 0.818$). For this reason, the item was dropped and the analysis was repeated. The new metric model also showed a very good statistical fit: $\chi^2 = 37.36$, $df = 27$, $p = 0.088$, $\chi^2/df = 1.38$, GFI = 0.987, AGFI = 0.979, NNFI/TLI = 0.973, NFI = 0.931, CFI = 0.980, RMSEA = 0.024, CI_{90%} RMSEA = 0.000-0.042. Item loadings in the latent factor had standardized values ranging from 0.24 to 0.59 ($p < 0.001$). The latent factor explained between 6% and 35% of the score variance for each of the items. For the set of nine items that were retained in the final metric model, the internal consistency was satisfactory ($KR_{20} = 0.62$). Therefore, a total score was calculated for each of the adolescents who participated in the study by summing the scores on the items (possible range: 0-9). A high score was considered an indicator of risk for alcohol abuse.

Data analysis. Raw data were analyzed using *SPSS for Windows 20.0* (IBM SPSS, Chicago, IL). For all quantitative variables on which we focused, the normality of distributions was checked. This is an important condition for the use of multivariate statistical techniques. In the case of a univariate normal distribution, the values of the *skewness* and *kurtosis* indicators must be zero. There is no clear benchmark indicating which values of the two indicators are acceptable for concluding

that the distribution of a variable is normal. Some authors [53] offer ± 1.00 as a critical benchmark. Results from statistical and mathematical simulations suggest that *skewness* values outside the range [- 2.00; 2.00] and *kurtosis* values outside the range [- 4.00; 4.00], respectively, severely distort multivariate test results [73].

The conceptual model in which predisposition to engage in risky behaviors was assumed to have a moderating effect on the relationship between the level of emotional instability and risk for alcohol abuse was tested using hierarchical multiple linear regression analysis. A moderator is a qualitative or quantitative variable that influences the direction and/or intensity of the relationship between an independent and a dependent variable. The moderator variable is similar to an additional variable which, together with the independent variable, covaries with the dependent variable. To check for a moderating relationship, three conditions must be met simultaneously [7, 30]: a) the independent variable must have a statistically significant effect on the dependent variable; b) the moderator variable must also have a significant effect on the dependent variable; c) the interaction between the independent and moderator variables (which is obtained by calculating the product of the standardized *z* values of the two variables) must have a significant effect on the dependent variable; in addition, relative to the explanatory power of the model tested in the first step of the analysis, the addition of the interaction between the independent and moderator variables must add significantly to the explanation of the variance of the dependent variable. Taking up the suggestion of P. A. Frazier, A. P. Tix, and K. E. Barron [30], the raw scores for emotional instability and propensity to engage in risky behaviors were transformed into standardized scores (*z*) to prevent multicollinearity among the independent variables introduced in the second step of the hierarchical linear regression model. Multicollinearity refers to the evidence of high correlations (higher than 0.50/0.60) between any two of the independent variables that are entered into a multiple linear regression model [18]. In the present study, this would have been the variable resulting from calculating the product of the raw values of the independent (emotional instability) and moderator (propensity to engage in risky behaviors) variables. Before transformation into standardized scores, the correlations between this variable and the raw values for the emotional instability and predisposition to engage in risky behavior were equal to 0.648 ($p < 0.001$) and 0.819 ($p < 0.001$) respectively. After transformation into standardized scores, the correlations were equal to - 0.053 ($p = 0.171$) and 0.124 ($p = 0.001$) respectively.

Results and considerations

Descriptive and comparative data. The means of the distributions for the scores on the scales administered (Table 1) were reported to the possible ranges. The adolescents in the sample were found to have moderate scores for emotional instability and propensity to engage in risky behaviors, and a moderate to low score for risk of alcohol abuse. The values of the *skewness* and *kurtosis* slightly exceeded the + 1.00 limit only for the alcohol abuse risk distribution. Taken together, the values of the central tendency indicators (mean and median) and the shape indicators (*skewness* and *kurtosis*) did not reveal significant problems with the normality of the distributions for the main variables we followed in the study.

Table 1. Descriptive statistics [elaborat de autor]

Variables	<i>M</i>	<i>Mdn</i>	<i>SD</i>	<i>Skewness</i>	<i>Kurtosis</i>
Emotional instability ^a	2.88	2.87	0.73	0.18	- 0.20
Predisposition to engage in risky behaviors	2.41	2.37	0.79	0.51	- 0.26
Risk of alcohol abuse	2.46	2.00	1.83	1.06	1.20

Note: ^a N = 673; *Mdn* – median

Comparisons by sex of the adolescents surveyed revealed a statistically significant difference in risk associated with alcohol abuse ($t = -5.46$; $p < 0.001$). The effect size was moderate ($d_{Cohen} = 0.41$). Compared to girls ($M_{girls} = 2.06$; $SD_{girls} = 1.61$), boys showed a higher risk for alcohol abuse ($M_{boys} = 2.80$; $SD_{boys} = 1.93$). Boys also reported a higher propensity to engage in risky behaviors for health and positive development ($M_{girls} = 2.19$; $SD_{girls} = 0.72$; $M_{boys} = 2.59$; $SD_{boys} = 0.80$; $t = -6.86$; $p < 0.001$), with moderate effect size ($d_{Cohen} = 0.52$). In contrast, compared to boys ($M_{boys} = 2.70$; $SD_{boys} = 0.68$), girls ($M_{girls} = 3.08$; $SD_{girls} = 0.74$) showed a higher level of emotional instability ($t = 6.90$; $p < 0.001$), with a moderate effect size ($d_{Cohen} = 0.54$).

Correlational analysis. The data showed a positive, moderate strength and statistically significant association between emotional instability score and risk for alcohol abuse ($n = 673$; $r = 0.345$; $p < 0.001$). Higher levels of emotional instability correlated with a higher risk for alcohol abuse. On the other hand, the score for propensity to engage in risky behaviors correlated positively with both the score for emotional instability ($n = 673$; $r = 0.129$; $p < 0.001$) and the risk for alcohol abuse ($n = 688$; $r = 0.424$; $p < 0.001$). The first of the correlations was more modest in magnitude, and the second was moderate. Higher levels of likelihood to engage in risky behaviors were associated with higher levels of emotional instability and higher risk for alcohol abuse, respectively.

Moderation relationship analysis. In the first step of the analysis (Table 2), standardized scores for emotional instability and predisposition to engage in behaviors risky to physical and mental health were entered as independent variables, with the dependent variable being a risk for alcohol abuse (raw score). The model obtained was statistically significant ($R = 0.518$; $F_R = 122.78$; $p < 0.001$). Emotional instability and propensity to engage in risky behaviors together explained 26.6% of the differences between adolescents at risk for alcohol abuse. Both levels of emotional instability and propensity to engage in risky behavior were positive predictors of risk for alcohol abuse. Thus, conditions *a*) and *b*) necessary for the existence of a moderating relationship were met (see section 3.4).

Table 2. Hierarchical multiple regression analysis performed to test the moderating relationship [elaborat de autor]

Independent variables	β	R^2	ΔR^2
<i>Step 1</i>			
Emotional instability	0.29 ***	0.266	-
Predisposition to engage in risky behaviors	0.39 ***		
<i>Step 2</i>			
Emotional instability	0.30 ***	0.278	0.013
Predisposition to engage in risky behaviors	0.37 ***		
Emotional instability $\times$ Predisposition to engage in risky behaviors	0.11 **		

Note: $N = 673$. The models include the constant in the equation. ** $p < 0.01$; *** $p < 0.001$ (two-tailed)

In the second step of the analysis, the independent variables were the standardized scores for emotional instability and propensity to engage in risky behaviors, as well as the composite variable obtained by calculating the product of the standardized scores for the variables mentioned above. This third variable was derived to quantitatively manipulate the interaction between the independent and moderator variables. The resulting model was statistically significant ($R = 0.530$; $F_R = 87.14$; $p < 0.001$). The independent variables together explained 27.8% of the variance in risk for alcohol abuse. Emotional instability and propensity to engage in risky behaviors retained their predictive role, and the variable resulting from their interaction was also a positive predictor of risk for alcohol abuse

(condition *c*). Furthermore, relative to the overall explanatory power of the model resulting from the first step of the analysis, the addition of the interaction between emotional instability and predisposition to engage in risky behaviors led to a 1.3% increase in the overall explanatory power of the second model. Although modest in magnitude, this increase was statistically significant ($F_{\Delta R^2} = 11.87$; $p = 0.002$).

The graphical representation rendered in Figure 2 was obtained by transforming the raw scores for emotional instability and propensity to engage in risky behaviors into categorical variables (ranges of values) according to the $M \pm SD$ criterion. For emotional instability $M \pm SD = 2.88 \pm 0.73 = [2.15; 3.61]$. The ranges of values were: [1.00; 2.15] – low score (N = 114); [2.16; 3.61] – moderate score (N = 437); [3.62; 5.00] – high score (N = 122). For predisposition to engage in risky behavior $M \pm SD = 2.41 \pm 0.79 = [1.62; 3.20]$. The ranges of values were: [1.00; 1.62] – low score (N = 93); [1.63; 3.20] – moderate score (N = 467); [3.21; 5.00] – high score (N = 128).

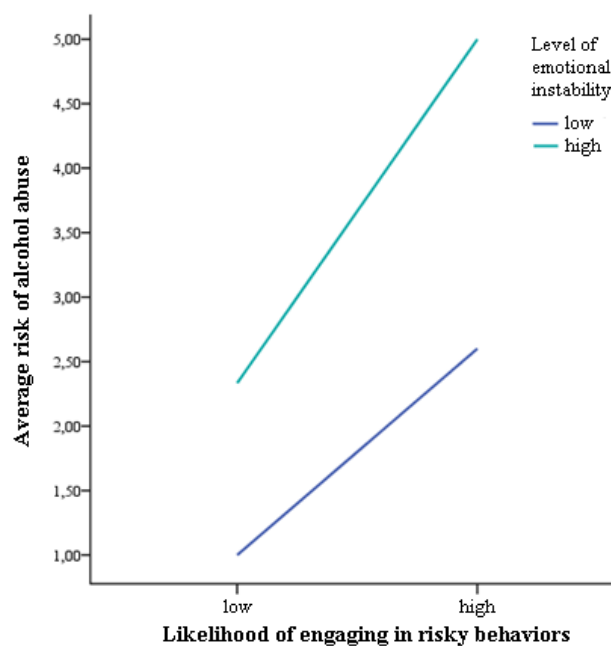

Figure 2. The risk for alcohol abuse according to the level of emotional instability and the predisposition to engage in risky behaviors [elaborat de autor]

When the predisposition to engage in risky behaviors was high, adolescents who scored high on emotional instability showed a higher risk for alcohol abuse (N = 29; $M = 5.00$; $SD = 2.13$). Conversely, when the predisposition to engage in risky behaviors was low, adolescents who scored high on emotional instability showed a lower risk for alcohol abuse (N = 22; $M = 2.33$; $SD = 1.43$).

Discussion

Both in the scientific community and common opinion adolescence is perceived as one of the most tumultuous periods of life because it tends to be accompanied by anxiety, a predisposition to depression, numerous emotional crises and interpersonal conflicts, worries, and anxieties, and dissatisfaction with oneself and with social relationships. Especially in the context of the constraints involved in adapting to the challenges of contemporary society, the psychological labor of an adolescent may reflect the difficulties that are inherent in the major changes that mark development in the physical, cognitive, emotional, social, and self-identity spheres at the age under consideration. Many factors can jeopardize an adolescent's healthy development, including personal and family characteristics, the quality of the schools they attend and the peer social networks in which they are embedded, the particularities of the communities in which they live, social practices and cultural

beliefs, etc. [6, 37, 54]. Deviant/delinquent behaviors, compromised health, and negative social contexts are among the most relevant risk factors for an adolescent's healthy development and adjustment.

Involvement in risky behaviors such as excessive alcohol consumption, driving under the influence of alcohol, frequent use of psychoactive drugs, violent acts, or unprotected sexual intercourse is common in adolescence and is a significant issue on the agenda of public health specialists. Alcohol is one of the psychoactive substances most frequently used by adolescents. Compared to adults, adolescents are more likely to occasionally consume a large amount of alcohol, i.e. to abuse this substance [66]. This particularity makes alcohol abuse among adolescents dangerous, especially when it is associated with the use of other substances such as ethnobotanicals, marijuana, or high-risk drugs [36]. The international literature highlights the multifactorial nature of behaviors on the spectrum of alcohol use among adolescents. Determining the factors that explain individual differences in abuse, as well as the psychological, social, and behavioral profile of problematic alcohol use among adolescents is an important step for intervention programs aimed at increasing the resilience of adolescents who may face adverse life circumstances and other developmental challenges [54].

The present article focused its attention on the contribution that emotional instability (as personality factor) and predisposition to engage in risky behaviors (in general) have in explaining individual differences among adolescents in their risk for alcohol abuse. The working hypothesis underlying the investigative approach was based on the assumption that an adolescent's predisposition towards engaging in risky behaviors moderates the relationship between emotional instability and alcohol misuse. In the study we conducted, the emotional instability was a positive predictor of adolescents' scores on the scale that operationalized risk for alcohol abuse. In the two-step hierarchical multiple linear regression analysis, the emotional instability score explained 8.52% and 8.94%, respectively, of the variance in the risk for alcohol abuse. The results we obtained are convergent with the findings reported in other studies [16, 47, 48]. It is well known that emotionally unstable individuals are likely to experience more negative life events. In addition, they are highly vigilant and tend to perceive their environment as threatening to their own goals and individual balance [50, 64]. Because of this, emotionally unstable people tend to experience predominantly negative emotions (e.g., anxiety, depression, anger or hostility, guilt, etc.) more frequently and with greater intensity. Combined with a predisposition towards negative self-image, lack of self-confidence, and impulsiveness in actions and interpersonal relationships, the predominantly negative emotions that neurotic people experience contribute to a reduced ability to adapt to stressful life situations. When an emotionally unstable adolescent loses complete control over his/her efforts to cope with crises (e.g., disappointment in a romantic relationship or escalating conflict with parents), he or she may be more vulnerable to the abuse of both alcohol and other harmful substances that he or she uses to compensate for the negative effects associated with psychological stress.

In turn, the variable related to the predisposition to engage in risky behaviors was a positive predictor of risk for alcohol abuse. In the regression analysis steps, the predisposition to engage in risky behavior explained 14.97% and 13.54% of the variance in the alcohol abuse score, respectively. Human individuals differ from each other in how they make decisions involving uncertainty and risk. One of the variables explaining these differences is the attitude a person has toward the notion of risk in general and, in particular, towards taking risks for one's actions and behaviors [71]. Adolescence is a period of intense exploration and discovery of one's social and cultural environment as well as of oneself. At this stage of development, the adolescent acquires the ability to develop more sophisticated reasoning as well as the ability to view his or her future through the lens of lifestyle expectations and developmental goals [27]. During adolescence, self-confidence, cognitive, emotional, and behavioral self-control, and the ability to make decisions independent of adult control or the influences of pairs increase [27]. Although adolescents are gaining increasing autonomy,

making many choices about their health, family, schoolmates and friends, romantic relationships or leisure time, and taking responsibility for their own decisions and actions [74], some choices (e.g., sexual debut, smoking, alcohol or marijuana use, etc.) can have serious negative implications for physical health, mental balance, social relationships, schooling, and transition to adulthood. Many adolescents are more likely to show attitudes that are conducive to engaging in behaviors that are risky for health and positive development, but less likely to engage in actual behaviors that can have negative consequences. However, we can assume that as adolescents get older, they are more likely to engage in risky behaviors (e.g., consuming several drinks in a row in a “race” or smoking cannabis), especially under the influence of peer pressure that can exert normative pressure on an adolescent to prove that he or she is brave and “cool”. For this reason, risk-taking attitudes are the main target of preventive programs for adolescents and young people.

Also, the variable resulting from creating the interaction between emotional instability and the propensity to engage in risky behaviors was positively predictive and explained 1.27% of the variance in risk for alcohol abuse. This result suggests that vulnerable adolescent personality traits such as emotional instability marked by impulsivity and behavioral control deficits, plus the favorable attitude the adolescent may exhibit toward engaging in risky behaviors under certain social circumstances, have a cumulative effect in predicting alcohol abuse. This effect may be particularly enhanced by situations in which the emotionally unstable adolescent shares similar beliefs, emotions, convictions, and values with other peers in social groups in which he or she seeks to fit in and with which he or she strongly identifies, or in situations in the individual’s life in which he or she faces stressful demands and uses alcohol to cope with them.

Strengths of the study we conducted include the large sample size of adolescents and the use of instruments that have consistent psychometric properties recognized in the academic community. The study also leveraged an original theoretical model that has not yet been tested in the international literature. This is the hypothesis of the predisposition to engage in risky behaviors as a factor that intensifies the relationship between emotional instability and alcohol abuse among adolescents. However, a methodological limitation of the study is the cross-sectional design [14]. Results obtained by such an approach should be interpreted with caution regarding the temporal relationship between emotional instability, predisposition to engage in risky health and developmental behaviors, and substance misuse (e.g., alcohol). A prospective longitudinal design is required to conclude on the existence of a true causal relationship between the variables on which the present study focused its attention [see, for example, 17].

Practical implications

The use of psychoactive substances in the adolescent population has been steadily increasing in recent decades and is responsible for multiple public health problems, including increased mortality in this age group [66]. For example, in the U.S. the top three causes of death among teens and young adults aged 15-24 are motor vehicle crashes, homicide, and suicide, with alcohol abuse and drug addiction being risk factors for each of these three causes of mortality [21]. For these reasons, the study of risk factors, associated manifestations, and consequences of alcohol use among adolescents has become high on the agenda of researchers in various applied fields (e.g. mental health, clinical psychology/psychiatry, social work, etc.), public health policy specialists, and community/national psychological and educational service professionals.

A general explanatory model of alcohol abuse among adolescents and young people needs to incorporate, in addition to personality factors, motives, expectations, metacognitions, or attitudes about alcohol use (and psychoactive substance use in general), as these variables have a direct contribution to the prediction of alcohol-related problems [44, 55]. In addition, the variables referred to mediate relationships between personality characteristics and alcohol abuse [15, 23]. Research findings show that, compared to young people who drink alcohol with moderate frequency (e.g., on certain social occasions) and those who are abstinent, young people who abuse alcohol tend to have

higher expectations regarding the role alcohol plays in facilitating social relationships [58], as well as positive metacognitions about alcohol use [19]. These attitudes have been shown regardless of the personality characteristics of adolescent/young adult alcohol abusers. From a practical standpoint, these findings are important for selective secondary prevention programs that focus their attention on restructuring metacognitions and dysfunctional attitudes (e.g., the situation in which an adolescent/young person consumes alcohol to avoid negative judgments from others) that can help control problem drinking [10]. At the same time, psychological and educational programs focused on the acquisition of functional emotional regulation strategies are known to be successful in decreasing the risk of alcohol abuse [45].

Primary prevention programs should be initiated at early school age and need to be not limited to very specific areas but should aim to equip children and adolescents with the skills they need to maintain their health and positive developmental trajectory [1]. The inclusion of interventions aimed at controlling protective factors seems to be a very good strategy because it teaches children and adolescents to return to habits, attitudes, and behaviors that, in the long term, promote health and contribute to an increased quality of life. In addition, the approaches we have referred to may be more successful when taking into account personality characteristics that we have seen in this article to be one of the risk factors for alcohol abuse among children, adolescents, and young people [1].

Conclusions

Hierarchical multiple linear regression analysis data provided evidence for the moderation relationship. Among adolescents participating in the present study, the level of emotional instability (conceptualized as a domain of stable personality traits), the predisposition to engage in behaviors hazardous to health and positive development, and the score for the interaction between the two dimensions were positive predictors of risk for alcohol abuse. In addition, emotionally unstable adolescents who, at the same time, were more likely to engage in behaviors hazardous to their own health, individual functioning, and well-being showed a higher risk for alcohol abuse. Thus, adolescents' propensity to engage in risky behaviors may intensify the negative impact that emotional instability has through alcohol abuse, especially in life situations in which adolescents attempt to mitigate threats that they perceive as beyond their coping skills, as well as the resulting psychological distress.

Bibliography

1. Adan A., Forero D. A., Navarro J. F. Personality traits related to binge drinking: A systematic review. In: *Frontiers in Psychiatry*, 2017, vol. 28, no. 8, Article no. 134. doi: 10.3389/fpsy.2017.00134. ISSN (online) 1664-0640.
2. ajzen I. The theory of planned behavior: Frequently asked questions. In: *Human Behavior and Emerging Technologies*, 2020, vol. 2, no. 4, p.314-324. ISSN (online) 2578-1863.
3. AMERICAN ACADEMY OF PEDIATRICS – COMMITTEE ON SUBSTANCE ABUSE. Policy statement – Alcohol use by youth and adolescents: A pediatric concern. In: *Pediatrics*, 2010, vol. 125, no. 5, p.1078-1087. ISSN (print) 0031-4005, ISSN (online) 1098-4275.
4. Antaramian S. P., Huebner E. S., Valois R. F. Adolescent life satisfaction. In: *Applied Psychology: An International Review*, 2008, vol. 57, Suppl., p.112-126. ISSN (print) 0269-994X, ISSN (online) 1464-0597.
5. Arbuckle J. L. IBM® SPSS® AMOS™ 20 User's Guide. Chicago, IL: IBM Corporation, 2011, 653 p.
6. Arnett J. Reckless behavior in adolescence: A developmental perspective. In: *Developmental Review*, 1992, vol. 12, no. 4, p.339-373. ISSN (print) 0273-2297, ISSN (online) 1090-2406.
7. Baron R. M., Kenny D. A. The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. In: *Journal of Personality and Social Psychology*, 1986, vol. 51, no. 6, p.1173-1182. ISSN (print) 0022-3514, ISSN (online) 1939-1315.

8. Benet-Martínez V., John O. P. Los Cinco Grandes across cultures and ethnic groups: Multitrait multimethod analyses of the Big Five in Spanish and English. In: *Journal of Personality and Social Psychology*, 1998, vol. 75, no. 3, p.729-750. ISSN (print) 0022-3514, ISSN (online) 1939-1315.
9. Bentler P.M. Comparative fit indices in structural models. In: *Psychological Bulletin*, 1990, vol. 107, no. 2, p.238-246. ISSN (print) 0033-2909, ISSN (online) 1939-1455.
10. Bø, E. Billieux J. Landro I. Which facets of impulsivity predict binge drinking? In: *Addictive Behaviors Reports*, 2016, vol. 3, fascicle C, p.43-47. ISSN (online) 2352-8532.
11. Browne M. W., Cudeck R. Alternative ways of assessing model fit. In K. A. BOLLEN, J. S. LONG (Eds.), *Testing Structural Equation Models*. Newbury Park, CA: Sage, 1993, p.136-162. ISBN 978-080-39-4507-4.
12. Byrne B. M. *Structural Equation Modeling with AMOS. Basic Concepts, Applications and Programming* (2nd ed.). New York, NY: Routledge, 2010, 438 p. ISBN: 978-113-87-9703-1.
13. Caputo A. Comparing theoretical models for the understanding of health-risk behaviour: Towards an integrative model of adolescent alcohol consumption. In: *Europe's Journal of Psychology*, 2020, vol. 16, no. 3, p.418-436. ISSN (online) 1841-0413.
14. Carlson M. D. A., Morrison R. S. Study design, precision, and validity in observational studies. In: *Journal of Palliative Medicine*, 2009, vol. 12, no. 1, p.77-82. ISSN (print) 1096-6218, ISSN (online) 1557-7740.
15. Carlson S. R., Johnson S. C. Impulsivity is not always associated with students drinking: A moderation study of impulsivity and drinking by positive alcohol expectancies. In: *Addictive Behaviors*, 2012, vol. 37, no. 4, p.556-560. ISSN (print) 0306-4603, ISSN (online) 1873-6327.
16. Caspi A. et al. Personality differences predict health-risk behaviors in young adulthood: Evidence from a longitudinal study. In: *Journal of Personality and Social Psychology*, 1997, vol. 73, no. 5, p.1052-1063. ISSN (print) 0022-3514, ISSN (online) 1939-1315.
17. Cheng C. Role of perceived social support on depression in Chinese adolescents: A prospective study examining the buffering model. In: *Journal of Applied Social Psychology*, 1997, vol. 27, no. 9, p.800-820. ISSN (print) 0021-9029, ISSN (online) 1559-1816.
18. Clark-Carter D. *Quantitative Psychological Research. The Complete Student's Companion* (3rd ed.). East Sussex, UK: Psychological Press, 2010, 712 p. ISBN 978-184-16-9691-1.
19. Clark A. et al. Personality and alcohol metacognitions as predictors of weekly levels of alcohol use in binge drinking university students. In: *Addictive Behaviors*, 2012, vol. 37, no. 4, p.537-540. ISSN (print) 0306-4603, ISSN (online) 1873-6327.
20. Cooke R., Dahdah M., Norman P., French D. P. How well does the theory of planned behaviour predict alcohol consumption? A systematic review and meta-analysis. In: *Health Psychology Review*, 2016, vol. 10, no. 2, p.148-167. ISBN (print) 0021-9029, ISSN (online) 1559-1816.
21. Countryman J. Substance abuse in adolescents. In: W. M. KLYKYLO, J. L. KAY (Eds.), *Clinical Child Psychiatry* (2nd ed.). West Sussex, UK: John Wiley & Sons, Ltd., 2005, p.263-274. ISBN 978-047-00-2209-2.
22. Cutrín O. et al. Applicability of the theory of planned Behavior for predicting alcohol use in Spanish early adolescents. In: *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 2020, vol. 17, no. 22, Article no. 8539. doi: 10.3390/ijerph17228539. ISSN (online) 1660-4601.
23. De Wever E., Quaglino V. Facteurs psychologiques et de personnalité dans le binge-drinking chez les jeunes [Risk factors and psychological vulnerabilities to binge-drinking in youth]. In: *L'Encéphale*, 2017, vol. 43, no. 5, p.486-490. ISSN (print) 0013-7006, ISSN (online) 2589-4935.
24. DeWIT D. J., Adlaf E. M., Offord D. R., Ogborne A. C. Age at first alcohol use: A risk factor for the development of alcohol disorders. In: *American Journal of Psychiatry*, 2000, vol. 157, no. 5, p.745-750. ISSN (print) 0002-953X, ISSN (online) 1535-7228.
25. Dhalla S., Zumbo B. D., Poole G. A review of the psychometric properties of the CRAFFT instrument: 1999-2010. In: *Current Drug Abuse Reviews*, 2011, vol. 4, no. 1, p.57-64. ISSN (print) 1874-4737, ISSN (online) 1874-4745.
26. Farrington D. P. The development of offending and antisocial behaviour from childhood: Key findings from the Cambridge Study in Delinquent Development. In: *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 1995, vol. 36, no. 6, p.929-964. ISSN (print) 0021-9630, ISSN (online) 1469-7610.

27. Feldman S. S., Elliott G. R. (Eds.). *At the Threshold: The Developing Adolescent*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1990, 642 p. ISBN 067-405-035-5.
28. Fishbein M., Ajzen I. *Predicting and Changing Behavior: The Reasoned Action Approach*. New York, NY: Psychology Press, 2010, 538 p. ISBN 978-020-38-3802-0.
29. Fitzgerald A., MaC Giollabhui N., Dolphin L., Whelan R., Dooley B. Dissociable psychosocial profiles of adolescent substance users. In: *PLoS ONE*, 2018, vol. 13, no. 8, Article ID e0202498. doi: 10.1371/journal.pone.0202498. ISSN (online) 1932-6203.
30. Frazier P.A., Tix A. P., Barron K. E. Testing moderator and mediator effects in counseling psychology research. In: *Journal of Counseling Psychology*, 2004, vol. 51, no. 1, p.115-134. ISSN (print) 0022-0167, ISSN (online) 1939-2168.
31. Grant B. F., Stinson F. S., Harford T. C. Age at onset of alcohol use and DSM-IV alcohol abuse and dependence: A 12-year follow-up. In: *Journal of Substance Abuse*, 2001, vol. 13, no. 4, p.493-504. ISSN (print) 0899-3289.
32. Greene A. L. Future time-perspective in adolescence: The present of things future revisited. In: *Journal of Youth and Adolescence*, 1986, vol. 15, no. 2, p.99-113. ISSN (print) 0047-2891, ISBN (online) 1573-6601.
33. Grunbaum J. A. et al. Youth risk behavior surveillance-United States, 2003. In: *MMWR Morbidity and Mortality Weekly Report. Surveillance Summaries*, 2004, vol. 53, no. 2, p.1-96. **ISSN (print)**, 1546-0738, **ISSN (online)** 1545-8636.
34. Gullone E., Moore S. Adolescent risk-taking and the five-factor model of personality. In: *Journal of Adolescence*, 2000, vol. 23, no. 4, p.393-407. ISSN (print) 0140-1971.
35. Harris K. M., Duncan G. J., Boisjoly J. Evaluating the role of “nothing to lose” attitudes on risky behavior in adolescence. In: *Social Forces*, 2002, vol. 80, no. 3, p.1005-1039. ISSN (print) 0037-7732, ISSN (online) 1534-7605.
36. Ionașcu G., Glăvan A. Relația dintre anxietate și riscul pentru abuzul de alcool în rândul adolescenților: rolul moderator al suportului sociale din partea familiei [The relationship between anxiety and risk of alcohol abuse among adolescents: The moderating role of family social support]. In: *Revista de Psihologie*, 2022, vol. 68, no. 2, p.111-132. ISSN (print) 0034-8759, ISSN (online) 2344-4665 (original in Romanian).
37. Jessor R. Risk behavior in adolescence: A psychosocial framework for understanding and action. In: *Journal of Adolescent Health*, 1991, vol. 12, no. 8, p.597-605. ISSN (print) 1054-139X, ISSN (online) 1879-1972.
38. John O. P., Donahue E. M., Kentle R. L. *The Big Five Inventory-Versions 4a and 54*. Berkeley, CA: University of California at Berkeley, Institute of Personality and Social Research, 1991.
39. John O. P., Naumann L. P., Soto C. J. Paradigm shift to the integrative Big-Five trait taxonomy: History, measurement, and conceptual issues. In: O. P. JOHN, R. W. ROBINS, L. A. PERVIN (Eds.). *Handbook of Personality: Theory and Research* (3rd ed.). New York, NY: Guilford Press, 2008, p.114-158, ISBN 978-160-91-8059-1.
40. Kahneman D., Tversky A. Prospect theory: An analysis of decision under risk. In: *Econometrica*, 1979, vol. 47, no. 2, p.263-291. ISSN (print) 0012-9682, ISSN (online) 1468-0262.
41. Kalebić Maglica B. Predicting adolescents’ health risk behaviors. In: *Review of Psychology*, 2011, vol. 18, no. 2, p.101-108. ISSN (print) 1330-6812, ISSN (online) 1849-0905.
42. Knight J. R., Sherritt L., Shrier L. A., Harris S. K., Chang G. Validity of the CRAFFT substance abuse screening test among adolescent clinic patients. In: *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 2002, vol. 156, no. 6, p.607-614. ISSN (print) 2168-6203, ISSN (online) 2168-6211.
43. Knight J. R. et al. A new brief screen for adolescent substance abuse. In: *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 1999, vol. 153, no. 6, p.591-596. ISSN (print) 2168-6203, ISSN (online) 2168-6211.
44. Lang K. et al. The role of positive consequences of alcohol in the relation between sensation seeking and drinking. In: *Addiction Research & Theory*, 2012, vol. 20, no. 6, p.504-510. ISSN (print) 1606-6359.
45. Lannoy S., Billieux J., Poncin M., Maurage P. Binging at the campus: Motivations and impulsivity influence binge drinking profiles in university students. In: *Psychiatry Research*, 2017, vol. 250,

- Article no. 2486, p.146-154. doi: [10.1016/j.psychres.2017.01.068](https://doi.org/10.1016/j.psychres.2017.01.068). ISSN (print) 0165-1781, ISSN (online) 1872-7123.
46. MacCALLUM R. C., Austin T. J. Applications of structural equation modeling in psychological research. In: Annual Review of Psychology, 2000, vol. 51, p.201-226. ISSN (print) 0066-4308, ISSN (online) 1545-2085.
  47. Mackie C. J., Castellanos-Ryan N., Conrod P.J. Personality moderates the longitudinal relationship between psychological symptoms and alcohol use in adolescents. In: Alcoholism: Clinical and Experimental Research, 2011, vol. 35, no. 4, p.703-716. ISSN (print) 0145-6008, ISSN (online) 1530-0277.
  48. Markey C. N., Markey P.M., Ericksen A. J., Tinsley B. J. Children's behavioral patterns, the five-factor model of personality and risk behaviors. In: Personality and Individual Differences, 2006, vol. 41, no. 8, p.1503-1513. ISSN (print) 0191-8869.
  49. Markey C. N., Markey P.M., Tinsley B. J. Personality, puberty and preadolescent girls' risky behaviors: Examining the predictive value of the five-factor model of personality. In: Journal of Research in Personality, 2003, vol. 37, no. 5, p.405-419. ISSN (print) 0092-6566.
  50. McCRAE R. R., Costa P.T. Personality in Adulthood: A Five-Factor Theory Perspective (2nd ed.). New York, NY: The Guilford Press, 2003, 268 p.ISBN 978-157-23-0827-5.
  51. McEACHAN R. R. C., Conner M., Taylor N. J., Lawton R. J. Prospective prediction of health-related behaviours with the theory of planned behaviour: A meta-analysis. In: Health Psychology Review, 2011, vol. 5, no. 2, p.97-144. ISBN (print) 1743-7199, ISBN (online) 1743-7202.
  52. Millstein S. G., Petersen A. C., Nightingale E. O. (Eds.). Promoting the Health of Adolescents: New Directions for the Twenty-First Century. New York, NY: Oxford University Press, 1993, 424 p.ISBN 978-019-50-9188-5.
  53. Morgan G. A., Leech N. L., Gloeckner G. W., Barrett K. C. SPSS for Introductory Statistics: Use and Interpretation (6th ed.). New York, NY: Routledge, 2019, 266 p.ISBN 978-113-85-7821-0.
  54. O'Connell M. E., Boat T., Warner K. E. Preventing Mental, Emotional, and Behavioral Disorders Among Young People: Progress and Possibilities. Washington, DC: The National Academies Press, 2009, 592 p.ISBN 978-030-91-2674-8.
  55. Mushquash C. J., Stewart S. H., Mushquash A. R., Comeau M. N., Mcgrath P.J. Personality traits and drinking motives predict alcohol misuse among Canadian aboriginal youth. In: International Journal of Mental Health and Addiction, 2014, vol. 12, no. 3, p.270-282. ISSN (print) 1557-1874, ISSN (online) 1557-1882.
  56. Papalia D. E., Wendkos Olds S., Duskin Feldman R. D. Human Development (11th ed.). New York, NY: McGraw-Hill, 2009, 832 p.ISBN 978-007-33-7016-3.
  57. Patrick M. E., Schulenberg J. E., O'Malley P.M., Johnston L. D., Bachman J. G. Adolescents' reported reasons for alcohol and marijuana use as predictors of substance use and problems in adulthood. In: Journal of Studies on Alcohol and Drugs, 2011, vol. 72, no. 1, p.106-116. ISSN (print) 1937-1888, ISSN (online) 1938-4114.
  58. Pilatti A., Cupani M., Pautassi R. M. Personality and alcohol expectancies discriminate alcohol consumption patterns in female college students. In: Alcohol and Alcoholism, 2015, vol. 50, no. 4, p.385-392. ISSN (print) 0735-0414, ISSN (online) 1464-3502.
  59. Pedersen W., Von Soest T. Adolescent alcohol use and binge drinking: An 18-year trend study of prevalence and correlates. In: Alcohol and Alcoholism, 2015, vol. 50, no. 2, p.219-225. ISSN (print) 0735-0414, ISSN (online) 1464-3502.
  60. Pokorny A. D., Miller B. A., Kaplan H. B. The brief MAST: A shortened version of the Michigan Alcoholism Screening Test. In: The American Journal of Psychiatry, 1972, vol. 129, no. 3, p.342-345. ISSN (print) 0002-953X, ISSN (online) 1535-7228.
  61. Resnick M. D. et al. Protecting adolescents from harm: Findings from the National Longitudinal Study on Adolescent Health. In: The Journal of the American Medical Association, 1997, vol. 278, no. 10, p.823-832. ISSN (print) 0098-7484, ISSN (online) 1538-3598.
  62. Robu V. Predictorii ai riscului suicidar în rândul adolescenților [Predictors of suicidal risk among adolescents]. In: Revista de Psihologie, 2013, vol. 59, no. 3, p.226-237. ISSN (print) 0034-8759, ISSN (online) 2344-4665 (original in Romanian).

63. Robu V. Psihologia personalității. Note de curs [The Psychology of Personality. Course Notes]. Iași: Lumen Publishing House, 2017, 98 p. ISBN 978-973-16-6460-6 (original in Romanian).
64. Rolland J.-P. L'évaluation de la personnalité. Le modèle en cinq facteurs [Personality Assessment. The Five-Factor Model]. Sprimont: Mardaga, 2004, 248 p. ISBN 978-287-00-9843-1 (original in French).
65. Schermelleh-Engel K., Moosbrugger H., Müller H. Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. In: *Methods of Psychological Research Online*, 2003, vol. 8, no. 2, p.23-74. ISSN (print) 1616-8119, ISSN (online) 1432-8534.
66. Stolle M., Sack P.-M., Thomasius R. Binge drinking in childhood and adolescence: Epidemiology, consequences, and interventions. In: *Deutsches Ärzteblatt International*, 2009, vol. 106, no. 19, p.323-328. ISSN (online) 1866-0452
67. Teunissen H. A., Spijkerman R., Kuntsche E., Engels R. C. M. E., Scholte R. H. J. Cool or fool? The association between drinker prototypes and alcohol consumption using multiple time-point diary assessments in adolescent males. In: *Substance Use & Misuse*, 2017, vol. 52, no. 5, p.656-665. ISSN (print) 1082-6084, ISSN (online) 1532-2491.
68. Thomas B. F. et al. *Alcohol – No Ordinary Commodity: Research and Public Policy* (2nd ed.). New York, NY: Oxford University Press, 2010, 320 p. ISBN 978-019-95-5114-9.
69. Tschorn M. et al. Differential predictors for alcohol use in adolescents as a function of familial risk. In: *Translational Psychiatry*, 2021, vol. 11, Article no. 157. doi: 10.1038/s41398-021-01260-7. ISSN (online) 2158-3188.
70. Wagner F. A., Anthony J. C. From first drug use to drug dependence: Developmental periods of risk for dependence upon marijuana, cocaine, and alcohol. In: *Neuropsychopharmacology*, 2002, vol. 26, no. 4, p.479-488. ISSN (print) 0893-133X, ISSN (online) 1740-634X.
71. Weber E. U., Blais A.-R., Betz N. E. A domain-specific risk-attitude scale: Measuring risk perceptions and risk behaviors. In: *Journal of Behavioral Decision Making*, 2002, vol. 15, no. 4, p.263-290. ISSN (print) 0894-3257, ISSN (online) 1099-0771.
72. Weithorn L. A., Campbell S. B. The competency of children and adolescents to make informed treatment decisions. In: *Child Development*, 1982, vol. 53, no. 6, p.1589-1598. ISSN (print) 0009-3920, ISSN (online) 1467-8624.
73. West S. G., Finch J. F., Curran P.J. Structural equation models with nonnormal variables: Problems and remedies. In: R. H. HOYLE (Ed.). *Structural Equation Modeling. Concepts, Issues, and Applications*. Thousand Oaks, CA: Sage, 1995, p.56-75. ISBN 978-080-39-5318-5.
74. Zimmer-Gembeck M. J., Collins W. A. Autonomy development during adolescence. In: G. R. ADAMS, M. D. BERZONSKY (Eds.). *Blackwell Handbook of Adolescence*. Malden, MA: Blackwell Publishing Ltd., 2006, p.175-204. ISBN 978-063-12-1919-4.

<https://doi.org/10.54481/ecosoen.2023.1.06>

UDC: 37.013.42

SOCIAL PEDAGOGY AND PREVENTIVE WORK IN THE COMMUNITY

PEDAGOGIA SOCIALĂ ȘI MUNCA PREVENTIVĂ ÎN COMUNITATE

*LEINO Mare⁷, Ph.D, associate professor of social pedagogy,
Tallinn University, Estonia
(ORCID: 0000-0003-4894-2753)*

*LEINO Mare, doctor, conferențiar universitar în pedagogie socială,
Universitatea din Tallinn, Estonia
(ORCID: 0000-0003-4894-2753)*

Annotation: In October 2022 the society of Estonia was shocked because of aggressive girls: in a small town during one week two separate cases created scandals. A group of teenagers (14 y.) girls beats/thrashed one 12 y. girl. The boys recorded it and put the film on the web. In many newspapers and TV- / Radio shows those evidences were discussed intensively. The main question was that what is wrong with society, with families, with schools and with girls. Aggressive behaviour used to be the style of masculinity – so, the brutality of the girls was especially hard to understand, at least according to comments in media. The research method here is a content analysis of media in Estonia, during October/November 2022 – starting from those aggressive episodes. The aim of the article is to find out social pedagogical messages for possible prevention in the future. Proactive behaviour helps to make communities safer.

Adnotare: În octombrie 2022 societatea din Estonia a fost șocată de comportamentul agresiv al unor fete: într-un orașel timp de o săptămână două cazuri aparte au generat scandaluri. Un grup de fete adolescente (14 ani) au bătut-o/abuzat-o fizic pe alta de 12 ani. Băieții au înregistrat video și au postat filmul pe web. În multe ziare și emisiuni TV/Radio aceste fapte au fost discutate activ. Principala întrebare a fost: ce este în neregulă cu societatea, cu familiile, cu școlile și cu fetele. Comportamentul agresiv prezenta odinioară un stil masculin, iată de ce agresivitatea fetelor era deosebit de greu de înțeles, cel puțin conform comentariilor din mass-media. Metoda de cercetare din cadrul acestui studiu prezintă analiza de conținut a mass-media din Estonia din perioada octombrie/noiembrie 2022, pornind de la acele episoade agresive. Scopul articolului este de a identifica mesajele pedagogice sociale pentru o posibilă prevenire în viitor. Comportamentul proactiv ajută la creșterea siguranței comunităților.

Keywords: social pedagogy, prevention, violence, youngsters, girls.

Cuvinte-cheie: pedagogie socială, prevenire, violență, tineri, fete.

Introduction

In this paper the research problem is connected with aggressive youngsters in Estonia: in the middle of October 2022 during one week, in a small town two separate bullying-cases took place. In both violence-episodes the initiators were aggressive 14 y girls, victims were younger; boys recorded it all and put the film into the internet. So, there were even two crimes: physical violence and cyber bullying.

The research question is connected with social pedagogy: what can we learn from this and/or what should/could the society do, to prevent violence?

About 10 years ago a new trend started to appear in Estonia: girls behaved like boys – they smoked, used bad language, behaved brutally, and their outfit was rather kind of unisex. The

⁷ mareleino@hotmail.com

explanation of psychologists was that this was a painful protest against masculine norms: girls were tired to be polite, nice, friendly introvert female exemplars, who had to be quiet to hide their real emotion [4]. It seemed then that the *'new girls'* were accepted as an inevitable evidence of changed norms in a democratic society, but the intensity of comments in the media about the scandal in October 2022 demonstrated the opposite: girls must still behave better than boys. As aggressive behaviour is actually problematic in all cases for both genders, the scandal demonstrated the need of social pedagogical prevention: avoiding conflicts is cheaper than solving crimes.

The social pedagogy has many definitions. In Estonia it has been considered as support of socialization [5], which always means the subjective/individual approach. A philosopher Martin Buber has analyzed a subject/object-theme. He stressed: to exist is to be in relation; and, for example, *meetings without meeting* can be dangerous for mental health (in long perspective). In case of many problems there is possible to heal through meetings [2]. During Covid-19 meetings without meeting were often the reality – Buber was ahead his time.

In general educational schools both academical knowledges and social skills are in focus. When the schools were closed (because of covid-19), face-to-face communication was in deficit. This covid-period was something unexpected, kind of bad fate for us all. Stephen Webb uses a concept *'fateful moments'* [6, p. 15], which suits in this context: *'Fateful moments are critical moments at which consequential decisions have to be taken or courses of action initiated by people that may leave them feeling helpless, resulting in the need for support'* [6, p. 15]. As in social sciences every detail is significant, the 3-years-period of the lack of normal life influenced everybody. One hypothesis could be, that the background-reason of aggressivity is a lack of deep, warm human relations. Bad behaviour is a sign of poor socialization. The Covid-19, closed schools and lack of social contacts are part of reasons, but most important impulses come from home and parenting.

The aim of my empirical study was to analyze social pedagogical messages of comments to the aggressive-girls-theme in Estonian media.

Materials and methods of research

The research method was a content analysis of media. For this subject it was suitable, because it enabled to get the operative picture about what happened; also to get some new information and find out different aspects of background. Through publications there was possible to get expert-opinions and comments of specialists. Shortly: content analysis is fast and profitable research method which helps to save resources. In case of crises operative research methods are especially valuable, because they enable to analyze the aspects of general atmosphere too.

I followed Estonian media from 24.10.22 (when the bullying-episode happened) till 27.11.22. All together, I analyzed 48 publications, almost half of them (23) were published during the first 10 days. The results were shared into three sub-theme:

- Why it is important to discuss about those bulling-evidences?
- Who was guilty?
- What to do to prevent the violence in the future?

Results of the content-analyzes

Why it is important to discuss about those bulling-evidences?

1. The aggressivity was physical – the *'red line'* was crossed.
2. Boys recorded this all and put the movie into internet: it adds another crime, like cyber bullying, to the picture, and gender-aspect is not the main focus anymore.
3. Youngsters must get the message that every action has consequences.
4. Who was bullied before - in the past, for example, feels unsafe: as it happens again.
5. All people must feel safe in society and public places – information about violent youngsters makes nervous.

6. Main actors were girls, which adds the emotional influence to the cases.
7. What next – school shooting?
8. Estonian law is too soft for underage youngsters – something must be done with it.
9. Bulling/violence always existed, but now through the internet this is more visible and public. Which means that the analyse must be public too.
10. Aggressive persons will suffer too, because videos are evidences for ever.
11. Bad behaviour is a sign of not-solved-problems.
12. The victims and aggressors are in the focus, but the ordinary audience is shocked too - they saw something not normal, maybe the first time in their life. It can influence them forever, but rarely there are time/resources to deal with mass-audience.

Who was guilty?

1. All problems come from homes. Those aggressive girls just do not know how to breake the violent shcemata.
2. In the post-Soviet Estonia there have been several generations who believe that the state must take responsibility for everything.
3. A comment from a citizen: *This is quite the ordinary behaviour in a boring small town, and it always has been – even 20 years ago, and especially among girls.*
4. There are two types of aggressive youngsters: one part experienced bullying before; and/or one part has problems at home.
5. Aggressive behaviour is kind of a sing of the time, because children and youngsters live in the some environment/society with adults. For example, in politics, it is typical to attack each others with words – the violent mentality is kind of the norm, and youngsters just take it over.
6. The message of violence is the deficit of attention.

What to do in the community to prevent aggressive in the future?

1. There is no excuse for bad behaviour. Punishment must follow.
2. 0-tolerance to violence. One must always react when notices something.
3. If parents can't cope with youngsters, governmental support system should help them.
4. Better not to go out when it is dark outside – stressed an old lady in this small town.
5. Youngsters need more places to go; and also mental-health-support.
6. Law should be stronger for underage youngsters.
7. Bad girls were arrested for 24 hours – there was a comment, that it may give a good lesson.
8. Problems start from homes – also solving problems should begin from homes.
9. Youth police, social pedagogues and child protectors must focus rather on preventive work, because it is cheaper than solving the crises.
10. Cybersecurity is an important issue, which has to be discussed with youngsters too. If one puts the movie about bullying in to the internet, it means double-bullying for the victim.
11. One educational officer told that the prison has no influence to youngsters; but policemen told that even sitting in the simple closed room is effective. So, the consensus is needed about effective methods.
12. Critics must focus on the act, not the person.
13. Case-based solutions are as important as effective prevention.
14. The inside-mentor (from familiar environment) could help, because social workers and other officers are overloaded and can't react immediately everywhere.
15. Children are forced to stay inside of fixed borders, but this kind of outside-power is not enough to prepare the next generation for real life.
16. Mobile street-youth-work may be useful.
17. Operative proactive activities will be considered: for example, a free e-lesson via zoom, all over Estonia, held by psychologists about the violence-avoiding-subject.
18. Cources for parents could help.

19. The city government must pay extra attention to youth programmes.

20. The age-line of responsibility (getting punished by the police) must be reduced.

The general impression of content analysis is that the aggressive girls were victims themselves – mostly environment, families and other background influences were blamed. The gender aspect was not stressed much in the comments – bad behaviour is always bad.

If there was something good about this scandal, then it is the huge attention to the subject. During some weeks Estonian youngsters, mental health, support systems and general education were hot topics. The concepts of prevention and operative reaction were stressed. Upbringing is complicated and if families need help, experts should be ready to support parents as fast as possible. Webb stresses the idea of life planning [6, p.16]: *'This term, derived from the work of sociologist Anthony Giddens, refers to the strategic adoption of lifestyle options, organised in terms of the individual's projected lifespan, and normally focused through the notion of risk. In some important respects social work is primarily an activity concerned with life planning for individuals, families or groups during fateful moments, times when they feel most vulnerable and when support is most needed'* [6, p.16]. This is where the community can help – life has cycles and if families need help to plan changes, officers know how to work proactively. Preventive activities and social pedagogy are related.

This research started in the context of 'new girls'-concept – I wondered, why violent girls get more attention than violent boys. But actually the focus of analysis in media was not a gender aspect, but problematic behavior in general.

The Covid-19 pandemic is over, at least an intense form and at the moment, but due to 2-3 years of isolation young generation seems to have some communication-problems. In Estonia the distance-learning was the case from 2020 spring till 2022 spring. Without human contacts it is difficult to learn social competences. For teenager the period of 3 years is about 25% of their lifetime; or 3/5 of their school years – far too long for social isolation. No wonder that some youngsters don't know how to behave.

The general impression of content analysis is that the aggressive girls were only minimally blamed – mostly environment, families and other background influences were stressed. If there is deficit of social skills in one generation, often it continues in next generations. The prosocial activities in the community could count on it.

In social sciences every detail is significant. Those aggressive girls probably wanted to make some kind of joke - they wanted to get attention (which they didn't get from parents). The boys recorded it and put this movie into the internet. Then there was even too much attention from the police and all over the country (about 8000 comments on FB). Violent girls counted on their age: underage criminals in Estonia don't get serious punishment. But in reality there will be a record for them, which may limit possibilities in the future. Youngsters may think that the real life starts somewhere in the future, but in reality every action counts. One important lesson for youngsters was that everything has consequences. Martin Buber stressed the role of every moment (Buber 2013). This can also be considered as social pedagogical wisdom. Buber wrote, that every living situation has a new face that has never been before and will never come again. It demands of you a reaction that cannot prepare beforehand. It demands presence, responsibility – it demands YOU. Every moment is an opportunity for 'healing through meeting' [2].

Talking about the background influences, the financial situation has a role too. Bierhoff wrote, that the higher cost of living in a community is negatively correlated with willingness to act prosocially [1, p.326]. Inflation in Estonia has been the fastest in Europe: 24,2%, compared to previous years [3]. When adults – generally speaking, of course, are nervous and insecure about the future, how youngster could be better?

Conclusions

This research started in the context of 'new girls'-concept – I wondered, why violent girls get more attention than violent boys. But actually the focus of analysis in media was not a gender aspect, but problematic behavior in general.

The Covid-19 pandemic is over, at least an intense form and at the moment, but due to 2-3 years of isolation young generation seems to have some communication-problems. In Estonia the distance-learning was the case from 2020 spring till 2022 spring. Without human contacts it is difficult to learn social competences. For teenager the period of 3 years is about 25% of their lifetime; or 3/5 of their school years – far too long for social isolation. No wonder that some youngsters don't know how to behave.

The general impression of content analysis is that the aggressive girls were only minimally blamed – mostly environment, families and other background influences were stressed. If there is deficit of social skills in one generation, often it continues in next generations. The prosocial activities in the community could count on it.

In social sciences every detail is significant. Those aggressive girls probably wanted to make some kind of joke - they wanted to get attention (which they didn't get from parents). The boys recorded it and put this movie into the internet. Then there was even too much attention from the police and all over the country (about 8000 comments on FB). Violent girls counted on their age: underage criminals in Estonia don't get serious punishment. But in reality there will be a record for them, which may limit possibilities in the future. Youngsters may think that the real life starts somewhere in the future, but in reality every action counts. One important lesson for youngsters was that everything has consequences. Martin Buber stressed the role of every moment (Buber 2013). This can also be considered as social pedagogical wisdom. Buber wrote, that every living situation has a new face that has never been before and will never come again. It demands of you a reaction that cannot prepare beforehand. It demands presence, responsibility – it demands YOU. Every moment is an opportunity for 'healing through meeting' [2].

Talking about the background influences, the financial situation has a role too. Bierhoff wrote, that the higher cost of living in a community is negatively correlated with willingness to act prosocially [1, p. 326]. Inflation in Estonia has been the fastest in Europe: 24,2%, compared to previous years [3]. When adults – generally speaking, of course, are nervous and insecure about the future, how youngster could be better?

Bibliography

1. Bierhoff, H.-W. Prosocial Behaviour. New York: Psychology Press. 2002, 385 p.
2. Buber, M. *Mina ja sina. (I and Thou)*. Tallinn: Ilmamaa Kirjastus OÜ. 2013. Available at: <https://ct.counseling.org/2019/05/remembering-martin-buber-and-the-i-thou-in-counseling/>
3. Koppel, K. Eesti septembri inflatsioon oli 24,2%. Err.ee-uudised. 2022. Available at: <https://www.err.ee/1608734548/eesti-septembri-inflatsioon-oli-24-2-protseti>
4. Leino, M. "Uued tüdrukud": juhus või trend. ("New girls": just a occasion or a trend.) Raili Marling (Toim.). *Sissejuhatus soouuringutesse*. Tartu Ülikool: Tartu Ülikooli Kirjastus. 2011, p.273-279. ISBN: 978-9949-19-779-6
5. Leino, M. The relationships between social pedagogy, social work and child protection: the case of Estonia. In: *International Journal of Social Pedagogy*, 2021. 10(1):11, p.1-10.
6. Webb, S. A. *Social Work in a Risk Society*. London: Palgrave Macmillan, 2006. 278 p.

<https://doi.org/10.54481/ecosoen.2023.1.07>

UDC: 316.273

VALUES OF MOLDOVANS HIGH SCHOOL STUDENTS FROM ITALY AND THE
REPUBLIC OF MOLDOVA: A CROSS-CULTURAL ASPECT

ЦЕННОСТИ СТАРШИХ ШКОЛЬНИКОВ МОЛДАВАН В ИТАЛИИ И РЕСПУБЛИКЕ
МОЛDOVA: КРОСС-КУЛЬТУРНЫЙ АСПЕКТ

CAUNENCO Irina⁸, Ph.D, associate professor, Center of Ethnology,
Institute of National Heritage, Chisinau, Republic of Moldova

(ORCID: 0000-0003-3458-7121)

ROȘCA Tatiana⁹, assistant professor, Ph.D student,
Free International University of Moldova

(ORCID: 0000-0003-4318-6610)

КАУНЕНКО Ирина, доктор психологии, доцент, Центр Этнологии,
Институт Культурного Наследия, Кишинэу, Республика Молдова

(ORCID: 0000-0003-3458-7121)

РОШКА Татьяна университетский ассистент, докторантка,
Независимый Международный Университет Молдовы (ULIM)

(ORCID: 0000-0003-4318-6610)

Annotation: The article analyzes the features of the value sphere in high school students - children of Moldovan migrants from Italy and in high school students from the Republic of Moldova. Thus, the axiological meanings are evaluated, they revealed both common values and distinct values. Therefore, if for schoolchildren - sons of Moldovan migrants, the priority values are: interesting work and material security, then for their colleagues from the Republic of Moldova, the priority belongs to the spheres of life: family and health. At the same time, we want to mention the fact that for both groups, aesthetic values had little importance. Thus, against the background of the obtained results, there is a need to take more into account the particularities of the value sphere, especially in the case of migrant children from the diaspora.

Adnotare: Articolul analizează trăsăturile sferei valorice la elevii liceeni – copii ai migranților moldoveni din Italia și la elevii liceeni din Republica Moldova. Astfel, rezultatele evaluării semnificațiilor axiologice au relevat atât valori comune cât și valori distincte. Prin urmare, dacă pentru școlarii – copii ai migranților moldoveni, valorile prioritare sunt: munca interesantă și securitatea materială, atunci pentru colegii lor din Republica Moldova, prioritatea o dețin sferele de viață: familia și sănătatea. Totodată, ținem să menționăm faptul că pentru ambele grupe, valorile estetice au avut o importanță redusă. Astfel, pe fundalul rezultatelor obținute, apare necesitatea de a lua mai mult în considerare particularitățile sferei valorice, mai ales în cazul copiilor migranți din diasporă.

Keywords: values, socio-cultural context, diaspora, transitive society

Cuvinte-cheie: valori, context socio-cultural, diaspora, societate în tranziție.

Введение

Актуальность исследования. Представляет интерес исследование ценностной сферы у старших школьников, так как этот возраст является сенситивным, и именно на этом возрастном этапе оказываются сформированными их основные психологические предпосылки: достаточный уровень рефлексии, осознанность жизненного опыта и

⁸ icaunenco@ulim.md

⁹ trosca@ulim.md

произвольного поведения [10, с.4]. «Какие жизненные сферы являются для старших школьников привлекательными?», «Как группы отличаются по месту проживания?».

Исследование ценностной сферы у старших школьников в разных социокультурных средах, даёт возможность понимания её влияния на систему отношения старших школьников к себе, к окружающему миру, и возможность прогнозирования направленности их поведения. Есть ещё один важный исследовательский вопрос: «Как идёт процесс аккультурации у наших молодых соотечественников за рубежом?». Иными словами, по ценностной сфере старших школьников мигрантов, мы можем судить о направленности их процесса аккультурации как развития, или наоборот; формирования их социальной и личностной идентичности. Это может быть основой для продуктивной работы с диаспорой.

Материал и методы исследования

Цель исследования: изучение ценностной сферы подростков молдаван в разных этнокультурных пространствах.

Объектом исследования были подростки молдаване.

Предметом исследования было изучение влияния социо-культурной среды на ценностную сферу подростков.

Гипотеза исследования. Для старшеклассников молдаван мигрантов из Италии и Республики Молдова, будут характерны как общие ценности, так и различия, так как ценностная сфера во многом будет определяться влиянием социокультурного контекста в котором они находятся: в инокультурной среде (Италия) или в культурной среде страны происхождения, возрастными особенностями.

Характеристика выборки: возрастной диапазон 14-18 лет (Mean=16,03; SD=1,43), всего респ.- 215; старшие подростки из Италии 105; из Республики Молдова – 110; этническая группа – молдаване; период исследования -2018-2019 г. Регионы исследования: Италия и Республика Молдова.

Для исследования ценностной сферы старших школьников была применена методика Е.Б. Фанталовой «Уровень соотношения ценности и доступности в различных жизненных сферах» [7, с.18-52; 11]. Данная методика нашла широкое применение как у нас, так и за рубежом, в том числе и на выборке старших школьников [1, р.57-76; 3 р.120-197; 7 с.18-52]. Как отмечает автор методики Е.Б. Фанталова, в основу методики УСЦД легло предположение о том, что одной из существенных детерминант мотивационно-личностной сферы является подвижное, меняющееся в процессе деятельности, в зависимости от жизненных обстоятельств соотношение между двумя плоскостями сознания: осознание ведущих жизненных ценностей, дальних жизненных целей и того, что является непосредственно доступным, легкодостижимых целей, находящихся в зоне «легкой досягаемости» [11, с.4]. В методике, как отмечает автор, были использованы «терминальные ценности». По М.Рокичу, под терминальными ценностями понимаются – «убеждения в том, что какая-то конечная цель индивидуального существования с личной или общественной точек зрения стоит того, чтобы стремиться к ней» [5, с.100]. Терминальные ценности носят устойчивый характер.

Для более полного понимания *динамики формирования ценностной* сферы в старшем школьном возрасте, мы остановимся на исследовании, проведённом И.И. Кауненко, Л.Гашпер, с применением методики Е.Б. Фанталовой, реализованном в проекте ««Изучение способностей, отношений и практик молодёжи Республики Молдова» ЮНИСЕФ, 2003. Руководитель проекта Ляшко Г. В исследование были включены старшие школьники городской и сельской местности (15-18 лет) [3, р.120-197].

По иерархии ценностной сферы обеих групп старших школьников (город, село) наиболее значимыми являлись – «Счастливая семейная жизнь», «Здоровье», «Наличие хороших и верных друзей», «Любовь», «Материально-обеспеченная жизнь», а наименее –

«Уверенность в себе (отсутствие сомнений)», «Активная, деятельная жизнь». В рейтинге высокозначимых ценностей у старших школьников были (их среднее по выборке значение Ц больше восьми) - «Счастливая семейная жизнь» (город – 68,1%, село -79,1%), «Здоровье» (город – 45,6%, село -44,7%), «Любовь» (город- 26,9%, село – 25,1%). «Наличие хороших и верных друзей» (город - 22,7%, село - 18,4%).

Высокую значимость ценности семейной жизни можно объяснить потребностью в поддержке, понимании, безопасности. Ценность «Наличие хороших и верных друзей» являлась высокозначимой, что вполне объяснима для данного возраста – так как сверстники являются референтной группой, и «они играют роль своего рода испытательного «полигона», на котором ими отрабатываются, апробируются, проверяются на верность стратегия и тактика будущей «взрослой» жизни [10, с.4].

Интересно, что «Материально-обеспеченная жизнь» занимала незначительное место в рейтинге высокозначимых ценностей (город – 10,8%, село – 5,7%) у старших школьников, и это при продолжающейся значительной трудовой миграции [3, p.147].

Среди наименее привлекательных ценностей являются такие как - «Творчество» (город -66,2%, село -58%), «Красота природы и искусства (переживание прекрасного в природе и искусстве)» (город – 59,6%, село – 32,5%), «Активная, деятельная жизнь» (город – 37,3%, село – 35,4%). Забегая вперёд отметим, что в эмпирическом исследовании молдавского психолога Т.Рошки ценностной сферы у старших школьников, получены близкие данные по их рейтингу, хотя и прошло со времени исследования более 15 лет.

В исследовании, так же были установлены, наиболее проблемные ценностные сферы: «Здоровье», «Счастливая семейная жизнь», «Материально-обеспеченная жизнь» (когда привлекательность сферы была выше её доступности), и «Активная, деятельная жизнь», «Интересная работа», «Красота природы и искусства», «Творчество» (привлекательность сферы ниже её доступности). Наиболее гармоничной ценностной сферой была, с точки зрения соответствия желаний и возможностей это - «Уверенность в себе (отсутствие сомнений)». Как отмечают И.Кауненко, Л.Гашпер, у старших школьников сфера семейных отношений, здоровья может вызвать трудности в будущем, а ценность материально-обеспеченной жизни, хотя и заняла незначительное место в рейтинге значимости ценностей, однако – она так же, определяется как проблемная [3, p.155].

Исследования, проведенные в тот период показывали, что основными движущими силами молдавских мигрантов по-прежнему остаются экономические: отсутствие рабочих мест и/или непривлекательная зарплата на рынке труда в Молдове. Данные исследования показывают, что в 2010–2015 годах за рубежом в определённое время работало около 300 000 человек [8, p.165]. Поэтому вполне объяснима дисгармония, выявленная у старших школьников, относительно ценностной сферы «Материально-обеспеченная жизнь».

Обобщая эмпирические данные, исследователи отмечают, что ценности «Здоровье», «Счастливая семейная жизнь», «Материально-обеспеченная жизнь» являются значимыми, но мало достижимыми, а ценности - «Активная, деятельная жизнь», «Интересная работа», «Творчество», являются доступными, но не важная [3, p.156].

Результаты и обсуждения

На основании средних значений ценностей у старших школьников молдаван из Италии (детей трудовых мигрантов) и Республики Молдова был составлен их рейтинг (табл.1). Как можно видеть, из приведённых результатов, наиболее высокое среднее значение у старших школьников молдаван мигрантов из Италии (в дальнейшем – старших школьников молдаван МИ) наиболее значимыми являются ценности – «Интересная работа», «Материально-обеспеченная жизнь», «Свобода как независимость в поступках и действиях», «Любовь», и

наименее низкие - «Красота природы и искусства», «Творчество», «Активная, деятельная жизнь», «Уверенность в себе».

Как можно видеть, сферы которые связаны с эстетикой, социальной активностью не являются столь привлекательны для старших школьников МИ.

Как можно видеть из таб.1 у старших школьников МИ ценность «Счастливая семейная жизнь», занимает срединное положение, в отличие от их сверстников из Республики Молдова. Нам представляется, что одной из причин является сложность вхождения детей в новое образовательное пространство, когда они не всегда могут получить поддержку от родителей.

Образовательные маршруты для детей мигрантов, как отмечают исследователи в Италии, недостаточно разработаны и не учитывают потребностей этих детей. Семьи мигрантов, со своей стороны, не всегда осознают требования школы, часто не имеют четких целей в воспитании и образовательных целях, принимают отстранённую позицию в отношении образовательных учреждений. «А с другой, у учителей создаётся стереотипный образ семей иммигрантов, не желающих принимать участие в процессе образования детей. Такие неудовлетворительные и неверно выстроенные отношения отрицательно сказываются на процессе ввода детей-мигрантов в учебные заведения» [12, с.58-59].

Таблица 1. Рейтинг ценностей старших школьников молдаван [разработано автором]

Старшие школьники молдаване (Республика Молдова)		Старшие школьники молдаване (Италия)	
Ценности	$\bar{X}$	Ценности	$\bar{X}$
Здоровье	7,59	Интересная работа	7,75
Свобода как независимость в поступках и действиях	7,34	Материально-обеспеченная жизнь	7,37
Счастливая семейная жизнь	7,27	Свобода как независимость в поступках и действиях	6,95
Уверенность в себе (отсутствие сомнений)	5,8	Любовь	6,5
Любовь	5,45	Познание (возможность расширения своего образования, кругозора)	6,32
Наличие хороших и верных друзей	4,85	Наличие хороших и верных друзей	6,18
Интересная работа	4,8	Счастливая семейная жизнь	5,78
Материально-обеспеченная жизнь	4,79	Здоровье	4,96
Познание (возможность расширения своего образования, кругозора)	4,67	Уверенность в себе (отсутствие сомнений)	4,38
Активная, деятельная жизнь	4,15	Активная, деятельная жизнь	3,98
Творчество	3,95	Творчество	3,92
Красота природы и искусства (переживание прекрасного в природе и искусстве)	2,95	Красота природы и искусства (переживание прекрасного в природе и искусстве)	2,9

Если проанализировать рейтинг ценностей у старших школьников молдаван из Республики Молдова (в дальнейшем – старших школьников молдаван РМ), то можно видеть, что он отличается от рейтинга ценностей старших школьников МИ. Наиболее высокий рейтинг у старших школьников молдаван РМ по следующим ценностям - «Здоровье», «Свобода как независимость в поступках и действиях», «Счастливая семейная жизнь», «Уверенность в себе». Наиболее низкие рейтинги по ценностям - «Красота природы и искусства», «Творчество», «Активная, деятельная жизнь», «Познание». Рейтинг наиболее значимых ценностей у старших школьников молдаван РМ можно объяснить тем, что будучи дома, в семье, в родном культурном пространстве (в относительно социально-материальной

безопасности), для них значимо как уверенность в себе (возможно порой излишняя опека родителей?), так и счастливая семейная жизнь. Хотя они и находятся в семье, однако возможно, у них не удовлетворена потребность в коммуникации, в более тесном взаимодействии с родителями. Семья, так же является, базовым социальным институтом поддержки и безопасности.

Как можно видеть из эмпирических данных старших школьников молдаван, обеих групп, наименее значимые ценности у них во многом совпадают. Можно предположить, что это свойственно юношеской субкультуре в целом, и снижение значимости культурных ценностей в обществе. Аналогичные эмпирические данные на выборке старших школьников, были получены и в других исследованиях по ценностной сфере [3, p.120-197;1, p.57-76; 10].

Однако, относительно старших школьников молдаван МИ, мы предполагаем, что данные результаты обусловлены ещё и трудностями полноценного включения в культурную жизнь общества, так как у них идёт процесс аккультурации к новой социо-культурной среде. Этим, по нашему мнению, можно объяснить и некоторые различия в приоритете рейтинга ценностей как наиболее значимых. Старшие школьники молдаване МИ чаще слышат в семье от родителей о трудностях поиска работы, и это, как правило, физический труд, и поэтому материально обеспеченная жизнь и интересная работа (в отличие от работы родителей) у второго поколения возможно, является приоритетной ценностной сферой. Процесс аккультурации второго поколения мигрантов молдаван исследован молдавским политологом Делеу Екатериной [2]. Она в своём исследовании указывает на сложности поиска квалифицированной работы взрослых трудовых мигрантов, и на проблемы интеграции их детей в образовательную систему (плохое знание языка, предубеждения относительно мигрантов и др.) [2, с.145-217].

Исследования, посвящённые формированию этнической идентичности старших школьников молдаван МИ, проводятся молдавским психологом Рошкой Татьяной [5, p. 268-274]. Ею был проведён опрос на данной возрастной группе, с целью выявления школьной мотивации. Исследовательница на основе анализа интервью, приходит к заключению, что учебная мотивация у старших школьников молдаван МИ характеризуется противоречивостью и сложностью. Значительное число опрошенных, испытывают на себе предубеждения извне, семейные сложности, что осложняет их школьную интеграцию, и их устремлённость подняться выше статуса родителей в профессиональной карьере [4, 273]

Перейдём к анализу результатов ценностей, которые оцениваются старшими подростками как наиболее значимые (их среднее по выборке значение Ц больше 8), был вычислен процент респондентов от общего числа выборки. Близкие результаты получены по рейтингу тех сфер, которые оцениваются старшими школьниками молдаванами, как наиболее значимые (Рисунок 1, 2).

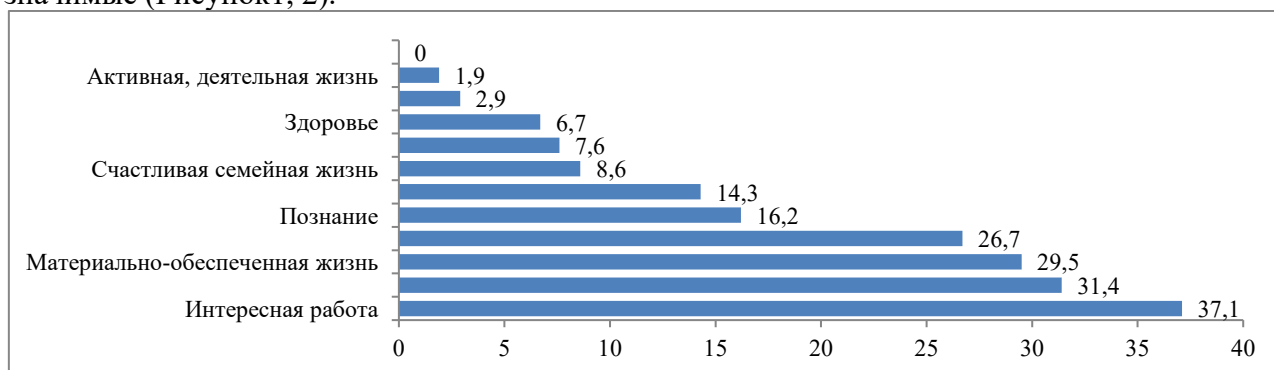

Рисунок1. Рейтинг высокозначимых ценностей для старших школьников молдаван мигрантов [разработано автором]

Для старших школьников молдаван МИ высокочисленными ценностями являются - «Интересная работа» (37,1%), «Свобода как независимость в поступках и действиях» (31,4%), «Материально-обеспеченная жизнь» (29,5%), «Любовь» (26,7%) (Рисунок1). Как можно видеть, у старших школьников молдаван МИ, ценность интересной работы, по видимому, тесно связана с материально-обеспеченной жизнью и свободой.

Можно отметить, что не смотря на все трудности вхождения в образовательную систему, ценность «Познание» занимает пятое место в рейтинге высокочисленных ценностей. Как отмечают исследователи А.Ю.Хапеская, Дж.Шенсин, зачастую родители детей мигрантов возлагают на итальянскую школу большие надежды и видят в ней трамплин для профессионального и социального будущего своих детей, которое у них должно быть лучше, чем у родителей [12, с. 62.].

Низкая значимость ценностей «Активная, деятельная жизнь» (1,9%), «Творчество» (2,9%), «Здоровье» (6,7%) «Уверенность в себе» (7,6%), «Счастливая семейная жизнь» (8,6%) может быть отчасти объяснена тем, что реальная жизнь, в которой они проживают, формирует у них ценностную картину мира, в которой интересная работа (а не низкоквалифицированный труд, как у родителей) даст возможность быть свободным от многих социальных запретов, сложностей, с которыми встречаются трудовые мигранты.

Мы уже отмечали выше, что у старших школьников молдаван МИ идёт процесс аккультурации, и поэтому наверное, такие ценности как «Активная, деятельная жизнь», «Творчество», «Здоровье», «Счастливая семейная жизнь» отложены на потом. И ещё видимо, это является и отражением среды (микросреды) в которой они находятся.

Если посмотреть на результаты рейтинга высокочисленных ценностей для старших школьников молдаван РМ, то можно увидеть, что только лишь четыре ценности значимо выделяются - «Здоровье» (39,1%), «Свобода как независимость в поступках и действиях» (29,1%), «Счастливая семейная жизнь» (28,2%), «Уверенность в себе» (11,8%) (Рисунок2). Данные ценности практически полностью совпадают с рейтингом ценностей на основе средних показателей, что подтверждает, значимость ценность здоровья; семьи, как группы «поддержки и защиты»; свободы, как стремление к эмансипации, которое так характерно для данного возраста.

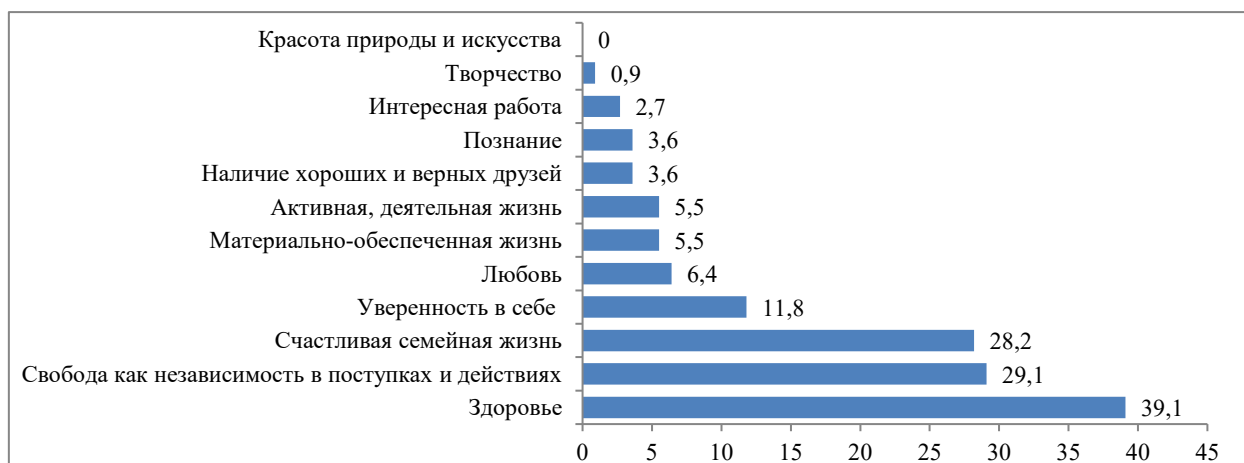

Рисунок 2. Рейтинг высокочисленных ценностей для старших школьников Республики Молдова [разработано автором]

Однако, с удивительной устойчивостью у старших школьников выборки 2003 г. и в данном исследовании у старших школьников молдаван РМ, наиболее значимыми являлись ценности здоровья, семьи, материальной обеспеченности жизни, а наименее – эстетические –

красота природы, искусства; творчество, активная жизнь. Это позволяет предположить, что наше общество, являясь транзитивным, иерархия ценностей определяется *потребностями в выживания*, где институт семьи является самой «надёжной гаванью».

И здесь целесообразно обратиться к результатам исследования выдающегося американского социолога Рональд Инглхарт, который с 1981 г. проводил исследования, посвящённые эволюционной теории модернизации. Рональд Инглхарт утверждает, что переход от «ценностей выживания» к «ценностям самовыражения» происходит на более зрелой стадии развития общества – стадии постмодерна, когда происходит отказ от любых авторитетов и переориентация на ценности личностной автономии. Этот переход обычно связывают с ростом общего уровня благосостояния и безопасности

Р. Инглхарт, на основе массива данных по 80 странам, с использованием трёх подходов: сопоставления поколений, сравнения богатых и бедных стран, изучение временных рядов, приходит к выводу, что изменения в ценностной сфере между поколениями могут произойти только при *экономических изменениях долгосрочного характера*. Относительно посткоммунистических стран, где поколения не почувствовали резкого повышения уровня жизни, ценностного разрыва между поколениями не будет [6].

Представляет интерес результаты рейтинга ценностей, которые оцениваются старшими школьниками как обладающие низкой привлекательностью (их среднее по выборке значение Ц меньше 3). Низкую значимость для старших школьников представляют ценности - «Красота природы и искусства» (44,8%), «Творчество» (25,7%), «Уверенность в себе» (отсутствие сомнений)» (21,9%), «Активная, деятельная жизнь» (21%). Данные результаты соотносятся с данными полученными нами по высокозначимым ценностям, где они занимали последние позиции, а ценность «Красота природы и искусства» вообще не получила выборов. Так же можно видеть, что аналогичные ценности имеют низкую значимость и для старших школьников молдаван РМ (Рисунок3). Как мы отмечали ранее, это с одной стороны, видимо является характеристикой субкультуры раннего юношеского возраста. Но с другой, нам представляется, что отражает, особенности микросреды (семьи) и макросреды (система образования, социо-культурный контекст общества). Часто от старших школьников требуется в поведении, в учёбе соответствовать «норме». и это формирует определённую невосприимчивость к понятию «творчество», «креативность», иными словами у них сужено поле реальных творческих практик.

Рисунок 3. Рейтинг ценностей, обладающих для старших школьников молдаван мигрантов низкой значимостью [разработано автором]

У старших школьников молдаван РМ, в сравнении с их сверстниками, старшими школьниками МИ (2,8%), сфера познания занимает пятое место в рейтинге (15,5%), имеющих низкую значимость. Это несколько удивительно, так как их сверстники проходят сложный путь адаптации к новым социо-культурным условиям. Мы предполагаем, что это является отражением тенденций общества транзитивности, когда есть больше нацеленности на результат, доминирование прагматизма, выгоды. Что само по себе не является негативным явлением, однако для создания нового, нестандартного важен именно процесс познания.

Рисунок 4. Рейтинг ценностей, обладающих для старших школьников молдаван РМ низкой значимостью [разработано автором]

Видимо, более высокая значимость процесса познания у старших школьников МИ можно объяснить, с одной стороны пониманием, что это один из шансов подняться по социальному лифту общества и поднять свой статус, а с другой, является отражением состояния общества, в котором хорошее образование увеличивает шансы обеспечить себе достойное материальное проживание. Поэтому возможно, ценности интересной работы, свободы, познания, попали в самый конец рейтинга непривлекательных ценностей. Если обобщить полученные данные по рейтингу непривлекательности ценностной у обеих групп старших школьников молдаван, то необходимо отметить, что у старших школьников МИ, ценности хотя и совпадают со своими сверстниками из Республики Молдова – низкая значимость эстетических ценностей, однако есть уже и значительные отличия в области познания, материального уровня жизни.

Видимо, в процессе аккультурации к иной культурной среде, они раньше «взрослеют», и им приходится больше самостоятельно решать проблемы взаимоотношения с разными новыми социальными проблемами – учителями, которые слабо порой информированы о родной культуре детей мигрантов; «лингвистический барьер, проблемы эмоционально-мотивационного характера, общие дефициты и культурные дифференциации» [12].

Выводы

1. У старших школьников молдаван, детей трудовых мигрантов в Италии (МИ) и старших школьников молдаван Республики Молдова (РМ) в ценностной сфере выявлены как общие ценности по рейтингу значимости, так и отличия. Для обеих групп старших школьников молдаван значимы ценности свободы, независимости, что соответствует данному возрасту (стремление к эмансипации). Установлены и различия, которые связаны по нашему мнению с процессом аккультурации старших школьников молдаван МИ к новой культурной среде. Для них приоритетными являются ценности интересной работы, материально-

обеспеченной жизни, в отличие от их сверстников в Республике Молдова, для которых приоритетными являются – счастливая семейная жизнь, здоровье. В данном случае, мы находим объяснение в том, что для старших школьников молдаван РМ семья является базовым ресурсом поддержки, защиты, а ценность здоровья - видимо они отражают, её значимость для родителей.

2. По рейтингу высокозначимых ценностей, для старших школьников молдаван РМ и старших школьников МИ, выявлены значимые различия. Для старших школьников молдаван МИ, наиболее приоритетными являются – интересная работа, которая даст возможность быть свободным от многих социальных запретов, сложностей, а так же, и материальный достаток. Для старших школьников молдаван РМ, значимы ценности здоровья; семьи, как группы «поддержки и защиты»; свобода, независимость в поступках, как стремление к эмансипации, независимости, которое характерно для данного возраста. Совпадают у обеих групп ценности эстетические, которые мало для них значимы.

3. Исследование ценностной сферы старших школьников молдаван обозначило проблемы и перспективы исследования. У обеих групп старших школьников молдаван выявлена низкая значимость эстетических ценностей, что ставит перед образовательными институтами необходимость поднять статус данной сферы, а не считать её «второстепенной». Также, необходимо определить социально-деятельные ниши, для данного возраста, где они могли бы себя реально реализовать. Например волонтерская деятельность, которая к сожалению, ещё не получила своего действенного развития у нас в стране. При работе с подростками, молодёжью из диаспоры необходимо учитывать особенности их ценностной сферы, которая отражает ценности социокультурного контекста, страны их настоящего проживания.

Библиография

1. Baciu T. Caracteristica valorilor adolescenților din societatea moldovenească în proces de transformare. În: Formarea competențelor de rezolvare a problemelor psihologice în procesul instruirii inițiale și continue a psihologilor, Chișinău, Nr. 43, 2014, p.57-76.
2. Deleu E. Generații secunde de migrație: cazul Republicii Moldova. Chișinău: 2017, p.344.
3. Caunenco I, Gașper L. Toleranța etnică și particularitățile socializării adolescenților la etapa contemporană. În: Probleme sociale, demografice și psihologice. Chișinău, 2005. p.120-197.
4. Roșca T. Impactul influențelor sociale asupra motivației școlare în cazul adolescenților imigranți din Italia. În: Educația: factor primordial în dezvoltarea societății. 2020, Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, 2020, p.268-274.
5. Белинская Е.П., Тихомандрицкая О.А. Социальная психология личности: учебн.пособие для студ.высш.учеб.заведений. М.: Изд.центр «Академия», 2009.
6. Инглхарт Р., Вельцель К. Модернизация, культурные изменения и демократия: Последовательность человеческого развития. М.: Новое издательство, 2011. 464 с.
7. Мухаматулина Е.А.,Обидная С.Н. В: Проблемы социально-психологической адаптации подростков в процессе построения жизненной перспективы и оценивания своих субъективных возможностей». М.: Генезис, 1997, с.18-52.
8. Поалелунжъ О., Мазур Ж. Ретроспектива миграционных тенденций за 2005–2015 гг.Расширенный миграционный профиль Республики Молдова 2010-2015. Аналитический доклад. еждународная организация по миграции (МОМ). Международная Организация по Миграции, Миссия в Молдове, Кишинэу, 2017. p.165.
9. Толстых Н.Н. Социальная психология развития: учебник для бакалавриата и магистратуры. М.: Издательство Юрайт, 2016, с. 361.
10. Стойлик А.Ю. Вариативность ценностных ориентаций современных старшекласников. Дисс. канд. психол. наук. М., 2004.
11. Фанталова Е.Б. Диагностика ценностей и внутренних конфликтов в общей и клинической психологии Доступно: <https://psyjournals.ru/psyclin/2013/n1/58926.shtml>
12. Хаперская А.Ю., Шенсин Дж. Трудности учебной деятельности детей-мигрантов в Италию Современная зарубежная психология. 2018, Том 8. №1, с. 56-63. doi: 10.17759/jmfp.2019080106

<https://doi.org/10.54481/ecosoen.2023.1.08>

UDC: 159.97; 616-089.1

REDUCING EATING DISORDERS THROUGH EXPERIENTIAL PSYCHOTHERAPY: A CASE STUDY OF ANOREXIA NERVOSA

AMELIORAREA TULBURĂRILOR DE ALIMENTAȚIE PRIN PSIHOTERAPIA EXPERIENȚIALĂ: STUDIU DE CAZ PE ANOREXIA NERVOASĂ

CARANFIL Narcisa Gianina¹⁰, Ph.D in psychology, university lecturer,
“Petre Andrei” University of Iasi, Iasi, Romania
(ORCID: 0000-0001-9252-0115)

CARANFIL Narcisa Gianina, doctor în psihologie, lector universitar,
Universitatea „Petre Andrei” din Iași, Iași, România
(ORCID: 0000-0001-9252-0115)

Annotation: Over the last decades, the prevalence of eating disorders has increased dramatically. In the current psychiatric nomenclature of the DSM-5 [2], the eating disorders consist of three clearly defined syndromes, i.e. anorexia nervosa, bulimia nervosa and binge-eating disorder. The onset of the most clinical cases occurs in adolescence or young adulthood. Data provided by psychiatric practice reveal that eating disorders occur more frequently in women, compared with men. These disorders appear to be multidetermined. Thus, the risk for (or protection against) the development of eating disorders resides in several factors, i.e. genetic, neurohormonal, family, psychological and sociocultural. Negative life events can also play a triggering role. Anorexia nervosa is a debilitating mental disorder with profound biological, psychological and social consequences. Although the overall incidence rate of anorexia nervosa is considerably stable over the past decades, the incidence among adolescents has increased. Different types of psychotherapeutic interventions (e.g., family-based therapy, cognitive-behavioral therapy, dialectical behavior therapy, interpersonal therapy, etc.) are used to treat eating disorders. However, the benefits of experiential techniques (e.g., emotion-focused therapy or gestalt therapy) have been less explored. This paper focuses on a 19-year-old adolescent girl presenting with symptoms of anorexia nervosa. The complaints, results of the initial assessment, goals of the therapeutic sessions, working techniques as well as gains of the intervention based on experiential methods (e.g., the empty chair technique, metapositions, cognitive reframing, etc.) are reviewed. Practical implications are discussed considering the potential of experiential psychotherapy in assisting clients with eating disorders.

Adnotare: În ultimele decenii, prevalența tulburărilor de alimentație a crescut dramatic. În nomenclatura psihiatrică actuală prevăzută în DSM-5 [2], tulburările de alimentație includ trei sindroame clar definite, adică anorexia nervoasă, bulimia nervoasă și tulburarea de alimentație excesivă. Debutul cazurilor cu cea mai mare relevanță clinică are loc în adolescență sau la vârsta adultă tânără. Datele furnizate de practica psihiatrică relevă faptul că tulburările de alimentație apar mai frecvent la femei, comparativ cu bărbați. Aceste tulburări par a fi multideterminate. Astfel, riscul pentru (sau protecția împotriva) dezvoltării tulburărilor de alimentație rezidă în mai mulți factori, și anume genetici, neurohormonali, familiali, psihologici și socioculturali. De asemenea, evenimentele de viață negative pot juca un rol declanșator. Anorexia nervoasă este o tulburare mintală debilitantă care are consecințe biologice, psihologice și sociale profunde. Deși, în ultimele decenii, incidența generală a anorexiei nervoase este considerabil stabilă, amploarea în rândul adolescenților a crescut. Diferite tipuri de intervenții psihoterapeutice (de exemplu: terapia de familie, terapia cognitiv-comportamentală, terapia comportamentală dialectică, terapia interpersonală etc.) sunt utilizate pentru a trata tulburările de alimentație. Cu toate acestea, beneficiile tehnicilor experiențiale (de exemplu, terapia centrată pe emoții sau gestalt terapia) au fost mai puțin explorate. Această lucrare își concentrează atenția pe cazul unei adolescente cu vârsta de 19 ani, care prezintă simptome specifice anorexiei nervoase. Sunt trecute în revistă plângerile, rezultatele evaluării inițiale, scopurile

¹⁰ caranfilgianina@gmail.com

ședințelor terapeutice, tehnicile de lucru, precum și beneficiile intervenției bazate pe metode experiențiale (de exemplu: tehnica scaunului gol, metapozițiile, resemnificarea cognitivă etc.). Implicațiile practice sunt discutate avându-se în vedere potențialul psihoterapiei experiențiale în asistarea clienților cu tulburări de alimentație.

Keywords: Eating disorders, anorexia nervosa, experiential psychotherapy, case study.

Cuvinte-cheie: Tulburări de alimentație, anorexia nervoasă, psihoterapie experiențială, studiu de caz.

Introduction

Eating disorders are characterized by a persistent impairment in eating habits that results in inappropriate food intake and causes damage to physical health and/or psychosocial functioning [2]. Clinical diagnostic criteria have been established for pica, a rumination disorder, an avoidant/restrictive food intake disorder, anorexia nervosa, bulimia nervosa and binge-eating disorder. Despite some common psychological and behavioural features, these disorders differ substantially in terms of clinical evolution, prognosis and treatment. For this reason, the diagnostic criteria fall into a scheme in which all of the disorders above-mentioned (apart from pica) are mutually exclusive, so that only one diagnosis can be assigned to a clinical episode [2]. Some patients with eating disorders show symptoms similar to those specific to substance use disorders, such as inability to control cravings or compulsive behavioural patterns. This similarity may reflect the involvement of the same neural systems in both types of disorders, including those that regulate self-control of behavioural impulses and reward-related cognition.

Anorexia nervosa: clinical characteristics, prevalence and comorbidities. Mental/nervous anorexia (lat. *anorexia nervosa*) refers to one of the most common eating disorders, which is mostly found in young people and is characterised by a more or less systematic refusal to eat. It rarely begins before puberty or after the age of 40 [cf. 2]. This eating spectrum disorder has mainly psychogenic causes. Anorexia *nervosa* covers a voluntarily controlled food restrictive behaviour (most often in an obsessive-compulsive manner), accompanied by weight loss and numerous cognitive, emotional and behavioural problems. Occurring most often in adolescence (in almost all cases among girls), this mental disorder is associated with amenorrhoea (caused by functional disorders of the hypothalamic-pituitary axis), hyperactivity related to eating, physical effort and weight control, changes in personality profile, as well as persistent body image disorders. The evolution and consequences of anorexia nervosa are greatly varied. In young patients there could be atypical elements, such as denial of the fear of obesity. Older patients usually have a longer history of this disease. For this reason, their clinical picture could include a greater variety of enduring disorder symptoms [2].

The fifth edition of *The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* [2] lists the following criteria for diagnosing anorexia nervosa:

A. Restriction of caloric intake relative to requirements, leading to a significantly low body weight in the context of age, sex, developmental trajectory and physical health. *Significantly low weight* is defined as a weight that is less than minimally normal or, for children and adolescents, less than that minimally expected.

B. Intense fear of gaining weight or of becoming fat, or persistent behavior that interferes with weight gain, even though at a significantly low weight.

C. Disturbance in the way in which one's body weight or shape is experienced, undue influence of body weight or shape on self-evaluation, or persistent lack of recognition of the seriousness of the current low body weight.

Anorexic behavior has been described since the 11th century, but the term *mental anorexia* was introduced by H. Huchard in 1883 [cf. 8]. Initially, this disorder was associated with hysteria or obsessional neurosis. Later, endocrinologists attributed it to pituitary insufficiency. After World War II, advances in neuroendocrinology better explained the relationship between endocrine disorders

associated with anorexia and psychological problems. Although clinical research findings have sometimes diverged, the definition of the anorexic syndrome is well established [2].

Generally, the onset occurs before the age of 25, when the teenager or young woman justifies her need for dieting to her entourage due to a feeling of being overweight. In some cases, anorexia is associated with bulimic episodes, eating rituals (stereotypes), self-induced vomiting, laxative and/or diuretic use and other atypical behaviours such as systematic thigh perimeter measurement or excessive physical exercise [8]. Sometimes, weight loss can exceed 25% of the initial weight. The characteristic physical appearance is seen in the blurring of the female form and the reduction of visible muscle mass in the limbs. The absence of symptoms associated with common mental disorders explains the difficulty of family or friends to accept the psychological causes that could underlie anorexia and the severity of the disorder. These are often trivialised and regarded as transient. The main marker of anorexic disorder is the patient's unwillingness to recognise their weight loss and neglect of their health. Other symptoms include hydroelectrolytic, metabolic and hormonal disturbances, hypnic disturbances, hypervigilance, repression of sexuality by asserting intellectual preoccupations (as a defensive mechanism), preference for activities that promote body aesthetics, etc. Sometimes (approximately 5% of cases), death could occur through undernutrition accompanied by severe physiological disorders (e.g., cardiac) or suicide [*cf.* 2]. Normalisation of body weight is not evidence of cure. Some individuals with anorexia nervosa recover completely after a single episode, others show a fluctuating evolution with weight gain followed by relapse, and others have a chronic evolution over several years [2]. Relapses of anorexic behaviour are common. In some cases, it is necessary to hospitalize the anorexic patient to restore nutritional balance, treat medical complications and manage health risks. In most cases of anorexia nervosa, remission occurs within five years of the onset of clinical symptoms.

The 12-month prevalence of anorexia nervosa among young females is approximately 0.4% [*cf.* 2]. Anorexia nervosa is far less common in males than in females. Clinical populations generally reflect approximately a 10:1 female-to-male ratio. Anorexia nervosa can cause various functional limitations that vary from patient to patient depending on other individual circumstances. Some patients remain socially and professionally active, while others become socially isolated and/or stop performing their school or work duties. Other features which can be associated with anorexia nervosa include concerns about eating in public, feelings of personal ineffectiveness, irritability, low self-esteem, negative body image, a strong desire to control one's environment, inflexible thinking, limited social spontaneity, social withdrawal, overly restrained emotional expression, etc. Compared with patients with restricting type, those with binge-eating/purging type score higher on impulsivity and are more likely to abuse alcohol and other psychoactive substances. Frequently, anorexia nervosa is associated with bipolar, depressive or anxiety disorders, as well as with the obsessive-compulsive disorder [*cf.* 2]. Anxiety disorders often appear before the onset of anorexia nervosa. Obsessive-compulsive disorder (OCD) occurs mainly in patients with restrictive anorexia nervosa. Alcohol use disorder and other substance use disorders may also be comorbid with anorexia nervosa, especially among patients diagnosed with the binge-eating/purging type.

Comprehensive treatment of eating disorders requires the attention of professionals oriented in four distinct directions [48], as follows: a) biological aspects, particularly nutritional status to which the harmful consequences of starvation and undernutrition on the one hand and severe obesity on the other are added; b) eating disorder-related behaviours, which include restrictive and ideosyncratic eating patterns, overeating and purging (especially through vomiting, laxative use and compulsive physical exercise); c) thoughts, emotions and attitudes related to eating disorders; these could include distorted self-perceptions, overvalued ideas and self-loathing about body shape and weight, decreased cognitive complexity, increased obsessiveness and perfectionistic thinking that accompany malnutrition, to which increased emotional fragility about nutrition is added, i.e. symptoms of anxiety, depression and sudden changes in affective mood; d) associated

psychopathological and interpersonal problems; it is well known that eating disorders can occur in comorbidity with affective mood disorders, anxiety, obsessive-compulsive disorder, personality disorders, substance use problems, family and interpersonal difficulties, as well as awkward social situations in which an anorexic/bulimic person could face.

Pharmacological and psychological treatment varies according to the gender, age and physiological characteristics of the patient diagnosed with an eating disorder, the stage, severity and chronicity of symptoms, the presence and severity of other comorbid psychiatric/interpersonal medical conditions, and the family and social context, respectively. Professionals in the medical and psychological care of patients suffering from anorexia nervosa, bulimia or other eating disorders recommend initiating treatment by focusing on nutritional rehabilitation. Once this has been addressed, patients are usually more willing to participate in an individual/group psychotherapy programme which, *per se*, can be much more effective.

Eating disorders in adolescence. Even though eating disorders can also occur in adults, they are specific to adolescents. For example, anorexia nervosa is especially common among pubertal girls and bulimia generally occurs in girls in their late teens, having an average age of 18 years [*cf.* 36]. Community and clinical epidemiological studies indicate very large differences between girls and boys in the prevalence of eating disorders, with a ratio of 10/15:1 [14]. This ratio is not especially true for pubertals where the frequency is approximately equal [13].

Risk factors for eating disorders among pubertals and adolescents include biological variables as well as psychological, family and socio-cultural dimensions. Biological factors highlighted in numerous studies refer to: a) genetic influences [43, 47]; b) disorders in neurotransmitter systems such as serotonin [26, 45]; c) metabolic problems [3, 12].

Psychological and family risk factors include a very wide range of variables related to: a) differences between girls and boys in adapting to puberty-specific demands, such as changes in physical appearance and hormonal changes [31, 41]; b) the negative image and dissatisfaction that some adolescents, especially girls, have with their own bodies [28, 33]; c) unhealthy dieting patterns [12, 20]; d) involvement in activities that emphasize weight control and/or physical appearance [4, 15]; e) differences between girls and boys in their reactions to the onset/escalation of eating disorder specific symptoms [36]; f) the presence of eating disorders particularly among mothers [1]; g) poor levels of intrafamilial communication and lack of parental affection [6, 34, 42]; h) excessive criticism from parents [30]; i) problems with adolescent autonomy and identity [23, 27, 34]; j) lack of family cohesion [38].

Socio-cultural factors that can contribute to the onset of eating disorders in adolescents include: a) media influences on the standard of the female figure and the physical demands associated with masculinity [3, 32, 40]; b) expectations of the opposite sex regarding gender roles, which fuel the “superwoman myth” [39, 41]; c) racial [7, 29] or ethnic [19, 25] background.

Materials and methods of research

Psychotherapy is an applied branch that developed at the confluence of psychology, psychopathology and psychiatry. Initially, this theoretical and practical field was conceived as a means of therapeutic intervention (complementary to pharmacological treatment) addressed to patients with mental illness in psychiatric clinics [24]. During the 20th century, psychotherapy has evolved significantly through the development of intervention methodologies, the training of specialised professionals, the application of psychotherapeutic techniques in the successful treatment of some mental disorders (e.g. anxiety-related disorders, depression, obsessive-compulsive disorder, etc.) and, perhaps most importantly, the extension of psychotherapy outside psychiatric services. Currently, an important direction in the progress of psychotherapy is its use in mental health as a means of self-awareness, personal optimisation and overcoming adverse life or relational circumstances [21,24].

In the field of psychotherapy, numerous currents have emerged which have nonetheless many points of convergence. The ultimate target of the various psychotherapeutic approaches is to activate and enrich the personal resources of the clients in order to adapt more effectively and integrate satisfactorily into their life space. The humanistic-experiential orientation was outlined during the last half of the 20th century as a reaction to psychoanalysis and behavioural theories [24]. Classical psychoanalysis considered the human individual to be implacably determined by instincts and unconscious intrapsychic conflicts. Behaviouralist theories transformed the human being into an “automatic entity” that can be programmed and controlled. The humanist-experiential approach is based on a profoundly refreshing conception of the human nature. Experientialists value the premise that psychological and psychosomatic pathology reflects the influences of negative life experiences that block the “positive forces” of the human individual’s personality, promoting health and well-being. In order to unlock these forces, and implicitly attenuate pathology, a psychotherapeutic context based on empathy, unconditional acceptance of the patient, the congruence and use of specific therapeutic procedures must be ensured [44].

Experiential psychotherapy considers the human individual as an active entity with latent potential that can be capitalized on [35]. The purpose of humanistic-experiential psychotherapeutic approaches is to maximise awareness of the self and to reach a superior level through which the individual acquires a clearer awareness of his or her own inner universe, external environment and spiritual dimension of human existence. Existentialists and transpersonalists emphasise self-determination, creativity, spontaneity, authenticity as well the integration of body, mind and spirit into a unified whole [5].

In a review of 86 studies, R. Elliott [10] reports a consistent body of empirical evidence according to experiential approaches that are effective at helping people make lasting change over time. Clients who choose humanistic-experiential psychotherapies show more change than those in no therapy at all. Other studies have shown the effectiveness of humanistic-experiential psychotherapeutic approaches (e.g. drama therapy, art therapy, emotion-focused narrative therapy, etc.) in improving symptoms specific to anorexia nervosa [22], anxiety [46], bulimia [9, 22], depression [11, 17, 37], post-traumatic stress disorder [16], Cluster B (e.g., borderline or histrionic)/C (e.g., avoidant personality disorder) personality disorders [18], psychotic disorders [11], etc.

A case study: results and considerations

The case study we are presenting in what follows has been suggestively named *Food that does not feed me!*

Case description. Georgiana is a 19-year-old teenager, a 12th grade student at a high school in Iași. She came to therapy following the recommendation of her family doctor and some specialized clinical consultations. The appearance of amenorrhoea, decreased appetite and obvious weight loss led the specialist in nutritional diseases to diagnose her with anorexia nervosa.

The client had an obvious bodily frailty, with below average weight and height for her age group. Observing Goergiana’s movements and posture in our first meeting allowed us to notice a certain stiffness in her neck and nape area, a peculiarity which led us to hypothesize a high level of anxiety. Between the sofa and the chair, Georgiana chose to sit on the chair. She refused to hang her coat on the hanger, preferring to keep it on her lap, probably to create a barrier. She clung tightly with both hands onto her coat in a kind of self-hugging. This behaviour could be explained through a strategy Georgiana chose to cope with the unfamiliar situation. Probably, the novelty of the event i.e. the first meeting with the psychotherapist was associated with emotional insecurity (anxiety), the client’s solution being to build protective shields.

The discussion with Georgiana revealed the following accusations: a) she usually ate once a day; on some days, she did not eat anything; b) she had difficulties at school (which she considered a school failure) due both to her refusal to attend certain classes and to her disinterest in learning in

general; c) she had a negative self-image (self-deprecation); we noted her rejection of her own body scheme (e.g., *I am dry, flat, shapeless and unattractive!*), as well as the abundance of critical terms (negative adjectives) in Georgiana’s self-description; d) she had an almost permanent feeling of tiredness; d) she was not “in the mood” for self-care, going out, friends, school.

Family relationships. Georgiana did not bring up for discussion her relationship with her parents. She lived with her father. Her mother had died three years previously, when Georgiana was 16. Her father was mostly away because he had entrepreneurial activities that involved a lot of travelling. Georgiana was not fond of talking much about her mother (*She died and that’s all!*). Her relationship with her father, when he was at home, consisted of poor communication only about things that needed to be bought or domestic chores. The father was not aware of Georgiana’s poor results in school (*I only tell him that everything is OK and he leaves me alone!*). The only other person she consulted and trusted was her family doctor, namely a close friend of Georgiana’s late mother.

Failing school. The client remembers that in her early years at school, she used to be top of the class (*Until the 9th grade, I only got first prize*). Georgiana’s mother was closely involved in her school work because she had always wanted her daughter to be top of her class, not to embarrass her. For this reason, Georgiana felt a lot of pressure from her mother (*My mother never cared if I wanted it as much as she did or if I enjoyed learning and spending most of my time dealing with school!*). Moreover, in order to motivate Georgiana to learn, her mother resorted to harsh methods such as excessive criticism, humiliation (often in front of other people), beating her with a wooden spoon or a belt from her trousers, and other such measures which (as Georgiana stated) *made me feel like someone who had done something very bad for which I deserved to be blamed all the time.*

Traumatic experiences. Georgiana’s initial interview clearly revealed her mother’s death and the alienating relationship they had. Georgiana’s mother had discovered her terminal lung cancer. From the moment she learned about her diagnosis, she only lived three more months. Even in this very short period of time, she acted cold and dictatorial with Georgiana (*My mother was only interested to know if I had eaten and what had gone on at school. This hurt me the most and made me think that I was worthless to my parents!*).

The aim of therapeutic intervention. The purposes of the initial interview were: a) to reveal the client’s life history; b) to identify the core psychological trauma; c) to agree on the overall goal of the therapy sessions. After the anamnesis interview, it became clear that the objective of the next sessions would not be, as Georgiana had initially stated (*To eat better!*), but to explore her feelings about the loss of her mother and the relationship she had with her.

The relevant content of sessions. First session. In this first session, Georgiana expressed concern that she could not remember any happy memory with her mother. She was convinced there might have been some, but she could not think of any, and what scared her the most was that she could not cry when she thought of her mother. In this context, it was considered appropriate to use an exercise to help Georgiana express her emotions. The client was asked to draw a tear.

T. – *What does a tear look like?*

G. - *Small, thin!*

T. – *What makes it be like that?*

G. - *...who cares!*

Any attempt to develop the exercise received no response from Georgiana. Moreover, a certain discomfort of the client expressed by body agitation, verbal and paraverbal attitude, respectively was noticed. Georgiana had difficulties in expressing her own emotions probably because she was not used to it and had not been encouraged to do so. For this reason, the discussion was oriented towards topics such as what emotions are, what they mean, how important they are and how they help us in everyday life.

Second session. Within the first few minutes of arriving in our practice, Georgiana wanted to talk about a dream she had had a few days after the previous meeting

G. - *I happened to be walking around the city, in my own neighborhood, and what puzzled me was that even though it was broad daylight, there was nobody on the street. I was alone. It was a strange feeling that I can't describe. Then, I heard some kind of noise. I say 'a kind of' because it wasn't the usual city noises, it was the noise made by various animals. I told myself then in my mind that something had happened to the fence at the zoo and probably all the animals had escaped. I didn't know what to do! I simply froze and remained paralyzed on the spot, somewhere in the middle of the street. And I was waiting for them to appear, I didn't know from which direction, I just knew that they would appear. What animals would come, how would they react, what I should do?... all these questions were running through my head, but I couldn't move, I was paralyzed. After a few moments, I saw some rather large lions coming towards me. I was very scared, but I couldn't move from where I was standing. They came near me, sniffed me, or what lions do, and continued their way past me. Then, the tigers came, like big, fierce cats. I could sense danger. Then, the elephants came. I was afraid they would run me over, they were huge, I felt overwhelmed by how big they were, but they didn't run me over. The monkeys made a lot of noise, but they were playful, like naughty children. The dogs waddled around my feet very lovingly, and the cats almost climbed on my feet, they had a lot of nerve. Many birds were flying above me. They were happy to be out of their cage. Towards the end of the dream, I was getting used to all those animals around me. I felt like those birds, free! What do you think this dream means?*

T. - *Rightly so, what does this dream mean to you?*

Georgiana was asked to describe what each animal represented to her (symbolically). At some point, Georgiana realised that she could relate them to emotions, e.g. lion-fear, tiger-panic, monkey-happiness, elephant-worry, dog-love, cat-bravery, birds-feelings of freedom, unwinding.

G. - *So the message in my dream was for me to understand that if no animal did anything bad to me, then my emotions 'won't eat me either?!'. Then, I can let them go!*

T. - *How do you feel now?*

G. - *Relieved, I feel like I escaped!*

Third session. In this session, Georgiana arrived very upset and angry. The cause of this emotional state was her flat neighbour who visited regularly and brought her food.

G. - *I don't need her food. Why does she care about me?!*

T. - *I see you're very upset with your neighbour for bringing you food?*

G. - *Yes, veeeery!*

T. - *When else did it happen for you to be this upset?*

G. - *Aaaah, almost all the time when my mother lived.*

T. - *All the time...?!*

G. - *Yes, she was suffocating me with her food! She didn't know anything else about me, except to scold me and feed me. Beating and feeding. I felt she didn't care about me anyway and I didn't understand why she bothered to feed me, I didn't mean anything to her anyway!*

T. - *I notice you're furious at your mother!*

G. - *Very furious!*

Following the discussion above, the empty chair technique was used to help Georgiana express her anger at her mother's behaviour. For the first time, Georgiana cried.

Fourth session. In this session, Georgiana recalled the discussion she had with her father about her mother. She wanted to know more about her and so she had worked up the courage to ask her father. She learned that her grandmother, i.e. her mother's mother, whom she had never met (because her grandmother had died when Georgiana's mother was very young), had been a very cold woman. Georgiana also learned that her mother had lived alone in a boarding school in the city since the age of 10. They had no relatives in the city, and her grandmother had wanted to send her to a better school than the one in their village. Georgiana's mother often had to make do for days with food from the canteen, which was not tasty at all. She would eat there until she would receive the package with

homemade food that her grandmother would send her. From what her father told her, Georgiana understood that her mother had suffered many deprivations as a child, including hunger. Moreover, she was used to her grandmother's 'absence' from home, as she was more absent emotionally.

Following an exercise based on the meta-positioning technique, Georgiana understood that, for her mother, food was a form of expressing the fact that you care about someone, that you care for them and that you love them. When Georgiana came out of the role, she thanked her mother in a letter for the food she had received from her and communicated to her that she now understood why she had behaved this way. This led to a resemnification of Georgiana's relationship with food. If, until the role-play, food was for her a reminder that her mother did not love her, but only fed her (to survive), after doing the exercises, Georgiana understood that, for her mother, food was a form of manifesting the love she had for her daughter. Therefore, food symbolised her mother's language of love. She did not know how else to express her love.

G. - *So, my mother loved me!!!* (Georgiana burst out in tears).

Fifth and sixth sessions. During these sessions, Georgiana had a better physical appearance and her emotional tone was marked by a state of cheerfulness. She came dressed in “cheerful” colours and wore discreet make-up. The client asked to talk about school. She received support in coming up with a schedule for catching up on school subjects she had missed due to the decline in her interest in learning.

Seventh session. This session coincided with the fact that, at the end of the previous week, Georgiana's father had asked her to visit her mother's grave together. Georgiana confessed that she was not “comfortable” to do this (*When I discovered what kind of person she actually was, was I to lose her again?*). For this reason, it was deemed appropriate to initiate a mourning process. It began with a role play together with Georgiana. The dialogue between Georgiana and her mother focused on the following contents: a) the mother told Georgiana how she had tried to do her best as a mother; b) Georgiana told her mother how she had felt as her daughter; Georgiana was stimulated to express all the feelings (both negative and positive) she had towards her mother; thus, feelings of confusion, abandonment, disinterest, guilt (*I wished for you to die sooner!*), rejection, abuse, lack of love, hatred; the positive feelings associated with the relationship with her mother's mother were of love, care, protection; c) Georgiana was asked to say what she had learned from her mother; one of the client's answers, suggestive of the objectives and course of therapy, was *From my mother, I learned that love can also be expressed through food* (in this context, the idea that food equals love was emphasized); d) Georgiana thanked her mother; e) at the end of the exercise for going through the mourning process, Georgiana said goodbye to her mother through a symbolic hug.

Eighth and ninth sessions. Georgiana continued to come to therapy for two more sessions, after which she left to study at university in another city. During these sessions, the achievements Georgiana had had in the last period were highlighted. The client's physical and psychological transformation was appreciated and encouraged. Georgiana said: *It seems like my life is just beginning! I really want to nourish myself with what's best in it.* The resemnification of the symbolism related to food is also seen in Georgiana's discourse who no longer associated food with her mother's abuse (*My mother loved me, but she didn't learn how to show it to me!*).

Conclusions

In the case study that is the object of this paper, the core trauma that can be related to Georgiana's eating problems is the loss of a significant emotional relationship. In the case subjected to analysis, this relationship (which is based on the primary need for attachment of any human being) is incongruent with a maternal figure. From a therapeutic point of view, the sessions focused on accompanying and stimulating Georgiana to explore and express, as authentically as possible, her own feelings about her relationship with her mother and her mother's death.

Georgiana’s personal history exemplifies the key importance of early life relationships with parents, especially with the mother. From birth, the child finds him/herself in a relationship with his/her mother that is based on one of the fundamental psychological necessities for lifelong individual health and positive development and demand. For the child, food satisfies the basic need for affection; at the same time, food is the object of a demand for love from the mother. The child demands to be fed and loved and, at the same time, the loving mother also demands for the child to receive the food she prepares for him/her.

In cases of anorexia nervosa, the symbolic value of food takes on a reversed connotation, i.e. “food that does not nourish”. The anorexic child/adolescent may end up “refusing” their mother’s food, the latter providing this food more to unconsciously compensate for her own inability to love. The task of experiential psychotherapeutic approaches (e.g. active listening, resemnification, empty chair technique, metaphor technique, meta-positions, etc.) are used precisely to resemnify the symbolism of food not only as a support for survival but also as a “form of love”.

Bibliografy

1. Agras S., Hammer L., McNICHOLAS F. A prospective study of the influence of eating disordered mothers on their children. In: International Journal of Eating Disorders, 1999, vol. 25, no. 3, p.253-262. ISSN (print) 0276-3478, ISSN (online) 1098-108X.
2. American Psychiatric Association. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (5th ed.). Arlington, VA: American Psychiatric Publishing, 2013, 947 p. ISBN 978-089-04-2555-8.
3. Andersen A. E., Didomenico L. Diet vs. shape content of popular male and female magazines: A dose-response relationship to the incidence of eating disorders? In: International Journal of Eating Disorders, 1992, vol. 11, no. 3, p.283-287. ISSN (print) 0276-3478, ISSN (online) 1098-108X.
4. Braun D. L., Sunday S. R., Huang A., Halmi K. A. More males seek treatment for eating disorders. In: International Journal of Eating Disorders, 1999, vol. 25, no. 4, p.415-424. ISSN (print) 0276-3478, ISSN (online) 1098-108X.
5. Brăzdău O. Procesul împlinirii sinelui. Cercetare teoretică și experimentală [The process of self fulfilment: A theoretical and experimental research]. In: I. MÂNZAT (Ed.), Psihologia Sinelui. Un pelerinaj spre centrul ființei [Psychology of the Self. A Pilgrimage to the Center of Being]. București: Editura „Eminescu”, 2000, p.235-245. ISBN 978-973-22-0832-8 (original in Romanian).
6. Calam R., Waller G. Are eating and psychological characteristics in early teenage years useful predictors of eating characteristic in early adulthood? A 7-year longitudinal study. In: International Journal of Eating Disorders, 1998, vol. 24, no. 4, p.351-362. ISSN (print) 0276-3478, ISSN (online) 1098-108X.
7. Crago M., Shisslak C. M., Estes L. S. Eating disturbances among American minority groups: A review. In: International Journal of Eating Disorders, 1996, vol. 19, no. 3, p.239-248. ISSN (print) 0276-3478, ISSN (online) 1098-108X.
8. Cruanes J.-M. Anorexie mentală [Anorexia nervosa]. In: J. POSTEL (Ed.), *Larousse*. Dicționar de psihiatrie și psihopatologie clinică [Larousse. Dictionary of Psychiatry and Clinical Psychopathology]. București: Editura Univers Enciclopedic, 1998, p.49-51. ISBN 973-9243-57-6 (original in Romanian).
9. Denham-Vaughan S. Brief Gestalt Therapy (BGT) for clients with bulimia. In: British Gestalt Journal, 2005, vol. 14, no. 2, p.128-134. ISSN 0961-771X.
10. Elliott R. The effectiveness of humanistic therapies: A meta-analysis. In: D. J. CAIN (Ed.), *Humanistic Psychotherapies: Handbook of Research and Practice*. Washington, DC: American Psychological Association, 2002, p.57-81. ISBN 978-155-79-8787-7.
11. Elliott R., Watson J., Greenberg L. S., Timulak L., Freire E. Research on humanistic-experiential psychotherapies. In: M. J. LAMBERT (Ed.), *Bergin and Garfield’s Handbook of Psychotherapy and Behavior Change* (6th ed.). New York, NY: Wiley, 2013, p.495-538. ISBN 978-111-84-1592-4.
12. Fairburn C. G., Cooper Z., Doll H. A., Welch S. L. Risk factors for anorexia nervosa. Three integrated case-control comparisons. In: *Archives of General Psychiatry*, 1999, vol. 56, no. 5, p.468-476. ISSN (print) 2168-622X, ISSN (online) 2168-6238.

13. Field A. E. et al. Overweight, weight concerns, and bulimic behaviors among girls and boys. In: *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 1999, vol. 38, no. 6, p.754-760. ISSN (print) 0890-8567, ISSN (online) 1527-5418.
14. Garfinkel P.E., Garner D. M. *Anorexia Nervosa: A Multidimensional Perspective*. New York, NY: Brunner/Mazel, 1982, 380 p.ISBN 978-087-63-0297-2.
15. Garner D. M., Garfinkel P.E., Rockert W., Olmsted M. P.A prospective study of eating disturbances in the ballet. In: *Psychotherapy and Psychosomatics*, 1987, vol. 48, no. 1-4, p.170-175. ISSN (print) 0033-3190, ISSN (online) 1423-0348.
16. Giacomucci S., Marquit J. The effectiveness of trauma-focused psychodrama in the treatment of PTSD in inpatient substance abuse treatment. *Frontiers in Psychology*, 2020, vol. 11, Article no. 896. doi: [10.3389/fpsyg.2020.00896](https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.00896). ISSN (print) 1664-1078.
17. Greenberg L. S., Watson J. Experiential therapy of depression: Differential effects of client-centered relationship conditions and process experiential interventions. In: *Psychotherapy Research*, 1998, vol. 8, no. 2, p.210-224. ISSN (print) 1050-3307, ISSN (online) 1468-4381.
18. Haeyen S., Van Hooren S., Van Der Veld W., Hutschemaekers G. Efficacy of art therapy in individuals with personality disorders cluster B/C: A randomized controlled trial. In: *Journal of Personality Disorders*, 2018, vol. 32, no. 4, p.527-542. ISSN (print) 0885-579X, ISSN (online) 1943-2763.
19. Harris S., Kuba S. A. Ethnocultural identity and eating disorders in women of color. In: *Professional Psychology: Research and Practice*, 1997, vol. 28, no. 4, p.341-347.
20. Heatherton T. E., Polivy J. Chronic dieting and eating disorders: A spiral model. In: J. CROWTHER, S. E. HOB FALL, M. A. P.STEPHENS, D. L. TENNENBAUM (Eds.), *The Etiology of Bulimia: The Individual and Familial Context*. Washington, DC: Hemisphere, 1992, p.133-155. ISBN 978-113-49-3653-3.
21. Holdevici I. Psihoterapia – un tratament fără medicamente [Psychotherapy – A Treatment Without Drugs]. București: Editura Universitară, 2010, 540 p.ISBN 978-973-74-9902-8 (original in Romanian).
22. Hornyak L. M., Baker E. K. (Eds.), *Experiential Therapies for Eating Disorders*. New York, NY: Guilford Press, 1989, 339 p.ISBN 978-089-86-2740-4.
23. Humphrey L. L. Comparison of bulimic-anorexic and nondistressed families using the structural analysis of social behavior. In: *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 1987, vol. 26, no. 2, p.248-255. ISSN (print) 0890-8567, ISSN (online) 1527-5418.
24. Ionescu A. Psihoterapie: noțiuni introductive (ediția a II-a) [Psychotherapy: An Introduction (2nd ed.)]. București: Editura Fundației „România de Măine”, 2005, 260 p.ISBN 973-725-435-X (original in Romanian).
25. Katzman M., Lee S. Beyond body image: The integration of feminist and transcultural theories in the understanding of self-starvation. In: *International Journal of Eating Disorders*, 1997, vol. 22, no. 4, p.385-394. ISSN (print) 0276-3478, ISSN (online) 1098-108X.
26. Kaye W. H., Weltzin T., Hsu L. G. Relationship between anorexia nervosa and obsessive and compulsive behaviors. In: *Psychiatric Annals*, 1993, vol. 23, no. 7, p.365-373. ISSN (print) 0048-5713, ISSN (online) 1938-2456.
27. Kenny M. E., Hart K. Relationship between parental attachment and eating disorders in an inpatient and a college sample. In: *Journal of Counseling Psychology*, 1992, vol. 39, no. 4, p.521-526. ISSN (print) 0022-0167, ISSN (online) 1939-2168.
28. Koenig L. J., Wasserman E. L. Body image and dieting failure in college men and women: Examining links between depression and eating problems. In: *Sex Roles*, 1995, vol. 32, no. 3-4, p.225-249. ISSN (print) 0360-0025, ISSN (online) 1573-2762.
29. Lee S., Ho T. P., Hsu L. K. G. Fat phobic and non-fat phobic anorexia nervosa: A comparative study of 70 Chinese patients in Hong Kong. In: *Psychological Medicine*, 1993, vol. 23, no. 4, p.999-1017. ISSN (print) 0033-2917, ISSN (online) 1469-8978.
30. Le Grange D., Eisler I., Dare C., Hodes M. Family criticism and self-starvation: A study of expressed emotion. In: *Journal of Family Therapy*, 1992, vol. 14, no. 2, p.177-192. ISSN (print) 0163-4445, ISSN (online) 1467-6427.
31. Levine M. P., Smolak L. Toward a model of the developmental psychopathology of eating disorders: The example of early adolescence. In: J. CROWTHER, S. E. HOB FALL, M. A. P.STEPHENS, D. L.

- TENNENBAUM (Eds.), *The Etiology of Bulimia: The Individual and Familial Context*. Washington, DC: Hemisphere, 1992, p.59-80. ISBN 978-113-49-3653-3.
32. Malkin A. R., Wornian K., Chrisler J. C. Women and weight: Gendered messages on magazine covers. In: *Sex Roles*, 1999, vol. 40, no. 7, p.647-655. ISSN (print) 0360-0025, ISSN (online) 1573-2762.
  33. Mccarthy M. The thin ideal, depression, and eating disorders in women. In: *Behavioral Research and Therapy*, 1990, vol. 28, no. 3, p.205-215. ISSN (print) 0005-7967, ISSN (online) 1873-622X.
  34. Minuchin S., Rosman B. L., Baker L. *Psychosomatic Families: Anorexia Nervosa in Context*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978, 351 p. ISBN 978-067-47-2220-0.
  35. Mitrofan I. (Ed.), *Orientarea experiențială în psihoterapie. Dezvoltarea personală, interpersonală, transpersonală [Experiential Approach in Psychotherapy. Personal, interpersonal, and transpersonal development]*. București: Editura SPER, 2000, 373 p. ISBN 973-992-214-7 (original in Romanian).
  36. Polivy J., Herman C. P., Mills J. S., Wheeler H. B. Eating disorders in adolescence. In: G. R. ADAMS, M. D. BERZONSKY (Eds.), *Blackwell Handbook of Adolescence*. Malden, MA: Blackwell Publishing Ltd., 2006, p.523-549. ISBN 978-063-12-1919-4.
  37. Seo M., Kang H. S., Lee Y. J., Chae S. M. Narrative therapy with an emotional approach for people with depression: Improved symptom and cognitive-emotional outcomes. In: *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 2015, vol. 22, no. 6, p.379-389. ISSN (print) 1351-0126, ISSN (online) 1365-2850.
  38. Steiger H., Leung F. Y. K., Puentes-Neuman G., Gottheil N. Psychological profiles of adolescent girls with varying degrees of eating and mood disturbances. In: *International Journal of Eating Disorders*, 1992, vol. 11, no. 2, p.121-131. ISSN (print) 0276-3478, ISSN (online) 1098-108X.
  39. Steiner-Adair C. The body politic: Normal female adolescent development and the development of eating disorders. In: *Journal of the American Academy of Psychoanalysis and Dynamic Psychiatry*, 1986, vol. 14, no. 1, p.95-114. ISSN (print) 0090-3604.
  40. Stice E., Schupak-Neuberg E., Shaw H. E., Stein R. I. Relation of media exposure to eating disorder symptomatology: An examination of mediating mechanisms. In: *Journal of Abnormal Psychology*, 1994, vol. 103, no. 4, p.836-840. ISSN (print) 0021-843X, ISSN (online) 1939-1846.
  41. Striegel-Moore R. H. Etiology of binge eating: A developmental perspective. In: C. G. FAIRBURN, G. T. WILSON (Eds.), *Binge Eating: Nature, Assessment, and Treatment*. New York, NY: Guilford Press, 1993, p.144-172.
  42. Strober M., Humphrey L. L. Familial contributions to the etiology and course of anorexia nervosa and bulimia. In: *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 1987, vol. 55, no. 5, p.654-659. ISSN (print) 0022-006X, ISSN (online) 1939-2117.
  43. Treasure J., Holland A. Genes and the aetiology of eating disorders. In: P. McGUFFIN, R. MURRAY (Eds.), *The New Genetics of Mental Illness*. Oxford, UK: Butterworth-Heinemann, 1991, p.198-211. ISBN 0-7506-0029-2.
  44. Vianu I. *Introducere în psihoterapie [Introduction to Psychotherapy]*. Cluj-Napoca: Editura „Dacia”, 1975 (original in Romanian).
  45. Wolfe B. E., Metzger E. D., Jimerson D. C. Research update on serotonin function in bulimia nervosa and anorexia nervosa. In: *Psychopharmacology Bulletin*, 1997, vol. 33, no. 3, p.345-357. ISSN (print) 0048-5764.
  46. Wolfe B. E., Sigl P. Experiential psychotherapy of the anxiety disorders. In: L. S. GREENBERG, J. C. WATSON, G. LIETAER (Eds.), *Handbook of Experiential Psychotherapy*. New York, NY: The Guilford Press, 1998, p.272-294. ISBN 978-157-23-0374-4.
  47. Woodside D. B., Field L. L., Garfinkel P.E., Heinmaa M. Specificity of eating disorders diagnoses in families of probands with anorexia nervosa and bulimia nervosa. In: *Comprehensive Psychiatry*, 1998, vol. 39, no. 5, p.261-264. ISSN (print) 0010-440X, ISSN (online) 1532-8384.
  48. Yager J. Eating disorders. In: M. HERSEN, W. SLEDGE (Editors-In-Chief), *Encyclopedia of Psychotherapy (Vol. 1)*. San Diego, CA: Academic Press, 2002, p.671-680. ISBN 978-012-34-3010-6.

<https://doi.org/10.54481/ecosoen.2023.1.09>

UDC: 159.942.3; 159.922.8

MODELATOR FACTORS OF RELATION BETWEEN EMOTIONAL INTELLIGENCE AND PERSONALITY AT ADOLESCENTS

FACTORI MODELATORI AI RELAȚIEI DINTRE INTELIGENȚA EMOȚIONALĂ ȘI TRĂSĂTURILE DE PERSONALITATE LA ADOLESCENȚI

*PLEȘEA Andreea Cristina¹¹, Ph.D student,
„Ion Creangă” State Pedagogical University, Chisinau. Republic of Moldova
(ORCID: 0000-0003-3977-1059)*

*PLEȘEA Andreea Cristina, doctorandă,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, Republica Moldova
(ORCID: 0000-0003-3977-1059)*

Annotation: *The article approach the topic of emotional intelligence in adolescence, focusing especially on the modelator factors of the relation between emotional intelligence and personality. In our research were included 110 teenagers, aged between 14 and 17, from rural and urban environment. The obtained results highlight the fact that the impositions due to social density (fewer but stronger relation in the rural environment, more frequent but inconsistent relation in the urban environment) and the process of assuming gender roles are modelator factors of the formation process of personality profile as well as in the process of adolescents emotional maturity. It was also observed that age is a major factor implicated in the development of emotional intelligence and in the level of personality factors in the adolescent maturity process.*

Adnotare: *Articolul abordează tema inteligenței emoționale la vârsta adolescență, concentrându-se îndeosebi pe factorii modelatori ai relației dintre inteligența emoțională și trăsăturile de personalitate. În cercetare a fost inclus un eșantion de 110 adolescenți, cu vârste cuprinse între 14 și 17 ani din mediul rural și urban. Rezultatele obținute evidențiază faptul că impunerile datorate densității sociale (relații mai puține, dar mai puternice în mediul rural, relații mai dese, dar lipsite de consistență în mediul urban) și procesul de asumare a rolurilor de gen constituie factori modelatori ai procesului de construire a profilului de personalitate, precum și a maturizării emoționale a adolescenților. De asemenea, s-a observat că vârsta reprezintă un factor major atât în dezvoltarea inteligenței emoționale, cât și în ceea ce privește nivelul factorilor de personalitate în procesul de maturizare la adolescenți.*

Keywords: *emotional intelligence, personality, adolescence, provenance environment*

Cuvinte-cheie: *inteligență emoțională, personalitate, vârsta adolescență, mediul de proveniență.*

Introducere

Conceptul de inteligență emoțională este bine-cunoscut în întreaga lume și studiat de numeroși cercetători. Studiile demonstrează contribuția substanțială a acestuia asupra evoluției sănătoase și echilibrată în viața individului și a efectului notabil asupra interacțiunilor interpersonale, a comportamentului pe parcursul întregii vieți, a capacității de a face față situațiilor dificile și la performanța academică. Acest concept a devenit cunoscut pe scară largă odată cu publicarea cărții lui Daniel Goleman: “Inteligență emoțională” (1995) care a avut un impact major pe plan internațional și care cuprinde informații legate de emoții, comportament și creier [2]. Mayer și Solevey evidențiază faptul că inteligența emoțională reprezintă capacitatea de conștientizare a propriilor emoții, care călăuzește gândirea și acțiunea, asigurând astfel un comportament relațional adaptativ, dar și de a înțelege oamenii și de a-i influența să se comporte într-un mod dorit. Aceștia conchid faptul că există o interdependență între emoție și gândire [5]. Potrivit lui Jeanne Segal, dezvoltarea inteligenței

¹¹ andreea_palada@yahoo.com

emoționale este esențială pentru continuitatea unor bune conexiuni sociale și familiale, precum și pentru succesul în toate sferele. Aceasta susține, de asemenea, că inteligența crește pe măsură ce permitem exprimarea liberă a emoțiilor [8]. Conform psihologului, Daniel Goleman, fiecare individ se naște cu un set unic de caracteristici emoționale. Cu toate acestea, deoarece aceste caracteristici sunt neobișnuit de flexibile, fac ca dezvoltarea inteligenței emoționale să fie influențată și de factorii de mediu. Totodată acesta afirmă faptul că modalitatea de conștientizare și gestionare a propriilor emoții cât și pe ale celorlați poate fi învățată la orice vârstă [3,7].

De asemenea, este constatat faptul că tiparele distinctive de gândire, comportament și emoții care rezultă din factorii biologici și din mediul de dezvoltare al unei persoane formează personalitatea acesteia. Existența legăturii dintre inteligența emoțională și factorii de personalitate este explicată prin faptul că înțelegerea și gestionarea emoțiilor sunt cruciale în dezvoltarea personalității. Autori precum Mayer, Salovey și Caruso, (2004) au găsit corelații între inteligența emoțională și factorii de personalitate, cum ar fi amabilitatea, deschiderea către experiență și responsabilitatea [5]. Daniel Goleman a afirmat faptul că optimismul, perseverența și capacitatea de a amâna satisfacțiile, sunt aspecte esențiale ale inteligenței emoționale [7]. De asemenea, alte studii conchid faptul că personalitatea umană este influențată de factorii fizici pe lângă aspectele somato-psihice, deoarece “omul nu este numai un emițător, ci și un receptor ultrasensibil de vibrații.” [6, p. 38]. Prin urmare orice factor extern sau intern are o influență asupra individului. Mediul de dezvoltare, educația și regiunea în care trăiesc oamenii sunt importante pentru atingerea bunăstării psihice și emoționale, “mediul poate oferi o șansă sau, dimpotrivă, o neșansă pentru dezvoltarea ființei umane” [6, p.35].

Material și metodă

Scopul cercetării constă în stabilirea diferențelor cu privire la nivelul inteligenței emoționale și al factorilor de personalitate în funcție de vârstă, gen și mediul de proveniență pe parcursul vârstei adolescente.

Ipoteza: Presupunem că nivelurile inteligenței emoționale și al factorilor de personalitate în perioada adolescentă sunt influențate de vârstă, gen și mediul de proveniență.

Pentru investigarea inteligenței emoționale și a profilului de personalitate, am utilizat următoarele instrumente de investigare psihologică: **Testul de “Inteligență Emoțională” de D. Goleman** (adaptat de M. Roco) și **Chestionarul ABCD-M** care realizează evaluarea complexă a personalității, bazat pe o abordare psiho-lexicală compatibilă cu sistemul Big-Five.

Rezultate și discuții

Lotul pe care s-a realizat cercetarea a fost format din 110 adolescenți, elevi din clasele a-IX-a și a-XII-a cu vârste cuprinse între 14 și 17 ani, dintre care 50 de adolescenți din mediul urban și 60 de adolescenți din mediul rural.

Analiza factorilor de diferențiere a inteligenței emoționale s-a realizat prin testarea unui model factorial linear ce conține efectul principal al categoriilor de gen, mediu și vârstă.

Tabelul 1. Model linear factorial predictiv al inteligenței emoționale (Goleman)

Factor		m	sd	F	df	p	η^2
Gen	Masculin	98,02	40,87	6,34	1	0,013	0,064
	Feminin	118,57	33,84				
Mediu	Rural	118,73	35,06	6,86	1	0,010	0,069
	Urban	96,60	39,60				
Vârstă	14	73,20	32,08	18,30	3	0,001	0,371
	15	97,14	33,86				
	16	116,67	31,90				
	17	133,75	28,62				

Notă: m – media aritmetică, sd – abaterea standard, F – valoarea testului de comparație, df – gradul de libertate, p – nivelul de semnificație statistică a valorii lui F pentru valoarea lui df, η^2 – mărimea efectului de diferențiere

Conform rezultatelor obținute în urma testării modelului factorial propus s-a identificat un efect de diferențiere semnificativ statistic al vârstei ($F(3)=18,30$; $p<0,001$) efect ce explică aproximativ 37% din variația scorurilor IE (Goleman) ($\eta^2=0,371$), urmat de mediu al cărui efect este de aproximativ 7% și de gen cu un efect de aproximativ 6%.

Aspectul indicat anterior poate fi observat și în graficele următoare, unde vârsta stabilește un trend crescător de la un nivel redus, sub medie ($m=73,2$ în cazul vârstei de 14 ani și $m=97,1$ în cazul vârstei de 15 ani) la un nivel peste medie ($m=116,7$ în cazul vârstei de 16 ani și $m=133,8$ în cazul vârstei de 17 ani), trend care se regăsește atât în cazul fetelor cât și al băieților, cu valori mai ridicate în cazul fetelor ($m=118,6$). După cum menționează, Leslie Brody și Judith Hall într-un studiu privind diferențele emoționale dintre sexe, fetele dezvoltă limbajul mai devreme decât băieții, ceea ce le conferă acestora sentimente care implică o experiență mai bogată, precum și o exprimare superioară față de cea a băieților în privința folosirii cuvintelor pentru a explora reacțiile emoționale. În ceea ce privește băieții, este susținut faptul că există o mare posibilitate ca aceștia să nu fie conștienți de stările emoționale proprii și ale celorlalți, din cauza faptului că în cazul lor nu se pune îndeajuns accentul pe exprimarea în cuvinte a emoțiilor încă de la vârste fragede [1]. În cazul categoriilor de mediu (urban/rural) au fost obținute valori mai ridicate în cazul adolescenților din mediul rural ($m=118,7$) aceștia fiind mai atenți, onești și mai empatici, față de adolescenții din mediul urban. Într-un studiu realizat în Rajshahi, Bangladesh, adolescenții din mediul rural au obținut de asemenea un nivel mai ridicat al inteligenței emoționale față de cei din mediul urban. Explicația fiind, că populația rurală este crescută într-un mediu mult mai natural, având o coeziune mult mai bună cu semenii și o gândire focalizată mai puțin către latura materială, dar și o viață mai liniștită din punct de vedere al stresului cotidian [4].

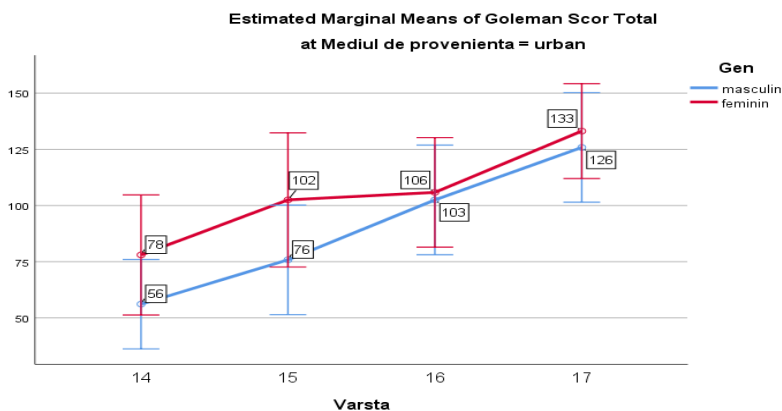

Figura 1. Distribuția rezultatelor privind nivelul inteligenței emoționale în funcție de mediul urban, gen și vârstă [elaborat de autor]

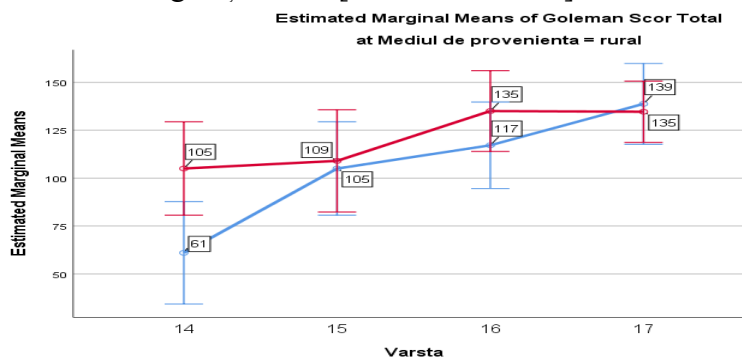

Figura 2. Distribuția rezultatelor privind nivelul inteligenței emoționale în funcție de mediul rural, gen și vârstă [elaborat de autor]

Rezultatele privind indicatorii descriptivi ai distribuțiilor de scor pentru cei 5 factori de personalitate sunt ilustrate în tabelul 2.

Tabelul 2. Indicatori descriptivi ai distribuțiilor de scor pentru cei 5 factori de personalitate

	Nivel								
	min	max	m	sd	f. scăzut	scăzut	mediu	ridicat	f. ridicat
E	53	142	109,07	17,33	13(11,9%)	24(22,0%)	39(26,6%)	29(26,6%)	4(3,7%)
M	63	138	101,77	17,54	5(4,6%)	25(22,9%)	41(37,6%)	35(32,1%)	4(3,7%)
A	67	138	107,56	16,22	6(5,5%)	25(22,9%)	39(35,8%)	33(30,3%)	6(5,5%)
C	67	135	107,11	15,37	5(4,6%)	29(26,6%)	41(37,6%)	31(28,4%)	3(2,8%)
AC	71	137	111,78	14,64	7(6,4%)	25(22,9%)	42(38,5%)	35(32,1%)	0(0,0%)

Toate cele 5 distribuții de scor corespunzătoare factorilor principali de personalitate conform modelului BigFive prezintă ponderi reduse ale nivelurilor foarte scăzut (maxim 11,9% în cazul Extraversiei și minim 4,6% în cazul Maturității) și nivelului foarte ridicat (maxim 5,5% în cazul Agreabilității și 2,8% în cazul Conștiințiozității), tendințele majore aparținând nivelului mediu (maxim 38,5% în cazul Autoactualizării și minim în cazul Extraversiei 26,6%). Tendințele sunt confirmate prin valorile medii, valori ce corespund unor scoruri brute între T=49 în cazurile Extraversiei și Autoactualizării și T=50 în cazurile Maturității, Agreabilității și Conștiințiozității. distribuțiile prezintă asimetrii reduse, marea majoritate de tip negativ, aspect ce indică ponderi ușor superioare lui 50% a valorilor cel puțin de nivel mediu.

Analiza de corelație dintre inteligența emoțională și factorii de personalitate atât cei principali cât și cei secundari s-a realizat printr-un test de corelație parțială în care a fost introdusă vârsta ca factor de control pentru a se identifica relația directă dintre IE și factorii de personalitate.

Tabelul 3. Tabel sintetic al coeficienților de corelație parțială între IE și fiecare factor de personalitate

		E	E1	E2	E3	E4	E5
Inteligența emoțională (Goleman)	r	0,695	0,513	0,594	0,484	0,628	0,425
	p	0,001	0,001	0,001	0,001	0,001	0,001
		M	M1	M2	M3	M4	M5
Inteligența emoțională (Goleman)	r	0,645	0,575	0,544	0,350	0,420	0,459
	p	0,001	0,001	0,001	0,001	0,001	0,001
		A	A1	A2	A3	A4	A5
Inteligența emoțională (Goleman)	r	0,679	0,577	0,433	0,454	0,449	0,558
	p	0,001	0,001	0,001	0,001	0,001	0,001
		C	C1	C2	C3	C4	C5
Inteligența emoțională (Goleman)	r	0,617	0,531	0,391	0,457	0,323	0,383
	p	0,001	0,001	0,001	0,001	0,001	0,001
		AC	AC1	AC2	AC3	AC4	AC5
Inteligența emoțională (Goleman)	r	0,610	0,439	0,399	0,325	0,447	0,428
	p	0,001	0,001	0,001	0,001	0,001	0,001

Notă: r – coeficientul de corelație parțială, p – nivelul de semnificație statistică al valorii r pentru un eșantion de 110 subiecți.

Pentru toți cei cinci factori principali de personalitate s-au identificat corelații substanțiale pozitive ($r = 0,60 \div 0,70$) și semnificative statistic ($p < 0,001$) cu IE. Asocieri pozitive s-au identificat pentru toți subfactorii pornind de la un nivel moderat ($r = 0,30 \div 0,49$) și mergând până la asocierea

substanțială. Asocieri moderate au fost observate cu preponderență în cazul subfactorilor Conștiinciozității și Autoactualizării.

Pentru analiza efectului moderator pe care vârsta, genul și mediul de dezvoltare îl au asupra relației dintre IE și factorii de personalitate s-a utilizat analiza de regresie liniară ierarhică în care au fost introduși pe rând ca factori suplimentari în model. Din rezultatele obținute au fost selectate doar acele cazuri în care unul sau mai mulți factori au prezentat un efect de creștere al corelației generale semnificativ statistic.

Tabelul 4. Model de regresie liniară pentru predicția **Optimismului**

Factori	B	Err. std.	t	Sig.	F	p	R ²
Inteligența emoțională (Goleman)	0,07	.01	9.54	0,001	28,77	0,001	0,525
Vârsta	0,40	.23	1.76	0,079			
Gen	1,04	.43	2.40	0,017			
Mediul de proveniență	-0,80	.44	-1.83	0,069			

Notă: B – coeficientul nestandardizat, err. std. – eroarea standard, t – valoarea testului t de comparație a modelului îmbunătățit cu cel anterior, sig – nivelul de semnificație statistică a valorii t, F – valoarea testului de reducere a reziduurilor pe baza modelului utilizat, R² – variația explicată de model.

Modelul a prezis în mod semnificativ statistic valorile Optimismului ($F(4;104)=28,77$; $p<0,001$) cu o capacitate de predicție de 52,5% din variația factorului de personalitate. Diferența de gen a determinat o îmbunătățire a predicției ($t=2,40$; $p=0,017<0,05$), indicând faptul că fetele au un nivel mai ridicat al Optimismului cu o valoare medie de aproximativ un punct de scor ($B=1,04$).

Tabelul 5. Model de regresie liniară pentru predicția **Umorului**

Factori	B	Err. std.	t	Sig.	F	p	R ²
Inteligența emoțională (Goleman)	0,05	0,01	7,45	.000	24,08	0,001	0,481
Vârsta	0,93	0,21	4,36	.000			
Gen	0,24	0,41	0,59	.556			
Mediul de proveniență	-0,10	0,41	-0,24	.807			

Notă: B – coeficientul nestandardizat, err. std. – eroarea standard, t – valoarea testului t de comparație a modelului îmbunătățit cu cel anterior, sig – nivelul de semnificație statistică a valorii t, F – valoarea testului de reducere a reziduurilor pe baza modelului utilizat, R² – variația explicată de model.

Modelul a prezis în mod semnificativ statistic valorile Umorului ($F(4;104)=24,08$; $p<0,001$) cu o capacitate de predicție de 48,1% din variația factorului de personalitate. Diferența de vârstă a determinat o îmbunătățire a predicției ($t=4,36$; $p<0,001$), indicând faptul că o creștere a vârstei cu un an determină o creștere a nivelului umorului cu o valoare medie de aproximativ un punct de scor ($B=0,93$).

Tabelul 6. Model de regresie liniară pentru predicția **Forța inhibiției**

Factori	B	Err. std.	t	Sig.	F	p	R ²
Inteligența emoțională (Goleman)	0,04	0,01	3.96	.000	9,74	0,001	0,273
Vârsta	-0,02	0,35	-0,05	.963			
Gen	0,14	0,67	0,21	.838			
Mediul de proveniență	-1,37	0,68	-2,03	.045			

Notă: B – coeficientul nestandardizat, err. std. – eroarea standard, t – valoarea testului t de comparație a modelului îmbunătățit cu cel anterior, sig – nivelul de semnificație statistică a valorii t, F – valoarea testului de reducere a reziduurilor pe baza modelului utilizat, R² – variația explicată de model.

Modelul a prezis în mod semnificativ statistic valorile Forței inhibiției ($F(4;104)=9,74$; $p<0,001$) cu o capacitate de predicție de 27,3% din variația factorului de personalitate. Diferența de

mediu de dezvoltare a determinat o îmbunătățire a predicției ($t=-2,03$; $p=0,045<0,05$), indicând faptul că adolescenții din mediul rural au un nivel mai ridicat al Forței inhibiției cu o valoare medie de aproximativ un punct de scor ($B=-1,37$).

Tabelul 7. Model de regresie liniară pentru predicția **Agreeabilitate**

Factori	B	Err. std.	t	Sig.	F	p	R ²
Inteligența emoțională (Goleman)	0,28	0,02	11,82	.000	42,87	0,001	0,623
Vârsta	1,93	0,73	2,62	.009			
Gen	3,56	1,41	2,53	.012			
Mediul de proveniență	-0,37	1,42	-0,26	.798			

Notă: B – coeficientul nestandardizat, err. std. – eroarea standard, t – valoarea testului t de comparație a modelului îmbunătățit cu cel anterior, sig – nivelul de semnificație statistică a valorii t, F – valoarea testului de reducere a reziduurilor pe baza modelului utilizat, R² – variația explicată de model.

Modelul a prezis în mod semnificativ statistic valorile Agreeabilității ($F(4;104)=42,87$; $p<0,001$) cu o capacitate de predicție de 62,3% din variația factorului de personalitate. Diferența de vârstă a adus o îmbunătățire semnificativă a modelului inițial ($t=2,62$; $p=0,009$) indicând o creștere în medie cu aproximativ 2 puncte de scor ($B=1,93$) la fiecare an în plus. De asemenea, diferența de gen a determinat o îmbunătățire a predicției ($t=2,53$; $p=0,012<0,05$), indicând faptul că fetele au un nivel mai ridicat al Agreeabilității cu o valoare medie de aproximativ 3,6 puncte de scor ($B=3,56$).

Tabelul 8. Model de regresie liniară pentru predicția **Altruism**

Factori	B	Err. std.	t	Sig.	F	p	R ²
Inteligența emoțională (Goleman)	0,06	0,01	9,10	.000	28,60	0,001	0,524
Vârsta	0,73	0,21	3,45	.001			
Gen	0,03	0,41	0,07	.942			
Mediul de proveniență	-0,41	0,41	-1,00	.318			

Notă: B – coeficientul nestandardizat, err. std. – eroarea standard, t – valoarea testului t de comparație a modelului îmbunătățit cu cel anterior, sig – nivelul de semnificație statistică a valorii t, F – valoarea testului de reducere a reziduurilor pe baza modelului utilizat, R² – variația explicată de model.

Modelul a prezis în mod semnificativ statistic valorile Altruismului ($F(4;104)=28,60$; $p<0,001$) cu o capacitate de predicție de 52,4% din variația factorului de personalitate. Diferența de vârstă a determinat o îmbunătățire a predicției ($t=3,45$; $p<0,001$), indicând faptul că o creștere a vârstei cu un an determină o creștere a nivelului Altruismului cu o valoare medie de aproximativ un punct de scor ($B=0,73$).

Tabelul 9. Model de regresie liniară pentru predicția **Romantism**

Factori	B	Err. std.	t	Sig.	F	p	R ²
Inteligența emoțională (Goleman)	0,05	0,05	6,04	.000	14,05	0,001	0,351
Vârsta	0,28	0,28	1,09	.278			
Gen	2,06	2,06	4,13	.000			
Mediul de proveniență	0,75	0,75	1,49	.138			

Notă: B – coeficientul nestandardizat, err. std. – eroarea standard, t – valoarea testului t de comparație a modelului îmbunătățit cu cel anterior, sig – nivelul de semnificație statistică a valorii t, F – valoarea testului de reducere a reziduurilor pe baza modelului utilizat, R² – variația explicată de model.

Modelul a prezis în mod semnificativ statistic valorile Romantismului ($F(4;104)=14,05$; $p<0,001$) cu o capacitate de predicție de 35,1% din variația factorului de personalitate. Diferența de gen a determinat o îmbunătățire a predicției ($t=4,13$; $p<0,001$), indicând faptul că fetele au un nivel mai ridicat al Romantismului cu o valoare medie de aproximativ două puncte de scor ($B=2,06$).

Tabelul 10. Model de regresie liniară pentru predicția **Onestitate**

Factori	B	Err. std.	t	Sig.	F	p	R ²
Inteligența emoțională (Goleman)	0,052	0,01	5,88	.000	30,32	0,001	0,538
Vârsta	0,55	0,28	1,96	.050			
Gen	0,43	0,54	0,80	.428			
Mediul de proveniență	-1,62	0,54	-2,99	.003			

Notă: B – coeficientul nestandardizat, err. std. – eroarea standard, t – valoarea testului t de comparație a modelului îmbunătățit cu cel anterior, sig – nivelul de semnificație statistică a valorii t, F – valoarea testului de reducere a reziduurilor pe baza modelului utilizat, R² – variația explicată de model.

Modelul a prezis în mod semnificativ statistic valorile Onestității ($F(4;104)=30,32$; $p<0,001$) cu o capacitate de predicție de 53,8% din variația factorului de personalitate. Diferența de vârstă a adus o îmbunătățire semnificativă a modelului inițial ($t=1,96$; $p=0,05$) indicând o creștere în medie cu aproximativ jumătate de punct de scor ($B=0,55$) la fiecare an în plus. De asemenea, diferența de mediu de dezvoltare a determinat o îmbunătățire a predicției ($t=-2,99$; $p=0,003$), indicând faptul că adolescenții din mediul rural au un nivel mai ridicat al Onestității cu o valoare medie de aproximativ 1,6 puncte de scor ($B=-1,62$).

Tabelul 11. Model de regresie liniară pentru predicția **Conștiinciozitate**

Factori	B	Err. std.	t	Sig.	F	p	R ²
Inteligența emoțională (Goleman)	0,25	,0,02	11,79	.000	48,34	0,001	0,650
Vârsta	3,80	0,67	5,66	.000			
Gen	-2,92	1,28	-2,27	.024			
Mediul de proveniență	0,33	1,30	0,25	.802			

Notă: B – coeficientul nestandardizat, err. std. – eroarea standard, t – valoarea testului t de comparație a modelului îmbunătățit cu cel anterior, sig – nivelul de semnificație statistică a valorii t, F – valoarea testului de reducere a reziduurilor pe baza modelului utilizat, R² – variația explicată de model.

Modelul a prezis în mod semnificativ statistic valorile Conștiinciozității ($F(4;104)=48,34$; $p<0,001$) cu o capacitate de predicție de 65% din variația factorului de personalitate. Diferența de vârstă a adus o îmbunătățire semnificativă a modelului inițial ($t=5,66$; $p=0,001$) indicând o creștere în medie cu aproximativ 4 puncte de scor ($B=3,80$) la fiecare an în plus. De asemenea, diferența de gen a determinat o îmbunătățire a predicției ($t=-2,27$; $p=0,024$), indicând faptul că băieții au un nivel mai ridicat al Conștiinciozității cu o valoare medie de aproximativ 3 puncte de scor ($B=-2,92$).

Tabelul 12. Model de regresie liniară pentru predicția **Voință-Perseverență**

Factori	B	Err. std.	t	Sig.	F	p	R ²
Inteligența emoțională (Goleman)	0,05	0,006	8,73	.000	32,25	0,001	0,554
Vârsta	0,97	0,20	4,96	.000			
Gen	-0,40	0,38	-1,06	.291			
Mediul de proveniență	-0,74	0,38	-1,96	.050			

Notă: B – coeficientul nestandardizat, err. std. – eroarea standard, t – valoarea testului t de comparație a modelului îmbunătățit cu cel anterior, sig – nivelul de semnificație statistică a valorii t, F – valoarea testului de reducere a reziduurilor pe baza modelului utilizat, R² – variația explicată de model.

Modelul a prezis în mod semnificativ statistic valorile Perseverenței ($F(4;104)=32,25$; $p<0,001$) cu o capacitate de predicție de 55,4% din variația factorului de personalitate. Diferența de vârstă a adus o îmbunătățire semnificativă a modelului inițial ($t=4,96$; $p=0,001$) indicând o creștere în medie cu aproximativ un punct de scor ($B=0,97$) la fiecare an în plus. De asemenea, diferența de mediu de dezvoltare a determinat o îmbunătățire a predicției ($t=-1,96$; $p=0,003$), indicând faptul că

adolescenții din mediul rural au un nivel mai ridicat al Perseverenței cu o valoare medie de aproximativ un punct de scor ($B=-0,74$).

Tabelul 13. Model de regresie liniară pentru predicția **Spirit de perfecționare**

Factori	B	Err. std.	t	Sig.	F	p	R ²
Inteligența emoțională (Goleman)	0,04	0,007	6,16	.000	13,32	0,001	0,339
Vârsta	0,65	0,22	2,97	.003			
Gen	-0,48	0,42	-1,15	.253			
Mediul de proveniență	-0,13	0,42	-0,29	.769			

Notă: B – coeficientul nestandardizat, err. std. – eroarea standard, t – valoarea testului t de comparație a modelului îmbunătățit cu cel anterior, sig – nivelul de semnificație statistică a valorii t, F – valoarea testului de reducere a reziduurilor pe baza modelului utilizat, R² – variația explicată de model.

Modelul a prezis în mod semnificativ statistic valorile Spiritului de perfecționare ($F(4;104)=13,32$; $p<0,001$) cu o capacitate de predicție de 33,9% din variația factorului de personalitate. Diferența de vârstă a determinat o îmbunătățire a predicției ($t=2,97$; $p=<0,010$), indicând faptul că o creștere a vârstei cu un an determină o creștere a nivelului Spiritului de perfecționare cu o valoare medie de aproximativ 0,7 puncte de scor ($B=0,65$).

Tabelul 14. Model de regresie liniară pentru predicția **Raționalitate**

Factori	B	Err. std.	t	Sig.	F	p	R ²
Inteligența emoțională (Goleman)	0,06	0,01	8,15	.000	16,42	0,001	0,387
Vârsta	0,41	0,22	1,84	.067			
Gen	-1,11	0,43	-2,59	.010			
Mediul de proveniență	0,15	0,43	0,35	.726			

Notă: B – coeficientul nestandardizat, err. std. – eroarea standard, t – valoarea testului t de comparație a modelului îmbunătățit cu cel anterior, sig – nivelul de semnificație statistică a valorii t, F – valoarea testului de reducere a reziduurilor pe baza modelului utilizat, R² – variația explicată de model.

Modelul a prezis în mod semnificativ statistic valorile Raționalității ($F(4;104)=16,42$; $p<0,001$) cu o capacitate de predicție de 38,7% din variația factorului de personalitate. Diferența de gen a determinat o îmbunătățire a predicției ($t=-2,59$; $p=0,010<0,05$), indicând faptul că băieții au un nivel mai ridicat al Raționalității cu o valoare medie de aproximativ un punct de scor ($B=-1,11$).

Tabelul 15. Model de regresie liniară pentru predicția **Planificare**

Factori	B	Err. std.	t	Sig.	F	p	R ²
Inteligența emoțională (Goleman)	0,04	0,01	5,19	.001	11,41	0,001	0,305
Vârsta	0,82	0,25	3,34	.001			
Gen	0,21	0,47	0,45	.657			
Mediul de proveniență	0,91	0,47	1,96	.050			

Notă: B – coeficientul nestandardizat, err. std. – eroarea standard, t – valoarea testului t de comparație a modelului îmbunătățit cu cel anterior, sig – nivelul de semnificație statistică a valorii t, F – valoarea testului de reducere a reziduurilor pe baza modelului utilizat, R² – variația explicată de model.

Modelul a prezis în mod semnificativ statistic valorile Planificării ($F(4;104)=11,41$; $p<0,001$) cu o capacitate de predicție de 30,5% din variația factorului de personalitate. Diferența de vârstă a adus o îmbunătățire semnificativă a modelului inițial ($t=3,34$; $p=0,001$) indicând o creștere în medie cu aproximativ un punct de scor ($B=0,82$) la fiecare an în plus. De asemenea, diferența de mediu de dezvoltare a determinat o îmbunătățire a predicției ($t=1,96$; $p=0,050$), indicând faptul că adolescenții din mediul urban au un nivel mai ridicat al Planificării cu o valoare medie de aproximativ un punct de scor ($B=0,91$).

Tabelul 16. Model de regresie liniară pentru predicția **Control emoțional**

Factori	B	Err. std.	t	Sig.	F	p	R ²
Inteligența emoțională (Goleman)	0,06	0,01	6,36	.000	15,20	0,001	0,371
Vârsta	0,98	0,27	3,63	.000			
Gen	-1,14	0,53	-2,17	.031			
Mediul de proveniență	0,17	0,53	0,33	.743			

Notă: B – coeficientul nestandardizat, err. std. – eroarea standard, t – valoarea testului t de comparație a modelului îmbunătățit cu cel anterior, sig – nivelul de semnificație statistică a valorii t, F – valoarea testului de reducere a reziduurilor pe baza modelului utilizat, R² – variația explicată de model.

Modelul a prezis în mod semnificativ statistic valorile Controlului emoțional (F(4;104)=15,20; p<0,001) cu o capacitate de predicție de 37,1% din variația factorului de personalitate. Diferența de vârstă a adus o îmbunătățire semnificativă a modelului inițial (t=3,63; p=0,001) indicând o creștere în medie cu aproximativ un punct de scor (B=0,98) la fiecare an în plus. De asemenea, diferența de gen a determinat o îmbunătățire a predicției (t=-2,17; p=0,031), indicând faptul că băieții au un nivel mai ridicat al Controlului emoțional cu o valoare medie de aproximativ un punct de scor (B=-1,14).

Tabelul 17. Model de regresie liniară pentru predicția **Autoactualizare**

Factori	B	Err. std.	t	Sig.	F	p	R ²
Inteligența emoțională (Goleman)	0,22	0,02	10,43	.000	40,57	0,001	0,609
Vârsta	3,13	0,68	4,62	.000			
Gen	1,21	1,30	0,93	.353			
Mediul de proveniență	0,78	1,31	0,60	.551			

Notă: B – coeficientul nestandardizat, err. std. – eroarea standard, t – valoarea testului t de comparație a modelului îmbunătățit cu cel anterior, sig – nivelul de semnificație statistică a valorii t, F – valoarea testului de reducere a reziduurilor pe baza modelului utilizat, R² – variația explicată de model.

Modelul a prezis în mod semnificativ statistic valorile Autoactualizării (F(4;104)=40,57; p<0,001) cu o capacitate de predicție de 60,9% din variația factorului de personalitate. Diferența de vârstă a determinat o îmbunătățire a predicției (t=4,62; p<0,001), indicând faptul că o creștere a vârstei cu un an determină o creștere a nivelului Autoactualizării cu o valoare medie de aproximativ 3 puncte de scor (B=3,13).

Tabelul 18. Model de regresie liniară pentru predicția **Aprofundare**

Factori	B	Err. std.	t	Sig.	F	p	R ²
Inteligența emoțională (Goleman)	0,05	0,08	6,65	.000	18,29	0,001	0,413
Vârsta	0,61	0,24	2,53	.012			
Gen	1,58	0,46	3,42	.001			
Mediul de proveniență	1,07	0,47	2,30	.023			

Notă: B – coeficientul nestandardizat, err. std. – eroarea standard, t – valoarea testului t de comparație a modelului îmbunătățit cu cel anterior, sig – nivelul de semnificație statistică a valorii t, F – valoarea testului de reducere a reziduurilor pe baza modelului utilizat, R² – variația explicată de model.

Modelul a prezis în mod semnificativ statistic valorile Aprofundării (F(4;104)=18,29; p<0,001) cu o capacitate de predicție de 41,3% din variația factorului de personalitate. Diferența de vârstă a adus o îmbunătățire semnificativă a modelului inițial (t=2,53; p=0,012) indicând o creștere în medie cu aproximativ o jumătate de punct de scor (B=0,61) la fiecare an în plus. De asemenea, diferența de gen a determinat o îmbunătățire a predicției (t=3,43; p=0,001), indicând faptul că fetele

au un nivel mai ridicat al Aprofundării cu o valoare medie de aproximativ un punct și jumătate de scor (B=1,58).

Diferența de mediu de dezvoltare a determinat o îmbunătățire a predicției (t=2,30; p=0,023), indicând faptul că adolescenții din mediul urban au un nivel mai ridicat al Aprofundării cu o valoare medie de aproximativ un punct de scor (B=1,07).

Tabelul 19. Model de regresie liniară pentru predicția **Toleranță**

Factori	B	Err. std.	t	Sig.	F	p	R ²
Inteligența emoțională (Goleman)	0,04	0,01	6,21	.000	20,12	0,001	0,436
Vârsta	1,09	0,21	5,07	.000			
Gen	-0,09	0,41	-0,21	.835			
Mediul de proveniență	0,23	0,42	0,55	.584			

Notă: B – coeficientul nestandardizat, err. std. – eroarea standard, t – valoarea testului t de comparație a modelului îmbunătățit cu cel anterior, sig – nivelul de semnificație statistică a valorii t, F – valoarea testului de reducere a reziduurilor pe baza modelului utilizat, R² – variația explicată de model.

Modelul prezis în mod semnificativ statistic valorile Toleranței (F(4;104)=20,12; p<0,001) cu o capacitate de predicție de 43,6% din variația factorului de personalitate. Diferența de vârstă a determinat o îmbunătățire a predicției (t=5,07; p<0,001), indicând faptul că o creștere a vârstei cu un an determină o creștere a nivelului Toleranței cu o valoare medie de aproximativ un punct de scor (B=1,09).

Tabelul 20. Model de regresie liniară pentru predicția **Rafinare personală**

Factori	B	Err. std.	t	Sig.	F	p	R ²
Inteligența emoțională (Goleman)	0,03	0,01	4,17	.000	11,24	0,001	0,302
Vârsta	0,71	0,21	3,45	.001			
Gen	0,49	0,40	1,24	.218			
Mediul de proveniență	-0,30	0,40	-0,74	.459			

Notă: B – coeficientul nestandardizat, err. std. – eroarea standard, t – valoarea testului t de comparație a modelului îmbunătățit cu cel anterior, sig – nivelul de semnificație statistică a valorii t, F – valoarea testului de reducere a reziduurilor pe baza modelului utilizat, R² – variația explicată de model.

Modelul prezis în mod semnificativ statistic valorile Rafinării personale (F(4;104)=11,24; p<0,001) cu o capacitate de predicție de 30,2% din variația factorului de personalitate. Diferența de vârstă a determinat o îmbunătățire a predicției (t=3,45; p<0,001), indicând faptul că o creștere a vârstei cu un an determină o creștere a nivelului Rafinării cu o valoare medie de aproximativ un punct de scor (B=0,71).

Tabelul 21. Model de regresie liniară pentru predicția **Independență**

Factori	B	Err. std.	t	Sig.	F	p	R ²
Inteligența emoțională (Goleman)	0,06	0,01	7,51	.000	11,82	0,001	0,312
Vârsta	0,01	0,25	0,04	.968			
Gen	-1,41	0,47	-3,00	.003			
Mediul de proveniență	-0,31	0,48	-0,64	.521			

Notă: B – coeficientul nestandardizat, err. std. – eroarea standard, t – valoarea testului t de comparație a modelului îmbunătățit cu cel anterior, sig – nivelul de semnificație statistică a valorii t, F – valoarea testului de reducere a reziduurilor pe baza modelului utilizat, R² – variația explicată de model.

Modelul prezis în mod semnificativ statistic valorile Independenței (F(4;104)=11,82; p<0,001) cu o capacitate de predicție de 31,2% din variația factorului de personalitate. Diferența de gen a determinat o îmbunătățire a predicției (t=-3,00 p=0,003), indicând faptul că băieții au un nivel

mai ridicat al Independenței cu o valoare medie de aproximativ un punct și jumătate de scor (B=1,41).

Tabelul 22. Model de regresie liniară pentru predicția **Creativitate**

Factori	B	Err. std.	t	Sig.	F	p	R ²
Inteligența emoțională (Goleman)	0,04	0,01	6,15	.000	16,19	0,001	0,384
Vârsta	0,71	0,22	3,15	.002			
Gen	0,48	0,43	1,12	.266			
Mediul de proveniență	-0,11	0,43	-0,26	.798			

Notă: B – coeficientul nestandardizat, err. std. – eroarea standard, t – valoarea testului t de comparație a modelului îmbunătățit cu cel anterior, sig – nivelul de semnificație statistică a valorii t, F – valoarea testului de reducere a reziduurilor pe baza modelului utilizat, R² – variația explicată de model.

Modelul prezis în mod semnificativ statistic valorile Creativității (F(4;104)=16,19; p<0,001) cu o capacitate de predicție de 38,4% din variația factorului de personalitate. Diferența de vârstă a determinat o îmbunătățire a predicției (t=3,15; p<0,01), indicând faptul că o creștere a vârstei cu un an determină o creștere a nivelului Creativității cu o valoare medie de aproximativ un punct de scor (B=0,71).

Concluzii

Rezultatele obținute indică faptul că diferențele de vârstă, gen și de mediu (rural, urban) reprezintă coordonate importante în definirea profilului de personalitate și în dezvoltarea și maturizarea emoțională a adolescenților. Astfel, constatăm că odată cu înaintarea în vârstă, adolescenții prezintă un nivel mai ridicat al inteligenței emoționale, aceștia fiind mai altruști, empatici, deschiși, onești, perseverenți, automotivați, mai receptivi la nevoile celor din jur, au un control emoțional și un nivel al toleranței mai ridicat, sunt dornici de evoluție și de a-și îmbunătăți relațiile cu ceilalți. În ceea ce privește genul subiecților, rezultatele indică faptul că fetele au obținut un nivel mai ridicat al inteligenței emoționale față de băieți, acestea fiind mai optimiste, deschise, sincere, empatică, capabile să se pună în slujba celor apropiați, dornice să asculte, uneori sunt romantice și visătoare, motivate de curiozitatea de a căuta sensul ascuns din spatele manifestărilor exterioare. De asemenea, diferențele de mediu de dezvoltare (rural, urban) reprezintă coordonate importante în definirea profilului de personalitate și în dezvoltarea emoțională a adolescenților. Astfel, am constatat că adolescenții din mediul rural prezintă un nivel mai ridicat al inteligenței emoționale, față de cei din mediul urban. Aceștia dintâi sunt mai onești, perseverenți și au un bun autocontrol asupra sentimentelor egocentrice și al emoțiilor negative.

Inteligența emoțională la adolescenți poate avea un aport considerabil asupra dezvoltării echilibrate a acestora, asupra educației emoționale, precum și la configurarea personalității, astfel este imperativ de luat în calcul pe viitor elaborarea unui program de dezvoltarea a inteligenței emoționale.

Bibliografie

1. Brody L.R., Hall J.A. Gender, Emotion, and Socialization. In: Chrisler, J., McCreary, D. (eds) Handbook of Gender Research in Psychology. Springer, New York, NY. 2010. pp 429–454, ISBN 978-1-4419-1465-1.
2. Goleman D. Inteligența emoțională. București: Ed. Curtea Veche Publishing, 2008, 432 p. ISBN 973-669-328-1.
3. Goleman D. Inteligența emoțională. București: Ed. Curtea Veche, 2001. 424 p. ISBN 973-8120-67-5.
4. Mahid S., Mozibul H. A. C., Anwarul H. S. Emotional Intelligence of the Young Adolescent in Relation to Some Environmental Factors in Rajshahi Region. IOSR Journal of Humanities and Social Science (IOSR-JHSS), 26(11), 2021, p.48-51. ISSN: 2279-0837.
5. Mayer J.D., Salovey P., Caruso D.R. Emotional Intelligence: Theory, Findings, and implications. Psychological Inquiry, 15 (3), 2004, 197-215 p. http://dx.doi.org/10.1207/s15327965pli1503_02.

6. Munteanu A. Psihologia copilului și adolescentului. Timișoara, Ed. Augusta, 2003. 289 p.ISBN 973-9353-21-5.
7. Roco M. Creativitate și inteligență emoțională. Iași, Ed. Polirom, 2001. 248 p.ISBN 973-683-654-1.
8. Segal J. Dezvoltarea inteligenței emoționale. București, Ed. Teora, 1999. 186 p.ISBN 973-20-0228-x.

<https://doi.org/10.54481/ecosoen.2023.1.10>

UDC: 316.454.54

**DIMENSIONS OF RELATIONSHIP ON THE BACKGROUND OF MIGRATION. THE
CASE OF MOLDOVAN ADOLESCENTS ROOTED IN ITALY**

**DIMENSIUNILE RELAȚIONALITĂȚII PE FUNDAL DE MIGRAȚIE. CAZUL
ADOLESCENȚILOR MOLDOVENI DIN ITALIA**

**ROȘCA Tatiana¹², assistant professor, Ph.D student,
Free International University of Moldova; Chișinău
(ORCID: 000-0003-4318-6610)**

**ROȘCA Tatiana, asistent universitar, doctorandă,
Universitatea Liberă Internațională din Moldova, Chișinău
(ORCID: 000-0003-4318-6610)**

Annotation: Sentimental relationships, according to migration studies, are considered to be the calling card for the integration of immigrants through their children, who, being socialized through the cultural model of the host country, would have more possibilities and predispositions towards relations with the natives, accelerating, in this way, the process of ethnic openness and acceptance of immigrants by the host society. The present work reflects the sentimental tendencies of Moldovan immigrant adolescents from Italy, which derive from parental influences and cultural affiliation. Furthermore, it highlights the dynamics of hypothetical partners' choices, especially when speaking of relational integration in the context of migration.

Adnotare: Relațiile sentimentale sunt considerate de către cercetătorii care au abordat fenomenul migrației, drept cartea de vizită a integrării imigranților prin copiii acestora, care fiind socializați prin modelul cultural al țării-gazdă, ar avea mai multe posibilități și predispoziții spre relațiile cu nativii, accelerând procesul de deschidere etnică și respectiv acceptarea imigranților din partea societății ospitaliere. Lucrarea dată reflectă tendințele sentimentale ale adolescenților moldoveni imigranți din Italia, care derivă din influențele parentale și afilierea culturală, ceea ce scoate în evidență și dinamicele alegerilor partenerilor ipotetici, ca viziune de viață și integrare relațională pe fundal de migrație.

Key words: Moldovan adolescents, friendship, sentimental relationship, host country, parental influences, endogamy, identity references, migration.

Cuvinte-cheie: adolescenți moldoveni, prietenie, relație sentimentală, țară-gazdă, influențe parentale, endogamie, referințe identitare, migrație.

Introduction

Scientific communities continue to reveal the fact that sentimental relationships offer important reflections on social mechanisms, community influences and subjective dimensions, especially when love relations acquire multiple meanings, which depends not only on personal experiences, but also on the expectations which the adult world projects on youngsters.

In the case of Moldovan immigrant adolescents from Italy, the affective domain is configured as a field of contestation in relation to family patterns and parental demands, who fear that their children will be alienated from community values [4]. Therefore, the sentimental dimension does not express a simple adolescent problem, but is rather an arena of identity negotiation, which causes a marked break between the first generations and their descendants [5], where family and traditional values have a major impact on Moldovan adolescents' culture from Italy.

¹² trosca@ulim.md

As a result, comparing the romantic choices of Moldovan adolescents with those of Italian adolescents, it can be seen that Moldovan adolescents' choices acquire a specific value in this sense, because they make the intergenerational conflict worse, not only at the family level, but also when there is the desire to preserve cultural values and protect the reputation of Moldovan community, imposing themselves as forms of deviation from the familiar normality.

In addition, adolescent love stories clearly reveal the future relational choices of migrant adolescents, which sift adult life interactions and potential candidates, based on personal experience [1], reducing, in this way, the possibility of contact with native peers and the possible birth of mixed couples [2].

Methodology and methods or research

This research is carried out in order to identify parental and cultural influences on friendship and sentimental choices in the case of Moldovan immigrant adolescents living in Italy. In this investigation, we tried to answer the following questions:

1. What type of socialization do Moldovan adolescents experience in Italy?
2. What kind of relationships do they have with their peers?
3. What importance does sentimental friendship "put on" Moldovan adolescents, in the context of migration?

All answers were analyzed taking into account the relational dimension of the integration process of Moldovan adolescents in the host country.

As an investigation tool, we adopted the interview, being very effective in the targeted issue, which took place in Italy, during December, 2018. The research sample consisted of 105 Moldovan adolescents between the ages of 14 and 20, from Lombardy, Emilia-Romagna, Liguria and Veneto, who were contacted by diaspora organizations in Italy. In the same context, we would like to mention that 49 of the Moldovan adolescents who took part in the study attended personal development training, where some aspects related to the process of adaptation and acculturation in the host country were clarified.

Results and considerations

After processing the results, the following dimensions emerged:

Diffuse endogamy

During the research, we tried to pay attention to the sentimental aspects of Moldovan adolescents and to highlight, in this sense, the expectations for their own personal future. We have remarked that the choice of a partner was oriented more towards endogamy, where Moldovan boys/girls have a specific affinity, dictated by their culture.

„I think it's good to have a family, because being alone all your life sucks. I think I will get married in my 26s and then, in my 30s, I will have children. Life has more meaning with children. Besides that, I'm the youngest child in my family and you know that in our country, according to Moldova's traditions, the youngest child takes care of his old parents. So, I think that the house my parents bought in Moldova will be mine, but we will live all together there. And yes, my wife will definitely be one of ours- Moldovan, because Moldovan women are more serious than what I see here. Here, they are like that..., they want too much... They tell you that they love you and offer you their friendship, but then they go with others. Okay, for the moment, these women are also good, but for the role of wife - I have to look for someone who is more serious” (A., 17 years old).

„I want a trustworthy person. No one knows what love is in the end. But the important thing for me is to find someone who respects me. I am not a racist, but I would prefer a boy from Moldova, because I feel like I am closer to my soul. When I talk to someone like me, I feel better, I don't know how” (G., 17 years old).

„I want a nice girlfriend, not too exuberant, who doesn't do stupid things, like these Italian girls I see here. I had an Italian girlfriend, but she always tried to change me. I constantly had to be

like a puppet and I got tired of this. If I think about it now, I would prefer a Moldovan girlfriend, modest, educated and with common sense” (M., 15 years old).

Moldovan! Only Moldovan girlfriend. And I want a big family. I want to have 4-5 children. I don't even think about Italian girls, to be honest. I don't like them, they're ugly. Our girls are prettier and more sensitive than Italian girls” (S., 15 years old).

„My girlfriend, my beloved... she must have feelings for me, she must sincerely love me, and I don't want her to cheat on me... That's why I would prefer to be with a Moldovan girl. And, above all, when we belong to the same nation, there are no problems” (C., 17 years old).

Anyway, we could detect very visible differences within the ethnic group, which depend on the strength of traditional customs and different integration strategies. The preference for Moldovan boys/girls is actually very marked in the case of adolescents with strict parents, anchored to traditional values and less willing to question their own codes of reference, because of poor adherence to their host country's cultural models.

On the other hand, we observed a greater openness and a tendency towards a selective endogamy [3] regarding some cultural and "structural" aspects (especially language, traditions), but mixed in other respects (citizenship, religion). This type of selective exogamy is focused on interpersonal relationships and not on the ethnic bond. However, we noticed that Moldovan adolescents strictly excluded subjects from other cultures while they were talking about "potential loves". Africans, for example, are considered to be strange:

„It's not about origins, it's about character, personality... I have never thought only about Moldovans boys, because today it doesn't matter. Who knows if Moldovans are better... Maybe it is better to meet someone from abroad, right? But not a black boy, because in the end we have to be somewhat similar” (L., 17 years old).

„I see myself married, with children, with a beautiful wife... I would like her to be Orthodox too, because I'm Orthodox. I would prefer Moldovan girls by character, but in the end we will see. However, I exclude that my future wife will be Moroccan or African, too rigid and fixated on their religion... I want a girl who feels comfortable by my side and not really that kind of girl who puts God before everything else, if you know what I mean” (T., 17 years old).

Despite the fact that there are references to mixed couples, which is considered one of the factors of immigrants integration, in general, no attitudes oriented towards potential relationships with native Italians were noted, except for some stories. The relationship with an Italian boy/girl, is actually seen as a possibility of mutual enrichment by the Moldovan adolescents, to the extent that it does not contest their parent's will or some essentially unquestionable cultural forms. From the adolescents' voices, we sensed their desire to have poor connection with their origins, which would not condition their future lives:

„I like Italian boys, even if I was born in Moldova. Okay, I could also fall in love with a Moldovan boy, I don't know. My parents always tell me that I should be happy and feel good with the person I have beside me, because the most important thing is love... I have modern parents, who understand that certain things are important, but, at the same time, they don't condition my life. That's why if I fall in love with an Italian boy, they will accept it without any problems. As my parents left Moldova a long time ago, somehow, they are also Italians. And I often tell myself that I must forget to live like my grandmother and start living like the Italians, without the obligation to love Moldova, to marry a Moldovan man, etc.” (S., 16 years old).

„If I think about it, for me it doesn't matter where the person comes from. There are other things, more valuable... And when I talk with my parents about it, they finally agree that whoever it is, he must love me. And not because I am Moldovan girl, but because I'm me. Maybe they prefer a Moldovan boy to feel somehow freer, but I think they would also be happy if it is an Italian boy, who respects me. I honestly like the Italians, I like their way of being, because the boys are really beautiful, more beautiful than Italian girls” (O., 17 years old).

Forms of parental control and the internalization of expectations

The pronounced endogamy we have seen, can not be considered as a compelling argument if it is not analyzed from a critical perspective. During interactions with Moldovan adolescents, we also found a substantial presence of voluntary choices regarding their future partners.

Among the various explanations which were given to us, we noticed an individual preference for partners of the same nationality, based on physical characteristics, representations of beauty and their worldview. All these points are considered to be essential for a good relationship:

„During the group session, I talked to a group of adolescent girls, who often made judgments about boys. In this context, I felt that this would be a great opportunity for understanding the issue of relationships with the opposite sex and, in this way, I tried to figure out which boys got their biggest attention. So, some girls confessed that the most handsome boys for them are those with brown hair and fair skins, who are not tanned "like Italians". Another adolescent replied also that she prefers Moldovan boys. She even offered a description of a boy she really likes, despite the fact that he's much older than her. She is always more attracted to Moldovan boys, due to the fact that she could talk to them about her homeland, which she loves a lot” (session notes).

„Today, the Italian teacher was absent and we were left alone for the whole class. Some girls tried to do their homework for the next few days, while others gathered in small groups to discuss. The girls who always sit in the back row, basically the Moldovan girls, invited me to join them. They were talking about the boyfriend of one of them, who is supposed to be unfaithful. That's how we started talking about boys. I realized that almost all the girls here prefer Moldovan boys, because they have something extra, they are nicer and more romantic than Italian boys. According to them, it's also nice to have a boyfriend who came to Italy like them and who can share his experience regarding his origins, traditions, family and difficult moments from his life” (session notes).

This inclination towards national boyfriends often represents an internalization of social expectations, which tend to reproduce and justify some cultural norms. It is an individual interpretation of the cultural background, motivated by deep reflections on the value of love and its implications:

„I want a boy who respects me... When I'm in a relationship with boys, I show my way of being, my way of doing things, the way I respect myself... they have to understand me. I've had relationships with Italians, Romanians, and with an Albanian... they all liked me, but I would like to pass good things I learned from my country on to my children. I mean, my future partner should understand where I come from, they should love and respect not only me, but also my family, my country and my origins, because I care a lot about that” (S., 20 years old).

„I've only had Moldovan boyfriends so far. And I think I will marry a Moldovan boy, because it's easier to get along with Moldovan boys. With someone else, from another country or with an Italian, it's hard to have sincere and authentic relationships, because there will always be something they won't understand, because they don't come from Moldova” (R., 15 years old).

„My father tells me: do as you wish... Anyways, I would prefer a Moldovan or Romanian girlfriend, because there are some things that only we understand. Now I'm dating a Moldovan girl, but we don't have sex. I respect her very much in that sense, even though we have been together for six months... But I want to tell you that it's nice when both of us don't stay together just for sex, we have something more...and we enjoy each other's company” (E., 18 years old).

Moreover, in the case of adolescent girls, the focus on origins is also reflected in practices of self-control, which are evident when speaking of the value of virginity, seen as a sign of responsibility towards the future husband and as a form of respect for the Moldovan community. On the other hand, adolescent boys, who aspire to have a virginal girl, affirm also that they are unable to keep their chastity, hiding behind the excuses of their youth temptations. Surprisingly, therefore, the value of virginity, which is central in the statements of Moldovan adolescents, is different in the case of girls, who are the true guardians of cultural norms:

„When a girl gets married, she has to be a virgin bride. It's different now and I have fun with everyone. Anyways, if I get married, my wife has to be faithful. Apart from that, I'm a man and not a girl. But good girls have to wait till marriage to have sex, right?” (S., 16).

„Being in a relationship is a very important thing and it involves virginity first of all. After all, you lose it anyway... I think it's nicer when you are a virgin bride, considering the fact that the white dress is the symbol of purity. And then, any relationship is sentimental in the beginning and it turns to be physical after marriage. I often listen to some of my colleagues when they talk about sex, and in that moment, you feel like you want it, too... But if you think about it, it doesn't seem right. That's why I don't let it influence me at the moment” (N., 16).

„For me, the sentimental relationship is a value. That's why if the boy doesn't want to wait until the wedding to have sex, I'll let him. I would like to make love on the first night of the wedding. Obviously, we'll have to get to know each other in the beginning, but that's the way I want it. It's like I'm keeping myself as a gift for him, for the man of my life. And I think that my future husband will be Moldovan, like me. Because I want this, you can't explain it to an Italian, who doesn't understand this value” (M., 20 years old).

In more detailed terms, the above position is more evident in the case of adolescents who come from contexts with an identity structure connected to the cultural background, where there is the desire to remain linked to the Moldovan values:

„I want a serious girl with real values. If not - I chose to be alone. I don't like girls who are with me today, with you tomorrow and so on... I know it sounds more archaic, but I would really like a girl who follows some healthy family principles. Maybe it's wrong, but I want my wife to be untouched by anyone until the wedding day” (I., 16).

„In my opinion it's better to wait for the right girlfriend. Otherwise, your marriage doesn't make sense. I mean, you lose the passion and it's all over. I want to respect my girlfriend and show my good intentions” (S., 18 years old).

„Moldovan girls are different. For example, I am disgusted by girls who have many boyfriends. Maybe that's normal for others, but it's not normal for me. I would like my girlfriend to have only me by her side. If she has had a lot of boyfriends, she starts talking about them, and, at some point, you feel compared with them and it's not good” (V., 17).

„Honestly, I want a virgin girl, not like others... I wouldn't marry someone who has slept with a lot of guys in the past. I want her to be mine, only mine” (O., 16).

In the same context, in the case of adolescents, from families with flexible parenting style, it can be seen that other kinds of relationships emerged:

„I don't care if my girlfriend has slept with her boyfriends in the past. I would care if she is dating one of my friends” (C., 18).

„A girlfriend doesn't necessarily have to be a virgin bride. I don't understand this belief from the Middle Ages. For me it's enough to have feelings for each other. After all, that's what matters most. And I'm not the guy who just goes out with anyone and has sex on the first date” (M., 16).

„We are all human and if it happens - it happens. I should just trust my girlfriend and that's it. But, to think that having sex is a sin, I think it's ugly. You know, there are a lot of other things that can be considered to be a sin, but it depends on what value you put on them” (A., 19).

The evidences below illustrate that it is not easy to find autonomy in the decision-making process regarding emotional matters, especially, in the case of adolescent girls, from families with strict parental control, interested in maintaining constant control over their daughters' romantic relationships, by delegating in many cases the power of supervision to family members, such as older brothers or cousins:

„I want a handsome Moldovan boy. If he isn't Moldovan, my father will snap my head off... He really doesn't want me to go out with someone who isn't one of us. My brother always controls me, because my dad wants to know everything about me” (R., 15 years old).

„I like a Moroccan boy, but I can't be in a relationship with him, because my parents are against it. And his parents - the same. If they find out I'm dating him, they'll kill me. My mother tells me to look for a Moldovan, Romanian or Italian boy. Well, she tells me that if I'm going to date the boy I like, who isn't Moldovan, that means I don't respect her, because she doesn't want me to marry a Muslim, for her, it's a sign that I don't respect the sacrifices she's made for me” (S., 18).

„I think that relationships are more limited here, in Italy. I don't want to do anything stupid here, God forbid, because my dad wants me to be a good girl. And, besides, my parents are convinced that Italian boys only use foreign girls and they never have good intentions. That's why if someone comes near me, my brother or my cousin will immediately talk to him about it” (O., 16 years old).

Furthermore, it follows that parental control also includes adolescent boys. Even though they are freer than girls to have a romantic relationship, they feel like they must respect their parents' will regarding marriage. Again, the relational network often remains limited to the ethnic sphere:

„I want a Moldovan girlfriend, because I don't see my father accepting someone else. And I think it's better like this, because there's not that cultural, religious gap” (A., 17 years old).

„To form a good family, you need to have a Moldovan girlfriend. My brother is also married to a Moldovan woman and I want the same thing for me. My parents really want that, too. And you know how it is: our parents know much more than us and we have to listen to them” (S., 15 years old).

During this research, in addition to defining romantic relationships, I tried to take into consideration an aspect, which seems to be rather a neglected area, such as homosexuality, related to the issue of harassment:

„I saw a rather dramatic case today: two adolescents had noticed, in the previous days, two colleagues, being isolated from the rest of the class. One of them didn't speak a word of Italian, while the other, who had already been in Italy for years, helped him with the translation. One of them was gay. The jokes against him were inscrutable. At the same time, an adolescent girl confessed that during a lecture with experts on bullying, this boy had tried to commit suicide by throwing himself off second-floor window, because he was afraid of coming out to his parents, as they had been called to a parents' meeting at school. At the same time, that adolescent girl told me in detail that their colleague had often been subjected to mockery, which made his life more difficult, arriving at the point to feel shame and fear of judgment. Moreover, while we were discussing this topic, I was surprised to notice that the adolescents were not upset or shocked by the case of that boy, but, on the contrary, they continued to laugh and make inappropriate jokes” (session notes).

Therefore, the interviews with Moldovan adolescents can highlight the issue of gender and ethnicity. Regarding the relationship of two people of the same sex, Moldovan adolescents demonstrated a "tolerance", in order not to be judged, making statements that reproduce a diffuse attitude in civil society, oriented towards political correctness, but without a real cancellation of existing prejudices:

„These kinds of relationships don't bother me. In this life, everyone is free to do what he/she wants, but I hate people who go to gay parades and do weird things there... To be clear, I understand that they do it to defend their rights, but that way you don't get anything... Well, after all, it's a normal thing to see two girls or two men kissing in public, but I admit that I feel embarrassed about such a scene in front of my eyes” (A., 16 years old).

„Everybody's free to live and love whoever they want, the important thing is to be happy in this life... it's just weird... and, to be honest, I don't understand it...yeah, it's their choice, but it disgusts me to see them” (B., 16 years old).

„I'm not homophobic, as they say, it doesn't bother me that much, but sometimes these people even kiss each other in the street, in full view of everyone. And I admit I feel ashamed of the way I am. I respect them, because, after all, it's their choice, but I have friends who kiss and touch each

other and I don't like it. I don't think it makes sense for a man to date a man and a woman to date a woman, it doesn't serve any purpose, does it?” (S., 16 years old).

When it comes to men, the results reveal real discrimination aspects with regard to sexual diversity, without ethnic or age distinctions. Being gay, for Moldovan adolescents implies a completely negative connotation and the contempt becomes an excuse for denigrating people of non-traditional sexual orientation:

„I had an Italian friend. But I found out later that he was bisexual and I haven't spoken to him since that moment. This thing bothers me. God forbid, if I had a boy like him, I would shoot him, because I can't accept bisexual Moldovans. If you're born a boy, you die like a boy!” (V., 16 years old).

„I don't need to have homosexual friends. Not at all. If I find out that my sister or my brother have something in common, I don't consider them brothers anymore. In Moldova, being gay is a sin. In our country, they are not liked” (N., 18 years old).

„I hope I'll never have to deal with a gay "friend"..., because I'm not responsible for myself. Once I saw two of them together and I wanted to get into a fight, but my guys didn't let me. If I was alone, I'd punch them out” (A., 16 years old).

„I can't stand to be around homosexuals, especially when I see two boys kissing each other. And they want to raise children...they are already spoiled people and they want to spoil children, too” (D., 17 years old).

„They are not normal. They shouldn't even exist. In fact, only the rich can afford to be gay. When you see them, you want to tell them to come to their senses. It really bothers me when I see them” (E., 17 years old).

On the whole, we can observe that the normality of homosexual orientation, which implies pathological traits for Moldovan adolescents, is most often discussed:

„No, I really don't want to think about these sick people. It makes me want to vomit. They are not sane. If they try to come closer to me, I'll burn them. Can't you see I like girls?” (I., 17 years old).

„I feel like puking when I see them. It's not normal...if you are a man, act like a man and if you are a woman, act like a woman. And then how do same-sex couples have sex? ...I don't even want to imagine it” (D., 15 years old).

Conclusions

The picture of sentimental relationship is distinguished by a diffuse endogamy, derived from parental influences and cultural affiliation. Moldovan adolescents' view of the couple reproduces the family patterns, oriented towards people with the same cultural bonds and values. The choices of hypothetical partners respond to a strategy for preserving and maintaining the cultural codes of adolescents, which are expressed in rigid views, manifested in intolerance and symbolic exclusion of orientations which are considered abnormal.

Another essential aspect is rendered by the self-exclusion practices, implemented by Moldovan adolescents: diversity is strongly rejected, even if no discriminatory will is declared. Their peers, belonging to a different nationality, with different sexual orientations, with their culture too far from the Moldovan one, are not considered to be potential boyfriends/girlfriends. The supposed multiculturalism thus gives way to a daily life full of separations and divisions, where identity references should be built on similarity. As a result, Moldovan adolescents choose their partners from their community to share their axiological and ethnic universe as they feel rejected by their Italian peers, who themselves hide in homogeneous groups. This clear separation reinforces the unifying function of Moldovan cultural affiliation and restricts the possibility of Italian relational integration.

To conclude, adolescents' social identity is constructed at the expense of otherness, which guarantees coherence and stability in a reality perceived as hostile. A key role, in this process, is played by the family and the ethnic community, which often tries to direct the choices of adolescents' friendships and love relationships. This is the most widespread form of parental control, especially in

the case of girls, who inevitably respond to the fear and sense of loss of identity which accompanies the migratory experience, transforming, as we have seen, the domain of social relations into a field of constant mediation between the family and the host society.

Bibliography

1. Ambrosini M. *Sociologia delle migrazioni*, Bologna: Il Mulino, 2005. ISBN-13: 978-8815232526.
2. Ambrosini M. *Un'altra globalizzazione*, Bologna: Il Mulino, 2008. ISBN: 978-88-15-12406-7.
3. Andolfi M. *Famiglie immigrate e psicoterapia transculturale*, Milano: Franco Angeli, 2004. EAN: 9788846456397.
4. Bonifazi C. *L'immigrazione straniera in Italia*, Bologna: Il Mulino, 1998. ISSN: 1121-7820.
5. Dal Lago A. *Non-persone: l'esclusione dei migranti in una società globale*, Milano: Feltrinelli, 2005. EAN: 9788807817861.

<https://doi.org/10.54481/ecsoen.2023.1.11>

UDC: 372.881.1; 159.9

DESUGGESTOPEDIA, THE TECHNIQUE TO OVERCOME THE LINGUISTIC BARRIERS

DESUGGESTOPEDIA, TEHNICA DE DEPĂȘIRE A BARIERELOR LINGVISTICE

*NIȚA Mariana¹³, assistant professor, Ph.D student,
Moldova State University, Chisinau, the Republic of Moldova
(ORCID: 0000-0003-0998-9161)*

*NIȚA Mariana, asistent universitar, doctorandă,
Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova
(ORCID: 0000-0003-0998-9161)*

Annotation: Educational activity represents a "sine qua non" condition of the whole process of human being's development. Creating the conditions for a conscious learning means continuous research and a continuous seek of new methods, co-operation and self-evaluation. The monitoring of teaching-learning activities, the authentic integration of teaching materials, the achievement of tasks and the delimitation of responsibilities, the interests and the problems encountered during the teaching process require a review, a re-evaluation, and re-adaptation of the educational process. Redefining content and context, motivation, and postmodern teaching-learning methods represent the target of the basic concepts of success. Desuggestion can lead to stimulation, thus inspiration arises. Desuggestive-suggestive communicative psychotherapy is associated with competence achieved through the perceptions, interests, motivation, and intellectual student's activities. This mixt, eclectic technique, becomes a pleasant experience for each of us. Different kinds of barriers can demotivate students, but with the help of an emotional and friendly atmosphere we can overcome all these obstacles. A well-organized psychological atmosphere leads to the conviction that there are no difficulties in learning a foreign language.

Adnotare: Activitatea educațională reprezintă o condiție „sine qua non” a întregului proces de dezvoltare a ființei umane. Crearea condițiilor pentru o învățare conștientă înseamnă cercetare continuă și căutare continuă de noi metode, cooperare și autoevaluare. Monitorizarea activităților de predare-învățare, integrarea autentică a materialelor didactice, realizarea sarcinilor și delimitarea responsabilităților, interesele și problemele întâlnite în timpul procesului de predare necesită o revizuire, o reevaluare și readaptare a proces educațional. Redefinirea conținutului și contextului, motivația și metodele postmoderne de predare-învățare reprezintă ținta conceptelor de bază ale succesului. Desugestia poate duce la stimulare, astfel apare inspirația. Psihoterapia comunicativă desugestiv-sugestivă este asociată cu competența dobândită prin percepțiile, interesele, motivația și activitățile intelectuale ale elevului. Această tehnică mixtă, eclectică, devine o experiență plăcută pentru fiecare dintre noi. Diferite tipuri de bariere pot demotiva elevii, dar cu ajutorul unei atmosfere emoționale și prietenoase putem depăși toate aceste obstacole. O atmosferă psihologică bine organizată duce la convingerea că nu există dificultăți în învățarea unei limbi străine.

Keywords: *antisuggestive barriers, desuggestopedia, motivation, multiple intelligences, metacognition, eclectic techniques, student's needs, fluency.*

Cuvinte-cheie: *bariere antisuggestive, desuggestopedie, motivație, inteligențe multiple, metacogniție, tehnici eclecticice, nevoi ale elevului, fluență.*

Introduction

People have the unique ability to learn more than one language. Knowing a language and being able to speak it are two different things to bear in mind when teaching and learning a foreign

¹³ nitamariana792@gmail.com

language. It is believed that the speed of our learning process tends to decrease with age because when we do it, we are aware of the whole process and all factors that can impede our progress (due to our unconscious mental activity). Common observations tell us that children are better language learners than adults because they learn in different ways: children are not afraid of making mistakes, they learn in more abstract ways, by playing different games, they do not pay attention to form and meaning in language, they do not learn grammar, they do not translate the words when they speak, while adults, learn through experience, they are afraid of making mistakes in order not to be judged, they think before doing something, they do need to plan everything in order to have control over all they say and do, and they do expect to have results in a short period of time. Effective teaching involves a lot of work, creativity, intuition, and expressiveness. What is decisive in this field, the field of education, is our attitude, our spirit of love, and respect we have towards our students/learners, and for sure, this approach is far broader and larger than we think. The range of teaching methodologies, the use of teaching styles, our learners' characteristics/personalities, our emotional intelligence, intellectual capacities, and language aptitude can sometimes lead to some barriers that may slow down the acquisition process of the target language. The way we teach our students may also differ in many ways because of the range of approaches, techniques, methods, teachers' experience, training and everything we do in order to achieve our success as a teacher that is based on our learners' success.

So, now let's focus our attention on one of the four humanistic methods developed in the 1970s and 1980s (*Community Language Learning, Total Physical Response, the Silent Way, and of course Suggestopedia*), that can help our students learn a new language without stress and very easy according to some researchers [1, 2, 3]. Even though we do not have much data to support the effectiveness of this method and we are not experts in using it, we will try to understand the way it works and how it can help and accelerate language learning (in the Western world it is known as “Super-learning” or “Suggestive-accelerative learning”), the advantages and some disadvantages of this method of teaching by analyzing the principles of **Desuggestopedia** (Suggestopedia is now called Desuggestopedia in order to reflect the importance on desuggesting limitations on learning process). When asking our students the question “What makes a good teacher?”, their answers will vary from “.....are those people who can identify with the hopes, aspirations, and difficulties of their students while they are teaching them”, “...a person who is able to correct her/his students without offending them”, to “someone who helps rather than shouts”, “...a person who knows our names”. As we can see, all the given answers put emphasis on the importance of students' feelings, their needs and interests - an affective-humanistic approach that is used in Suggestopedia method.

Materials and methods of research

The originator of this language teaching method, Georgi Lozanov, a Bulgarian teacher and psychiatrist (1970s), believes as does Silent Way's Caleb Gattegno, that we can learn a language at a much faster rate than ordinarily transpires [4, p.73], depending on the physical environment in which the learning takes place; students need to be comfortable and relaxed so that their affective filter is lowered [6, p.64]. The reason for our inefficiency, Lozanov asserts, is that we set up psychological barriers when we try to learn the language. When we think of starting learning a foreign language, we may have some of the thoughts that we will not succeed, that we will be unable to perform and will fail, and this happens because we do not use the full mental powers that we have. According to Lozanov and others, we only use five to ten percent of our mental capacity when studying. That is why we need to “*desuggest*” these limitations that we have about our abilities.

The term “Suggestopaedia” was published for the first time in Bulgarian in 1966 (Suggestopaedia – a way to hypermnesia in learning, *Narodna Prosveta* magazine, 1966, 6, 23-41). Then, it was applied in English in 1967 (Suggestopaedia and memory, *Proceedings of the International Psychosomatic Week, Rome, 1967, 535-539*). Desuggestopedia, the application of the study of suggestion to pedagogy, has been developed to help students eliminate the feeling that they

cannot be successful or the negative association they may have towards their studying and to help them overcome the barriers to learning, where Suggestopedia is used to boost the positive feelings we have and to release our full mental power [5, p.23].

In 1964, in the Department of Psychiatry of the Postgraduate Medical Institute (ISUL) some experiments were carried out and it was concluded that a pleasant, tender suggestive atmosphere can help students to memorize better and great amount of information in a foreign language. One of the experiments was performed on a group of 14 students (there were physicians, pedagogues, scientists, and superior officials at the Ministry of Education), aged 25-60, who had evening French classes. They learnt about 20-30 new words per day, but Lozanov was convinced that he could help them learn more, about 1000 words per day (except for grammar and new speaking skills that would be learnt later on). Students did not believe it, but their teacher, Ivanka Dimitrova was pretty sure that they would be able to do this. She was the one who helped Lozanov with her being, the mimics, intonation, spontaneous and ideomotoric movements she used to help them memorise these words, during a whole day. On the next day with the same deep confidence, she had to read the words following Lozanov's instructions. In order to avoid monotony, our teacher had to change her voice because when repeating the same information, we can fall asleep (evoke hypnosis). During one session, the results were amazing: the average number of memorized words was $98.08\% \pm 7.39\%$. The State Pedagogy Research Institute was informed of the obtained results and in 1965 they decided to carry out another experiment to compare the suggestopaedic system with the conventional methods used in teaching foreign languages. Because of the great results, they could not keep in secret the use of the suggestopaedic method. On 6th October 1966, the first State Suggestology Research Centre started its independent life. But according to their experts, not all teachers can use this method because it is not as simple as it seems to be: teachers have to be trained by specialists / trainers certified by Dr. Lozanov, they need their support in order not to create some negative effects and of course to have some knowledge of art. The teacher is trained to approach that particular lesson/subject and discussed with the trainees, teachers are given special material, books... Everything we are trying to do has to be under control, should be based on some theoretical background. There is a lot to be studied here like the phenomena “the Placebo effect”, “Hawthorne effect”, and “the Pygmalion effect”, type of music, all the stages of this method; there are a lot of “secrets” of Suggestopedia method, teachers have to know how to introduce this great bulk of information into students' paraconscious where long-term memory lies [Ibidem, p.30]

Lozanov's principles of desuggestive pedagogy rely on three major groups of means:

1. *Psychological means* refers to teacher's skills to create a harmonious atmosphere in an aesthetic way in the classroom in order to stimulate students' creativity because they will imitate all they see, hear, or sense.
2. *Didactic means* involves the material to be studied in the class, the way it is presented because of the large amount it comprises (it is two to ten times larger than the material presented in a traditional lesson). The teacher has to be highly qualified in order to know how to plan all the activities and not to repeat them; she/he has to know how to introduce gradually the new subjects to study and to focus on the global paraconscious perception and thinking process because grammar, pronunciation, and vocabulary are left on the second plane. All the activities are prepared so that they are part of “*the whole*”(the principle of *holography*) – everything should be reflected in everything else. The whole process of study depends on cognitive mechanisms such as memory, attention, and the way we analyze and synthesize the information.
3. *Artistic means* of Suggestopedia is about “realia” used during the lesson to enhance and at the same time to create a positive atmosphere (music, posters, drama, literature...); it is the tool that helps us collect all our memory material and motivates us to learn [5, p.69-72].

4. As we have mentioned before, we are not the teachers who can explain to you the steps to be followed in order to try out this method, we are not certified in doing this, but we are going to cascade some of the information we have learnt from the TESOL course we had at University of Maryland Baltimore County (2020), and then to comment on it. Here you have the link that provides a model of lesson of Suggestopedia or you can read the experiment that was done in Egypt, where students were learning English using it [4, p.73; 7] (<https://www.youtube.com/watch?v=3rkrvRlty5M&t=306s>).

Strategy

1. Students sit in comfortable armchairs in a semicircle to create a relaxed atmosphere.
2. The teacher reads or speaks a new text in harmony with the music.
3. Students read the text that has been translated into the target language at the same time as the teacher says it in the native language.
4. There is a period of silence.
5. Next, the teacher repeats the text while the students listen but do not look at the text.
6. At the end, students silently leave the classroom.
7. Students are told to read the text quickly once before going to bed and once after getting up in the morning.

Strengths

Some of the relaxation methods, including background music, may be helpful to students.

Weaknesses

1. The method requires a class in which all the students share the same first language.
2. It does not address speaking and writing.
3. There is no structure, teaching process is delivered in large parts.
4. It is not communicative or creative.
5. The majority of language acquisition researchers feel that Suggestopedia does not work.
6. Few classrooms have comfortable armchairs.
7. Some students may be bothered instead of relaxed by background music [3, p.15].

After watching it and with the help of Diane Larsen Freeman and her colleague, Lisa Sparrow, we will be able to understand, on the whole, the Principles of Desuggestopedia learning:

1. Learning takes place in a cheerful environment because the classroom is a little bit changed, it is colourful, bright, having some posters that contain grammatical rules related to the topic they are studying (*peripheral learning*). Educationalists divide learning styles into 4 categories: *visual* (learning through seeing), *auditory* (learning through hearing), *kinesthetic* (learning through moving), and *tactile* (learning through touching). Desuggestopedia learning makes use of all these learning style. Visual aids and cues help students a lot, (pictures, wall displays, flash cards, instructional videotapes) [1, p. 122]. If the visual cues are accurate, visual learners learn better and more quickly. Auditory ones, who prefer audio tapes, explanations, discussions, songs, rhythm will remember things more easily because of the music and their teacher's intonation and rhythm of speech while reading the material and this evokes positive emotions.
2. The game starts with the teacher, where he/she is the authority because of trust and respect they have towards her/him. Positive relationships are built on positive interactions and this builds motivation. She/He will play the part of one of the characters who will enjoy the whole process together with students. They are given different names and personalities so that they could have no restraints when performing some of their teacher's tasks. If the teacher is authoritarian, they will inhibit them and put restrictions on students' personality. This will lead to no results. When speaking about desuggestopedic learning, we have no rules, no requirements towards our learners, otherwise students will not accept any type of information. The learning process has to be enjoyable so that the psychological barriers could be overcome.

The mistakes are corrected gently, not in a confrontational manner. We have to know that our body has a self-protection system against all kinds of psychological influences that is called “antisuggestive” and it is activated when normal, healthy people are subjected to negative influences. That is why teachers need to play the role of a colleague/a character that is going to share the same emotions, expectations, activities involving dialogue, translations into their native language, all these reducing the amount of barriers they may experience. If the student feels good, the brain releases dopamine, which makes them have a psychological safety and thus, the process of learning, is becoming more interesting.

3. The handout with the title “*To want to is to be able to*” gives learners the power and encourages them to step into the world where there are no limits and everything is allowed, even the mistakes they are afraid of so much (indirect way of transmitting positive suggestions). Allowing them to make mistakes, letting them choose their own design of lesson and material to be studied will ensure and establish an appropriate emotional climate for learning. Students will turn their attention to make use of language and not to linguistic forms. They will have a lot of fun due to songs they play, their movements and body language they use in order to learn new vocabulary, “...it is desirable that students achieve a state of *infantilization* so that they will be more open to learning”. The integration of fine arts enable suggestions to reach subconscious and have fantasy while playing [2, p.78-81].

Results and considerations

There are a lot of differences between the Desuggestive teaching and all other conventional techniques we use during our English classes, among which love and freedom being the most important factors for development and happiness of the human being not only in teaching but in many other spheres of life as well. Although we may not know or be sure of the way to use this method, teachers, at least, can try to mix some of the techniques from Suggestopedia method with some modern elements they use in their class in order to change the classroom environment, their teaching style, and to see their students’ reaction. Because Suggestopedia has strong connection with our state of mind, we, as teachers, should have a look at the brain-related teaching principles and their classroom implications because they can improve our educational process [Apud.2, p.36]:

1. The brain is a parallel processor: our brain is capable of doing many different tasks at one time. Teachers should actively involve their learners in a variety of multi-sensory activities in the classroom as well as take into account learning styles and the multiple intelligence theory in their lesson planning.

2. The brain downshifts under threat: when students feel threatened, uncertain, afraid, or intimidated in the classroom, the brain does not realize its full learning potential. Language teachers should understand that students’ feelings and emotions can determine the effectiveness of learning. An effective teacher must focus on student learning and continually consider the impact of classroom activities on the students’ emotions.

3. The search for meaning occurs through patterning: patterning is the meaningful categorization and organization of information. Because the brain creates patterns, the task for teachers is to organize and present material in a way that allows the brain to create meaningful and relevant connections to extract the patterns. This type of learning is most easily recognized in the whole language and content-based approaches to language learning. Teachers should activate background knowledge, use posters depicting patterns and use graphic organizers as well as encourage brainstorming and discussion.

4. The brain is meaning driven: the challenge for language teachers is to create activities and materials that are meaningful. They can be meaningful in a way already discussed for Principle 3 (meaning occurs through patterning). Another dimension of meaning to be remembered is that of

personalization of the taught content – we see as meaningful things that can be related to our own experience.

5. Each brain is unique: every brain processes information in a slightly different way. Teachers must be open to different interpretations and different ways of seeing information.

6. Movement and exercise improve brain functioning: moving students around in the classroom, and getting them involved in activities that require getting into groups, going up to the board, retrieving materials from various locations in the room, and rotating groups are helpful in increasing oxygen flow to the brain and, consequently, make learning more efficient.

7. Brain growth is enriched by continued learning (Lifelong Learning concept): continued learning develops the brain. Problem solving is to the brain what aerobic exercise is to the body. Brains stay younger, smarter, and more useful by working out with “mental weights”.

So, the whole educational process is based on the great connection of *TEACHER-STUDENT-CONTEXT-ACTIVITIES*, where the importance of the inner world of the learner, a knowledgeable teacher and adapted material to students’ needs and interests are the leading factors to a successful acquisition of a foreign language. Our students can retain information easily when they trust their teacher, feel secure and can develop communicative abilities when encouraged by him/her. The emotional aspect is crucial to promoting learning, the kind of emotions involved in learning. Suggestopedic method has the same principles because if our classroom is decorated with different posters that contain colourful grammatical rules / scenes related to their communicative language (*peripheral learning*), if our learners enter a class where there are no desks or chairs, but armchairs and a lot of comfortable furniture, if students are allowed to use both their native and the target language they are interested in (they have no restrictions in doing this) while listening to some relaxing music, then they can easily overcome all type of barriers our learners may have. Another factor to be taken into account is the fact that students need first of all to respect and trust their teacher because prestige and reliability of their source of information increase the chances of retaining material – if they have confidence, they will be more responsive to their limitations. Funny games, songs, laughter, new names and professions given to learners are to be used in order to have no inhibitions and release their full potential. Teaching them with love is something the teachers need to learn by themselves. Only a knowledgeable teacher will know how to activate the students’ hidden reserves of mind. Students need very enjoyable activities and a very strong motivation to learn because if they eventually do not speak the language or they do not understand the principles, they may lose their interest. The teacher must make sure that students and their needs/expectations coincide with teacher’s abilities and the competence in dealing with a variety of issues related to language learning. The teaching method, Suggestopedia, has several important aspects to be studied and compared to what we know and what we can adjust to our teaching style in order to be successful:

✓ **The linguistic aspect:**

- 1) an unusually large volume of the study material for each lesson and for the whole course;
- 2) special structuring of the material: global to element, element to global;
- 3) planning passive knowledge as well as active knowledge.

✓ **The psychological aspect:**

- 1) non-specific communicative factors;
- 2) the multi-personality theory;
- 3) fundamentals of desuggestology and principles and means of desuggestive pedagogy.
- 4) love for the human being
- 5) a system of peripheral perceptions.

✓ **The anatomic and physiological aspect of the theory:**

- 1) localisation and holographic theories of brain function and structure;
- 2) facet functional structure of the brain.

✓ **The artistic aspect:**

1) the theory of application of a classical type of art;
2) the theory of using art not as a stage for recreation, nor for entertainment, but as an integrated component of the system;

3) total aesthetic organisation as a method.

✓ **The pedagogical aspect:**

1) the principles and means of Desuggestopaedia;

2) the extremely important requirement: “Above all, do no harm”.

3) golden proportion maintaining harmony in the teaching process.

✓ **The psychotherapeutic aspect:**

1) the social suggestive norm;

2) the types of human communication from the perspective of freedom and personality development;

4) the “laughter system” not as relaxation but as an integral component [*Ibidem*, p.86]

Considering these principles and some traditional characteristics of our pedagogical teaching styles, the approaches, methods, and classroom techniques we use, teachers will probably choose to re-evaluate and try to understand better the relationship between language and cognition, to have a deep insight of cognitive psychology because learning is a change in our behaviour to reinforce our powers and practice; whatever our opinion toward mind/brain is, we must agree that all type of information is acquired through the psychological force. The anxiety plays an important affective role in second language learning and this state can be experienced in relations to some particular situations or people. Teachers should sometimes put themselves into their students’ shoes in order to understand what they are feeling when the instructions aren’t clearly presented, what they are expected to do and how. That is way we have to pay more attention to our nonverbal communication because our language aptitudes depend on our general cognitive abilities: memory and attention. We have to boost the self-esteem and self-confidence of our students, to encourage them to relax through music, laughter or games, and provide activities that address varied learning styles and strategies in the classroom.

Conclusions

There are a number of approaches to language acquisition and learning. Linguistic communication is always global, involving both active and passive knowledge at all levels. The dynamism between conscious and paraconscious, active and passive, the relationship between teacher and learner have a great impact on our mental activity and behavior. All these factors can improve the organization of the learning process. When we are stressed and overwhelmed by fears, we cannot act appropriately and accept the suggestions given to us, thus, the external stimuli have an impact of the effectiveness of desuggestopedic learning process. The methods of desuggestive pedagogy operate in the realm of the reserves of the mind (the unused capabilities of the brain). This type of learning makes sense only if we have access to the whole potential of our personality. The brain does not accept isolated stimuli. There is always something from the environment, the atmosphere or student’s state of mind that will help the way he/she develops. Without any doubts, we cannot neglect the emotional factor that has a great impact on our intellectual and cognitive aspect of learning. Desuggestopedic learnig represents a holistic approach where a teacher can facilitate student’s learning process depending on the student’s reserves of personality and by promoting a positive learning environment that can motivate them to work harder and better. Student’s motivation is highly increased and creativity is stimulated when we desuggest students’ limitations/problems they have about their own capabilities.

Bibliography

1. Deborah L. Norland and Terry Pruettt-Said. A Kaleidoscope of Models and Strategies for Teaching English to Speakers of Other Languages. London: Teacher Ideas Press, 2006, 81p.3

2. Harmer J. *The Practice of English Language Teaching*. Pearson Education, Fifth edition, 2015, 446 p.6
3. Larsen-Freeman D. *Techniques and Principles in Language Teaching*. Oxford University Press, 2000, 189 p.4
4. Lozanov G. *Suggestopaedia-Desuggestive Teaching Communicative Method on th Level of the Hidden Reserves of the Human Mind*. International Centre for Desuggestology. Vienna, Austria. 2005, 140 p.5
5. Turla A. *Teaching English as a Foreign Language: from theory to practice...and all the way back*. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Lingwistycznej, Częstochowa, 2010, 250 p.2
6. Vizental A. *Metodica predarii limbii engleze: strategies of teaching and testing English as a foreign language*. Polirom, 2008, 340 p.1

<https://doi.org/10.54481/ecosoen.2023.1.12>

UDC: 159.923.3-057.875

THE INFLUENCE OF SOCIAL AND DEMOGRAPHIC FACTORS ON THE QUALITY OF LIFE OF MODERN STUDENTS

ВЛИЯНИЕ СОЦИАЛЬНО-ДЕМОГРАФИЧЕСКИХ ФАКТОРОВ НА КАЧЕСТВО ЖИЗНИ СОВРЕМЕННЫХ СТУДЕНТОВ

*ROSCIUPCHIN Diana¹⁴, assistant professor, Ph.D student,
Free International University of Moldova, Chisinau
(ORCID: 0000-0002-7705-4328)*

*РОЩУПКИНА Диана, университетский ассистент, докторантка,
Международный Независимый Университет Молдовы (ULIM)
(ORCID: 0000-0003-4318-6610)*

Annotation: *The purpose of this article is to study the impact of sociodemographic factors on the quality of life of 1st to 3rd year college students. Also, a variety of opinions shaped by foreign authors are presented regarding the concept of "quality of life", "physical health", "psychological health", "social health", "self-perception", "environment" and what it is influenced by, resulting from the analysis of theoretical, scientific and practical literature on the research topic.*

Adnotare: *Целью данной статьи является изучение влияния социально-демографических факторов на качество жизни студентов 1-3 курсов университета. Также представлены различные мнения зарубежных авторов относительно понятий «качество жизни», «физическое здоровье», «психологическое здоровье», «социальное здоровье», «самовосприятие», «окружающая среда», полученные в результате анализа теоретической, научно-практической литературы по теме исследования.*

Keywords: *self-perception, quality of life, physical, psychological, social health (well-being), environment, social relationships.*

Ключевые слова: *самовосприятие, качество жизни, физическое, психологическое, социальное здоровье (благополучие), окружающая среда, социальные отношения.*

Введение

Качество жизни является предметом исследований более сорока лет. Тем не менее концепция остается спорной. Несмотря на огромный вклад Всемирной организации здравоохранения, по сей день, не достигнут консенсус касательно определения качества жизни. Определения варьируются от тех, которые делают акцент на социальном, эмоциональном и физическом благополучии человека [14], до тех, которые описывают влияние здоровья человека на способность вести полноценную жизнь [9]. Качество жизни — это концепция, целью которой является определение благополучия населения или отдельного человека в отношении как положительных, так и отрицательных элементов на протяжении всего их существования в определенный момент времени. Например, общие аспекты качества жизни включают личное здоровье (физическое, психическое и духовное), отношения, статус образования, рабочую среду, социальный статус, благосостояние, чувство защищенности и безопасность, свободу, автономию в принятии решений, социальную принадлежность и их физическое окружение [35].

¹⁴ drasciupchin@ulim.md

Одно из определений качества жизни — это восприятие человеком своего положения в жизни в контексте культуры и системы ценностей, в которой он живет, а также в связи со своими целями, ожиданиями, стандартами и заботами. Это широкое понятие, на которое комплексным образом влияет физическое здоровье человека, психологическое состояние, уровень независимости, социальные отношения и связь с характерными чертами их окружения [1].

Freud считал, что качество жизни – это чувство удовольствия и счастья, облегчение боли и фундаментальная цель человеческого поведения, а также удовлетворение инстинктов, поскольку принцип удовольствия является доминирующим принципом действия психологической системы. Он верил, что жизненный инстинкт или принцип удовольствия является движущей силой непрерывности жизни и удовлетворения [21].

Abraham Maslow выделил набор основных потребностей, которые он расположил иерархически, в соответствии с их важностью. Согласно его теории, качество жизни зависит от уровня удовлетворения этих потребностей, что может привести к ощущению глубокого счастья и пониманию своего внутреннего мира человеком [36].

По мнению теоретиков гуманистической школы, представление о качестве жизни всегда требует необходимой связи между двумя неотъемлемыми элементами: существованием организма и наличием благоприятной среды, в которой живет этот организм. Потому что феномен жизни возникает благодаря взаимному влиянию этих двух элементов друг на друга, и обращает внимание теоретиков, работающих в рамках этой модели на интерпретацию качества жизни основанную на Я-концепции. Некоторые факторы могут влиять на ощущение человеком уровня качества своей жизни, снижая его. Это могут быть жизненные события, стрессы, поступление и окончание обучения, потеря смысла жизни, отсутствие веры, недостаток каких-то услуг и медицинского обслуживания физических лиц, недостаток эмоционального интеллекта личности в решении различных жизненных ситуаций [8].

Fromm подчеркивал социальную составляющую как основу качества жизни и счастья, поскольку он считал, что человек по своей природе и большинство его проблем являются результатом его обособленности и неповторимости в окружающем его сообществе. Нормальная личность — продуктивная социальная личность, создающая условия для психологического удовольствия [17].

Приверженцы позитивной психологии исследуют качество жизни изучая все сильные стороны человека и всего, что не давало бы людям попасть в тиски психических и поведенческих расстройств, а также индивидуальные и социальные факторы, делающие человеческую жизнь ценной [4].

Пионер позитивной психологии Seligman подчеркивает, что так как позитивная психология занимается осмысленной жизнью и тем, как построить позитивную жизнь для человека, она фокусируется на важной роли, которую могут играть определенные положительные переменные, такие как качество жизни, удовлетворенность, счастье и понимание положительных эмоций [2].

Материал и методы исследования

В исследовании влияния социально-демографических факторов на качество жизни студентов приняло участие 306 студентов, с 1-го по 3-ий курс, частных и государственных ВУЗов города Кишинёва, а также добровольцы из сети Интернет. Средний возраст участников 20,5 лет. Для изучения качества жизни студентов был использован опросник Всемирной Организации Здравоохранения (*Quality of life WHOQOL-BREF*) под адаптацией института Бехтерева, с помощью которого можно оценить качество жизни по различным сферам.

Результаты и обсуждения

Средние показатели по опроснику *Quality of life WHOQOL-BREF* составляют значения до 3,5 ед. Данное исследование выявило повышенные показатели качества жизни студентов (до 4,5 ед). Низких показателей не выявлено.

Рисунок 1 показывает, что физическое и психическое благополучие студентов государственных и частных ВУЗов находится на одинаковом уровне. Самовосприятие, микросоциальная поддержка, социальное благополучие и общее качество жизни у студентов государственных ВУЗов чуть ниже, чем у студентов частных.

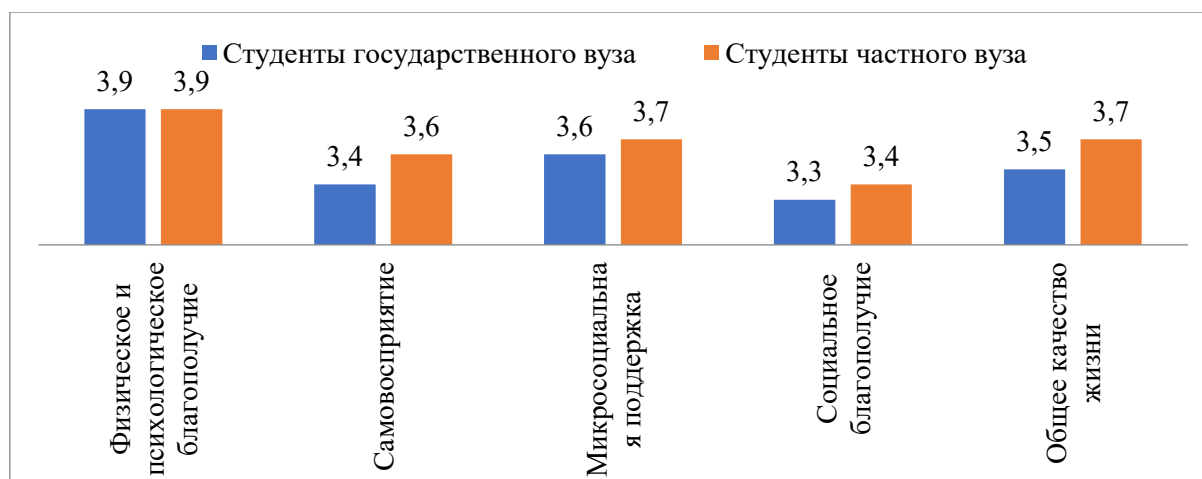

Рисунок 1. Сравнительные показатели уровня качества жизни у студентов государственных и частных вузов [разработано автором на основе проведенных исследований]

Если исходить из того, что данная диагностическая методика разрабатывалась для тех, кто страдает теми или иными заболеваниями, а сейчас нашла более широкое применение, то можно предположить, что молодые, активные, мало или не страдающие какими-либо заболеваниями студенты позволят получить достаточно высокие показатели, что мы и можем наблюдать.

Нами были изучены результаты подобных исследований, представленные в современной литературе. Согласно исследованию малайзийских ученых, на физическое, психологическое и социальное благополучие влияют такие факторы как поддержка семьи и друзей, а также значимых других [3].

подавляющее большинство учащихся из разных слоев общества учится в государственных учебных заведениях. Результаты исследования профессора J. S. Coleman выявили, что показатели учащихся государственных учебных заведений очень близки к показателям учащихся частных [по 26].

И в то же время молодежь, посещающая частные учебные заведения, выше оценивала качество жизни, на которое влияют качество обучения, строгость дисциплины, личная безопасность и возможность дружбы в учебном заведении, чем молодежь из государственных учебных заведений [25].

Постоянный стресс среди других негативных чувств и переживаний вызывает чувство одиночества, страха, беспомощности, бесполезности, гнев и вину, особенно у людей использующих неэффективные копинг стратегии [18]. Судя по показателям нашего исследования, студенты и государственных, и частных ВУЗов достаточно хорошо справляются со стрессом, что положительно влияет на их уровень качества жизни.

При статистическом сравнении показателей студентов обоих типов ВУЗов была выявлена разница по шкалам самовосприятие, социальное благополучие и общее качество жизни в пользу студентов частных ВУЗов.

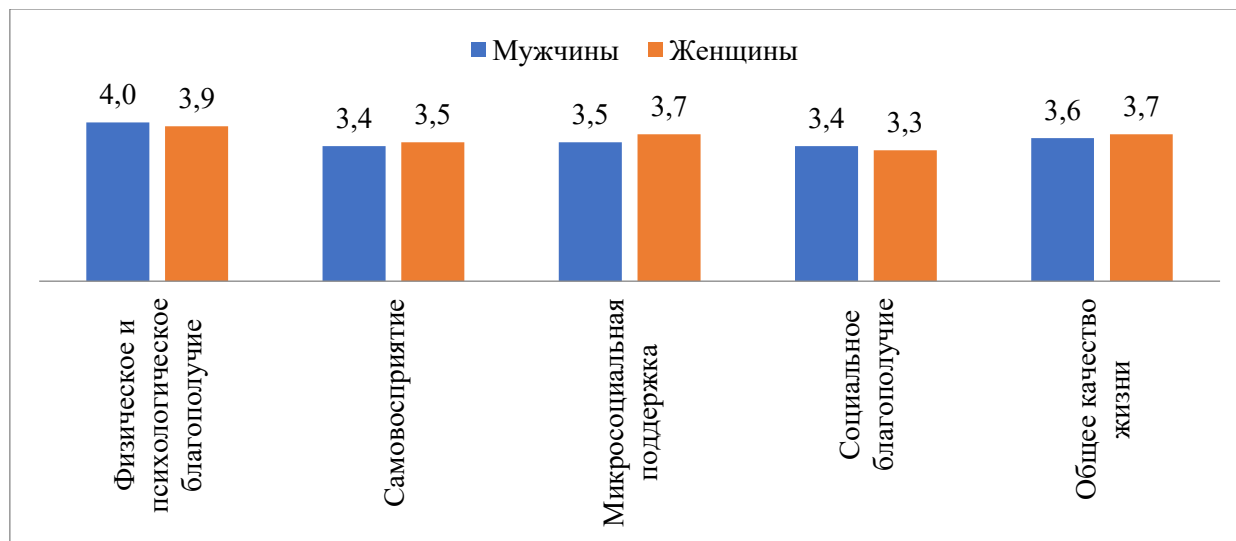

Рисунок 2. Сравнительные показатели уровня качества жизни студентов женского и мужского пола [разработано автором на основе проведенных исследований]

Согласно результатам данного исследования физическое и психическое благополучие у женщин немногим меньше, чем у мужчин, а самовосприятие и микросоциальная поддержка чуть выше. Социальное благополучие выше у мужчин, а общее качество жизни больше у женщин, но в любом случае они находятся в рамках повышенных показателей. Статистическое сравнение по качеству жизни между мужчинами и женщинами достоверных различий не показало.

Исследование, проведенное в Малайзии, выявило, что студентки более показатели физического благополучия по сравнению со студентами мужского пола, и эта разница оказалась статистически значимой [10]. А исследование сербских [7] и латиноамериканских [11] студентов показало прямо противоположные результаты - студенты мужского пола по параметрам физического и психологического здоровья превзошли студенток женского пола.

Этим исследованиям вторят данные полученные при изучении качества жизни иностранных студентов в Южной Корее. У мужчин выявили значительно более высокие баллы во всех областях, кроме области социальных отношений, по сравнению с женщинами [5]. Это может быть связано с тем, что женщины более эмоциональны и чувствительны к давлению [24, 29]. И в то же время некоторые исследования показывают, что женщины лучше мужчин справляются с коммуникацией в различных видах отношений [28].

Профессор Тап L.-P., исследуя качество жизни студентов обнаружил, что оно существенно не различается между мужчинами и женщинами, хотя показатели психического здоровья были несколько выше у женщин, чем у мужчин [34]. Несмотря на то, что женщины набрали несколько более высокие баллы, чем мужчины, по показателям социального и психологического благополучия, а также общего качества жизни, непараметрические тесты не показали статистически значимых различий в оценках конкретных аспектов качества жизни между мужчинами и женщинами [38]. Тем не менее исследование, проведенное в университете в Хорватии, показало, что женщины имеют более низкие баллы по общему состоянию здоровья, жизнеспособности и социальному функционированию, в то время как мужчины имеют более низкие баллы по психическому здоровью, что может быть связано с

более высокой частотой (87,3%) симптомов скелетно-мышечной боли у женщин и более интенсивная физическая активность у мужчин [32].

Другие исследования, проведенные в Европе и Азии, показали, что женщины набрали больше баллов, чем мужчины, в аспекте социальных отношений [31, 6], возможно, потому что женщины обладают более высокими социальными навыками и, как правило, более эмоционально выразительны и чувствительны, что позволяет им лучше справляться со сложными социальными отношениями [16].

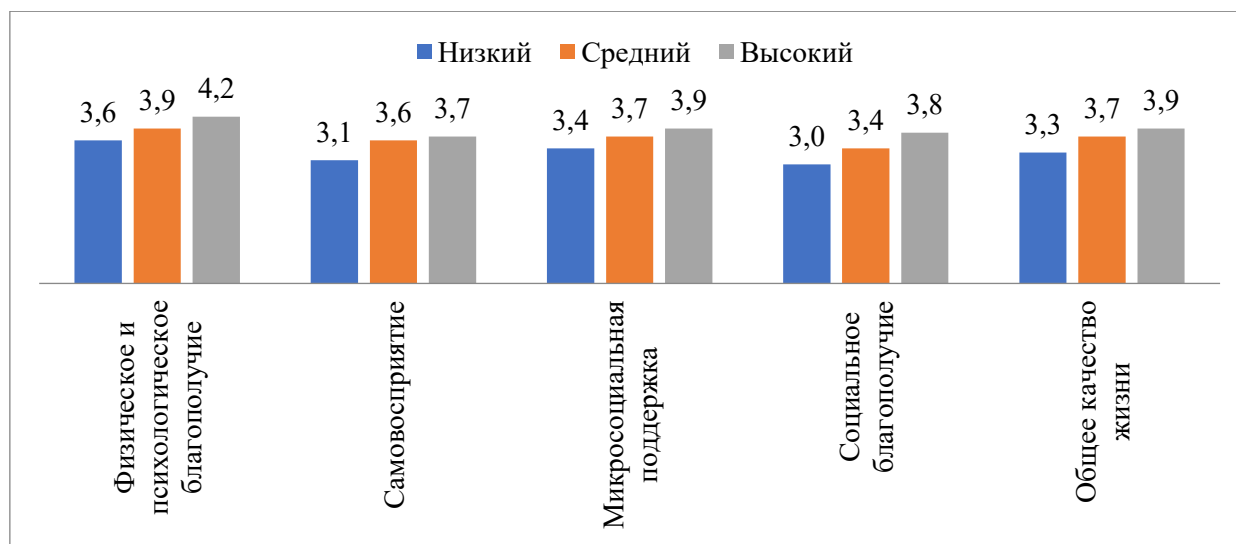

Рисунок 3. Сравнительные показатели уровня качества жизни по экономическому благополучию [разработано автором на основе проведенных исследований]

Согласно данным нашего исследования студенты, оценившие свой доход как низкий и средний ощущают меньшее физическое/психологическое и социальное благополучие, самопринятие, микросоциальную поддержку и общее качество жизни по сравнению со студентами обладателями высокого дохода. Данный рисунок иллюстрирует как влияет повышение экономического благосостояния на все показатели. Статистическое сравнение между низким и высоким, низким и средним уровнями экономического благосостояния выявило высокую статистическую разницу и по физическому/психологическому/социальному благополучию, и по самовосприятию, микросоциальной поддержке, а также общему качеству жизни. Статистическое сравнение между средним и высоким уровнем экономического благосостояния, показало значимые различия по всем сферам, кроме самовосприятия.

Положительная взаимосвязь между доходом и субъективным благополучием упоминалась еще в исследованиях Diener в 1984 году [12]. И в тоже время материализм отрицательно коррелирует с удовлетворенностью жизнью, субъективным благополучием и общим качеством жизни [33]. Важность денег отрицательно коррелировала с удовлетворенностью жизнью среди студентов колледжей из 41 страны [13].

Исследование студентов, проведенное в Великобритании, выявило, что достаточный доход имеет ключевое значение при определении качества жизни, потому что влияет и на здоровый образ жизни в том числе, поскольку для потребления здоровой пищи необходимы финансовые ресурсы, находящиеся в распоряжении человека. Больше финансовых ресурсов позволяет улучшить питание студентов [22], а меньше негативно повлияло на питание, снизив доступность сбалансированного рациона [30].

Исследование, проведенное в Азии, показало, что студенты, у которых доход родителей был выше среднего продемонстрировали значительно более высокие показатели по качеству жизни [10].

Исследование в Бразилии выявили значительные различия среди представителей разных экономических классов. Лица из более низких классов (С и D) показали более низкие показатели качества жизни по сравнению с лицами из класса А1 [11].

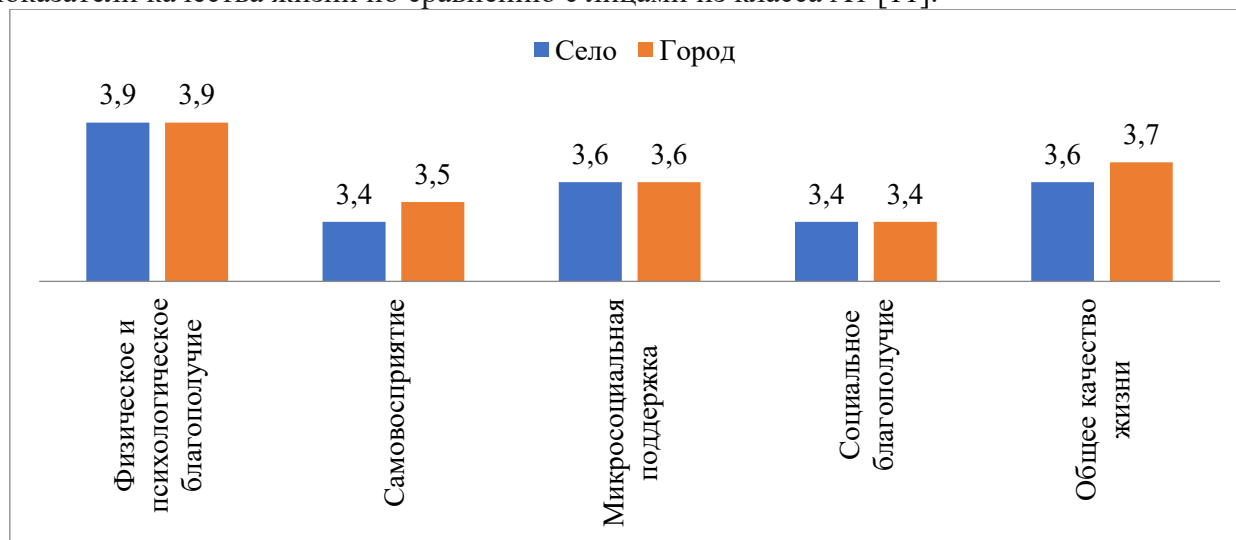

Рисунок 4. Сравнительные показатели уровня качества жизни у студентов сельского и городского происхождения [разработано автором на основе проведенных исследований]

На рисунке видно, что городские и сельские студенты показывают одинаковые результаты по параметрам физического благополучия, микросоциальной поддержке, и социальному благополучию, чуть-чуть отличаясь по самовосприятию и общему качеству жизни, у сельских студентов они незначительно ниже, чем у городских. Статистически значимых различий здесь не обнаружено.

Продольное исследование южнокорейских студентов показало, что друзья и семья составляют систему поддержки человека и оказывают статистически значимое и положительное влияние на все сферы оценки качества жизни, поэтому местные студенты показали более высокое качество жизни по сравнению с приезжими [19]. Abdullah обнаружили, что у местных студентов наблюдались более высокие показатели качества жизни по сравнению с теми, кто живет вдали от семьи [3].

Исследование от 2010 года выявило, что студенты из сельских районов и маргинализированных групп сталкиваются с большими трудностями в учебе, чем городские [20].

Также показатели китайских студентов из городских районов были значительно выше, чем у студентов из сельской местности в областях психологического здоровья и социальных отношений [39].

Best, Cummins и Lo изучали качество жизни сельских жителей, а также жителей мегаполисов и обнаружили, что обе группы сообщили об одинаковом уровне удовлетворенности жизнью. В другом исследовании (Австралийский институт здравоохранения и социального обеспечения, 2003 г.) городские жители в целом оказались физически более здоровыми, чем их сверстники из сельской местности [23].

Теперь рассмотрим, насколько год обучения влияет на качество жизни студентов. На рисунке 5 показано, что у 2-го курса самое высокое физ. и псих. благополучие, чуть ниже у 3-го курса и меньше всех у 1-го курса. Самопринятие у 2-го и 3-го курсов одинаковое и чуть ниже, чем у 1-го курса. Микросоциальная поддержка одинакова уже у 1-го и 2-го курсов и чуть выше, чем у 3-го курса. Социальное благополучие самые высокие показатели у 2-го курса, снижаются у 1-го и ниже всех у 3-го курса. Касательно общего качества жизни одинаковые показатели у 1-го и 2-го курсов и незначительно ниже у 3-го. Данное исследование выявило,

что второкурсники по всем составляющим качества жизни показывают наиболее высокие результаты. Данные получены между средними 3,5 ед. и повышенными 4,5 ед., а это говорит о том, что все студенты указали достаточное физическое и психологическое благополучие, в плане самовосприятия высоко себя оценивают и считают себя успешными в социальном взаимодействии, ощущая себя социально благополучными.

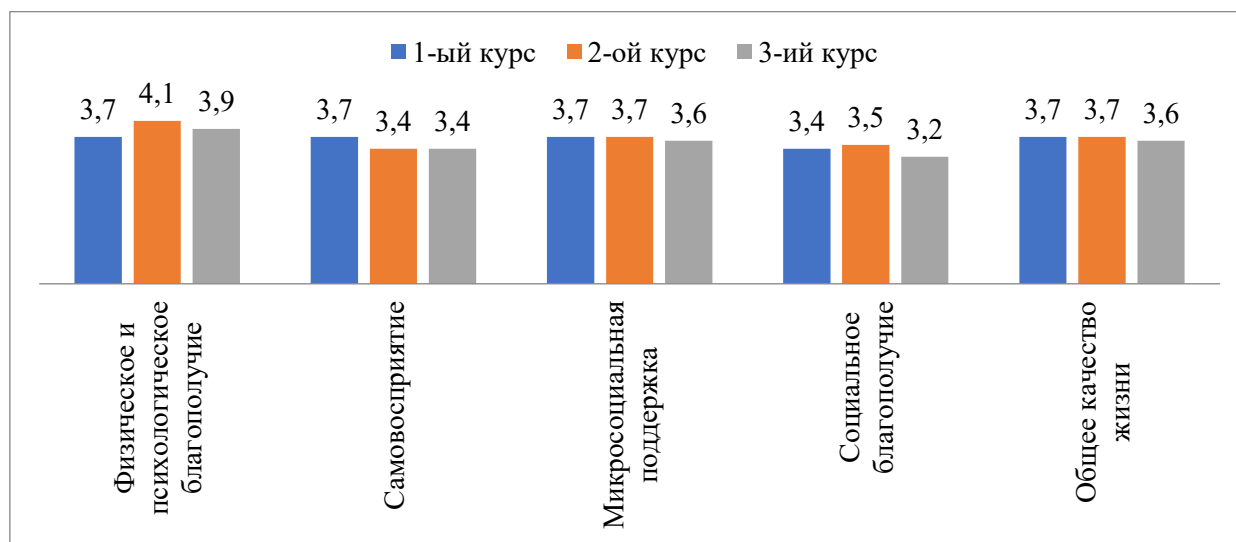

Рисунок 5. Сравнительные показатели уровня качества жизни по курсу обучения [разработано автором на основе проведенных исследований]

Статистическое сравнение качества жизни первого и второго курсов выявило что курс обучения влияет на физическое, психическое благополучие и самовосприятие, т.к. была обнаружена статистическая разница. Статистическое сравнение качества жизни первого и третьего курсов выявило статистическую разницу по тем же параметрам и в дополнение по социальному благополучию. Статистическое сравнение качества жизни студентов второго и третьего курсов выявило статистически значимую разницу по физическому, психическому и социальному благополучию. Такие составляющие качества жизни, у первокурсников, как физическое и психическое благополучие, могут быть ниже, потому что они испытывают стресс новичка. Им приходится обучаться новому образу жизни. Однако позже ситуация улучшается, потому что студенты учатся справляться с проблемами, с которыми сталкивались первое время адаптируясь к новому статусу. Более того очень много зависит от факультета, на котором обучаются студенты. Например, согласно исследованиям, молодые студенты различных специальностей, в общей массе, показывают более высокое качество жизни по сравнению со студентами медицинских специальностей [27].

Результаты созвучные данному исследованию обнаружены при исследовании качества жизни китайских студентов. Ученые выявили достоверные различия в сферах психологического здоровья и социальных отношений по курсу обучения. Самые низкие баллы были у студентов 3 курса [39].

Некоторые исследователи сообщают, что восприятие учащимися своего качества жизни и удовлетворенность снижаются по мере взросления [37, 15].

Выводы

Качество жизни – это понятие включающее множество аспектов, таких как: обучение здоровье, личная безопасность, отношения, творческое самовыражение, общение, досуг, материальные удобства, возможность помогать другим и т.д. На сегодняшний день существует немало исследований целью которых является изучение качества жизни студентов

и даже влияние самой возможности обучаться на качество жизни учащихся. Опрашивая студентов, удовлетворены ли они качеством своей жизни, собирая информацию о субъективных и объективных факторах, которые могут быть связаны с этой проблематикой, можно выявить скрытые проблемы и сильные стороны учащихся, а также их окружения. Обращая внимание на неудовлетворенные потребности студентов, можно организовать новые виды поддержки, которые приведут к позитивным изменениям и улучшению качества жизни учащихся.

Библиография

1. Bowling A. *Measuring Disease. A Review of Disease-specific Quality of Life Measurement Scales*. Buckingham: Open University Press, 2001, 420 p.
2. Seligman M. *Authentic happiness: Using the New positive psychology to realize Your Potential for repeating fulfillment*. New York Free Press, 2004, 336 p.
3. Abdullah M.F., Mansor N.S, Mohamad M.A, Teoh S.H. Quality of life and associated factors among university students during the COVID-19 pandemic: a cross-sectional study. *BMJ Open*, 11(10), 2021, p.1–12.
4. Abu-Halwa M. *Quality of life - the concept and dimensions - the annual scientific conference of the Faculty of Education*. Alexandria: Faculty of Education in Mandhour, 2010.
5. Achangwa C., Lee T-J, Park J., Lee M-S. Quality of Life and Associated Factors of International Students in South Korea: A Cross-Sectional Study Using the WHOQOL-BREF Instrument. *Healthcare*, 10(7), 2022, p.1–10.
6. Andre A., Pierre G.C, McAndrew M. Quality of Life Among Dental Students: A Survey Study. *Journal of Dental Education*, 81, 2017, p.1164–1170.
7. Backović D.V., Zivojinović J.I., Maksimović J., Maksimović M. Gender differences in academic stress and burnout among medical students in final years of education. *Psychiatria Danubina* 24(2), 2012, p.175–181.
8. Bin Saleh H., Al-Mudhhi, A. *Quality of life and its relation to hope and self-concept among delinquent and non-delinquent juveniles in Riyadh*. Psychology. Faculty of Social Sciences Imam Muhammad Bin Saud Islamic University, Saudi Arabia, 2017.
9. Bullinger M., Anderson R., Cella D., Aaronson N. Developing and evaluating cross-cultural instruments from minimum requirements to optimal models. *Quality of life Research*, 2, 1993, p.451–459.
10. Cheah W-L, Law L-S, Teh K-H, Kam S-L, Voon G.E.H., Lim H-Y, Shashi Kumar NS. Quality of life among undergraduate university students during COVID-19 movement control order in Sarawak. *Health Science Reports*, 4(3), 2021, p.1–7.
11. Cruz L.N, Polanczyk C.A, Camey S.A, Hoffmann J.F, Fleck M.P Quality of life in Brazil: normative values for the WHOQOL-BREF in a southern general population sample. *Quality of Life Research*, 20(7), 2011, p.1123–1129.
12. Diener E. Subjective Well-Being. *Psychological Bulletin* 95(3), 1984, p.542–575.
13. Diener E., Gohm C., Suh E., Oishi S. Similarity of the Relations between Marital Status and Subjective Well-Being Across Cultures. *Journal of Cross-cultural Psychology* 31(4), 2000, p.419–436.
14. Greer S. The psychological dimension in cancer treatment. *Social science & medicine*, 18(4), 1984, p. 345–349.
15. Guhn M., Ark T.K., Emerson S.D., Schonert-Reichl K.A., Gadermann A.M. The Satisfaction with Life Scale adapted for Children: Measurement invariance across gender and over time. *Psychological Assessment* 30(9), 2018, p.1261–1266.
16. Hannah A., Lim B-T, Ayers K.M. Emotional intelligence and clinical interview performance of dental students. *Journal of Dental Education*, 73, 2009, p.1107–1117.
17. Hassan N. Quality of life among university students. *The Urban Dialogue*, 3152, 2010.
18. Hudd S. Stress at college: Effects on health habits, health status and self-esteem. *College Student Journal*, 34(2), 2000, p.217–227.
19. Hwang I-C., Park K-H., Kim J-J., Yim J., Ko K-P., Bae S-M., Kyung S-Y. Perceived social support as a determinant of quality of life among medical students: 6-month follow-up study. *Academic Psychiatry* 41(2), 2017, p.180–184.

20. Kapasia N., Paul P., Roy A., Saha J., Zaveri A., Mallick R., Barman B., Das P., Chouhan, P. Impact of lockdown on learning status of undergraduate and postgraduate students during COVID-19 pandemic in West Bengal, India. *Children and youth services review*, 116, 2020.
21. Mahfouz S. Quality of life for the disabled, the elderly and the students of the university. Cairo: Egypt: psychological counseling magazine, 2006, p.125–180.
22. Metcalf P., Scragg R., Davis, P. Dietary intakes by different markers of socioeconomic status: results of a New Zealand workforce survey. *Health* 06(11), 2014, p.1201–1211
23. Mishra K. K. Health related quality of life of urban and rural people. *Indian Journal of Health and Wellbeing*, 3(2), 2012, p.437–442.
24. Moffat K.J., McConnachie A., Ross S., Morrison J.M. First year medical student stress and coping in a problem-based learning medical curriculum. *Medical Education*, 38, 2004, p.482–491.
25. Morgan W. Quantity of Learning and Quality of Life for Public and Private High School Youth. *Youth and the Labor Market: Analyses of the National Longitudinal Survey*, 5, 1984. p.111–156.
26. Olneck M. Are private schools better than public schools? A critique of the Coleman Report. *Institute for research on poverty*, 5(1), 1981, p.1–19.
27. Pagnin D, De Queiroz V. Comparison of quality of life between medical students and young general populations. *Education for Health Change in Learning and Practice* 28(3), 2015, p.209–212.
28. Palchykov V., Kaski K., Kertész J., Barabási A.L., Dunbar R.I. Sex differences in intimate relationships. *Scientific Reports*, 2(1):370, 2012.
29. Schaal K., Tafflet M., Nassif H., Thibault V., Pichard C. Psychological balance in high level athletes: gender-based differences and sport-specific patterns, *PLoS One* 6(5), 2011, p.1–9.
30. Sharkey J. R., Johnson, C. M., Dean, W. R. Research article Food Access and Perceptions of the Community and Household Food Environment as Correlates of Fruit and Vegetable Intake among Rural Seniors. *BMC Geriatrics* 10(1), 2010, p.1–12.
31. Shi Y-D, Pu X-H. Evaluation of the quality of life among students in Macao University of Science and Technology: scale, reliability, and validity. *Chinese Journal of School Health*, 36, 2015. P.1418–1430.
32. Sklempe Kokic I., Znika M., Brumnic V. Physical activity, health-related quality of life and musculoskeletal pain among students of physiotherapy and social sciences in Eastern Croatia - Cross-sectional survey. *Annals of agricultural and environmental medicine: AAEM* 26(1), 2019, p.182–190.
33. Solberg E., Diener E., Robinson M. Why are Materialists Less Satisfied? in T. Kasser and D. Kanner (eds.). *Psychology and Consumer Culture: The Struggle for a Good Life in a Materialistic World* (American Psychological Association, Washington, DC), 2004.
34. Tan L-P, Tan L-Y, Xu H-W. Quality of life and influencing factors among college students majoring in rehabilitation therapy. *Chinese Journal of Rehabilitation*, 31, 2016, p.238–249.
35. Teoli D., Bhardwaj A. Quality of life. StatPearls [Internet]. Treasure Island (FL): StatPearls Publishing, 2022.
36. Ventegodt S., Merrick J., Andersen NJ. Quality of life theory III. Maslow revisited. *Scientific World Journal*, 2003, p.1050–1057.
37. Weintraub N., Bar-Haim Erez A. Quality of Life in School (QoLS) questionnaire: development and validity. *The American journal of occupational therapy.: official publication of the American Occupational Therapy Association*, 63(6), 2009, p.724–731
38. Zhang S-L, Zhang H-J, Ren C-J. Survey on life quality among students in Jiamusi university. *Chinese Journal of Public Health Management*, 30, 2014, p.271–283.
39. Zhang Y., Qu B., Lun S., Wang D., Guo Y., Liu J. Quality of life of medical students in China: a study using the WHOQOL-BREF. *PLoS One*. 7(11), 2012.

<https://doi.org/10.54481/ecosoen.2023.1.13>

UDC: 316.454

PSYHOSOCIAL FACTORS OF ADAPTATION POTENCIAL

ПСИХОСОЦИАЛЬНЫЕ ФАКТОРЫ АДАПТАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА

*DZÍC Ilona¹⁵, Ph.D student, Free International University of Moldova,
head of the psychological assistance service of the National Army,
Republic of Moldova
(ORCID: 0000-0002-7000-220X)*

*ДЗЫК Илона, докторантка Международного Независимого
Университета Молдовы, начальник службы психологической помощи
Национальной Армии, Республика Молдова
(ORCID: 0000-0002-7000-220X)*

Annotation: *The article describes the role of factors promoting or letting adaptation, which are conditionally divided into two large groups: external (social) and internal (personal). External factors included a set of criteria that are most associated with social determinants, as opposed to internal ones, which are associated with individual properties of personality.*

Adnotare: *В представленной статье описывается роль способствующих или препятствующих факторов процесса адаптации, которые условно делятся на две большие группы: внешние (социальные) и внутренние (личностные). К внешним факторам относится совокупность критериев, связанных с социальными детерминантами, в отличие от внутренних, связанных с индивидуальными чертами личности.*

Keywords: *factors (internal/external), adaptive potential, recruit, psychological characteristics of personality.*

Ключевые слова: *факторы (внутренние/внешние); адаптационный потенциал; новобранец; психологические особенности личности.*

Введение

Воздействие личностных и социальных факторов может осложнить процесс приспособления новобранцев к новым армейским условиям. В этом контексте нам необходимо рассмотреть факторы, воздействие которых приводят к адаптивному либо дезадаптивному поведению.

Материал и методы исследования

В данной статье для определения личностных и социальных факторов которые приводят к адаптивному либо дезадаптивному поведению в процессе приспособления новобранцев к новым армейским условиям мы использовали метод теоретического анализа.

Результаты и обсуждение

По мнению Н.Е. Водопьянова - «интенсивное изучение факторов, способствующих успешной адаптации, выступает одним из доминирующих направлений прикладных психологических исследований» [21].

¹⁵ ilona.dzic@army.md

Е.В. Леонова считает, что успешность адаптации обусловлена совокупностью внешних и внутренних факторов. Так, к *внутренним факторам* автор относит: уровень интеллекта, эмоциональную устойчивость, самоконтроль, дисциплинированность, коммуникативные способности, мотивацию; а к *внешним факторам*: социально-экономическую ситуацию семьи, особенности образования, компетенции руководителей [13]. По сути, к внутренним факторам автор относит психологические факторы. Взгляды Е.В. Леоновой на деление факторов адаптации на внешние (социальные) и внутренние (психологические) более всего импонирует при проведении нашей исследовательской работы. Рассмотрим мнения и других исследователей: так, Б.Г. Ананьев объясняет успех адаптации влиянием двух групп факторов: *субъективных*, к которым автор относит демографические, физиологические и психологические; и *средовых*, к которым причисляет условия жизнедеятельности, особенности социальной среды [3]. И.А. Георгиева, в своей исследовательской работе, рассматривает: *внешние факторы* адаптации, под которыми понимает комплекс параметров, связанных с видами профессиональной деятельности индивидов; и *внутренние факторы*, к которым относит социально демографические, психофизиологические и психологические характеристики [7.]. Л.И. Анцыферова понимает адаптацию как процесс личностных изменений под воздействием внешних и внутренних факторов [5]. Л.Г. Лаптев рассматривает четыре фактора адаптации личности: когнитивный, эмоциональный, мотивационный и фактор практической деятельности [12]. В целом, три фактора (когнитивный, эмоциональный, мотивационный), которые выделяет автор, можно объединить в категорию внутренних психологических факторов.

По мнению С. А. Ларионова выделяет следующие факторы, детерминирующие адаптацию личности: ценностные ориентации, направленность личности, «Я-концепция» личности, базовая социальная потребность личности в позитивном отношении, индивидуальные особенности личности, определяющие адаптационные ресурсы, адаптационные свойства интеллекта, эмоционально-волевой компонент. Кроме того, автором выделяются следующие факторы детерминирующие дезадаптацию: несформированность высших социальных мотивов, низкий уровень развития нравственных качеств личности, асоциальные тенденции, снижение волевого контроля над аффектом [24.].

Многие исследователи ставят акцент на развитие личностных характеристик как фактора эффективности адаптации. Так по мнению Ф.Б. Березина доминирование мотивации достижения успеха над мотивацией избегания неудач является ведущим фактором, который способствует успешной адаптации. [16]. По мнению Н.А. Свиридова «Мотивы не только выступают сами в качестве факторов адаптации, но и опосредуют влияние внешних по отношению к индивиду условий, обстоятельств, воздействий». [20] Такие исследователи как С.В. Овдей, В.Ю. Селин, А.А. Алдашева считают, что одной из основных характеристик, влияющих на эффективность адаптации, является эмоциональная стабильность/нестабильность [2]. Так же, было обозначено, что неадаптированная личность, имеет ряд других специфических эмоциональных реакций: тревожность, фрустрацию, напряженность, самообвинение [27]

Л.Н. Корнеева, в качестве значимой характеристики личности, влияющей на успешность адаптации, рассматривает самооценку, где подчеркивает возможность ее дисбалансировки в случаях, когда индивид не может реализовать свои возможности, что может сопровождаться негативными эмоциями и приводить к дезадаптации. [18] О.И. Зотова, И.К. Кряжева, Т.А. Кухарева, изучая влияние самооценки на адаптацию пришли к выводу, что индивиды с неадекватной самооценкой не могут самоопределиваться в группе в результате чего дезадаптируются в ней [25.].

В результате изучения В.Г. Леонтьевым факторов влияющих на успешность адаптации было выявлено, что такие личностные характеристики как волевые свойства, воображение, гибкость поведения, способность адекватно оценивать фрустрирующую ситуацию занимают

одну из ведущих ролей, склонность к доминированию [14]. В работах А. Г. Маклакова и В. А. Кулганова с соавторами также производится оценка индивидуально-психологических признаков, уровень развития которых, соответственно, определяет вероятность успешной адаптации к широкому диапазону факторов внешней среды. Так среди личностных характеристик А. Г. Маклаков выделяет: нервно-психическую устойчивость, самооценку, ощущение социальной поддержки, уровень конфликтности и опыт социального общения [14], с. 16-24, 11].

Б.Г.Ананьев, исследуя демографические характеристики как фактор адаптации, отмечает обоестороннее влияние возраста на эффективность адаптации: с одной стороны у молодых людей адаптационные возможности выше, а с другой, с возрастом аккумулируется опыт адаптации [4]. А.М.Богомоллов утверждает, что каждый возрастной период позволяет проследить изменения адаптационного потенциала в процессе онтогенеза [6]. По мнению В.В.Константинова, адаптационный потенциал уже сформирован к 13-14 годам, что позволяет распределить подростков на группы, согласно их адаптационным возможностям [9]. А. Г. Маклаков, С. В. Чермянин в своем исследовании высказывают предположение о том, что максимальное развитие адаптационного потенциала достигается к возрасту 19-25 лет, а затем после 40 лет, адаптационные возможности человека снижаются [15]. По мнению М.М.Безруких, В.Д.Сонькин, наиболее значимые изменения физиологической адаптации начинают происходить в возрасте 5-7 лет, далее в период полового созревания адаптационные возможности временно утрачивают свою эффективность, а после 15-16 лет уровень адаптационных возможностей становится как и у взрослых людей [26].

Морально-психологическая атмосфера, в которой воспитывается ребенок очень важна, так как от ее благополучия зависит психическое здоровье и последующее формирование личности человека [19]. Жизнь, условия воспитания и развитие ребенка в полной семье значительно отличается от неполной, так как кроме материальных трудностей, одинокий родитель не может одновременно реализовать роль матери и роль отца. Результаты исследования Д.В.Шлыковой показывают что, «полнота» семьи и отсутствие/присутствие гармоничного внутрисемейного взаимодействия является одним из важных факторов адаптации/дезадаптации. По ее мнению, в неполных семьях расстроен воспитательный процесс детей, что приводит к дальнейшему нарушению адаптивных механизмов индивидов и затруднению адаптации к новым условиям жизнедеятельности [28]. В этой связи можно предположить что нарушение адаптивных механизмов у детей из неполных семей исходит из несформированности характерологических особенностей, лежащих в основе адаптационного потенциала личности.

Рассматривая социальный институт образования как фактор влияния на успешность адаптации, Т.Парсонс) анализирует его как регламентированную школу, которая прививает индивиду мораль и ценности, выстраивает критерии оценки (хорошо /плохо) и готовит к адаптации в обществе в котором он живет [23]. Качественное образование помогает занимать более продвинутое социальные позиции [8].

Согласно социологическому исследованию М.А Абрамовой степень адаптированности личности напрямую зависит от типа учебного заведения учащейся молодежи: уровень адаптированности учащихся высших учебных заведений намного выше, чем у студентов профессиональных технических училищ (ПТУ). По их мнению, изначально высшие учебные заведения и профессиональные технические училища продуцируют неравные социально-экономические условия и степень интеллектуального развития их учащихся – поэтому в ВУЗы чаще попадают индивиды хорошо усвоившие культурные ценности общества с соответствующим уровнем адаптационных возможностей. М.А.Абрамова, так же в своей работе, ставит акцент на зависимость места проживания и успешности адаптации, ее исследования доказывают, что адаптационный потенциал выше у жителей крупных

населенных пунктов (городов), по сравнению с сельскими. [1]. Социокультурное пространство, несомненно, является важным фактором адаптации молодежи. Так, город и село отличаются уровни социального уклада, принципы регуляции коллективной жизни людей, коммуникативные каналы, адаптационные механизмы, способы поведения, что изначально предполагает неравные адаптационные возможности жителей городских и сельских местностей.

Детерминантом эффективной адаптации несомненно является и организация микросоциального взаимодействия в профессиональных коллективах, тон которых задают компетенции руководителей: конфликтные ситуации и затруднения неформального общения приводят к специфическим эмоциональным реакциям и дезадаптации членов группы [22]. Формирование моделей поведения адекватных к условиям службы и требованиям профессиональной деятельности ведет к успешной адаптации. Таким образом, условия профессиональной деятельности так же выступают в качестве фактора адаптации [17].

Итак, процесс адаптации индивида детерминируется как средовыми воздействиями, так и субъективными характеристиками личности, причем не их выраженностью, а структурой взаимосвязей между ними.

Проведенный теоретический анализ различных исследовательских взглядов на деление и определение множества факторов, влияющих на эффективность адаптации, дает нам возможность представить схематично свое видение структурной взаимосвязи вышеуказанных факторов.

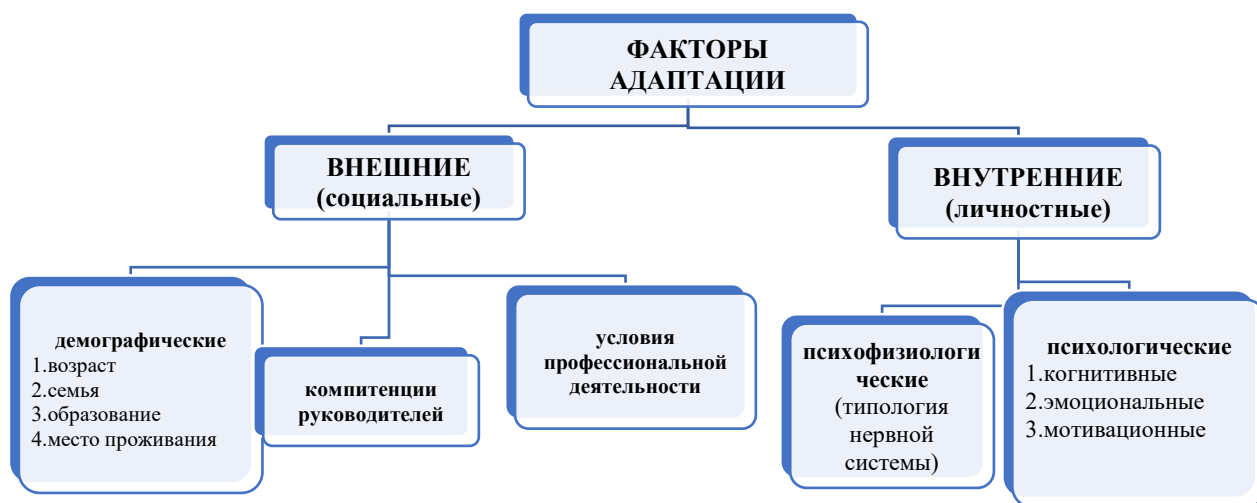

Рисунок 1. Факторы адаптации [разработано автором]

Следуя за взглядами большинства исследователей, все факторы, способствующие или препятствующие адаптации, мы разделили на две большие группы: *внешние (социальные)* и *внутренние (личностные)*.

Внешние факторы включили в себя комплекс критериев которые более всего связаны с социальными детерминантами, в отличие от внутренних, которые связаны с индивидуальными особенностями личности: ее психофизиологическими и психологическими характеристиками.

Конечно же, в полной мере описать, охарактеризовать и учесть все факторы, влияющие на адаптацию невозможно, и мы считаем что в этом нет необходимости, поскольку, по мнению П. С. Кузнецова (2000) определяют адаптацию не все факторы сразу, а только их отдельная часть, соответствующая актуализированным потребностям [10]

Выводы

Адаптация новобранцев к армейским условиям обусловлена широким диапазоном как внешних, так и внутренних факторов, от влияния которых зависит поведение молодых солдат в первые месяцы военной службы. Более того, служба в армии нынешней молодежи проходит в сложный период социальной трансформации нашего общества и смены жизненных стереотипов, поэтому в следующем разделе мы решили провести теоретический анализ особенностей адаптации новобранцев в современном, транзитивном периоде развития нашего общества.

Библиография

1. Абрамова М.А. Образование как фактор социокультурной адаптации усающейся молодежи к условиям современных трансформаций // Вопросы образования 2010, №3, 2010., с. 195-212.
2. Алдашева А. А. Психологическая адаптация специалистов ВМФ к условиям деятельности. Диссертация ... доктора психологических наук : 19.00.03. - Бишкек, 1995. 381 с.
3. Ананьев Б.Г. Избранные труды: в 2т. Акад.пед.наук СССР. М.:Педагогика,1980.
4. Анцыферова Л.И. Личность в трудных жизненных условиях: переосмысление, преобразование ситуаций и психологическая защита. В: Псих. Журнал., 1994, №1, с.3-18.
5. Богомолов А.М. Возрастная изменчивость адаптационного потенциала личности. В: Вестник КемГУ, 2010, №3 (43).
6. Георгиева И. А. Социально-психологические факторы адаптации личности в коллективе. Л., 1985. 210 с.
7. Кантор М.С.К проблеме социологических функций института образования. В: Уральские социологические чтения. Челябинск, 2006,7-8 апреля, Часть 3, с. 33-39.
8. Константинов В. В. Профессиональный психологический отбор в суворовские военные училища и кадетские корпуса Российской Федерации: Автореф. дис. . . . канд. психол. наук. 1998. 20 с.
9. Концепция социальной адаптации. П.С. Кузнецов (ред.). Саратов: Изд-во Сарат. ун-та, 2000. 257 с.
10. Кулганов, В.А. Адаптационный потенциал и его характеристика. В: В.А. Кулганов, Л.С. Шенберг, И.А. Короткова (ред.).. Мат.-лы конф. СПб.: МЧС РФ, 2006, с. 34-36.
11. Лаптев, Л. Г. Оптимизация управленческой деятельности военных кадров: диссертация ... доктора психологических наук: 19.00.13. Москва, 1995. 410 с.
12. Леонова Е.В. Проблема социально психологической адаптации детей и молодежи в условиях непрерывного образования. В: Мат.V Междунар.научно-практ. конф. «Человек-Образование-Профессия»: 6-8 июля 2009 года. М.:ПИ РАО, МГППУ, 2009.
13. Леонтьев В.Г. Мотивация и психологические механизмы ее формирования. Новосибирск: Новосибирский полиграфкомбинат, 2002. 264 с.
14. Маклаков А. Г., Чермянин С. В. Психологическое прогнозирование в экстремальных условиях деятельности. В: Вестник СпбГУ, Сер. 12, 2009, вып. 4.
15. Методика многостороннего исследования личности: структура, основы интерпретации, некоторые области применения. Ф. Б. Березин, М. П. Мирошников, Е. Д. Соколова (ред.). Москва: Березин Феликс Борисович, 2011. 318 с.
16. Петрова А.С., Шелепова М.А. Профессиональная адаптация молодых специалистов ОВД В: Психопедагогика в правоохранительных органах, 2011, №3 (46), с.29.
17. Профессиональная психология личности. В: Психологические основы профессиональной деятельности: хрестоматия / сост. В.А. Бодров. Москва: Пер Сэ, Логос, 2007. 310 с.
18. Психология и психотерапия семьи. Э. Г. Эйдемиллер, В. Юстицкий (ред.). СПб.: Питер, 2001. 651 с.
19. Свиридова Н.А. Мотивационные детерминанты психологической активности субъекта профессионального самоопределения. В: Тезисы IV Съезда РПО, 2007.
20. Синдром выгорания: диагностика и профилактика. Н. Водопьянова, Е. Старченкова (ред.). СПб.: Питер, 2005. 336 с.

21. Социальная психология: учебник для студентов высших и средних специальных учебных заведений. Под ред. А. В. Морозов. Москва: Акад. проект, 2008. 335 с.
22. Социальная система. Под ред. Талкотт Парсонс. Москва: Акад. проект, 2018. 529 с.
23. Социально-психологическая адаптация личности: теоретическая модель и диагностика Под ред. С. А. Ларионова. Белгород, 2002. 198 с..
24. Физиология развития ребенка: руководство по возрастной физиологии: учебное пособие. Под ред.: М. М. Безруких, Д. А. Фарбер. Москва: Изд-во Московского психолого-социального ин-та; Воронеж : МОДЭК, 2010. 766 с.
25. Шавердян, Г.М. Основы психотерапии. Санкт-Петербург: Питер, 2007. 208 с.
26. Шлыкова Д.В. Полнота семьи как фактор адаптации детей к школе. В: Вестник Нижегородского университета им. Н.И.Лобачевского. Серия: Социальные науки, 2017, №2(46), с.101-107.

<https://doi.org/10.54481/ecosoen.2023.1.14>

UDC: 159.963; 616-089.1

PSYCHO-PEDAGOGICAL COUNSELING, AN IMPORTANT FACTOR IN INCREASE IN THE SCHOOL PERFORMANCE OF STUDENTS WITH SEN

CONSILIEREA PSIHOPEdagogică, FACTOR IMPORTANT ÎN CREȘTEREA RANDAMENTULUI ȘCOLAR AL ELEVILOR CU CES

TIMOFEI Pașa¹⁶, school teacher, Special Gymnasium nr. 14, Tulcea, Romania, Ph.D student, Free International University of Moldova (ORCID: 0000-0001-7818-328X)

TIMOFEI Pașa, Profesor, Școala Gimnazială Specială nr. 14, Tulcea, România, doctorandă, Universitatea Liberă Internațională din Moldova (ORCID: 0000-0001-7818-328X)

Annotation: The need for counseling in school is an obvious one, because the student's activity can be marked by the appearance of certain problems, for the approach of which the experience, knowledge and guidance of a specialist are needed.

Adnotare: Necesitatea consilierii în școală este una evidentă, deoarece activitatea elevului poate fi marcată de apariția anumitor probleme, pentru a căror abordare este nevoie de experiența, cunoștințele și îndrumarea unui specialist.

Keywords: counseling, research, CES, integration, guidance

Cuvinte-cheie: consiliere, cercetare, CES, integrare, orientare.

Introducere

În perioada adolescenței se impune, ba este chiar necesară intervenția consilierului școlar în cazul tuturor elevilor. Adolescența este perioada aderării pregnante la viața socială, aceasta fiind percepută mai intens și având o importanță mai mare decât în orice altă etapă de vârstă. Grupurile sunt în general constituite pe criterii precum cel al vârstei și al sexului.

Datorită multitudinii posibilităților pe care le ia în calcul individul și alternativele la care el se proiectează pot apărea stresul și incertitudinea. Gradul de certitudine se obține prin angajare efectivă în acțiune, prin realizarea treptată a scopurilor, prin armonizarea intereselor individuale cu cele sociale. De aceea foarte importantă devine imaginea de sine, cu referire specială la atitudinea față de sine (self).

Prin mecanismele autocunoașterii, autoevaluării, prin autovalidare se instalează stări psihologice complexe ca: autoacceptarea, autoprețuirea, sentimente de satisfacție, optimismul. Actualizarea posibilităților de care poate fi conștientă persoana îi determină comportamentul de o asemenea manieră, încât să nu se infirme părerea despre sine [5, p. 43].

În școlile cu număr mare de elevi, cabinetul de asistentă și consiliere psiho-pedagogică reprezintă o necesitate, din cauza multitudinii problemelor care se ivesc, aproape zilnic, în relațiile dintre elevi, părinți, profesori.

Scopul cercetării a fost investigarea aspectelor specifice procesului de integrare a elevilor cu CES în învățământul de masă în cadrul demersului didactic desfășurat cu aceștia, în vederea realizării unei integrări școlare și sociale cât mai eficiente.

¹⁶ pasa.petrov@yahoo.com

În cadrul cercetării s-au urmărit următoarele **obiective**:

1. Identificarea atitudinii persoanelor din grupul social (colegi) al copilului cu C.E.S., față de prezența acestuia în școala de masă.
2. Identificarea dificultăților educative/școlare ale elevilor cu cerințe educative speciale integrați în învățământul de masă.
3. Stabilirea unui program ameliorativ de eficientizare a întregului proces de învățare și integrare școlară.

Nivelul posibilităților, inteligenței, aptitudinilor, etc. și nivelul de motivare psiho – socială, sunt cele două mari coordonate ale planului de viață. În fixarea aspirațiilor, individul are tendința de a-și menține valoarea socială a Eului, considerația propriei persoane. În acest caz, statuturile și rolurile sociale sunt determinante. Tot în această etapă sumarizarea are un rol deosebit: împreună se evidențiază elementele esențiale, rămân în centrul atenției aspectele principale putându-se întrezări de acum anumite opțiuni [6, p. 320-326].

Material și metodă

Lotul experimental a fost acătuit din 18 elevi cu CES, ciclul I profesional, elevi integrați în învățământul de masă beneficiind de structuri de sprijin prin activități de învățare individualizată desfășurate împreună cu cadrul didactic de sprijin, curriculum adaptat la disciplinele limba română și matematică, realizarea unui Plan de Intervenție Personalizat pentru fiecare elev cu CES în parte.

Etapă constatativă a cercetării pedagogice a constat în realizarea evaluării inițiale ale elevilor prin aplicarea unor probe curriculare de identificare a nivelului de achiziții școlare ale fiecărui elev în parte, gradul de asimilare și corelarea acestora cu potențialul aptitudinal și nivelul intelectual al acestora, a urmat etapa formativ-ameliorativă ce a constat în întocmirea și aplicarea programelor adaptate precum și realizarea P.I.P.-urilor în funcție de dificultățile constatate ale elevilor, urmată de etapa finală, evaluativă ce a cuprins evaluările sumative și monitorizarea progresului școlar cu realizarea unei analize comparative între evaluarea inițială și evaluarea finală.

Elevii au vârste cuprinse între 15 și 17 ani, după cum se poate observa și în graficul de mai jos.

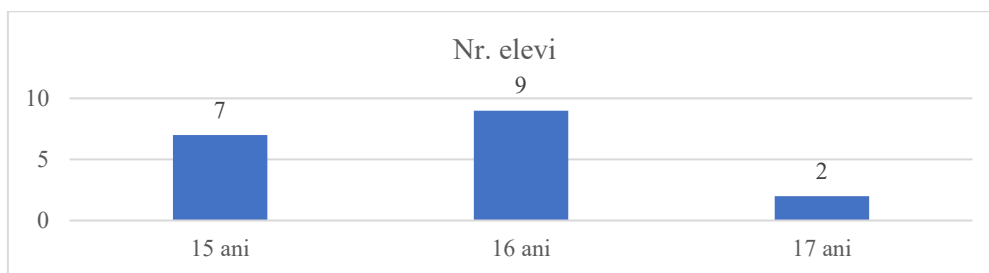

Figura 1. Vârstele grupului experimental[elaborat de autor]

După cum se poate observa și în graficul de mai sus, cei mai mulți dintre elevii grupului experimental au vârsta de 15 ani împliniți, media generală a elevilor fiind de 16 ani.

În ceea ce privește genul elevilor, proporțiile se prezintă astfel:

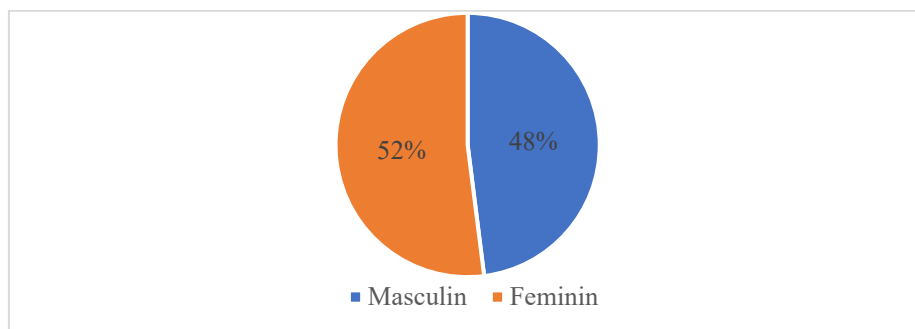

Figura 2. Genul grupului experimental [elaborat de autor]

Deși elevii de gen feminin sunt mai numeroși decât cei de gen masculin, diferențe sunt mari, putând fi considerate chiar aproximativ reale.

În acest sens, s-a început cu identificarea nivelului de pregătire școlară a elevilor din cadrul grupului experimental. Acest obiectiv a vizat, de fapt, evaluarea inițială a elevilor. Prima etapă a cercetării a constat în observarea pe parcursul a 3 zile a elevilor. În cadrul acestei etape s-a realizat o diagnoză asupra stadiului în care se găseau elevii la acel moment, precum și asupra interesului pe care aceștia îl ofereau limbii române. Tot în cadrul acestei etape, li s-a aplicat elevilor un test scris de evaluare inițială. De asemenea, tot în cadrul acestei etape, elevilor li s-a aplicat un test sociometric. În urma observării elevilor participanți la studiu se constată faptul că, majoritatea acestora nu prezintă un interes deosebit pentru limba română.

Conduita generală a elevilor din ambele grupuri la ore este una disciplinată. Deși discutăm despre elevi cu CES, nu putem nega faptul că aceștia sunt foarte respectuoși și negălăgioși. În timpul orelor, elevii sunt foarte activi și prezintă un interes crescut pentru orele de matematică și de desen. Nu același lucru îl putem spune despre orele de limba română, acolo unde elevii sunt mult mai atipici, mai necooperanți și mai dezinteresați.

În urma celor trei zile de observare nu s-a constatat nicio evoluție sau involuție în ceea ce privește interesul pentru activitățile școlare. Elevii sunt în mod clar dezinteresați în ceea ce privește acest aspect, iar ideea de a citi acasă sau în vacanță le displace complet. Cadrele didactice susțin că nu au reușit încă să le stimuleze interesul pentru lectură, deși au încercat mai multe metode, atât moderne cât și tradiționaliste.

Un lucru important de precizat ar fi că s-a constatat că elevii sunt foarte interesați de desen, mai exact de culori, de imagini și de animații. Le este foarte ușor captată atenția cu un desen foarte colorat, așa încât trebuie să se țină cont de acest aspect în alegerea metodelor instructiv-educative de stimulare a interesului față de activitățile școlare.

În urma zilelor de observare s-a completat și grila de observație, atașată mai jos, la descrierea "ședinței" cu numărul 8, ale cărei rezultate au fost cuprinse între 25 și 125 de puncte, rezultatele detaliate ale acestora putând fi observate în următorul grafic:

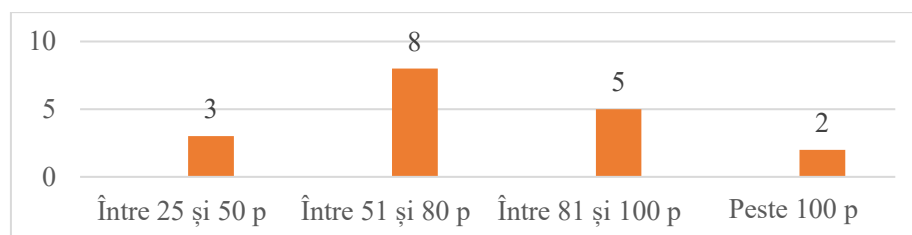

Figura 3. Punctaj-grilă [elaborat de autor]

Cele mai slabe punctaje au fost obținute la empatie, respectarea regulilor și la perseverența în susținerea unei idei. La polul opus, cele mai mari punctaje au fost obținute la comunicarea cu colegii și la ascultarea activă.

În urma aplicării testului de evaluare inițială se constată că elevii nu sunt tocmai bine pregătiți nici la matematică, nici la limba română, notele fiind destul de variate, așa încât s-au obținut:

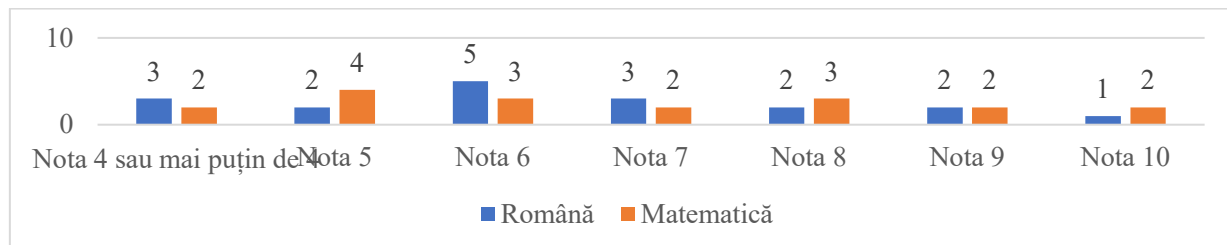

Figura 4. Rezultatele evaluării inițiale [elaborat de autor]

Itemii la care elevii au prezentat cele mai multe dificultăți, au fost cei de argumentare, scriere corectă din punct de vedere gramatical și coerentă, precum și cei de matematică, mai exact, de calcul complex.

În ceea ce privește citirea, discursul oral și orele de limba română se poate spune că lucrurile se prezintă ceva mai defectuoase.

Trebuie precizat faptul că majoritatea elevilor din grupul experimental citesc pe silabe, nu sunt coerenți, fac dezacorduri și nu sunt interesați de citirea unor texte lungi. Nici înregistrările unor povești audio nu-i atrag foarte mult pe elevi.

Elevii observați nu sunt atenți la ceea ce li se citește sau povestește. Nu sunt atrași de lectură și nici de calcule iar dezinteresul se vede și în comportamentele și conduitele pe care le au la ore, aceștia jucându-se, mâncând sau vorbind între ei, fără a fi atenți la activitățile școlare, deloc atractive pentru ei, după cum se pare.

Tot în cadrul etapei inițiale s-a aplicat și testul sociometric, ale cărui rezultate sunt prezentate în figura de mai jos:

ELEVI	CD	GA	GM	TM	ȘAM	RM	SR	PCP	PD	PG	PA	NC	NA M	FA	NM	IR	MDB	ȚA
CD							-	-			+					+		
GA			+				+											
GM		+							-					-		+		
TM			+						-			-						+
ȘAM	+					+		-	-									
RM	+						-		-							+		
SR		+						-	+		-							
PCP	+					+	-		-									
PD		+	+						-						-			
PG									-	-				+				+
PA	+					+	-							-				
NC						+	-	-								+		
NAM						+		-	-	+								
FA	+								+			-				-		
NM				+		+	-		-									
IR						+		-	-			+						
MDB				-		+		-									+	
ȚA						+											+	
A/R	5/0	3/0	3/0	1/1	0/0	9/0	1/6	0/9	2/9	1/0	1/1	1/2	1/0	0/2	1/1	6/1	1/0	0/0
I _{ss}	5/17	3/17	3/17	1/17	0/17	9/17	1/17	0/17	2/17	1/17	1/17	1/17	1/17	0/17	1/17	6/17	1/17	0/17
I _{sp}	0,29	0,17	0,17	0	0	0,52	-0,29	-0,52	-0,41	0,05	0	-0,05	0,05	-0,11	0	0,29	0,05	0

Figura 5. Sociomatricea [6, p.1-16]

$$N=18$$

A= atrageri, notate cu +

R= respingeri, notate cu –

I_{ss}= indicele statusului sociometric (determină numărul de cercuri concentrice ale sociogramei; indică poziția ocupată de elev în cadrul grupului)

$$I_{ss} = \text{nr. } A/N-1$$

I_{sp}= indicele statusului preferențial (indică gradul de integrare a elevului în grup; poate lua valori pozitive sau negative)

$$I_{sp} = (\text{nr. } A - \text{nr. } R)/N-1$$

I_{ss} – valori repetate: 0,05x8

$$0,11 \times 1$$

$$0,17 \times 2$$

$$0,29 \times 1 - \left. \begin{array}{l} \\ \\ \\ \\ \end{array} \right\} N=18$$

$$0,35 \times 1 - \left. \begin{array}{l} \\ \\ \\ \\ \end{array} \right\} \begin{array}{l} 6 \text{ cercuri concentrice} \\ \text{valoarea "0" rămâne în afara cercurilor} \end{array}$$

$$0,52 \times 1 - \left. \begin{array}{l} \\ \\ \\ \\ \end{array} \right\}$$

$$0 \times 4$$

I_c = indicele de coeziune

$$I_c = (R \times q) / (U \times p)$$

R=nr. alegeri reciproce , p=K/N-1, K=număr alegeri permise(=2)

U=nr. alegeri unilaterale, q=1-p

R=6 ; U=24; p=2/17 p=0,11; q=1-0,11 q=0,89

$$I_c = (6 \times 0,89) / (24 \times 0,11) = 5,34 / 2,64 = 2,02$$

$$I_c = 2,02$$

Rezultate și discuții

Așa cum indică și indicele statusului sociometric, se observă că elevii sunt dispersați pe 6 trepte de relaționare, existând un lider spre care se îndreaptă cele mai multe opțiuni de atragere. În ceea ce privește relațiile de respingere, se observă o concentrare mai mare a acestora în jurul a 3 elevi (doi băieți și o fată), care nu sunt preferați în activitățile școlare.

Chiar dacă în timpul pauzelor dintre orele de curs, elevii se joacă împreună și comunică destul de ușor, în clasă, atunci când ar fi necesar să coopereze la diferite activități, relațiile dintre ei devin mai rigide, comunicarea devine greoaie, fiecare elev având preferințe în alegerea coechipierului. Sunt câțiva elevi între care există o oarecare prietenie și în afara școlii, ceea ce face ca relațiile de colegialitate, și implicit, cele de cooperare să fie dintre cele mai bune. Aceștia se ajută ori de câte ori este nevoie, se susțin reciproc și în general, nu acceptă sprijinul unui alt coleg, decât pe al celui pe care îl consideră prieten.

În continuare se prezintă programul de consiliere propus pentru elevii din cadrul clasei experimentale.

Durata: 10 sedințe.

Argument: la nivelul populației de elevi cu CES se simte nevoia de consiliere și orientare, întrucât integrarea școlară, socială și pe piața muncii a viitorilor adulți este absolut necesară.

Descrierea programului. Programul vizează identificarea nevoilor de consiliere ale elevilor adolescenți cu CES, în vederea dobândirii unor aptitudini și abilități socio-profesionale, menite să faciliteze integrarea acestora.

Scopul. Dezvoltarea unei relații pozitive între elevii adolescenți cu CES și consilierea și orientarea, în vederea facilitării integrării ulterioare.

Obiectivele programului

- O1. Formarea unor atitudini pozitive a elevilor cu CES față de consiliere;
- O2. Formarea unei imagini pozitive pentru elevii cu CES;

- O3. Creșterea stimei de sine la elevii cu CES;
- O4. Identificarea nevoilor de consiliere ale elevilor cu CES;
- O5. Schimbarea atitudinii reticente a elevilor cu CES față de consiliere;
- O6. Formarea unor abilități și deprinderi socio-profesionale pentru elevii cu CES.

Grup țintă. 18 de elevi din grupul experimental.

Resurse: spațiu adecvat, pliante, materiale de consiliere.

Activitatea de consiliere. Pe parcursul sesiunilor de consiliere se urmărește schimbarea atitudinii elevilor față de consiliere, identificarea nevoilor de consiliere, precum și dezvoltarea unor abilități, aptitudini și deprinderi socio-profesionale menite să faciliteze integrarea ulterioară a acestora.

Sedința 1. Cunoașterea membrilor grupului.

Obiective:

- autocunoaștere,
- intercunoaștere,
- dezvoltarea stimei de sine

Materiale: Fișe de lucru

Durață: 50 minute

Descriere:

Fiecare elev primește la început câte două fișe de lucru (Fișele 1 și 2). Pe prima fișă copiii vor completa individual, identificându-și cât mai multe valori, abilități / aptitudini, calități personale, interese. Mai apoi elevii își vor scrie numele pe cea de a doua fișă, transmițând-o prin clasă, așa încât toți colegii să noteze calități, aptitudini, interese etc. ale „proprietarului” fișei. Ultima etapă constă în compararea realizată individual între cele două fișe, analizându-se diferențele și asemănările între ele.

Fișa 1

Lucruri importante pentru mine (Valorile mele).....	Lucruri la care mă pricep.....	Lucruri la care nu mă prea pricep.....
Lucruri pe care îmi place să le fac.....	Lucruri pe care nu prea îmi place să le fac.....	Calități.....

Fișa 2

Lucrurile pe care le cred importante.....	Lucruri la care cred că se pricepe....	Lucruri la care cred că nu se prea pricepe...
Activități care cred că îi plac	Activități care cred că nu îi plac	Ce calități cred că are .....

Sedința 2

Obiective:

- Identificarea persoanelor la care apelează elevii cu CES atunci când întâmpină o problemă;
- Identificarea rolului pe care consilierul îl are în viața elevilor cu CES;
- Identificarea situațiilor în care elevii cu CES apelează la consilier.

Metode și procedee: Tabelul “Lista persoanelor pe care pot conta în diferite situații!”

Materiale: fișă de lucru.

Durață: 35 minute.

Descriere:

Consilierul școlar poartă o discuție liberă cu elevii despre problemele pe care elevii adolescenți cu CES le întâmpină în cadrul familiei, a grupului de prietenii și în mediul școlar, și modul în care pot fi ele rezolvate, pentru o mai bună înțelegere a rolului consilierului. Scopul acestei discuții este de a identifica situațiile în care elevii cu CES apelează la consiliere.

După încheierea discuției, consilierul împarte elevilor fisa de lucru ”lista persoanelor pe care pot conta în diferite situații”. Ei vor avea sarcina să completeze tabelul enumerând astfel persoanele pe care pot conta atunci când întâmpină o problemă.

Fișa 1

Lista persoanelor pe care pot conta în diferite situații!

Situația	Persoana care mă poate ajuta
Când mă lovesc	
Când un străin vrea să intre în casa	
Când imi este frică	
Când cei mari mă lovesc	
Când văd un accident	
Când nu mă simt bine	
Când mă doare ceva	
Când nu știu la un test	
Când nu am încredere în mine	
Când părinții mei sunt bonlavi	
Când mă cert cu un prieten	
Altele, și anume.....	

Sedința 3

Obiective:

-Identificarea principalelor cauze care generează conflicte în mediul familial și școlar.

Metode și procedee: lucrul în grup, brainstormingul.

Materiale: coli, instrumente de scris

Durată: 40 min

Descriere. În prima parte a sesiunii de consiliere toți participanții vor realiza un brainstorming, care va avea drept scop identificarea principalelor cauze care generează conflictele care apar în mediul școlar. Odată identificate aceste cauze, vor fi scrise pe o foaie de flipchart/tabla. În grupuri de câte patru, participanții vor avea sarcina ca, pe baza a una sau mai multe cauze din cele identificate (la alegere) să construiască două scenarii: unul care să surprindă o situație concretă în care cauza aleasă este eliminată și să evidențieze modalitățile prin care au făcut acest lucru și altul în care cauza aleasă nu este eliminată și să expună eventualele consecințe. Cele două scenarii vor fi prezentate de un membru al grupului.

După încheierea exercițiului consilierul va pune întrebări precum:

-Cum v-ați simțit pe parcursul exercițiului?

- Cum vi s-a părut exercițiul?

- În ce măsură situațiile prezentate se pot regăsi și la voi în viață?

- Puteți identifica alte modalități de eliminare a cauzelor alese?

Scopul acestui exercițiu este ca elevii să identifice multitudinea de cauze care pot genera conflicte în familie, acceptând existența unor cauze superficiale care pot fi eliminate fără a dezvolta stări conflictuale intense.

Sedința 4

Obiective:

- Formarea unei imagini de sine pozitive.

Materiale: fișe de lucru (fișa 1 și 2) Analiza Swot.

Durata: 50 min

Descriere:

Fiecare elev primește la început câte două fișe de lucru (Fișele 1 și 2).

Pe prima fișă fiecare va avea sarcina de a completa individual căsuțele tabelului, identificând cât mai multe puncte slabe și puncte tari ale propriei persoane.

După finalizarea acestei prime faze, elevii își vor prezenta opiniile, pe care le vor dezbate împreună cu ceilalți, cu sarcina ca fiecare elev în parte să completeze lista celui care citește cu câte un punct tare.

Fișa 1

Punctele mele tari și slabe

Puncte tari	Puncte slabe
-------------	--------------

Sedința 5

Obiective:

- Identificarea metodelor de rezolvare a problemei prezentate în studiul de caz.
- Creșterea stimei de sine.

Metode și procedee: discuția liberă, studiul de caz.

Materiale: fișă de lucru (studiu de caz)

Durata: 50 min

Descriere. Consilierul împreună cu elevii discută despre modul în care procesul de consiliere poate ajuta la rezolvarea problemelor pe care le pot întâmpina elevii adolescenți cu CES în cadrul școlii. Consilierul împarte participanților la sedința de consiliere un studiu de caz. Aceștia au sarcina de a citi și de a găsi o metodă de rezolvare a problemei prezentate în studiul de caz. După rezolvarea acestei sarcini, consilierul realizează pe tablă un tabel cu răspunsurile elevilor pe care le va discuta cu aceștia în cadrul unei discuții libere.

Anexă

Studiu de caz

Un coleg îți spune că tu nu o să reușești niciodată nimic pentru că nu ai avut niciodată niște părinți care să te învețe.

Tu știi că ceea ce spune nu este adevărat!

Cum îi răspunzi?

Ședința 6

Obiective:

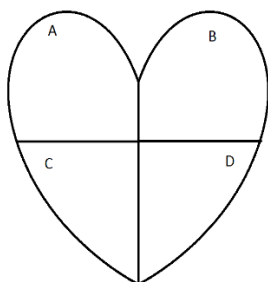
Creșterea imaginii de sine.

Metode și procedee: discuția liberă.

Materiale: coli, pix

Durata: 40 min

Descriere. Fiecare elev va desena o inimă ca cea din imaginea de mai jos, pe care o va compartimenta în 4 căsuțe. Fiecare căsuță va fi completată cu date personale.

Interpretarea compartimentelor

A - 3 lucruri care îți plac la tine

B - 3 lucruri pe care vrei să le schimbi la tine

C - 3 lucruri pe care le faci bine
D - 3 lucruri pe care vrei ca ceilalți să le spună despre tine
Sarcina elevilor este aceea de a-și prezenta desenul, iar sarcina celorlalți elevi este aceea de a spune fiecare în parte câte un lucru apreciat la cel/cea care citește.

Ședința 7

Obiective: antrenarea elevilor pentru că aceștia să se cunoască reprezentându-se împreună cu alții.

Metode și procedee: discuția liberă.

Materiale: coli, pix

Durata: 40 min

Descriere: Elevilor li se propun următoarele activități.

LINIA VIETII

Fiecare elev întinde o coardă reprezentând viața sa. Pe această coardă vor fi prinse desene, istorisiri, fotografii etc., care ilustrează evenimente importante din viața sa, fie în ordine cronologică, fie în ce ordine dorește. De asemenea, ei pot anticipa și asupra viitorului.

CERCUL DE CONVERSAȚIE

Elevii sunt așezați în cerc și completează enunțurile:

- Ceea ce prefer eu este.....
- Jocul meu preferat este.....
- Mi-ar plăcea să fiu.....
- Sunt fericit când.....
- Sunt trist atunci când.....
- Aș vrea să fiu mai.....
- Într-o zi sper să.....

REPORTERUL CLASEI

Un elev ținând în mână un microfon trece prin dreptul fiecărui coleg, adresându-i un set de întrebări:

- Cine ești tu?
- Când te-ai născut?
- Unde locuiești?

Evaluarea activității se realizează prin aplicarea unui chestionar conținând următoarele întrebări:

- Cum vi s-a părut această activitate?
- Ați adăuga ceva? Dacă da, ce anume?
- Credeți că lucrurile învățate vă vor ajuta pe viitor?
- Ați dori să reluăm această experiență, dar să abordăm subiecte diferite?
- Ce subiecte v-ar interesa?

Sedința 8

Evaluarea procesului de consiliere

Obiective:

- Identificarea opiniilor elevilor cu privire la programul de consiliere la care au participat.
- Identificarea sentimentelor și trăirilor elevilor determinate de activitățile desfășurate în cadrul programului de consiliere.
- Verificarea rezultatelor programului de consiliere.

Durata: 50 min

Descriere. În prima parte a activității participanții vor scrie pe o foaie de hartie câteva idei principale referitoare la programul de consiliere la care au participat. Fiecare va prezenta în fața

grupului idea centrală a programului de consiliere evidențiată de activităților desfășurate. În urma prezentării ideilor principale, consilierul realizează un tabel cu cele mai importante idei desprinse în urma discuției.

Pentru o mai bună conștientizare a evoluției participanților, pe parcursul programului de consiliere, li se propune să deseneze 3 autoportrete, “Desenul 3 autoportrete”.: 1) „Eu până la program”, 2) „Eu în timpul programului” și 3) „Eu acum”. Urmând să se observe schimbările sale.

Pentru evidențierea reușitei programului, consilierul propune activitatea “succesul garantat”. Participanții sunt așezați în cerc și sunt rugați să continue afirmațiile.

Activitatea „Succesul înregistrat”.

„Eram bucuros (oasă) să vin ...”.

„Eram vesel/ă când eram la grup ...”.

„Am învățat ... ”.

„Grupul m-a făcut să mă simt ...”.

„Am învățat lucruri bune ...”.

„Am înțeles că ...”.

“Nu le mai vorbesc copiilor .....

„Nu le mai vorbesc prietenilor ...”.

Reflexia rezultatelor activității. Scopul: asimilarea experienței.

Consilierul propune să se alcătuiască niște principii ale consilierii educaționale după care consilierul trebuie să conducă sesiunea de consiliere.

GRILA DE OBSERVAȚIE

Nume:

Vârstă:

Gen:

Data:

Scorare:

Foarte rar/ foarte puțin - 0 p.

Rar/ puțin - 5 p.

Neutru - 10 p.

Des/ mult -15 p.

Foarte des/ foarte mult - 20 p.

Criteriu	Foarte rar/ foarte puțin	Rar / Puțin	Neutru	Des / Mult	Foarte des / Foarte mult
Ascultarea activă (pune întrebări, este interesat de discuție, aprobă / dezaprobă)					
Disciplina din timpul activității (nu vorbește în timpul orei, nu vorbește neîntrebat / neîntrebată, ridică mâna dacă vrea să spună ceva)					
Implicarea voluntară în activitate					
Capacitatea de argumentare a unui răspuns					
Perseverența în susținerea unei idei					
Corectitudinea conduitei în grup (fair-play-ul)					
Inițiativă în grup					
Integrarea în grupuri noi / cooperează cu colegii					
Comunică cu ceilalți colegi					
Respectarea regulilor					
Capacitatea de a face față la situații limită					
Manifestă empatie pentru colegi / își ajută colegii					
Respect pentru celălalt					

Concluzii

După parcurgerea acestor etape ale cercetării, pot afirma faptul că, copiii cu C.E.S. pot fi integrați cu succes în școlile obișnuite, însă trebuie ajutați pe toate palierele (educativ, psihologic, social), astfel încât la sfârșitul perioadei de școlarizare să le fie permisă o cât mai bună inserție socio-profesională. În cercetarea efectuată s-a confirmat ipoteza, precum că integrarea s-ar baza pe asigurarea condițiilor în care copiii pot crește și învăța în medii deschise, alături de semenii, iar școala este principala instituție care trebuie să răspundă acestei nevoi. Totodată, dacă pentru fiecare elev cu cerințe educative speciale se realizează și se lucrează după un curriculum adaptat/diferențiat în funcție de potențialul cognitiv al acestuia, evaluarea fiind realizată în funcție de programa stabilită inițial, atunci elevul cu CES va ajunge să înregistreze progres atât școlar, cât și social, rezultatele școlare contribuind la realizarea cu succes a integrării sociale.

Bibliografie

1. Băban A. Consiliere educațională. Ghid metodologic pentru orele de dirigenție și consiliere, Cluj-Napoca: Editura PSINET, 2003.
2. Biji E.M., Lilea E., Gogu E., Bentoiu, G.C. Statistică – Aplicații practice. București: Editura Universitară, 2017.
3. Dumitru I., al. Consiliere psihopedagogică. Baze teoretice și sugestii practice, Ediția a II a revăzută și adăugită, Editura Polirom, București, 2008.
4. Gherguț A. Sinteze de psihopedagogie special, Ediția a II-a, Editura București: Polirom, 2007.
5. Marcus S. Stilul empatic și stilul cognitiv interpersonal în structura competenței didactice. În: Revista de psihologie, 1997, 43, p.3-4.
6. Tomșa Gh. Consilierea și orientarea în școală, Editura Credis, București, 2005.

<https://doi.org/10.54481/ecosoen.2023.1.15>

UDC: 316.454; 159.942

PSYCHO-EMOTIONAL PECULIARITIES OF WORKERS FROM LEGAL FIELD

PARTICULARITĂȚI PSIHO-EMOȚIONALE ALE ANGAJAȚILOR DIN DOMENIUL OCROTIRII NORMELOR DE DREPT

*Aliona MELENTIEVA¹⁷,
university assistant, MA,
Free International University of Moldova, Chisinau
(ORCID: 0000-0002-8442-2088)*

*Aliona MELENTIEVA,
asistent universitar, MA,
Universitatea Liberă Internațională din Moldova, Chișinău
(ORCID: 0000-0002-8442-2088)*

Annotation: *The activity in legal field is varied, taking into account that this large sphere is related to the defense of fundamental rights and freedom of a person, due to the responsibility provided, emanated by the workers from justice field, the responsibility to protect fundamental norms in force. Workers of legal, justice field, daily confront situations of infringements of civil, criminal and administrative laws, as well as the violation of procedural-criminal order. In the given study we are going to determine the psycho-emotional peculiarities of specialists from justice/legal field, namely to research the level of manifestation of anxiety, aggressiveness, rigidity and frustration. The sample of the given study is formed by jurists, attorneys, as well as prosecuting officers – the majority of subjects are men with different age and professional experience in the field.*

Adnotare: *Activitatea în domeniul îndeplinirii justiției este foarte diversă, având în vedere că acest domeniu vast ține de apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului datorită responsabilității pe care o emană lucrătorii din domeniul vizat, datorită responsabilității de care dispun prin ocrotirea normelor fundamentale în vigoare. Lucrătorii din domeniul îndeplinirii justiției, practic zilnic, se confruntă cu situații de încălcare și atingerilor aduse normelor de ordin civil, penal, administrativ dar și ordinii procesual-penală. În cadrul studiului întreprins, ne-am propus de determina particularitățile psiho-emoționale ale specialiștilor din domeniul justiției, și anume să studiem nivelul de manifestare a anxietății, agresivității, rigidității și frustrării. În cadrul cercetării efectuate, au participat: juriști, avocați dar și ofițeri de urmărire penală care în marea majoritatea cazurilor fiind bărbați, cu vârstă și experiență profesională diferită.*

Keywords: *legal field, justice, anxiety, frustration, rigidity, aggressiveness.*

Cuvinte-cheie: *domeniul ocrotirii drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei, justiție, anxietate, frustrare, rigiditate, agresivitate.*

Introducere

De foarte mult timp este cunoscut faptul că angajații din domeniul ocrotirii drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei sunt persoane echilibrate emoțional, raționali, obiectivi și distanți [4]. Pe lângă acestea aceste persoane trebuie să dețină o inteligență emoțională înaltă și capacități avansate de comunicare ce țin de stabilirea contactelor emoționale la necesitate, empatizare în dependență de situație, capacitatea de ascultare, mediere a conflictelor, control emoțional, detașare emoțională, etc. [3, p.276] Lucrătorii din domeniul ocrotirii drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei zilnic sunt martori ai dramei oamenilor ce sunt implicați în cercetarea justiției/injustiției. Acest fapt implică multe forțe atât la nivel psihic cât și emoțional, și conform mai multor studii

¹⁷ amelentieva@ulim.md

realizate în sfera sănătății psihice și emoționale a specialiștilor din domeniul ocrotirii drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei se atestă nivel înalt al anxietății și un procent sporit de specialiști implicați în domeniul vizat ce suferă de burnout. Principalele cauze menționate de autori sunt: programul de activitate intens cu ore suplimentare și chemări inopinate (lucrătorii din domeniul ocrotirii drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei, mai ales cei ce activează în cadrul MAI sunt totdeauna la datorie), lucru cu persoane traumatizate, conflict permanent între viața profesională și cea privată, precum și mediul competitiv și presiunea în activități de menținere, apărare și ocrotire a normelor de drept [3, p. 278-279; 1, p. 341].

Astfel, conchidem că domeniul ocrotirii drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei este un domeniu cu responsabilități foarte înalte impuse la nivel profesional și social asupra lucrătorilor ce activează, este un domeniu unde mereu persistă tensiune psiho-emoțională generată de o pleiadă de factori atât externi (sociali) cât și interni (intraorganizaționali, interpersonal și individuali) care dezvoltă intensificarea și experiența unor stări psiho-emoționale negative. În cercetarea de față avem ca scop de a analiza auto-aprecierea stărilor psihice la lucrătorii din domeniul ocrotirii drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei și anume a anxietății, frustrării, agresivității și rigidității.

Material și metodă

Metoda aplicată pentru studierea stărilor psiho-emoționale la subiecții vizați în cercetare este testul de autoapreciere a stărilor psihice de Eyesenck [2, p. 110-112]. Testul are patru scale – patru stări psihice – *anxietate*, *frustrare*, *agresivitate* și *rigiditate*. Fiecare scală are câte 10 itemi (în total testul are 40 de itemi) la care respondentul răspunde afirmativ dacă starea descrisă în item este caracteristică acestuia acumulând 2 puncte, negativ în cazul când nu este caracteristică starea descrisă în item (acumulează 0 puncte) și rareori sau nu sunt sigur este evaluat cu un punct. Respectiv fiecare scală poate aduna 20 de puncte. Conform metodei nivelul de manifestare poate fi: scăzut cu punctajul plasat între valorile 0-7, ceea ce denotă că starea nu este manifestă la respondent, nivel mediu – 8-14 puncte, ceea ce denotă manifestare moderată și situațională a stării psihice și nivel înalt cu punctajul situat în diapazonul valoric de 15-20 de puncte, ceea ce vorbește despre manifestarea accentuată și frecvență a stării psihice vizate.

Metoda a fost aplicată pe un eșantion de 417 persoane, specialiști din domeniul ocrotirii drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei (mai exact 42 avocați și consultanți juridici precum și 374 ofițeri de urmărire penală din toată Republica Moldova): de sex diferit – 279 de bărbați și 138 de femei, cu vârsta cuprinsă între 21-62 ani, cu experiență profesională diferită – 200 de subiecți cu vechime în muncă de 0-5 ani, 89 de subiecți cu experiență de 6-10 ani și cu experiență de 11 ani (11 inclusiv) avem 128 de subiecți. În continuare vom prezenta rezultate obținute cu privire la stările psiho-emoționale la specialiștii din domeniul vizat.

Rezultate și discuții

Rezultatele căpătate prin aplicarea metodei sunt ilustrate în Figura 1.

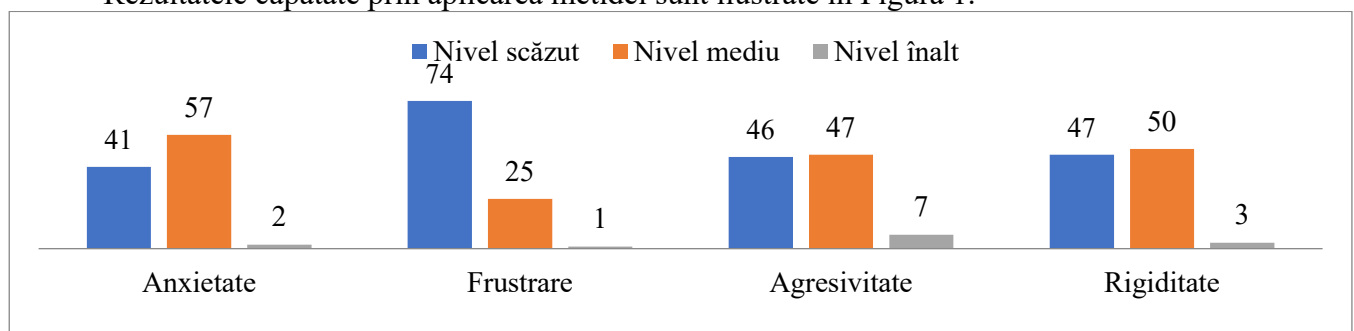

Figura 1. Nivelul de manifestare a stărilor psihice pe întreg eșantionul (în %) [elaborat de autor]

Conform nivelului de manifestare a stărilor psihice la subiecți pe întreg eșantion avem următoarele rezultate. Mai mult de jumătate din eșantion, 57% de subiecți au nivel mediu de manifestare a anxietății, subliniind caracterul situațional al acesteia, 41% au nivel scăzut de manifestare și doar 2% sunt determinați de nivel înalt de manifestare a anxietății.

În ceea ce privește frustrarea majoritatea subiecților practic indică la nivel scăzut al acesteia – 74% de subiecți din întreg eșantion, o pătrime totuși în unele situații se confruntă cu circumstanțe care le creează disconfort psiho-emoțional, generând apariția frustrării, și doar 1% din eșantion au indicat la nivel înalt de manifestare a frustrării.

Starea de agresivitate este determinată de nivel scăzut și mediu practic în egală măsură la subiecți 46% de subiecți fiind caracterizați de nivel scăzut al agresivității și 47% au apreciat nivel mediu de manifestare a agresivității și 7% din eșantion au nivel înalt de manifestare a agresivității.

Cu privire la rigiditate, observăm că jumătate de eșantion este determinat de nivel mediu de manifestare al rigidității, aproape jumătate – 47% - au nivel scăzut de rigiditate și doar 3 % au nivel înalt de manifestare a rigidității.

Tabelul 1. Distribuția rezultatelor privind nivelul de manifestare a stărilor psihice pe întreg eșantion [elaborat de autor]

	Anxietate		Frustrare		Agresivitate		Rigiditate	
	Nr. sub.	%	Nr. sub.	%	Nr. sub.	%	Nr. sub.	%
Nivel scăzut	171	41	310	74	193	46	194	47
Nivel mediu	236	57	103	25	195	47	208	50
Nivel înalt	10	2	4	1	29	7	15	3

După distribuția valorii medii la scale avem următoarele date: stările de anxietate, agresivitate și rigiditate au valori de 8,2 și 8,8 respectiv ce corespunde cu nivelul mediu de manifestare, ceea ce ne vorbește despre faptul că în cadrul serviciului în domeniul de drept există situații circumstanțe care dezechilibrează starea psiho-emoțională și lucrătorii pot manifesta comportamente determinate de aceste stări – nervozitate, frică, ridicarea vocii, încăpăținare, îmbufnare, trântitul ușii, etc. În ceea ce privește nivelul de frustrare, subiecții au apreciat că au nivel scăzut de manifestare a acestei stări, ceea ce ne duce la ideea că persoanele angajate în domeniul dat, au interiorizat valorile și orientările specifice acestui domeniu – control emoțional, conformism, ierarhie rigidă, concurență, obiectivitate, empatie redusă.

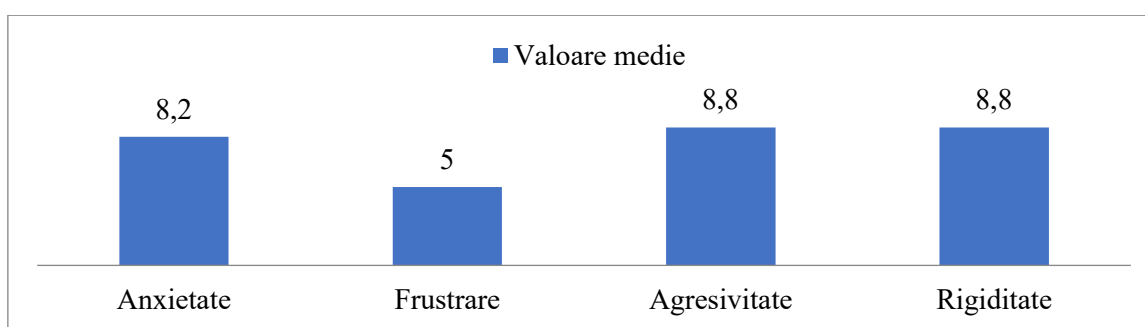

Figura 2. Valori medii privind manifestarea stărilor psihice pe întreg eșantion [elaborat de autor]

În cercetarea de față, una din categoriile după care am realizat compararea datelor privind manifestarea stărilor psihice este cea de sex ce divizează eșantionul în două grupuri – bărbați și femei. Comparând valorile medii privind manifestarea stărilor psihice la bărbați și femei observăm că bărbații au valori mai joase la scalele de anxietate, frustrare și rigiditate decât la femei. În schimb este mai mare valoarea medie obținută pentru scala de agresivitate.

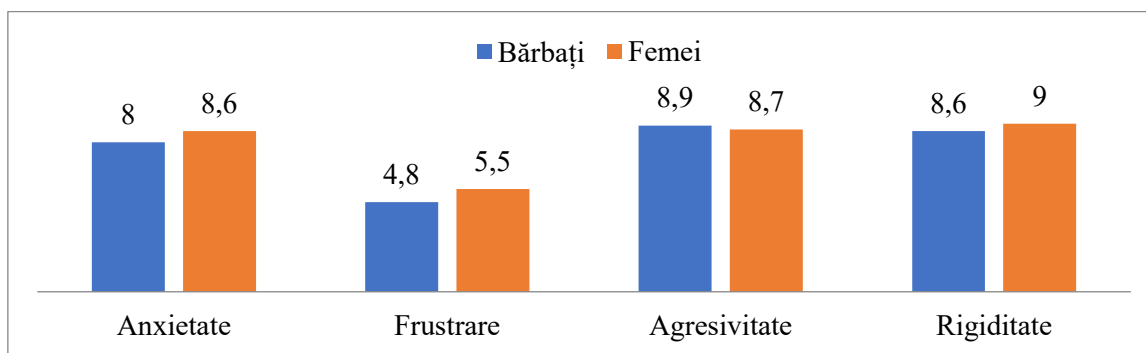

Figura 3. Manifestarea stărilor psihice la subiecți în dependență de sex [elaborat de autor]

Analiza statistică a datelor (*t-Student*) nu a relevat careva diferențe statistic semnificative în ceea ce privește manifestarea stărilor psihice la bărbați și femei în domeniul de drept. Având în vedere că domeniul ocrotirii drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei în general este un domeniu inițial patriarhal care implică control emoțional, jonglare cu cuvinte, simțul datoriei, sistem ierarhic rigid – toate acestea într-un oarecare mod uniformizează comportamentul celor ce activează în domeniu, ca condiție facilitatoare de activitate.

Cealaltă categorie, sau variabilă pe care am considerat important de a o utiliza în studiile comparative ale cercetării date este categoria de experiență profesională, sau cum o mai numesc mulți autori – vechime în muncă. Domeniul ocrotirii drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei, în majoritatea cazurilor are condiții speciale comparativ cu specializările obișnuite în cadrul societății, statului, având în vedere că specialiștii din sfera dreptului, apărării interne a drepturilor și funcționalității statului și a conviețuirii în societate a membrilor în unele cazuri riscă cu viața și sunt totdeauna la datorie, și în orice moment pot fi „chemați” la serviciu. Astfel, conform experienței de muncă avem 3 grupuri în eșantion: subiecți cu vechime de 0-5 ani în domeniul ocrotirii drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei, subiecți cu experiență de 6-10 ani și subiecți cu experiență profesională mai mare de 11 ani. Conform datelor comparative primare, adică valorile medii de manifestare a stărilor psihice la subiecți în dependență de experiența profesională observăm următoarele. Odată cu mărirea vechimii în muncă a lucrătorilor în domeniul ocrotirii drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei treptat crește și intensitatea de manifestare a stării psihice practic la toate scalele. Anxietatea, frustrarea și agresivitatea sunt determinate de creșterea a valorii medii la subiecți odată cu mărirea experienței profesionale. Rigiditatea are valori egale pentru subiecții cu experiență profesională 0-5 ani și 6-10 ani, iar la cei cu experiență mai mare de 11 ani această stare psihică este mai pronunțată. Presupunem că datele sunt determinate de tensiunea permanentă din cadrul acestui domeniu, de dubla responsabilitate în fața șefilor și în fața societății.

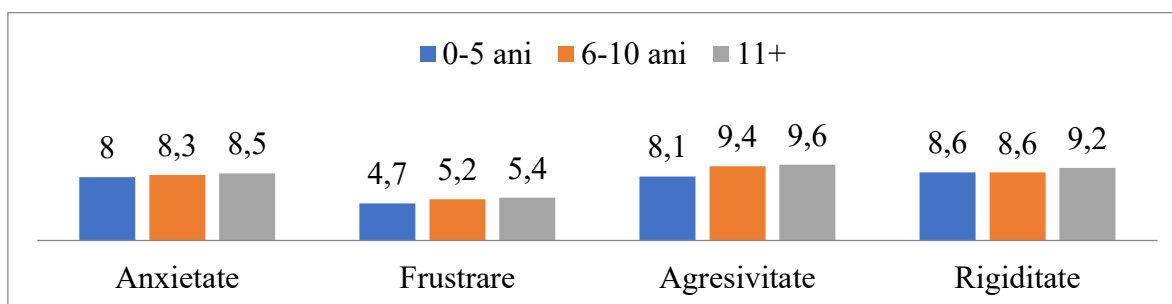

Figura 4. Manifestarea stărilor psihice la subiecți în dependență de experiența profesională [elaborat de autor]

Procesând datele statistic prin metoda de comparare statistică *t-Student* pentru 2 eșantioane independente la subiecții cu vechime de 0-5 ani și 6-10 ani, s-a atestat diferențe statistic semnificative la scala de agresivitate cu pragul de semnificație mai mic de 0,05 – $p=0,004$. Astfel la nivel statistic se confirmă faptul că odată cu avansarea în carieră sau odată cu mărirea experienței profesionale manifestarea stării de agresivitate se intensifică.

Tabelul 2. Compararea datelor privind manifestarea stărilor psihice la subiecți cu vechime în muncă de 0-5 ani și 6-10 ani [elaborat de autor]

		t-test for Equality of Means						
		t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
							Lower	Upper
Agresivitate	Equal variances assumed	-2.914	287	.004	-1.30579	.44807	-2.18771	-.42387
	Equal variances not assumed	-2.927	170.748	.004	-1.30579	.44607	-2.18632	-.42526

Analiza statistică comparativă între subiecții cu experiență de 6-10 ani și 11+ nu a atestat careva diferențe semnificative la nivel statistic.

Tabelul 3. Compararea datelor privind manifestarea stărilor psihice la subiecți cu vechime în muncă de 0-5 ani și 11 + [elaborat de autor]

		t-test for Equality of Means						
		t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
							Lower	Upper
Agresivitate	Equal variances assumed	-3.744	326	.000	-1.52094	.40625	-2.32014	-.72174
	Equal variances not assumed	-3.709	262.389	.000	-1.52094	.41005	-2.32834	-.71354

Însă analiza statistică comparativă între grupurile de subiecți cu experiență profesională de 0-5 ani și 11+ a atestat diferențe statistic semnificative la scala de agresivitate, cu pragul de semnificație $p=0.000$: aceasta ne vorbește despre faptul că la nivel statistic agresivitatea este mai intensă la specialiștii cu experiență de muncă mai mare decât la cei care doar au îmbrățișat domeniul ocrotirii drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei în sens profesional.

Concluzii

În lucrarea de față autor a studiat nivelul de manifestare a stărilor psiho-emoționale la lucrătorii din domeniul ocrotirii drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei care deseori duc la dezvoltarea unui comportament dezadaptativ și distructiv mai ales în experiența profesională a oricărei persoane. Anxietatea generează tensiune permanentă alimentată de frici și fobii, nesiguranță, frustrarea în sine este trăirea unor sentimente de confuzie și disonanță, agresivitatea poate lua diferite forme, deseori ea este reprimată având consecințe triste asupra persoanei, iar rigiditatea determinată de încăpățănare și lipsă de adaptare la situații noi amplifică trăirea stresului.

Testul aplicat subiecților, constă în autoaprecierea unor stări psihice (psiho-emoționale). Și anume a anxietății, frustrării, agresivității și rigidității. Este de menționat că rezultatele prezentate

sunt determinate de percepția individuală a fiecărui subiect privind propria personalitate, propria manifestare a stării psihice anumite.

Astfel conform datelor putem menționa că subiecții eșantionului, adică lucrătorii din domeniul dreptului, conform aprecierii lor, au nivel mediu de manifestare a anxietății, agresivității și rigidității și nivel scăzut al frustrării. Rezultatele ne indică la atitudinea realistă față de domeniul de activitate, subiecții nu au așteptări iluzorii, nerealiste în ceea ce privește activarea în domeniul ocrotirii drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei – după cum a menționat Rusnac Sv. în domeniul legal totul e „clar” și stabilit – alb sau negru, corect sau greșit, totul e măsurat prin prisma legislației. Respectiv, acest fapt minimizează frustrarea la subiecți după părerea noastră. În ceea ce privește celelalte stări anxietatea, agresivitatea și rigiditatea acestea poartă caracter situațional fiind dependente de circumstanțe diferite. Diferențele atestate la bărbați și femei privind manifestarea stărilor psihice ne vorbește despre impactul stereotipurilor istorico-sociale persistente foarte mult timp în domeniul ocrotirii drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei care include mai multe structuri de drept și justiție. Este de menționat că foarte mult timp în acest domeniu erau doar lucrători bărbați, de abia acum în zilele noastre situația începe să se schimbe favorabil spre echitate gender în toate structurile, însă acest fapt necesită timp, și într-o oarecare măsură femeile încă resimt urme de discriminare în bază de gen, ceea ce le face să fie mai frustrate, anxioase și rigide comparativ cu bărbații. Însă, procesarea statistică nu a confirmat aceste diferențe, astfel putem sublinia încă o dată uniformizarea și capacitatea de a conforma persoanele sistemului de drept, principiilor de activitatea în cadrul acestui sistem.

Analiza comparativă în dependență de experiența profesională a atestat diferențe la manifestarea agresivității, la lucrătorii cu experiență profesională avansată este mai pronunțată decât la subiecții cu vechime de muncă mică. Acest fapt poate fi explicat prin entuziasmul tinerilor ce încep cariera pe tărâmul înfăptuirii justiției – ei sunt predispuși de a îngloba și absoarbe regulile și specificitățile sistemului de drept care se prezintă ca grup de referință pentru aceștia. Odată cu mărirea experienței profesionale, lucrătorul din domeniul dreptului tot mai tare începe să resimtă consecințele și impactul sistemului de drept care lasă amprente pe fonul emoțional și psihic al persoanei extinzându-se și pe viața personală a acestuia. După părerea noastră aceste condiții și explică agresivitatea mai manifestă la lucrătorii cu vechime mare de muncă.

Rezultatele cercetării de față au arătat că lucrătorii din domeniul ocrotirii drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei fac față la situațiile zilnice stresante, cu nivel mediu de stări psiho-emoționale negative. Subiecții eșantionului vizat în cercetare găsesc modalități de a depăși stările psihice sau emoționale negative care poate să afecteze activitatea profesională și viața. Cu titlu de recomandare propunem dezvoltarea și îmbunătățirea serviciului psihologic din cadrul structurilor ce țin de menținerea și ocrotirea drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei în vederea menținerii și implicării în echilibrul psiho-emoțional al angajaților din domeniul vizat.

Bibliografie

1. Butoi T. Psihologie judiciară. Curs universitar (abordări teoretice și practice). București: Editura Trei, 2012. 542 p.
2. Rusnac Sv. et al. Asistența psihologică a cazurilor de violență în familie. Program de diagnostic și reabilitare a victimei și abuzatorului. Chișinău: ULIM; Sofart Studio SRL, 2010. 293 p. ISBN 978-9975-4084-0-0.
3. Rusnac Sv. Psihologie juridica. Suport de curs. Ediția a 3-a revăzută și completată. Chișinău: Print-Caro, 2021. 288 p.
4. Spain E., Ritchie T. Engaging with Emotions in the Legal Profession. Foreign and International Law, 2017. <https://lawexplores.com/engaging-with-emotions-in-the-legal-profession/>

<https://doi.org/10.54481/ecosoen.2023.1.16>

UDC: 159.942; 37.018.1

ANXIETY AND EDUCATIONAL STYLE OF MOTHERS OF HANDICAPPED CHILDREN

ANXIETATE ȘI STIL EDUCAȚIONAL AL MAMELOR COPIILOR CU DIZABILITĂȚI

**RUSNAC Svetlana¹⁸, PhD in psychology, associate professor,
Free International University of Moldova**

(ORCID: 0000-0001-8846-0201)

**STRATAN Ala¹⁹, MA in Clinical Psychology and Psychological Counseling,
Chisinau, Republic of Moldova**

**RUSNAC Svetlana, doctor în psihologie, conferențiar universitar,
Universitatea Liberă Internațională din Moldova**

(ORCID: 0000-0001-8846-0201)

**STRATAN Ala, master în Psihologie Clinică și Consiliere Psihologică,
Chișinău, Republica Moldova**

Annotation: The problems of the families that educate children with disabilities have been attracting more and more attention over the last decades. Especially the relationships between the parents and the child and the educational style in such families are studied. Parent's educational style is influenced by socio-cultural traditions, by the child's clinical and psychological state, by the handicap's ethology that influence the early contact between the child and the parents, especially mother, by the way the adults are communicating, and, most importantly, by the parent's character. The relevance of the topic that is to be reported is created by the lack of research of the dependencies between the educational style and the parent's anxiety, especially mother's anxiety. The base hypothesis we verified: mother's anxiety correlates with the chosen educational style. The research represents a comparative study with two groups of subjects: 30 mothers of children with disabilities – the experimental group, and a control group that consisted of 30 mothers with healthy children, both having completed 2 methods: 1) State-Trait Anxiety Inventory (STAI); 2) The Varga-Stolin method diagnosis of parental style. Three operational hypotheses were checked during the research. Hypothesis 1: Mothers of handicapped children have a higher anxiety level when compared to the mothers of healthy children. Even though the mothers of disabled children had a higher anxiety-state, the control group had a higher anxiety-trait, statistical comparison not showing considerable differences. The hypothesis was disproved. For both groups anxiety-state was low, anxiety-trait being moderately present in the experimental group and moderate to high in the control group. Hypothesis 2: There are different educational styles, depending on whether the child is handicapped or not. The analysis of the results showed that the control group had more pronounced attitudes of rejection, uncertainty and infantilization, and the experimental – the attitude of symbiosis, and almost equal when it came to the styles that involved cooperation and moderate control. One significant difference was spotted after the statistical analysis – that of the mean value for acceptance-rejection ($p < 0.02$). The hypothesis was partially confirmed. Hypothesis 3: Anxiety directly correlates with educational styles that are not favorable for the child's development and vice versa for those that are beneficial. To verify it we used the Pearson correlation test. The results showed: a) a negative relationship between anxiety-trait and educational attitudes of acceptance ($p = 0.05$) and cooperation ($p < 0.05$), which denotes the unfavorable role of anxiety in promoting mother-child parity relationships; a positive relationship between anxiety-trait and attitudes of control and infantilization, which illustrates the fact that fears, apprehensions, distrust ruin the child's ability to give autonomy, to treat him as an equal. Even

¹⁸ srusnac@ulim.md

¹⁹ ala.stratan.s@gmail.com

though the reserch's results are quite favourable, some problems with the relationship between a child with disabilities and their mother were found: the medical model being more prioritised rather than the social one, the informing of parents about the favourable relationships and educational style being insufficient, the vulnerabilty of families and the stereotypical view upon handicaps, etc.

Adnotare: Problemele familiilor care educă copii cu dizabilități în ultimele decenii atrag din ce în ce mai multă atenția specialiștilor. În special sunt abordate chestiunile legate de relația părinților cu copilul, de stilul educațional aplicat în aceste familii. Stilul educațional parental este influențat de tradițiile socio-culturale și familiale, de caracteristicile clinico-psiologice ale copilului cu dizabilități, de etologia dizabilității care influențează contactul timpuriu al copilului cu părintele, în special cu mama, de caracteristicile comunicării dintre membrii adulți ai familiei, și, în special, de caracteristicile de personalitate ale părintelui. Actualitatea temei abordate în comunicarea de față se datorează cercetării insuficiente a dependenței stilului educațional aplicat în raport cu un copil cu nevoi educaționale speciale de caracteristicile afectivității părintelui, în special de anxietatea mamei. Ipoteza de bază pe care am verificat-o: anxietatea mamei corelează cu alegerea stilului educațional aplicat față de copilul cu dizabilități. Cercetarea prezintă un studiu comparativ, la care au participat două loturi de subiecți: grupul experimental – 30 de mame ale copiilor cu dizabilități, grupul de control – 30 de mame ale copiilor cu dezvoltare tipică, care au completat 2 metode: 1) Inventarul de anxietate Stare-Trăsătură (STAI); Metoda de diagnosticare a stilului parental Varga-Stolin. În cadrul cercetării experimentale au fost verificate trei ipoteze operaționale. Ipoteza 1. Anxietatea mamelor care educă copii cu dizabilități este mai înaltă decât a celor care educă copii cu dezvoltare tipică. Deși în cazul mamelor copiilor cu dizabilități anxietatea-stare prezintă o valoare medie mai înaltă, iar în grupul de control mediile sunt mai înalte pentru anxietatea-trăsătură, compararea statistică n-a relevat diferențe semnificative. Ipoteza s-a infirmat. Pentru ambele grupuri anxietatea-stare întrunește scoruri joase, anxietatea-trăsătură este moderat exprimată în grupul experimental și moderat-înaltă – în grupul de control. Ipoteza 2. Stilurile educaționale utilizate de mamele copiilor cu dizabilități și cu dezvoltare tipică se deosebesc. Analiza rezultatelor a indicat la atitudini de acceptare, de neîncredere și infantilizare mai înalte în grupul de control, de simbioză – în cel experimental, și aproape egale pentru stilurile care presupun cooperare cu copilul și control moderat. Prin compararea statistică s-a identificat o singură diferență semnificativă – a mediilor pentru acceptare-respingere ($p < 0,02$), ipoteza confirmându-se parțial. Ipoteza 3. Anxietatea corelează pozitiv cu stilurile educaționale nefavorabile și negativ cu cele favorabile dezvoltării copilului. Pentru verificarea ipotezei am utilizat testul de corelație Pearson. Rezultatele au indicat la: a) un raport negativ dintre anxietatea-trăsătură și atitudinile educaționale de acceptare ($p = 0,05$) și cooperare ($< 0,05$), care denotă rolul nefavorabil al anxietății în promovarea relațiilor de paritate mamă-copil; un raport pozitiv între anxietatea-trăsătură și atitudinile de control și infantilizare, care ilustrează faptul că fricile, temerile, neîncrederea ruinează capacitatea de a oferi copilului autonomie, de a-l trata de la egal la egal. Deși rezultatele cercetării experimentale sunt relativ favorabile, totuși au fost relevate anumite probleme de relaționare cu copii cu dizabilități a mamelor: prioritate acordată modelul „medical” al dizabilității față de cel social, ineficiența formelor de informare și formare a părinților pentru relații și stil educațional favorabil, vulnerabilitatea familiilor, stereotipurile împărtășite în raport cu dizabilitatea etc.

Keywords: anxiety, child with handicaps, education, parenting, educational style.

Cuvinte-cheie: anxietate, copil cu dizabilități, educație, parenting, stil educațional.

Introducere

Dizabilitate copilului prezintă în cele mai frecvente cazuri o traumă pentru părinți. Diagnosticul acesteia constituie pentru început un șoc, de multe ori cu trăirea sentimentelor de vinovăție, tristețe și neputință. În cercetările oglindite în literatura psihologică se atestă frecvent tulburări ale sferei emoționale a părinților, care i-au forma stresului, anxietății, depresiei [1; 4; 5; 8], dar și perturbări ale dinamicii vieții de familie, schimbări dramatice ale structurii rolurilor membrilor acesteia [4].

Se consideră că cea mai afectată persoană din familie în cazul dizabilității copilului este de obicei mama, care se confruntă solicitări emoționale mai puternice decât tatăl, dar și decât mamele care au copii cu dezvoltare în normă [10]. Mamele sunt expuse riscului tulburărilor emoționale atunci

când sunt suprasolicitate de activitățile legate de îngrijirea copilului, confruntă dificultăți financiar-materiale sau de altă natură cerințele de îngrijire, câștig de existență și alte responsabilități [6].

Teoreticienii familiei presupun că interpretarea subiectivă a impactului dizabilității în copilărie asupra familiei se prezintă ca un element cheie în determinarea factorilor de stres și perturbare în viața de familie [7]. Stresul parental se referă la modul în care părinții se consideră pe sine în rolurile lor parentale, în timp ce stilurile parentale subliniază modurile în care părinții interacționează cu copiii lor [2]. Trute și Hiebert-Murphy [11] au constatat că evaluările cognitive ale părinților au prezis stresul pe termen lung al părinților copiilor cu dizabilități. Totodată, s-a demonstrat că stresul parental duce la parenting ineficient, manifestat în stiluri de constrângere și afirmare a puterii [2]. Astfel, rezultă că evaluările cognitive negative sunt strâns legate de stresul parental, care influențează afectivitatea părinților, care pentru cercetarea noastră a presupus manifestarea de anxietate [9], și conduc la stiluri parentale negative în familiile copiilor cu dizabilități, în timp ce evaluările cognitive pozitive sunt asociate cu stiluri parentale mai pozitive.

Studiul prezentat în continuare a investigat anxietatea mamelor copiilor cu dizabilități precum și influența acesteia asupra stilului parental.

Material și metodă

Ipoteza de bază pe care am verificat-o în cadrul acestei cercetări este: anxietatea mamei corelează cu alegerea stilului educațional aplicat față de copilul cu dizabilități.

Cercetarea prezintă un studiu comparativ, la care au participat două loturi de subiecți: grupul experimental – 30 de mame ale copiilor cu dizabilități, grupul de control – 30 de mame ale copiilor cu dezvoltare tipică, care au completat 2 metode: 1) Inventarul de anxietate Stare-Trăsătură (STAI); Metoda de diagnosticare a stilului parental Varga-Stolin.

Rezultate și discuții

În cadrul cercetării experimentale au fost verificate trei ipoteze operaționale.

Ipoteza 1. Anxietatea mamelor care educă copii cu dizabilități este mai înaltă decât a celor care educă copii cu dezvoltare tipică.

Conținutul primei ipoteze a fost determinat de concluziile la care am ajuns în rezultatul cercetării surselor teoretice. Stresul psihologic în familie, anxietatea legată de starea copilului și de atitudinile sociale în raport cu problema pe care o confruntă părinții, nu primește o ieșire adecvată, devine un catalizator al apariției abaterilor comportamentale și personale la părinți și copil. Din aceste considerente am măsurat și am comparat anxietatea mamelor copiilor cu și fără dizabilități.

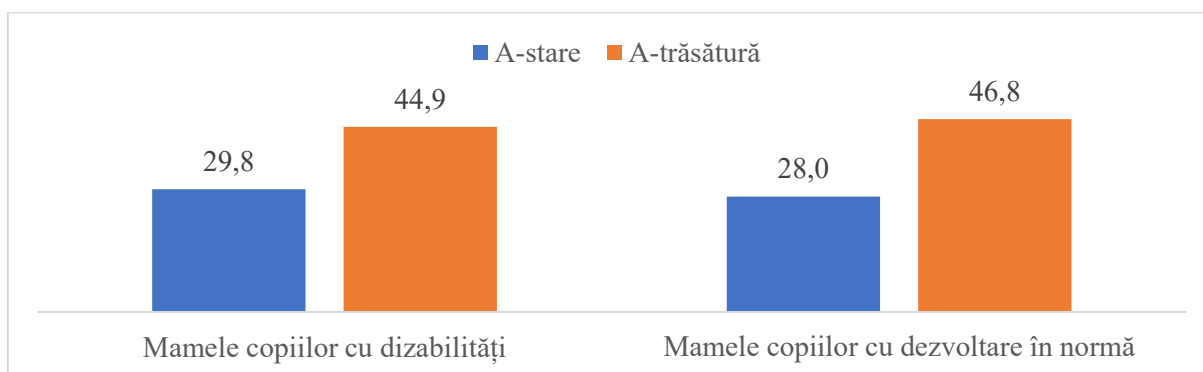

Figura 1. Anxietatea stare și trăsătură a mamelor copiilor cu dizabilități și cu dezvoltare tipică

În cazul mamelor copiilor cu dizabilități anxietatea-stare întrunește o valoare medie mai înaltă, iar mamele copiilor cu dezvoltare în normă au acumulat o medie mai înaltă pentru anxietatea-

trăsătură. Anxietatea-stare pentru ambele grupuri întrunește valori joase, anxietatea-trăsătură este moderat exprimată în grupul părinților copiilor cu dizabilități și înaltă – în grupul părinților cu copii cu dezvoltare în normă.

Compararea mediilor n-a identificat diferențe statistice semnificative. Ipoteza 1 s-a infirmat.

Infirmarea ipotezei a indicat la atitudinea social tolerantă care s-a instaurat în ultimele decenii în societatea noastră în raport cu persoanele cu dizabilități și familiile acestora. În plus, aceste familii primesc susținere din partea statului, care reflectă politici sociale echilibrate în raport cu persoanele cu dizabilități.

Ipoteza 2. Stilurile educaționale utilizate de mamele copiilor cu dizabilități și cu dezvoltare tipică se deosebesc.

Am formulat ipoteza a doua, reieșind atât din analiza surselor bibliografice, cât și din experiența personală. În cadrul activității cu asemenea tip de familii am realizat un șir de observații. Unii părinți sunt serios îngrijorați de abaterile în dezvoltarea copilului, alții, exprimând anxietate, nu fac nimic pentru a-și ajuta copilul sau nu acordă deloc atenție deficiențelor copiilor. Din aceste motive, familiile cu copii cu dizabilități de dezvoltare pot fi diferențiate în câteva grupuri după stilul educațional, acestea întrunind atitudini și comportamente constructive sau neconstructive. Stilurile neconstructive de educație a copilului cu dizabilități creează premisele pentru apariția unor abateri secundare în dezvoltarea sa psihică, care au un impact semnificativ asupra dezvoltării intelectuale, personale și sociale a copilului.

Pentru a identifica aceste stiluri am utilizat Metoda de diagnosticare a stilului parental Varga-Stolin, analizând, precum anterior, rezultatele prin metode comparative. Prezentăm rezultatele comparate în figura de mai jos.

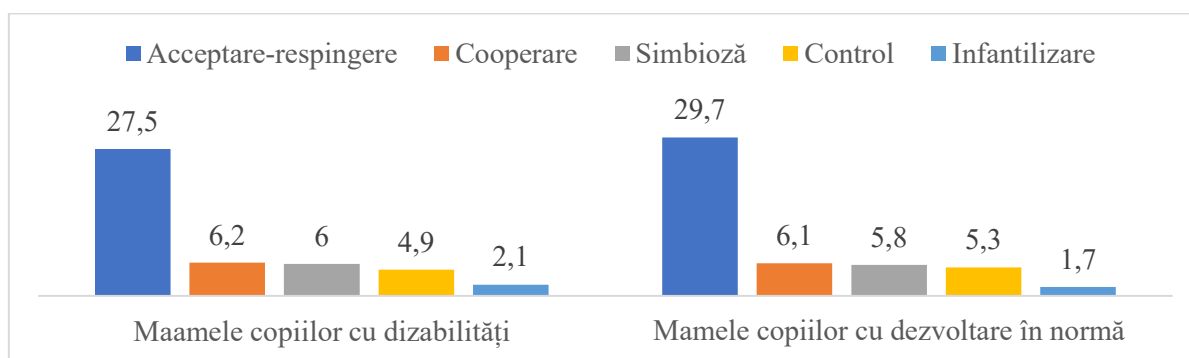

Figura 2. Stilurile educaționale ale mamelor copiilor cu dizabilități și cu dezvoltare tipică

Deși la o primă examinare rezultatele par să nu se deosebească, analiza mai amănunțită indică la diferențe simple, dar și statistice. Mediile calculate în cele două grupuri de mame semnifică:

- pentru scala acceptare-respingere – medii înalte în ambele grupuri, care indică la faptul că mamele au o atitudine pozitivă față de copil, ele îl acceptă copilul așa cum este, îi respectă și recunoaște individualitatea, îi aprobă interesele, îi susține planurile, petrece mult timp cu el și nu regretă lucrul dat, însă grupul de control are scoruri mai înalte;
- pentru scala cooperare – scoruri moderate, semn că mamele manifestă interes sincer pentru ceea ce îl captivează pe copil, apreciază abilitățile acestuia, încurajează cu o anumită rezervă independența și inițiativa lui, încearcă să fie pe picior de egalitate cu el;
- pentru scala simbioză – în grupul de control se manifestă un nivel moderat, în cel experimental – înalt: mamele nu stabilesc o distanță psihologică între sine și copil, încearcă întotdeauna să fie mai aproape, să-i satisfacă nevoile de bază;
- pentru scala control – un nivel moderat, oportun al mamelor din ambele grupuri;

- pentru scala infantilizare – un nivel mai înalt al mamelor din grupul experimental și moderat al celor din grupul de control - mamele consideră că eșecurile copilului sunt întâmplătoare și cred în acesta.

Prin compararea statistică s-a identificat o singură diferență semnificativă – a mediilor pentru acceptare-respingere ($p < 0,02$), ipoteza confirmându-se parțial.

Concluzionăm că mamele copiilor cu dizabilități nu-și acceptă la fel de bine copiii, precum cele ale copiilor cu dezvoltare în normă. În plus, acestea sunt mai tentate să accepte un stil hiperprotectiv și de infantilizare a copilului.

Ipoteza 3. Anxietatea corelează pozitiv cu stilurile educaționale nefavorabile și negativ cu cele favorabile dezvoltării copilului.

Pentru verificarea ipotezei 3 am utilizat testul de corelație Pearson. Rezultatele au indicat la:

- un raport negativ dintre anxietatea-trăsătură și stilurile educaționale acceptare-respingere ($p = 0,05$) și cooperare ($< 0,05$), care denotă rolul nefavorabil al anxietății în promovarea unor stiluri educaționale constructive;

- un raport direct între anxietatea-trăsătură și stilurile educaționale control și infantilizare: fricile, temerile, neîncrederea ruinează capacitatea de a oferi copilului autonomie, de a-l trata de la egal la egal.

Tabelul 1. Corelarea datelor privind anxietatea și stilurile educaționale

		Anxietate trăsătură
Acceptare-respingere	Pearson Correlation	-.254*
	Sig. (2-tailed)	.050
Cooperare	Pearson Correlation	-.257*
	Sig. (2-tailed)	.047
Simbioză	Pearson Correlation	.209
	Sig. (2-tailed)	.109
Control	Pearson Correlation	.261
	Sig. (2-tailed)	.046
Infantilizare	Pearson Correlation	.323*
	Sig. (2-tailed)	.012

Ipoteza 3 s-a confirmat, ilustrându-se rolul nefavorabil al anxietății-trăsătură a mamelor în promovarea unor relații constructive cu copiii. Rezultatele ilustrează faptul că fricile, temerile, neîncrederea ruinează capacitatea de a oferi copilului autonomie, de a-l trata de la egal la egal.

Concluzii

Cercetarea de față este una dintre puținele care examinează raportul dintre anxietatea și modelele de parenting ale mamelor copiilor cu dizabilități. Rezultatele sugerează că în societatea contemporană are loc consolidarea unor noi atitudini față de copilul cu dizabilități, care se prezintă ca o modalitate de suport social pentru mamele acestora. Faptul că nu au fost identificate niveluri înalte ale anxietății mamelor din grupul experimental ilustrează această situație. Totuși, situația poate deveni deosebit de nefavorabilă în cazul suportării unui nivel înalt de anxietate-trăsătură. O astfel de stare poate fi dăunătoare dezvoltării și funcționării capacităților educaționale ale mamelor copiilor cu dizabilități, afectând stilul educațional și afirmând modele ineficiente de parenting. Anxietatea severă face ca mamele să aibă dificultăți în comunicarea cu copilul, iar funcționarea lor în viața de zi cu zi poate fi supusă unei dezorganizări considerabile [3]. În plus, anxietatea absoarbe energia necesară pentru a aborda problemele și limitează posibilitatea de a lua măsuri ale căror rezultate pot fi creative sau terapeutice. Evident, la un nivel scăzut, anxietatea poate fi benefică și întăritoare. Prin urmare,

este doar rezonabil ca în viitor să stabilim ce nivel de anxietate la mamele copiilor cu dizabilități este motivațional și care devine distructiv.

Aplicabilitatea constatărilor acestui studiu se referă la domeniile de intervenție pentru reducerea nivelului anxietății: în primul rând, în identificarea resursele personale ale mamelor acestor copii, în al doilea rând, în acceptarea dizabilității copilului.

Cu toate acestea, ar trebui luate în considerare anumite limite ale studiului. În primul rând, dimensiunea eșantionului este restrânsă pentru a verifica dacă dovezile prezentate de rezultatele prezente sunt suficiente sau nu. În plus, designul statistic utilizat în analiza noastră poate provoca riscul unor erori, deoarece ar fi fost oportună utilizarea informațiilor despre nivelul de funcționare al copilului și tipul de dizabilitate, care era posibilă doar în cazul unui eșantion mai vast.

Bibliografie

1. Ali A., Hassiotis A., Strydom A., King M. Self stigma in people with intellectual disabilities and courtesy stigma in family carers: a systematic review. In: *Research in Developmental Disabilities*, 2012, 33, pp. 2122–2140.
2. Aunola K., Nurmi J., Onatsu-Arviolommi T., Pulkkinen, L. The role of parents' self-esteem, mastery-orientation and social background in their parenting styles. In: *Scandinavian Journal of Psychology*, 1999, 40, pp. 307-317.
3. Bujnowska A. M., Rodríguez C., García T. et al. Parenting and Future Anxiety: The Impact of Having a Child with Developmental Disabilities. In: *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 2019, 6 (4). <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6406654/>
4. Bumin G., Günal A., Tükel Ş. Anxiety, depression and quality of life in mothers of disabled children. In: *S.D.Ü. Medical Faculty Journal*, 2008, 15 (1), pp. 6-11.
5. Ellis J. B., Hirsch, J.K. Reasons for living in parents of developmentally delayed children. In: *Research in Developmental Disabilities*, 2000, 21, pp. 323-327.
6. Ganong L., Doty M. E., Gayer D. Mothers in postdivorce families caring for a child with cystic fibrosis. In: *Journal of Pediatric Nursing*, 2003, 18, pp. 332-343.
7. McCubbin M. A., McCubbin H. I. Theoretical orientations to family stress and coping. In: C.R. Figley (Ed.). *Treating stress in families*. New York: Brunner/Mazel. 1989, pp. 3-43.
8. Miodrag N., Burke M., Tanner-Smith E., Hodapp R. M. Adverse health in parents of children with disabilities and chronic health conditions: a meta-analysis using the Parenting Stress Index's Health Sub-domain. In: *Journal of Intellectual Disability Research*. 2015, 59, pp. 257–271.
9. Skreden M., Skari H., Malt U. F. et al. Parenting stress and emotional wellbeing in mothers and fathers of preschool children. In: *Scandinavian Journal of Public Health*, 2012, 40, pp. 596–604.
10. Smith T. B., Innocenti M. S., Boyce G. C., Smith C. S. Depressive symptomatology and interaction behaviors of mothers having a child with disabilities. In: *Psychol Reports*, 1993, 73, pp.1184-1186.
11. Trute B., Hiebert-Murphy, D. Family adjustment to childhood developmental disability: A measure of parent appraisal of family impact. In: *Journal of Pediatric Psychology*, 2002, 27, pp. 271-280.

EcoSoEn
Economics, Social and Engineering Sciences
SCIENTIFC JOURNAL

EcoSoEn
Științe Economice, Sociale și Inginerești
REVISTA ȘTIINȚIFICĂ

Year 6, Nr.1 2023 /Anul 6, Nr.1/2023

ISSN 2587-344X
E-ISSN 25870425X

*Submitted materials that do not meet the requirements are not reviewed and not returned to the authors.
Editorial is not responsible for the content of published articles.
Materialele prezentate care nu corespund cerințelor înaintate nu se recenzează și nu se restituie autorilor.
Redacția nu este responsabilă pentru conținutul articolelor publicate.*

Bun de tipar: 28.02.2023
Tirajul: 100 ex.
Format A4
Coli editoriale: 12,54 Coli de tipar: 8,80
Tipar Digital. Hârtie ofset. Garnitura Times New Roman

TIPOGRAFIA PRINT-CARO

